

Kriminalforsorg

Socialforsorg

Socialforsorg

Bilag Bind II

Betænkning afgivet af det af justitsministeriet
den 24. august 1973 nedsatte planlægnings-
udvalg vedrørende forsorgsarbejdet inden for
kriminalforsorgen.

Indholdsfortegnelse

Bilag 1.	Notat om ressourcespild og kontaktbrud	5
Bilag 2.	Bopælsundersøgelserne	15
Bilag 3.	Den faktiske anvendelse af tilsyn og særvilkår med hovedvægten på prøve- løsladelser 1971-1973.	37
Bilag 4.	Betinget dom med tilsyn.	59
Bilag 5.	Kriminalforsorg i (u)frihed	75
Bilag 6.	Notat om tvang og motivation.	109
Bilag 7.	Forsorgsarbejdet i 4 statsfængsler.	119
Bilag 8.	Den faktiske anvendelse af retsplejelovens § 1004 m. v.	141
Bilag 9.	Vedtægter for kontaktudvalg vedrørende kriminalforsorgens anstalter.	157
Bilag 10.	Forslag til ændret personundersøgelsesskema	161
Bilag 11.	Alkoholvilkår og behandlingen af klienter med alkoholvilkår	175
Bilag 12.	Notat om tilsynsvirksomheden under børne- og ungdomsforsorgen	207
Bilag 13.	Beskrivelse af de retspsykiatriske undersøgelser i straffesager.	213

Notat om Ressourcespild og kontaktbrud

På formandens opfordring skal jeg forsøge at uddybe, hvad jeg har haft i tankerne de gange, jeg på udvalgsmøder har anført, at der er et ikke uvæsentligt ressourcespild i kriminalforsorgen (KF), som direkte udspringer af den organisatoriske opbygning.

For at underbygge og konkretisere mine synspunkter, har jeg med primitive midler foretaget nogle kvantitetsundersøgelser på sagerne i min egen afdeling (CK 3), og prøvet at stille det fremfundne i relief ved at indføre nogle regnestykker.

Jeg må vedgå, at undersøgelsens resultater var endnu værre, end jeg havde forestillet mig, og at de følgelig har medført en skærpelse af mine synspunkter. De har også medført, at jeg ikke kan tilbageholde nogle mere kvalitative vurderingsforsøg, hvor farligt det end er på et så spinkelt undersøgelsesgrundlag som det foreliggende.

Der skal ikke her redegøres for KFs organisatoriske opbygning, kun ganske kort redegøres for systemets Visitationsregler:

A. Visitation til afsoningsstedet sker på grundlag af:

- a. alder
- b. dommens længde
- c. kriminel fortid (og forhold under tidligere afsoninger)
- d. sikkerhedshensyn
- e. den dømtes geografiske tilhørsforhold
- f. de aktuelle pladsforhold i anstalterne

B. Visitationen i den frie KF sker på grundlag af:

- a. klientens geografiske tilhørsforhold

men i Københavnsområdet og til en vis grad i større provinsafdelinger sker der desuden en visitation på grundlag af

- b. dommens art
- c. vilkårenes indhold

I det storkøbenhavnske område har denne specialisering givet sig udtryk i en opdeling i syv selvstændigt fungerende afdelinger:

- CK 1 betinget dømte
- CK 3 prøveløsladte
- CK 4 prøveløsladte under 22 år (tidligere ungdomsfængselsafdeling)
- CK 5 personundersøgelsesafdeling (§ 800 a)
- CK 5 betinget dømte med alkoholvilkår
- CK 7 det tidligere Politiets sociale hjælpetjeneste
- CK 8 betinget dømte og prøveløsladte med narko-vilkår

Det styrende princip har været at tilvejebringe afdelinger med specialviden eller med særlig lavt sagstal pr. medarbejder af hensyn til indsatsens intensitet over for særlige grupper af klienter.

Begge visitationssystemer indebærer, at en klient med bare en moderat kriminel karriere praktisk talt undtagelsesfrit kommer i forbindelse med et antal KF-afsnit. Eksempelvis en 23-årig, som er i tilsyn for 3. gang, har været igennem CK 5, CK 1, CK 8, CK 6, Nr. Snede og CK 3; havde han fået sin første ubetingede dom en smule før, havde han også nået CK 4! Når man inkluderer de to tilsynsførende, han har haft, må han siges at have et all round-kendskab til den københavnske kriminalforsorg.

For CK's klientel pr. august 1974 har jeg opgjort, for hvilken gang de p. t. er i KF-tilsyn. Da registreringen nylig er lagt om, var oplysningerne kun umiddelbart tilgængelige i 389 af sagerne, og godt 100 måtte udelades. De under-22-årige og aktive stofbrugere, som hører til i CK 4 og 8, er heller ikke med.

Tabel 1.

CK 3's løbende tilsyn i august 1974
fordelt efter fødselsår og antal KF-tilsyn

På undersøgelses- sestidspunktet i tilsyn for	1953	1952	1951	1950	1949	1948-44	1943-39	1938-	I alt
1. gang	2	3	3	6	6	6	10	14	50
2. gang	—	1	10	9	10	25	25	10	90
3. gang	—	—	6	7	7	25	13	26	84
4. gang	—	1	5	5	6	25	10	23	75
5. gang	—	1	2	4	1	16	13	15	52
6. gang	—	—	—	—	1	4	8	12	25
7. gang	—	—	—	1	—	—	4	5	10
8. gang	—	—	—	—	—	—	—	3	3
I alt	2	6	26	32	31	101	85	108	389

Det er dog ulige mere interessant at beskæftige sig med, hvor mange forskellige af KFs anstalter, afdelinger og pensioner, der har haft med den enkelte klient at gøre.

Den enkleste måde at gøre det på, når man har begrænset tid og midler til rådighed, er at foretage en simpel optælling efter forsorgsjournalen, som principielt skulle følge klienten fra hans indgang til hans udgang af det pønale system. Journalerne lader imidlertid en del tilbage at ønske, især mangler der jævnlige et antal journalsider, som må formodes fejlagtigt arkiveret. Jo ældre journalerne er, jo hyppigere og mere omfattende er disse beklagelige mangler.

For at eliminere denne fejlkilde mest muligt, har jeg valgt kun at undersøge forholdene for de fem yngste årgange, dvs. at de undersøgte CK 3-klienter er fra 21 til 25 år (fødselsårgangene 1949-53). Derved har man også på forhånd afskåret spekulationer omkring den indflydelse »fortidens synder« har på tallene; disse forløb har alle fundet sted inden for det aktuelt fungerende system.

Selv på disse relativt nye journaler er der imidlertid ganske mange tomrum, så de fremfundne tal er de *absolutte minimumtal*. Materialet er talt på den måde, at hver anstalt, afdeling eller pension, der har haft klienten, kun er talt en gang uanset om der har været tale om een eller flere kontaktperioder. Optællingen udviser således kun, hvor mange *forskellige* afsnit, der har været inde i

billedet. Det samme gælder for opgørelsen af børneforsorgsinstitutioner.

Især efter overgangen til autonome afdelinger i anstalterne er det blevet almindeligt, at hver forsorgsmedarbejder alene er knyttet til een særlig afdeling i anstalten, hvilket medfører, at flyttes klienten over på en anden afdeling, er det en ny forsorgsmedarbejder, der overtager sagen. Journaloplysningerne herom er ikke tilstrækkeligt klare til, at sådanne kontaktskift har kunnet registreres, men ved vurderingen af tallene må også dette forhold have i erindring. At det kan dreje sig om betydelige omskiftelser viser et eksempel, jeg for få dage siden blev gjort bekendt med; en indsat i Horsens havde i løbet af sit seks måneders ophold dér haft seks forskellige forsorgsmedarbejdere.

Endelig må det tages i betragtning, at der i tilsynsperioden ofte vil være beskikket en privat tilsynsførende, hvorved yderligere en eller flere personer inddrages i behandlingsforløbet. Heller ikke disse kontaktskift har kunnet registreres ved opgørelsen.

De angivne tal er således langt fra dækkende for det ressourcespild, der ligger i det nuværende systems stadige flytten rundt med klienten fra et afsnit til et andet. Det siger kun lidt om, hvor mange forsorgsfolk der i løbet af en kriminel karriere skal lære den enkelte klient, hans forhistorie og aktuelle situation at kende. Men tallene giver dog et fingerpeg, der i al sin nedbarberede mangelfuldhed er ganske tankevækkende.

Det viste sig, at der var 97 klienter under 25 år, eller som fylder 25 år i løbet af 1974, blandt CK 3's klienter på undersøgelsestidspunktet. 46 af de 97 har været placeret på børneforsorgsinstitution forud for deres første kontakt med kriminalforsorgen. Da der er ganske markante forskelle mellem disse 46 og de 51, der ikke har været under børneforsorg, er de skilt ud og registreret hver for sig.

Tabel 2.

På undersøgelsestidspunktet i KF-tilsyn for	Klienter med børneforsorg	Klienter uden børneforsorg	I alt
1. gang	5	15	20
2. gang	11	19	30
3. gang	10	10	20
4. gang	13	4	17
5. gang	5	3	8
6. gang	1	0	1
7. gang	1	0	1
I alt	46	51	97

Den forskel i det tidligere børneforsorgsklientels disfavør, der tegner sig her, går igen i samtlige undersøgte forhold, også i en række forhold, der ikke er medtaget i denne redegørelse, fordi de ikke synes relevante for resourcespørgsmålet.

Tabel 3 rummer undersøgelsens hovedopgørelse. Her er det gjort op, hvor mange anstalter, afdelinger og pensioner i KF, der har deltaget i skrivningen af den enkelte klients journal. Som en ekstra illustration er tilføjet, hvor mange børneforsorgsinstitutioner de enkelte klienter har været anbragt på forud for KF's overtagelse. Det bemærkes, at hver enkelt institution kun er registreret een gang, selv om den har haft klienten flere gange.

Tabel 3.

Antal BF-institutioner	Klienter med børneforsorg	Klienter uden børneforsorg	I alt
1	12		
2	12		
3	10		
4	4		
5	5		

Antal BF-institutioner	Klienter med børneforsorg	Klienter uden børneforsorg	I alt
6	0		
7	2		
8	1		
I alt	46		

Antal behandlende KF-afsnit			
1	0	1	1
2	1	3	4
3	3	10	13
4	9	13	22
5	4	10	14
6	12	11	23
7	9	3	12
8	4	0	4
9	3	0	3
10	1	0	1
I alt	46	51	97

Det vil ses, at tendensen fra tabel 2 holder sig. De 46 har et samlet forbrug af BF- og KF-behandlingsenheder på 412 eller et gennemsnit på ni enheder pr. mand. Da de fleste er startet i børneforsorgen på et forholdsvis sent tidspunkt, er der kun i undtagelsestilfælde tale om forløb, der overskrider en periode på ti år, de fleste på mindre.

For at krydre de lidt kedelige og misvisende gennemsnitstal skal anføres nogle eksempler på, hvor mange enheder af begge slags der har været taget i anvendelse overfor enkelte klienter.

Født 1952: 3 BF + 10 KF

Født 1950: 8 BF + 4 KF

2 BF + 9 KF

5 BF + 8 KF

7 BF + 6 KF

2 BF + 9 KF

3 BF + 9 KF

4 BF + 7 KF

Født 1949: 7 BF + 7 KF

Det er KF, der har leveret de fleste enheder til denne opgørelse. Af de 46 klienters 412 enheder har KF leveret de 271, hvilket giver et gennemsnit på 5,9 pr. mand. Gen-

nemsnittet for de 51, der ikke har været børneforsorgsbragt, ligger på 4,4.

Skal man herefter prøve at bedømme, hvor mange forsorgsmedarbejdere der har skullet lære disse 97 sager at kende, må man ud over de allerede nævnte fejlkilder, der trækker tallene nedad, tage i betragtning, at sagerne alle har medført situationer, der har krævet medvirken af fuldmægtig og/eller afdelingsleder (udtalelser til retten, indberetninger, bevillingssager, prøveløsladelser). Selv med den største tilbageholdenhed er det derfor vanskeligt at sætte det gennemsnitlige antal KF-forsorgsfolk pr. sag lavere end til ti. Min personlige vurdering er, at tallet nok snarere ligger nær ved det dobbelte, hvis man undersøger spørgsmålet mere grundigt.

Af tilsyneladende mere kuriøs karakter er oplysningen om, at der på de 97 undersøgte sager er skrevet 3.043 sider journalnotater, eller godt 31 sider i gennemsnit. Oplysningen har dog en helt jordnær betydning, når man skal bedømme, hvilken indsats de respektive forsorgsmedarbejdere har skullet præstere for at sætte sig ind i sagen ved dens overtagelse. Foruden selve journalen skal også § 800 a-undersøgelse, tidligere udtalelser, mentalobservationer o. lign. gennemgås. Selv med fradrag af de sider, de første medarbejdere undgår at læse, må det dreje sig om mellem 20.000 og 30.000 læste sider for disse 97 klienter. (Hvis mit private skøn om 20 forsorgsfolk holder, er der altså tale om 40–60.000 læste sider).

Der er næppe mange, der kan læse en journalside på mindre end 3 minutter, så alene læsarbejdet på disse 97 sager har taget mellem 1.000 og 1.500 timer (respektive 2-3.000 timer), før man overhovedet har kunnet tage fat på den forsgsmæssige indsats. Det er mellem 6 og 9 måneders beskæftigelse for en fuldtidsansat person.

Der er her tale om et ressourceforbrug, hvis størrelse i høj grad pumpes op som følge af selve systemets opbygning. Om andre hensyn berettiger en sådan oppumpning, skal jeg ikke tage stilling til her, blot pege på, at bare en halvering af det antal enheder, der involveres, vil betyde meget betragtelige indvindinger af arbejdstid, der kunne bruges til mere konstruktive formål. Det skal i den forbindelse også påpeges, at jo bedre man kender en klient, jo mindre er det nødvendigt at journalisere om hans for-

hold, så en rationalisering på området ville formentlig vise sig at have en dobbelt virkning: færre journalsider og færre der skulle læse dem.

Nået så langt er det nødvendigt at opgive den rent kvantitative synsvinkel og begynde at medinddrage nogle mere behandlingsmæssige erfaringer og dermed en kvalitativ vurdering, som dog i den sidste ende også har betydning for spørgsmålet, om de eksisterende ressourcer anvendes optimalt, eller om og hvor i systemet de eventuelt spildes.

En almindelig erfaring i forbindelse med at gøre forsøg på at behandle adfærdsvanskeligheder er, at der må tilvejebringes mest muligt ro omkring behandlingssituationen, og at der må skabes et minimum af tillid mellem behandleren og den behandlede for at samarbejdet kan komme igang. Kravet om kontinuitet i behandlingen er andet og mere end et fagligt slagord; det er en simpel konstatering af, at udvikling tager tid, og af at for mange afbrydelser af udviklingsforløb fremkalder nærliggende fare for, at man trættes over for tanken om nye startforsøg.

På baggrund heraf må det være af interesse at se på, hvilken grad af kontinuitet der har præget KF's klientel. For at gå helt tilbage, har jeg undersøgt opdragerkonstellationerne for de 97 CK 3-klienter.

Tabel 4.

Opdragerkonstellation	Klienter med børneforsorg	Klienter uden børneforsorg	1 alt
Begge forældre	12	34	46
En af forældrene	6	5	11
Andre	0	2	2
Blandet	24	2	26
Uoplyst	4	8	12
1 alt	46	51	97

Igen er det gruppen på de 46, der markerer sig stærkt. Deres opvækst har allerede fra den tidlige barndom været præget af ustabilitet og kontaktbrud. Denne mangel på kontinuitet og faste holdepunkter er (jfr. tabel 3) blevet fastholdt både i børneforsorgen og kriminalforsorgen. Uden at drage for vide konklusioner af materialet kan man vist godt påstå, at det næppe er hensigtsmæssigt, hvis man ønsker at leve op til kriminalfor-

sorgens klientvelvillige målsætning. Det skal bemærkes, at der ikke er nogen grund til at antage, at det foreliggende materiale ikke er repræsentativt. Det må derfor være tilladeligt at gå ud fra, at ca. halvdelen af landets prøveløsladte har en baggrund som de 46. Tværtimod er procenten formentlig højere blandt de prøveløsladte over 25 år.

En vurdering ud fra mere behandlingsorienterede synspunkter følger sig således smukt til den køligere resourcespilds-vurdering, og det er et spørgsmål, om selve behandlings-kontakternes kortvarighed ikke er et endnu mere massivt resourcespild end noget andet. Det må have formodningen for sig, at de repræsenterer en næsten uoverskuelig masse af halvgjorte og dermed forspildte projekter, og at de oparbejder et betydeligt skuffelsesberedskab hos klienterne, der ikke helt uden grund kan føle sig som kastebolde for hensyn, de ikke har kendskab til og er uden indflydelse på, og hvis prioritering man kan sætte spørgsmålstejn ved i flere henseender. Det er måske ikke mindst derfor, at forsorgsmedarbejdere (og formentlig også andre ansatte i systemet) må bruge så uforholdsmæssig megen tid på at overbevise klienterne om, at der også er forbundet fordele med at være inde i en tilsynskontakt.

Anvendelsen af private tilsynsførende

En anden side af systemet, som ved vurderingen af ressourcernes anvendelse bør tages med ind i overvejelserne, er anvendelsen af private tilsynsførende, dvs. personer, som har deres daglige arbejde uden for KF, men påtager sig et eller flere tilsyn i deres fritid; hovedparten er beskæftiget uden for den sociale sektor og har ikke nogen uddannelse, der specielt peger mod socialt behandlingsarbejde (se nærmere herom senere).

Traditionen for en udbredt anvendelse af private tilsynsførende i den frie KF udspringer dels af Dansk forsorgsselskabs oprindelse som privat hjælpeorganisation, dels af overbevisningen om det gavnlige i et privat/ikke-professionelt indslag i arbejdet, og dels formodningen om, at anvendelsen af private tilsynsførende billiggør tilsynsarbejdet. Især i provinsen spiller også afstands-faktoren ind, idet afdelingskontorerne ligger så spredt, at den fysiske afstand til de fier-nestboende klienter i sig selv er en hindring for kontakten.

Hverken de historiske forudsætninger eller gavnligheden af det private indslag skal jeg søge diskuteret her, hvorimod det økonomiske aspekt forekommer mere tilgængeligt for bearbejdelse. Da arbejdsforholdene er forskellige i København og provinsen, og da problemstillingen tegner sig klarest i københavnsområdet, skal jeg i første omgang koncentrere mig om forholdene der.

Der er p. t. ca. 2.000 tilsyn i det storko-ben havnske område, som dækkes af Central-kontoret (se om dets opbygning side 3). Der er i området knap 300 tilsynsførende, hvoraf dog kun 208 aktuelt har tilsyn (august 1974).

I CK 4 og 8 føres alle tilsyn direkte af de faste medarbejdere, men CK 1, 3 og 6 bruger tilsynsførende. Der er ikke nogen afgørende forskel i arbejdsgangen i de tre afdelinger, så et eksempel fra den ene vil stort set dække situationen i de andre.

Proceduren er i korte træk, at når en dømt prøveløslades, henvender han sig umiddelbart efter på CK, hvor han sammen med sin sagsbehandler ordner sin etablering bolig- og arbejdsmæssigt, økonomisk og på anden vis. Først når etableringen er tilende-bragt beskikkes der eventuelt tilsynsførende. Udsættelsen beror dels på, at tilsynsførende ikke mindst udvælges efter et nærhedsprin-cip og derfor først kan findes, når klientens boligforhold er ordnet, dels på, at en tilsynsførende sjældent vil have kontakter, viden og tid i dagtimerne til at hjælpe klienten igennem de ofte adskillige myndigheder, han skal have sine forhold ordnet hos. Derefter overtager tilsynsførende den direkte kontakt med klienten og rapporterer tilbage til sagsbehandleren, som har til opgave at supervisere tilsynsførende løbende, og at træde ind i den direkte kontakt igen, hvis der opstår akutte eller særlig komplicerede situationer i tilsynsforløbet.

Sagsbyrden pr. fuldtidsbeskæftiget sagsbehandler i de tre afdelinger svinger, men gennemsnittet ligger på 80 sager. En sagsbehandler formodes ikke at kunne påtage sig mere end 20 direkte tilsyn (kaldet kontortilsyn) og skulle således have 60 »overtilsyn« i tilgift hertil.

Skal man herefter indlade sig på et regnestykke om rentabiliteten af systemet med de

private tilsynsforende, må der medtages tre faktorer:

- 1) en fuldtidsbeskæftiget, professionel tilsynsførende formodes at kunne klare maximalt 40 direkte tilsyn af blandet sværhedsgrad (norm for de fire faste tilsynsførende, der er ansat under CK)
- 2) en privat tilsynsførende får for tiden (aug.-74) 89,25 kr. pr. tilsyn pr. måned
- 3) en sagsbehandlers månedsløn andrager for tiden mellem 5.360 kr. og 6.151 kr. (14.-17. lønramme i København)

En sagsbyrde på 80 klienter koster således månedlig

1 sagsbehandler å	5.360 kr.
60 honorarer å 89,25.	<u>5.355 kr.</u>
	10.715 kr.

Beløbet svarer på 5 kr. nær til, hvad det ville koste at lade de samme tilsyn føre af to fuldtidsansatte, uddannede medarbejdere med den stipulerede sagsbyrde af direkte tilsyn.

Generalomkostningerne er ikke medtaget af flere grunde. Dels er de vanskelige at opføre realistisk bl. a. fordi systemet med tilsynsforende i sig selv indebærer administrative omkostninger, der selvsagt ville forsvinde med instituttets bortfald, og dels fordi en overgang til udelukkende professionelle tilsyn vil ændre de arbejdsmæssige forudsætninger i den grad, at en total omvurdering af de nødvendige generalomkostninger måtte ske. Det vil være muligt at finde en organisatorisk form, der nedskærer generalomkostningerne pr. medarbejder så meget, at det nuværende niveau kan bevares.

Ovennævnte regnestykke er som anført bygget over de sagsbyrdenormer, der er gældende på CK. De faktiske arbejdsforhold er imidlertid anderledes af grunde, som jeg senere skal komme ind på, og her blot nævne, at sagstallet det sidste år er faldet som følge af den nye domspraksis, men at det tilbageblevne klientel til gengæld er mere massivt belastet.

Hvis man gentager regnestykket på de konkrete, øjeblikkelige forhold, tager det sig således ud:

Sagsbyrden pr. sagsbehandler i CK 3 er

for tiden kun 70, men det gennemsnitlige antal kontortilsyn ligger på 28 i stedet for de stipulerede 20. Det betyder en forringelse af den ønskede standard, og den skulle forventes at sænke omkostningsniveauet. Forholdene er nu:

7 sagsbehandlere å 5.360 kr..	37.520 kr.
287 honorarer å 89,25 kr. . . .	<u>25.614 kr.</u>
	månedlig 63.134 kr.

Skulle de 485 løbende tilsyn dækkes af faste medarbejdere med 40 tilsyn hver, skulle der bruges

12 sagsbehandlere å 5.360 kr.	64.320 kr.
-------------------------------	------------

Der er således ved den nuværende situation, hvor man har måttet give køb over for sine kvalitetskrav, sparet 1.186 kr. om måneden, eller på årsbasis 14.132 kr. for det samlede arbejde i CK 3.

Men ikke bare det økonomiske aspekt er af interesse. For at se, hvad det er for en vare, man køber for pengene, må det være relevant at undersøge tidsfaktoren.

En fuldtidsbeskæftiget medarbejder har en årlig tjenestetid på 2.171 timer, hvorfra går fire ugers ferie med 167 timer. Desuden fragår skæve helligdage, deltagelse i møder, kurser o. lign. og eventuelt sygdom. I hvert fald ligger den disponible tid et stykke under 2.000 timer årligt, og fra 1. december 1974 sker der yderligere en arbejdstidsreduktion med 91 timer, så vi kommer meget tæt på 1.800 disponible timer.

Med den stipulerede sagsbyrde på 40 tilsyn pr. medarbejder skulle der således være udmålt 45 timer årligt til hvert tilsyn, eller ca. 50 minutter ugentlig.

For den sagsbehandlende med 20 kontortilsyn og 60 overtilsyn tager det sig lidt anderledes ud. Da kontortilsynene sædvanligvis er de hårdest belastede klienter, kan der ikke afsættes mindre end de 45 timer til hver af dem. Tilbage bliver ca. 900 timer at fordele på de 60 overtilsyn. Det svarer til 17 minutter om ugen, eller 15 timer årligt.

På disse 15 timer skal den sagsbehandlende nå:

- 1) sætte sig ind i sagen (jfr. p. 8) og lære klienten selv at kende

- 2) gennemføre etableringsfasen med anskaffelse af bolig og arbejde, tilvejebringe økonomisk grundlag indtil 1. løn, genetablering af fagforeningsforhold (inkl. restancebetaling), ofte fremskaffelse af trækort eller ændring af trækprocent, eventuelt rekonstruktion af års selvangivelser for at få has på gamle restancer, for blot at nævne nogle af de almindeligt forekommende opgaver
- 3) finde en tilsynsførende, der vil påtage sig tilsynet, og sætte ham ind i sagen
- 4) løbende supervisere tilsynsførende, rykke for rapporter, kontrollere tilsynskontakten og vilkårenes gennemførelse
- 5) udfærdige udtalelser om tilsynsforløb til politiet (afgives i 75 pct. af sagerne selv om kun 30-40 pct. fører til domfældelse)
- 6) møde i retten i forbindelse med ny kriminalitet
- 7) overtage den direkte kontakt med klienten igen, hvis der opstår akutte vanskeligheder eller særligt komplicerede eller tidsrøvende situationer
- 8) eftersøge eller gennem politiet efterlyse klienter, der unddrager sig tilsynet
- 9) og journalen skal føres og diverse registreringer foretages løbende
- 10) endelig skal den sagsbehandlende også inden for de samme tidsrammer tage sig af klienter, der henvender sig om hjælp efter tilsynstidens udløb.

På denne baggrund kan det ikke undre, at både klienter og sagsbehandlere jævnligt synes, at selv vigtige ting ikke nås, og tingene foregår i en stresset atmosfære. Skemaet er i hvert fald stramt og arbejdsforholdene ikke tilfredsstillende.

Det kan ej heller betvivles, at sagsbehandlaren - som er ansvarlig for sagen og i tilfælde af ny retsforfølgning må afgive vurderinger, der kan blive afgørende for sanktionsvalget - i højere grad end det er forsvarligt er henvist til at bygge sine vurderinger på andenhåndsoplysninger.

Problemet bliver end større ved, at det er umuligt for den enkelte sagsbehandler at

kende samtlige 2-300 tilsynsførende, hvorfor det dels fra starten kan være vanskeligt at matche klient og tilsynsførende, og dels senere er vanskeligt at afgøre, hvilken vægt det er forsvarligt at lægge på tilsynsførendes oplysninger og vurderinger. De tilsynsførendes uddannelses- og erfaringsgrundlag er desuden så forskelligartet, at der ej heller her kan hentes nogen støtte for bedømmelsen.

En af de få muligheder for at bedømme de tilsynsførendes forudsætninger for at løse - eller overhovedet i tide opdage - de mangeartede sociale og personlige konflikter, der præger et tilsynsforløb, er at se på deres erhvervsmæssige fordeling. Af den seneste samlede opgørelse (januar 1973) fremgår, at der blandt de 273 tilsynsførende i København skulle være 60 socialrådgivere og 47 med anden pædagogisk eller social uddannelse. En optælling i august 1974 viser imidlertid, at kun 38 socialrådgivere og 29 med anden pædagogisk eller social uddannelse aktuelt har tilsyn, og at disse 67 personer kun fører ialt 176 af de ca. 900 tilsyn, hvor der er beskikket tilsynsførende. Langt de fleste af dem har kun et eller to tilsyn, og de er ikke interesserede i at påtage sig flere.

Der arbejdes således i altovervejende grad med tilsynsførende, der er uden faglig baggrund for socialt behandlingsarbejde. Dertil kommer, at udskiftningen af tilsynsførende i Københavns-området er meget stor. På landsbasis er der i løbet af de seneste 12 måneder tilgået 264 nye tilsynsførende og afgået ca. 350. Omkring en tredjedel hører til i København-området, hvilket vil sige, at mere end en tredjedel af de københavnske tilsynsførende er udskiftet på et år, og at kun en meget lille del af dem gennem praktisk arbejde har opnået en erfaring, der kan kompensere for den manglende uddannelsesmæssige baggrund.

Det medfører, at der dels må bruges megen sagsbehandlingstid i oplæringsøjemed, og dels at usikkerheden omkring tilsynsførende-klient-kontaktforholdets bæredygtighed øges. Det medfører desuden konkret, at mange tilsyn returneres fra de tilsynsførende som for vanskelige.

Det er på denne baggrund, man må vurdere den stadig stigende tendens til, at de sagsbehandlende påtager sig for mange kon-

tortilsyn; det er for vanskeligt at finde erfarne tilsynsførende, og det er både »lettere« og mere behandlingsmæssigt forsvarligt at

beholde tilsynet, hvis man alligevel må forudse, at der vil opstå så store problemer, at man må træde til midt i forløbet.

Bopælsundersøgelserne

Fire undersøgelser af klienters og indsattes geografiske tilhørsforhold

Undersøgelserne er udført af sekretær,
cand. scient. pol. Jens Tolstrup.
Delundersøgelsen af indsatte i provinsens
arresthuse er tilrettelagt af cand. jur.
Birgitte Holmberg Pedersen.

Datalog Niels Nielsen har forestået data-
behandlingen.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	19
2. Formålet med undersøgelsen	19
3. Population	19
3.1. Indsatte i kriminalforsorgens anstalter	19
3.2. Indsatte i Københavns fængsler	19
3.3. Klienter i det storkøbenhavnske område	19
3.4. Indsatte i provinsens arresthuse	19
4. Hvilke data er indsamlet	19
4.1. Indsatte i kriminalforsorgens anstalter	19
4.2. Indsatte i Københavns fængsler	20
4.3. Klienter i Storkøbenhavn	20
4.4. Indsatte i provinsens arresthuse	20
5. Metode	20
6. Hovedresultater	20
7. Indsatte i kriminalforsorgens anstalter og deres geografiske tilhørsforhold	21
7.1. Indsattes fordeling på bopælsamt	21
7.2. Indsattes fordeling på anstalter og bopælsamt	21
7.2.1. De indsattes fordeling på amter	23
7.3. Indsattes fordeling på større kommuner	23
7.4. Indsattes fordeling på anstalter og straf længde	26
7.4.1. De korttidsstraffede og deres fordeling på amter og anstalter	26
8. Indsatte i Københavns fængsler og deres geografiske tilhørsforhold	26
9. Klienter i Storkøbenhavn og deres geografiske tilhørsforhold	28
9.1. Visse baggrundsoplysninger om klienterne	28
9.2. Klienter i Storkøbenhavn og deres bopæl	29
9.3. Klienter i Storkøbenhavn fordelt på sanktioner og kommuner	30
9.4. Klienter i Storkøbenhavn fordelt på særvilkår og kommuner	31
9.5. Klienter, der bor i Københavns kommune	31
9.5.1. Klienter, der bor i Københavns kommune, fordelt på socialkontor-	
distrikter	31
9.5.2. Klienter, der bor i Københavns kommune, fordelt på socialkontorer og	
sanktion	52
9.5.3. Klienter, der bor i Københavns kommune, fordelt på socialkontorer og	
forekomsten af visse særvilkår	33

10. Indsatte i provinsens arresthuse og deres geografiske tilhørsforhold	53
10.1. De indsatte i provinsens arresthuse fordelt efter grunden til anbringelse	34
10.2. De indsatte i provinsens arresthuse fordelt efter bopælsamt og arresthuse fordelt på amter.	34

Tabelfortegnelse

Tabel 1. De indsattes fordeling på bopæl i amter.	21
Tabel 2. De indsattes fordeling på anstalt	21
Tabel 3. De indsattes procentvise fordeling på anstalter og amter.	22
Tabel 4. De indsattes procentvise fordeling på amter og anstalter.	23
Tabel 5. De indsattes fordeling på større byer og amter i øvrigt	24
Tabel 6. Provinskommuner, hvor 1 pct. eller mere af de indsatte har bopæl	25
Tabel 7. De indsattes fordeling på straf længde og anstalt	25
Tabel 8. Indsatte med straf under 5 måneder fordelt på amter og anstalter.	26
Tabel 9. Indsatte i Københavns fængsler og deres bopæl	27
Tabel 10. Indsatte i Københavns fængsler, der bor uden for Storkøbenhavn, fordelt på amter.	28
Tabel 11. Klienter i Storkøbenhavn fordelt på sanktion	28
Tabel 12. Klienter i Storkøbenhavn fordelt efter prøvetid	28
Tabel 13. Klienter i Storkøbenhavn fordelt efter tilsynstid	28
Tabel 14. Klienter i Storkøbenhavn fordelt efter forekomsten af visse særvilkår.	29
Tabel 15. Tilsynsmængden i centralkontorets afdelinger.	29
Tabel 16. Klienter i Storkøbenhavn fordelt på afdelinger og kommuner.	29
Tabel 17. Klienter i Storkøbenhavn fordelt på kommuner og sanktion	30
Tabel 18. Klienter i Storkøbenhavn fordelt på kommuner og forekomsten af visse særvilkår.	31
Tabel 19. Klienter med bopæl i Københavns kommune fordelt på socialkontordistrikter og afdeling	32
Tabel 20. Klienter med bopæl i Københavns kommune fordelt på socialkontor og sanktion.	32
Tabel 21. Klienter med bopæl i Københavns kommune fordelt på socialkontordistrikter og forekomsten af visse særvilkår.	33
Tabel 22. De indsatte i provinsens arresthuse fordelt på arrest	33
Tabel 23. De indsatte i provinsens arresthuse fordelt efter grunden til anbringelse	34
Tabel 24. De indsatte i provinsens arresthuse fordelt efter bopælsamt og arresthuse fordelt på amter.	35

1. Indledning

Fra marts til maj 1975 gennemførtes en undersøgelse af indsattes og klienters bopæl. Undersøgelsen består af fire enkeltstående undersøgelser, der indbyrdes kan sammenlignes.

2. Formålet med undersøgelserne

Formålet med undersøgelserne er:

at foretage en beskrivelse af indsattes og klienters geografiske tilhørsforhold, samt
at medtage visse variable for de enkelte indsatte/klienter for herigennem at give planlægningsudvalget mulighed for at vurdere de konsekvenser, som er gennemførelse af kontinuitets- og nærhedsprincippet får for henholdsvis 1) placeringen af de indsatte i anstalterne, 2) afdelingernes klientmasse, 3) udflytning af centralkontoret i København.

3. Population

3.1. Indsatte i kriminalforsorgens anstalter

Undersøgelsen omfatter samtlige, der den 19. marts 1975 kl. 24.00 hensat i kriminalforsorgens anstalter, bortset fra Københavns fængsler. Undersøgelsen omfatter *ikke* udlændinge, der forventes at skulle udvises. Personer, der udstår hæfte i statsfængsel er medtaget. Der skelnes ikke mellem mænd og kvinder.

3.2. Indsatte i Københavns fængsler

Undersøgelsen omfatter samtlige, der den 23. april 1975 kl. 24.00 var indsat i Københavns fængsler, dog *ikke* anholdte, indsatte efter fremmedloven samt udlændinge, der forventes at skulle udvises efter dom/endt udståelse. Der skelnes ikke mellem mænd og kvinder.

3.3. Klienter i det storkøbenhavnske område

Undersøgelsen omfatter samtlige, der den 23. april 1975 kl. 12.00 var under tilsyn af en afdeling under centralkontoret i København, dvs. klienter med bopæl i København eller Frederiksberg kommuner eller Københavns amt. Der skelnes ikke mellem mænd og kvinder.

3.4. Indsatte i provinsens arresthuse

Undersøgelsen omfatter samtlige, der den 14. maj 1975 var indsat i et arresthus. Der skelnes ikke mellem mænd og kvinder.

4. Hvilke data er indsamlet

4.1. Indsatte i kriminalforsorgens anstalter

Der er om hver enkelt indsamlet følgende oplysninger:

- 1) hvilken anstalt er den pågældende indsat i
- 2) alder (fødselsår)
- 3) straffelængde i hele måneder, respektive forvaring og livsvarigt fængsel. Der skelnes i undersøgelsen ikke mellem hæfte og fængsel.
- 4) bopæl på fri fod.

Der har været to svarmuligheder enten:

- a) den indsatte registreres som hjemmehørende i det område, hvor han har haft ophold gennem længere tid (ofte i hele opvæksten), og hvortil han synes fastere tilknyttet, således at det også må forventes, at han efter løsladelsen vil tage ophold igen her, eller hvis det ikke umiddelbart har været muligt at placere den indsatte efter denne definition da:
- b) sidste adresse før varetægtsfængsling/fuldbyrddelse.

Det er for hver enkelt oplyst, hvilken svarmulighed, der er anvendt.

1 spørgeskemaet arbejdes der med følgende bopælsinddeling: Storkøbenhavn (dvs. Københavns og Frederiksberg kommuner og Københavns amt) større byer i det enkelte amt og amtet i øvrigt. Om inddelingen se nedenfor.

4.2. Indsatte i Københavns fængsler

Der er om hver enkelt indsamlet følgende oplysninger:

- 1) Alder (fødselsår)
- 2) Indsættelsesgrund
Opretholdt anholdelse/varetægt
Andet
- 3) Bopæl på **fri** fod efter retningslinierne p. 19, henholdsvis socialkontordistrikt i Københavns kommune, kommune i det storkøbenhavnske område i øvrigt eller større byer i de enkelte amter.

4.5. Klienter i Storkøbenhavn

Der er om hver enkelt indsamlet følgende oplysninger:

- 1) Hvilken afdeling er den pågældende under tilsyn af
- 2) Alder (journalnummer)
- 3) Sanktion
Betinget dømt
Provelosladt
Straffelovens § 68
Andet
- 4) Provetid
- 5) Tilsynstid
- 6) Særvilkår
Denne del af undersøgelsen omfatter kun:
Ingen særvilkår overhovedet
Vilkår om alkoholistbehandling
Vilkår om narkobehandling
- 7) Bopæl på undersøgelsestidspunktet, med mindre der er tale om midlertidigt ophold, bl. a. institutionsophold uden for det storkøbenhavnske område. Hvis det sidste er tilfældet, er angivet, hvor den pågældende forventes at tage ophold. Bopælen er angivet som henholdsvis socialkontordistrikt i Københavns kommune eller kommune i det storkøbenhavnske område.

4.4. Indsatte i provinsens arresthuse

Der er om hver enkelt indsamlet følgende oplysninger

- 1) Hvilket arresthus er den pågældende indsat i
- 2) Alder (fødselsår)
- 3) Indsættelsesgrund
Anholdt/opretholdt anholdelse
Varetægt
Ventere, dvs. indsatte, som har modtaget fuldbyrdesordre, men som afventer overførsel til statsfængsel
Fængsel, der udstås i arresthuset
Hæfte, der udstås i arresthuset
Andet
- 4) Hvilken politikreds behandler/har behandlet sagen
- 5) Bopæl på **fri** fod efter retningslinierne foran p. 19.

5. Metode

Hver enkelt skema er kontrolleret, inden det er sendt til hulning. Hulningen er foretaget direkte fra skemaet. På grund af datamaterialets simple karakter, er der ikke foretaget kontrolhulning, logisk test eller kontrolkørsel. Efter kørsel af marginaltabeller er **der** rettet logiske fejl, og endelig er der kørt en række krydstabeller.

6. Hovedresultater

Undersøgelsen af de *indsatte i kriminalforsorgens anstalter og deres geografiske tilhørsforhold* viser:

- at 38 pct. har bopæl i Københavns amt, 13 pct. i Århus amt og 5 pct. i Frederiksberg amt.
- at der ved fordelingen kun i ringe omfang tages hensyn til geografisk tilhørsforhold.
- at kun 12 pct. af de indsatte har bopæl i »amtet i øvrigt«, hvilket vil sige stationsbyer og landdistrikter.
- at 14 pct. af de indsatte kommer fra Odense og Ålborg og Århus.
- at 12 provinsbyer tegner sig for 30 pct. af de indsattes geografiske tilhørsforhold, og at der i disse 12 byer kun er placeret 6 af kriminalforsorgens eksisterende eller planlagte 13 provinsafdelinger.

at 23 pct. af de indsatte i kriminalforsorgens anstalter udstår frihedsstraffe på under 5 måneder.

at 47 pct. af belægget i statsfængslet ved Horserød, 44 pct. af belægget på statsfængslet på Kragsskovhede, 53 pct. af belægget på statsfængslet Møgelkær og 51 pct. af belægget på statsfængslet Renbæk var korttidsstraffede.

Undersøgelsen af de *indsatte i Københavns fængsler og deres geografiske tilhørsforhold* viste:

at 46 pct. kom fra Københavns kommune, 6 pct. fra Frederiksberg kommune, 32 pct. fra Københavns amt og landet i øvrigt 10 pct.

Undersøgelsen af *klienter i Storkøbenhavn og deres geografiske tilhørsforhold* viste:

at 51 pct. var betinget dømte, 41 pct. var prøveløsladte og 7 pct. var underkastet foranstaltninger i medfør af straffelovens §68.

at CK 1 havde 32 pct., CK 3 28 pct., CK 4 6 pct., CK 6 14 pct. og CK 8 20 pct. af klienterne i tilsyn.

at 58 pct. boede i Københavns kommune, 5 pct. på Frederiksberg og 33 pct. i Københavns amt i øvrigt.

Undersøgelsen af *de indsatte i provinsens arresthuse og deres geografiske tilhørsforhold* viste:

at 45 pct. af belægget i provinsens arresthuse var indsat til udståelse af frihedsstraf i et arresthus.

at mellem 60 pct. og 90 pct. af de indsatte var anbragt i et arresthus i det amt, hvor de også havde bopæl.

7. Indsatte i kriminalforsorgens anstalter og deres geografiske tilhørsforhold

7.1. Indsattes fordeling på bopælsamt

Den 19. marts 1975 var der 1.903 indsatte, der var omfattet af undersøgelsen (om populationen se p. 19). Næsten 40 pct. kom fra Storkøbenhavn.

Tabel 1.

De indsattes fordeling på bopæl i amter
Se også tabel 5.

	Abs.	Pct.
Storkøbenhavn	731	38,4
Frederiksborg amt	97	5,1
Roskilde amt	59	3,1
Vestsjællands amt	80	4,2
Storstrøms amt	60	3,2
Bornholm	1	0,1
Fyns amt	110	5,8
Sønderjyllands amt	55	2,9
Ribe amt	47	2,5
Vejle amt	149	7,8
Ringkøbing amt	79	4,2
Århus amt	253	13,3
Viborg amt	40	2,1
Nordjyllands amt	126	6,6
Grønland og Færøerne	4	0,2
Uoplyst	12	0,6
I alt	1903	100,1

For fordelingen på anstalter fremgår af tabel 2.

Tabel 2.

De indsattes fordeling på ansialt

	Abs.	Pct.
Anstalten ved Herstedvester	100	5,25
Statsfængslet ved Horserød	190	9,98
Statsfængslet i Horsens	219	11,51
Statsfængslet på Kragsskovhede	245	12,87
Statsfængslet Kærsho vedgård.	72	3,78
Statsfængslet Møgelkær	139	7,30
Statsfængslet ved Nr. Snede.. . . .	77	4,05
Statsfængslet i Nyborg	253	13,29
Statsfængslet Renbæk	107	5,62
Statsfængslet ved Sdr. Omme	202	10,61
Statsfængslet på Søbysøgård.	86	4,52
Statsfængslet i Vridsløselille ¹⁾	200	10,51
Arresthuset i Maribo (kvinder)	13	0,68
I alt	1903	100,00

¹⁾ Ekskl. indsatte, der forventes at skulle udvises

7.2. Indsattes fordeling på anstalter og bopælsamt

Anstalten ved Herstedvester

57 pct. af de indsatte er fra det storkoben-

havnske område. En tredjedel kommer fra Fyn og Jylland.

Statsfængslet i Horsens

18 pct. af de indsatte kommer fra Storkøbenhavn. Yderligere 6 pct. fra Sjælland m. v. og 42 pct. fra Vejle og Århus amter.

Statsfængslet ved Horserød

43 pct. kommer fra Storkøbenhavn og yderligere 26 pct. fra Frederiksborg amt, således at det geografiske område, som anstalten naturligt dækker tegner sig for 69 pct. af belægget. Kun 10 pct. kommer fra Fyn og Jylland.

Statsfængslet på Kragsskovhede

32 pct. kommer fra Storkøbenhavn. Yderligere 11 pct. fra Sjælland og 25 pct. fra

Nordjyllands amt, der er anstaltens naturlige geografiske område.

Statsfængslet Kærshovedgård

24 pct. kommer fra Storkøbenhavn, 13 pct. fra Ringkøbing og 24 pct. fra Århus amt. 7 pct. kommer fra Nordjyllands amt.

Statsfængslet Møgelkær

35 pct. kommer fra Storkøbenhavn. 14 pct. fra Vejle amt og 32 pct. fra Århus amt, således at 46 pct. kommer fra et område, der naturligt dækkes af anstalten.

Statsfængslet ved Nr. Snede

22 pct. kommer fra Storkøbenhavn, 17 pct. fra Vejle og 10 pct. fra Århus amter.

Statsfængslet i Nyborg

43 pct. kommer fra Storkøbenhavn og 13

Tabel 5.

De indsattes procentvise fordeling på anstalter og amter

Anstalt	Herstedvester	Horsens	Horserød	Kragsskovhede	Kærshovedgård	Møgelkær	Nr. Snede	Nyborg	Renbæk	Sdr. Omme	Sobysøgård	Vridsløselille	Maribo	Abs.
Amt														
Storkøbenhavn	57,0	17,8	42,6	32,2	23,6	34,5	22,1	43,1	23,4	41,6	36,0	68,0	61,5	731
Frederiksborg	5,0	2,3	25,8	2,9	—	0,7	—	1,2	4,7	2,5	11,6	3,5	—	97
Roskilde	1,0	1,8	8,9	4,5	2,8	—	7,8	1,2	2,8	2,5	2,3	2,5	—	59
Vestsjælland	2,0	1,4	6,8	2,0	5,6	2,9	7,8	5,9	4,7	1,5	12,8	4,5	—	80
Storstrøm	2,0	0,9	5,8	1,2	2,8	2,2	2,6	4,3	3,7	3,0	10,5	2,5	—	60
Bornholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,2	—	—	1
Fyn	6,0	4,6	1,6	4,1	8,3	2,9	7,8	8,7	8,4	5,9	17,4	3,5	—	110
Sonderjylland	1,0	5,5	0,5	0,8	—	1,4	7,8	2,4	9,3	5,9	1,2	1,0	—	55
Ribe	1,0	1,8	0,5	2,0	1,4	—	6,5	3,2	10,3	4,5	—	0,5	7,7	47
Vejle	5,0	16,4	0,5	6,1	6,9	13,7	16,9	6,7	10,3	9,4	—	3,5	7,7	149
Århus	7,0	25,6	2,1	10,2	23,6	31,7	10,4	14,6	13,1	15,3	2,3	2,5	23,1	253
Ringkøbing	2,0	7,3	2,1	6,5	12,5	5,0	6,5	2,8	3,7	4,0	—	0,5	—	79
Viborg	3,0	3,7	1,1	2,0	5,6	1,4	—	3,6	1,9	0,5	1,2	1,5	—	40
Nordjylland	4,0	11,0	0,5	24,9	6,9	2,9	3,9	2,0	1,9	3,0	2,3	4,5	—	126
Grønland	3,0	—	—	—	—	—	—	0,4	—	—	—	—	—	4
Færøerne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uoplyst	1,0	—	1,1	0,4	—	0,7	—	—	1,9	0,5	1,2	1,5	—	12
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
N =	100	219	190	245	72	139	77	253	107	202	86	200	13	1903

pet. fra Sjælland. 9 pct. kommer fra Fyns amt.

fra Sjælland. 4 pct. kommer fra Fyn og resten – 15 pct. – fra Jylland.

Statsfængslet Renbæk

23 pct. kommer fra Storkøbenhavn og yderligere 16 pct. fra Sjælland, 9 pct. kommer fra Sønderjyllands amt mod 8 pct. af de indsatte i Nr. Snede og 6 pct. af de indsatte i Sdr. Omme.

Statsfængslet ved Sdr. Omme

42 pct. kommer fra Storkøbenhavn og yderligere 10 pct. fra Sjælland. 3 pct. kommer fra Nordjylland.

Statsfængslet på Søbysøgård

36 pct. kommer fra Storkøbenhavn og yderligere 37 pct. fra Sjælland. 17 pct. kommer fra Fyn.

Statsfængslet i Vridsløselille

Over to tredjedele kommer fra det storkøbenhavnske område og yderligere 13 pct.

Arresthuset i Maribo

(kvinder, der udstår fængselsstraf). De indsatte kommer fra Storkøbenhavn og Århus.

7.2.1. De indsattes fordeling på amter

I tabel 3 og 4 gengives de enkelte anstalters procentvise fordeling på amter og de enkelte amters procentvise fordeling på anstalter. Tabellerne skal ikke kommenteres her, men danner udgangspunkt for overvejelser om en inddeling i regioner (se tabel 3 og 4 side 22 og 23 nederst).

7.3. Indsattes fordeling på større kommuner

Med det forbehold, der ligger i, at de større kommuner også omfatter landdistrikter, kan det konstateres, at kun 12 pct. af de indsatte har bopæl i »amtet i øvrigt«. 14 pct. af de indsatte kommer fra Odense, Ålborg og Århus, medens 38 pct. kommer fra Storkøbenhavn.

Tabel 4.

De indsattes procentvise fordeling på amter og anstalter

Anstalt	Herstedvester	Horsens	Horsørød	Kragshovede	Kærshovedgård	Møgelkær	Nr. Snede	Nyborg	Renbæk	Sdr. Omme	Søbysøgård	Vridsløselille	Maribo	I alt	N
Amt															
Storkøbenhavn	7,8	5,3	11,1	10,8	2,3	6,6	2,3	14,9	3,4	11,5	4,2	18,6	1,1	100,0	731
Frederiksborg	5,2	5,2	50,5	7,2	–	1,0	–	3,1	5,2	5,2	10,3	7,2	–	100,0	97
Roskilde	1,7	6,8	28,8	18,6	3,4	–	10,2	5,1	5,1	8,5	3,4	8,5	–	100,0	59
Vestsjælland	2,5	3,7	16,2	6,3	5,0	5,0	7,5	18,8	6,3	3,7	12,7	11,2	–	100,0	80
Storstrøm	3,3	3,3	18,3	5,0	3,3	5,0	3,3	18,3	6,7	10,0	15,0	8,3	–	100,0	60
Bornholm	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0,01	–	–	–	100,0	1
Fyn	5,5	9,1	2,7	9,1	5,5	3,6	5,5	20,0	8,2	10,9	13,6	6,4	–	100,0	110
Sønderjylland	1,8	21,8	1,8	3,6	–	3,6	10,9	10,9	18,2	12,8	1,8	3,6	–	100,0	55
Ribe	2,1	8,5	2,1	10,6	2,1	–	10,6	17,0	23,4	19,1	–	2,1	2,1	100,0	47
Vejle	3,4	24,2	0,7	10,1	3,4	12,8	8,7	11,4	7,4	12,8	–	4,7	0,7	100,0	149
Ringkøbing	2,5	20,3	5,1	20,3	11,4	8,9	6,3	8,9	5,1	10,1	–	1,3	–	100,0	79
Århus	2,8	22,1	1,6	9,9	6,7	17,4	3,2	14,6	5,5	12,3	0,8	2,0	1,2	100,0	253
Viborg	7,5	20,0	5,0	12,5	10,0	5,0	–	22,5	5,0	2,5	2,5	7,5	–	100,0	40
Nordjylland	3,2	19,0	0,8	48,4	4,0	3,2	2,4	4,0	1,6	4,8	1,6	7,1	–	100,0	126
Grønland	75,0	–	–	–	–	–	–	25,0	–	–	–	–	–	100,0	4
Færøerne	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	100,0	–
Uoplyst	8,3	–	16,7	8,3	–	8,3	–	–	16,7	8,3	8,3	25,0	–	100,0	12

Tabel 5.

<i>De indsattes fordeling på større byer og amter i øvrigt</i>		Abs.	Pet.	Abs.	Pet.
				Fåborg	4 0,21
				Kerteminde	-
	Abs.	Pet.		Middelfart	5 0,26
				Nyborg	3 0,16
<i>Storkøbenhavn</i>				Odense	66 3,47
(Københavns og Frederiksberg kommuner og Københavns amt)	731	38,41		Svendborg	10 0,53
				Fyns amt i øvrigt	19 1,00
<i>Frederiksborg amt</i>				<i>Sønderjyllands amt</i>	
Frederikssund	3	0,16		Haderslev	11 0,58
Frederiksværk	5	0,26		Sønderborg	12 0,63
Helsingør	35	1,84		Tønder	-
Hillerød	16	0,84		Vojens	1 0,05
Hundested	-	-		Åbenrå	10 0,53
Frederiksborg amt i øvrigt . .	7	0,37		Sønderjyllands amt i øvrigt ..	21 1,10
<i>Roskilde amt</i>				<i>Ribe ami</i>	
Køge	7	0,37		Esbjerg	32 1,68
Roskilde	33	1,73		Grindsted	3 0,16
Roskilde amt i øvrigt	19	1,00		Ribe	2 0,11
<i>Vestsjællands amt</i>				Varde	-
Holbæk	6	0,32		Vejen	-
Kalundborg	5	0,26		Ribe amt i øvrigt	10 0,53
Korsør	10	0,53		<i>Vejle amt</i>	
Nykøbing Sj.	1	0,05		Fredericia	15 0,79
Ringsted	7	0,37		Horsens	57 3,00
Skælskør	1	0,05		Kolding	25 1,21
Slagelse	25	1,31		Vejle	38 2,00
Sorø	5	0,26		Vejle amt i øvrigt	16 0,84
Vestsjællands amt i øvrigt ..	20	1,05			
<i>Storstrøms amt</i>				<i>Ringkøbing amt</i>	
Maribo	4	0,21		Brande	8 0,42
Nakskov	6	0,32		Herning	31 1,63
Nykøbing F.	11	0,58		Holstebro	6 0,32
Næstved	19	1,00		Lemvig	-
Præstø	1	0,05		Ringkøbing	3 0,16
Sakskøbing	1	0,05		Skjern	2 0,11
Vordingborg	5	0,26		Struer	8 0,42
Storstrøms amt i øvrigt . . .	5	0,26		Ringkøbing amt i øvrigt	21 1,10
<i>Bornholms amt</i>				<i>Århus amt</i>	
Rønne	1	0,05		Odder	3 0,16
Bornholms amt i øvrigt . . .	-	-		Randers	53 2,79
<i>Fyns amt</i>				Silkeborg	17 0,89
Assens	2	0,11		Skanderborg	10 0,53
Bogense	1	0,05		Århus	141 7,41
				Århus amt i øvrigt	29 1,52

sorgens eksisterende eller planlagte 13 provinsafdelinger.

Abs. Pet.

Tabel 6.

Provinskommuner, hvor 1 pct. eller niere af de indsatte har bopæl

Viborg amt	
Skive	7 0,37
Thisted	7 0,37
Viborg	18 0,95
Viborg amt i øvrigt	8 0,42

Nordjyllands amt	
Frederikshavn	5 0,26
Hadsund	1 0,05
Hirtshals	6 0,32
Hjørring	11 0,58
Hobro	6 0,32
Skagen	3 0,16
Ålborg	57 3,00
Nordjyllands amt i øvrigt	37 1,94
Grønland og Færøerne	4 0,21
Kan ikke oplyses	12 0,63
I alt	1903 100,00

	Abs.	Pct. af samtlige
Helsingør	35	1,84
Roskilde	35	1,73
Slagelse	25	1,31
Næstved	19	1,00
Odense	66	3,47
Esbjerg	32	1,68
Horsens	57	3,00
Kolding	23	1,21
Vejle	38	2,00
Herning	31	1,63
Århus	141	7,41
Ålborg	57	3,00
I alt	1903	29,28
N =	1903	

12 provinsbyer tegner sig for 30 pct. af de indsattes geografiske tilhørsforhold. I disse 12 byer er der kun placeret 6 af kriminalfor-

Tabel 7.

De indsattes fordeling på straffængde og anstalt

	Herstedvester	Horsens	Horserød	Kragshovede	Kærshovedgård	Mogelkær	Nr. Snede	Nyborg	Renbæk	Sdr. Omme	Søbysgård	Vridsløselille	Maribo	I alt	
														Abs.	Pct.
0- 4 mdr. . . .	2	2	90	108	3	74	13	-	55	70	11	2	-	430	22,6
5- 6 mdr. . . .	1	-	15	21	1	6	11	7	4	28	4	9	3	110	5,8
7- 8 mdr. . . .	9	6	11	15	8	6	11	11	32	22	10	6	-	147	7,7
9-11 mdr. . . .	6	8	7	21	6	6	14	21	10	25	6	11	2	143	7,5
12-18 mdr. . . .	14	56	21	48	30	33	18	91	5	36	34	42	5	433	22,6
19-24 mdr. . . .	12	30	12	17	9	5	7	35	-	11	5	24	3	170	8,9
25-30 mdr. . . .	4	26	12	6	5	4	2	30	-	8	8	10	-	115	6,0
31-36 mdr. . . .	5	18	6	4	3	2	-	11	1	2	5	14	-	71	3,7
37-42 mdr. . . .	3	9	4	3	1	2	1	8	-	-	2	8	-	41	2,2
43 mdr.-4 år . .	7	13	3	1	2	-	-	6	-	-	-	14	-	46	2,4
49 mdr.-4½ år .	-	9	-	-	1	-	-	5	-	-	-	8	-	23	1,2
55 mdr.-5 år . .	4	6	1	-	-	1	-	6	-	-	-	3	-	21	1,1
61 mdr.-6 år . .	2	8	6	1	-	-	-	3	-	-	-	12	-	32	1,7
Mere end 6 år .	10	21	1	-	3	-	-	15	-	-	1	30	-	81	4,3
Forvaring	16	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	23	1,2
Livstid	5	2	-	-	-	-	-	4	-	-	-	6	-	17	0,9
I alt	100	219	190	245	72	139	77	253	107	202	86	200	13	1903	99,8

7.4. Indsattes fordeling på anstalter og straffelængder

23 pct. af de indsatte i anstalterne havde en idømt straf på under 5 måneder. En betydelig del af disse er indsatte, der udstår hæfte. Da der ikke i undersøgelsen er skelnet mellem hæfte og fængsel, kan der ikke med sikkerhed siges noget om fordelingen, men af de 430 indsatte angives 244 at have en straf på under 2 måneder. Alle strafflængder er eksklusive varetægtsfradrag. (Se tabel 7 side 25 nederst).

7.4.1. De korttidsstraffede og deres fordeling på amter og anstalter

23 pct. af de indsatte i kriminalforsorgens

anstalter udstår frihedsstraffe, dvs. hæfte og fængsel, på under 5 måneder.

Af de 430 korttidsstraffede afsonede 21 pct. i statsfængslet ved Horserød, 25 pct. i statsfængslet på Kragsskovhede, 17 pct. i statsfængslet Møgelkær, 13 pct. i statsfængslet Renbæk og 16 pct. i statsfængslet ved Sdr. Omme.

47 pct. af belægget i statsfængslet ved Horserød var korttidsstraffede. 44 pct. af belægget i statsfængslet på Kragsskovhede var korttidsstraffede. 53 pct. af belægget i statsfængslet Møgelkær, 17 pct. i statsfængslet ved Nr. Snede, 51 pct. i statsfængslet Renbæk og 35 pct. af belægget i statsfængslet ved Sdr. Omme var korttidsstraffede.

Tabel 8.

*Indsatte med strafflængder under 5 måneder
fordelt på anstalter og amt*

	Herstedvester	Horsens	Horserød	Kragsskovhede	Kærshovedgård	Møgelkær	Nr. Snede	Nyborg	Renbæk	Sdr. Omme	Sobysøgård	Vridsløselille	Maribo arrest, kvinder	I alt	
														Abs.	Pct.
Storkøbenhavn	2	—	18	43	1	32	4	—	18	35	3	2	—	158	36,7
Frederiksberg	—	—	40	—	—	—	—	—	3	1	3	—	—	47	10,9
Roskilde	—	—	16	7	—	—	2	—	2	2	—	—	—	29	6,7
Vestsjælland	—	1	6	—	—	2	—	—	5	—	1	—	—	15	3,5
Storstrøm	—	—	2	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	6	1,4
Bornholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fyn	—	—	2	3	—	1	2	—	6	5	2	—	—	21	4,9
Sonderjylland	—	—	1	—	—	—	—	—	4	3	—	—	—	8	1,9
Ribe	—	—	—	3	—	—	2	5	5	—	—	—	—	15	3,5
Vejle	—	—	1	6	—	13	3	—	4	4	—	—	—	31	7,2
Ringkøbing	—	—	1	9	—	2	—	—	—	2	—	—	—	14	3,3
Århus	—	—	1	6	2	23	—	—	5	10	—	—	—	47	10,9
Viborg	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0,2
Nordjylland	—	1	—	30	—	1	—	—	1	1	1	—	—	35	8,1
Grønland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Færøerne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uoplyst	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	3	0,7
I alt	2	2	90	108	3	74	13	—	55	70	11	2	—	430	99,9

8. Indsatte i Københavns fængsler og deres geografiske tilhørsforhold

Den 23. april 1975 var der i Københavns fængsler indsat 454 personer omfattet af undersøgelsen (om afgrænsning af populationen se p. 19). Af disse var 347 varetægts-

fængslede (eller personer, der havde fået anholdelsen opretholdt) - svarende til 76 pct., medens de resterende - 107 eller 24 pct. - var rubriceret under »andet«.

46 pct. - eller 210 - af de indsatte i Københavns fængsler har bopæl i Københavns

kommune, 6 pct. på Frederiksberg og 32 pct. i Københavns amt. Landet i øvrigt udgør 10 pct. og uoplyst 12 pct.

Der er ingen væsentlige forskelle i bopælsfordelingen mellem varetægtsfanger og »andet«.

Tabel 9.

Indsatte i Københavns fængsler og deres bopæl

	Varetægt		»Andet«		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Københavns kommune						
Bryggervangen	18	5,2	4	3,7	22	4,6
Rosenvængets Sideallé	15	4,3	7	6,5	22	4,6
Wildersgade	12	3,5	6	5,6	18	4,0
Spaniensgade	16	4,6	5	4,7	21	4,6
Absalonsgade	18	5,2	5	4,7	23	5,1
Matthæusgade	16	4,6	2	1,9	18	4,0
Ravnsborggade	35	10,1	12	11,2	47	10,4
Lærkevej	10	2,9	2	1,9	12	2,6
Vilh. Thomsens Allé	15	4,3	6	5,6	21	4,6
Borgmestervangen	6	1,7	—	—	6	1,3
Københavns kommune i alt	161	46,4	49	45,8	210	45,8
Frederiksberg	19	5,5	7	6,5	26	5,7
Albertslund	8	2,3	2	1,9	10	2,2
Ballerup-Måløv	13	3,7	3	2,8	16	3,5
Brøndby	7	2,0	4	3,7	11	2,4
Dragør	—	—	—	—	—	—
Gentofte	8	2,3	1	0,9	9	2,0
Gladsaxe	9	2,6	5	4,7	14	3,1
Glostrup	8	2,3	1	0,9	9	2,0
Herlev	6	1,7	—	—	6	1,3
Hvidovre	8	2,3	1	0,9	9	2,0
Høje Tåstrup	—	—	—	—	—	—
Ledøje-Smorum	—	—	—	—	—	—
Lyngby-Tårnbæk	9	2,6	—	—	9	2,0
Rødovre	8	2,3	2	1,9	10	2,2
Sengeløse	—	—	—	—	—	—
Store Magleby	1	0,6	—	—	2	0,4
Søllerød	5	1,4	—	—	5	1,1
Torslunde-Ishøj	4	1,2	—	—	4	0,9
Tårnby	3	0,9	1	0,9	4	0,9
Vallensbæk	—	—	—	—	—	—
Værløse	2	0,6	—	—	2	0,4
Landet i øvrigt	34	9,9	9	8,3	43	9,5
Uoplyst	33	9,6	22	20,6	55	12,1
I alt	347	100,0	107	100,0	454	100,0

Gruppen »landet i øvrigt« fordeler sig således:

Tabel 10.

Indsatte i Københavns fængsler, der bor uden for Storkøbenhavn fordelt på amter

	Vare- tægt	»Andet«	lait
Frederiksborg amt ..	8	12	
Roskilde amt	8	9	
Vestsjællands amt ...	2	2	
Storstrøms amt	2	2	
Bornholms amt	-		
Fyns amt	5	5	
Sønderjyllands amt ..	1	1	
Ribe amt	-		
Vejle amt	1		
Ringkøbing amt	-		
Århus amt	4		
Viborg amt	1		
Nordjyllands amt ...	2		
Grønland	-		
Færøerne	-		
I alt	34	45	

9. Klienter i Storkøbenhavn og deres geografiske tilhørsforhold

Den 23. april 1975 var der 1.610 klienter under tilsyn af centralkontoret i København, dvs. afdelingerne CK 1, CK 3, CK 4, CK 6 og CK 8.

9.1. Visse baggrundsoplysninger om klienterne

51 pct. var betinget dømte, 41 pct. prøveløsladte og 7 pct. underkastet tilsyn i **medfør** af straffelovens § 68.

Tabel 11.

Klienter i Storkøbenhavn fordelt efter sanktion

	Abs.	Pct.
Betinget dømte.	827	51,4
Proveløsladte.	666	41,4
Straffelovens § 68.	115	7,1
Andet.	2	0,1
I alt	1610	100,0

Prøvetiden lå næsten undtagelsesfrit på 2 ar.

Tabel 12.

Klienter i Storkøbenhavn fordelt efter prøvetid

	Abs.	Pct.
8 måneder.	1	0,1
12 måneder.	25	1,6
24 måneder.	398	86,8
27 måneder.	1 ¹⁾	0,1
32 måneder.	1	0,1
36 måneder.	67	4,7
60 måneder.	2	0,1
§ 68	115	7,1
I alt	1610	100,1

¹⁾ Formentlig kodefejl.

Tilsynstiden lå overvejende på 1 år 45 pct. eller 2 år 39 pct.

Tabel 15.

Klienter i Storkøbenhavn fordelt efter tilsynstid

	Abs.	Pct.
3 måneder	16	1,0
6 måneder	82	5,1
8 måneder	1	0,1
9 måneder	4	0,3
12 måneder	725	45,0
18 måneder	1	0,1
22 måneder	1	0,1
24 måneder	624	38,8
27 måneder	in	0,1
50 måneder	1	0,1
36 måneder	37	2,3
60 måneder	2	0,1
§ 68	115	7,1
I alt	1610	100,2

¹⁾ Formentlig kodefejl.

I forbindelse med undersøgelsen har man undersøgt forekomsten af alkoholist- og narkobehandlingsvilkår. 14 pct. har ingen sær-
vilkår overhovedet. 27 pct. har alkoholistbe-
handlingsvilkår og 19 pct. narkobehand-
lingsvilkår.

Tabel 14.

Klienter i Storkøbenhavn fordelt efter forekomsten af visse særvilkår

	Abs.	Pct.
Ingen særvilkår	230	14,3
Alkoholistbehandling	431	26,8
Narkobehandling	299	18,6
Andre (ikke oplyste) særvilkår	650	40,4
I alt	1610	100,1

Tilsynsmængden i de forskellige afdelinger svinger fra 516 til 97.

Tabel 15.

Tilsynsmængden i centralkontorets afdelinger

	Abs.	Pct.
CK 1	516	32,0
CK 3	448	27,8
CK 4	97	6,0
CK 6	231	14,3
CK 8	318	19,8
I alt	1610	99,9

9.2. Klienter i Storkøbenhavn og deres bopæl

Af de 1.610 klienter boede 934 - eller 58 pct. - i Københavns kommune, 75 - eller 5

Tabel 16.

Klienter i Storkøbenhavn fordelt på afdelinger og kommuner

	CK 1		CK 3		CK 4		CK 6		CK 8		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
København	287	55,6	280	62,5	54	55,7	135	58,4	178	56,0	934	58,0
Frederiksberg	20	3,9	22	4,9	4	4,1	15	6,5	14	4,4	75	4,7
Albertslund	18	3,5	6	1,3	3	3,1	6	2,6	4	1,3	37	2,3
Ballerup-Måløv	18	3,5	8	1,8	2	2,1	2	0,9	6	1,9	36	2,2
Brøndby	16	3,1	12	2,7	4	4,1	3	1,3	9	2,8	44	2,7
Dragør	3	0,6	2	0,4	—	—	2	0,9	—	—	7	0,4
Gentofte	10	1,9	8	1,8	1	1,0	5	2,2	1	0,3	25	1,6
Gladsaxe	9	1,7	10	2,2	2	2,1	—	—	11	3,5	32	2,0
Glostrup	9	1,7	4	0,9	3	3,1	3	1,3	14	4,4	33	2,0
Herlev	5	1,0	3	0,7	2	2,1	3	1,3	14	4,4	27	1,7
Hvidovre	18	3,5	11	2,5	3	3,1	5	2,2	6	1,9	43	2,7
Høje Tåstrup	7	1,4	8	1,8	4	4,1	7	3,0	3	0,9	29	1,8
Ledøje-Smørum	—	—	—	—	—	—	1	0,4	—	—	1	0,1
Lyngby-Tårnbæk	8	1,6	4	0,9	1	1,0	6	2,6	7	2,2	26	1,6
Rødovre	6	1,2	10	2,2	4	4,1	6	2,6	9	2,8	35	2,2
Sengeløse	—	—	1	0,2	—	—	—	—	—	—	1	0,1
Store Magleby	—	—	2	0,4	3	3,1	3	1,3	1	0,3	9	0,6
Søllerød	3	0,6	3	0,7	—	—	3	1,3	6	1,9	15	0,9
Torslunde-Ishøj	13	2,5	6	1,3	2	2,1	—	—	1	0,3	22	1,4
Tårnby	15	2,9	9	2,0	—	—	2	0,9	2	0,6	28	1,7
Vallensbæk	—	—	1	0,2	—	—	1	0,4	1	0,3	3	0,2
Værlose	4	0,8	—	—	1	1,0	1	0,4	—	—	6	0,4
Andet end CK's område	28	5,4	21	4,7	2	2,1	16	6,9	15	4,7	82	5,1
Uoplyst	19	3,7	17	3,8	2	2,1	6	2,6	16	5,0	60	3,7
	516	100,1	448	99,9	97	99,8	231	99,5	318	99,9	1610	100,1

pet. på Frederiksberg, 33 pct. - eller 534 i kommunerne i Københavns amt. 5 pct. - eller 82 personer - boede uden for Storkøbenhavn. Endelig foreligger der ikke oplysning om bopæl for 60 klienter - eller 4 pct. Den procentvise fordeling i de enkelte af-

delinger afviger ikke meget indbyrdes, idet dog CK 3 har relativt flere af sine klienter boende i Københavns kommune.

9.3. Klienter i Storkøbenhavn fordelt på sanktioner og kommuner

Tabel 17.

Klienter i Storkøbenhavn fordelt på kommuner og sanktion

	Betinget dømte		Prøve løsladte		§ 68		Andet		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
København	464	58,4	402	62,7	67	60,9	1	50,0	934	60,3
Frederiksberg	34	4,3	35	5,5	6	5,5	—	—	75	4,8
Albertslund	25	3,1	9	1,4	3	2,7	—	—	37	2,4
Ballerup-Måløv	19	2,4	14	2,2	3	2,7	—	—	36	2,3
Brøndby	23	2,9	17	2,6	4	3,6	—	—	44	2,8
Dragør	5	0,6	2	0,3	—	—	—	—	7	0,5
Gentofte	17	2,1	7	1,1	1	0,9	—	—	25	1,6
Gladsaxe	14	1,8	18	2,8	—	—	—	—	32	2,1
Glostrup	15	1,9	14	2,2	3	2,7	1	50,0	33	2,1
Herlev	18	2,3	8	1,2	1	0,9	—	—	27	1,7
Hvidovre	22	2,8	17	2,6	4	3,6	—	—	43	2,8
Høje Tåstrup	17	2,1	11	1,7	1	0,9	—	—	29	1,9
Ledoje-Smørum	1	0,1	—	—	—	—	—	—	1	0,1
Lyngby-Tårnbæk	15	1,9	8	1,2	3	2,7	—	—	26	1,7
Rødovre	14	1,8	20	3,1	1	0,9	—	—	35	2,3
Sengeløse	—	—	1	0,2	—	—	—	—	1	0,1
Store Magleby	4	0,5	5	0,8	—	—	—	—	9	0,6
Søllerød	7	0,9	8	1,2	—	—	—	—	15	1,0
Torslunde-Ishøj	12	1,5	8	1,2	2	1,8	—	—	22	1,4
Tårnby	15	1,9	11	1,7	2	1,8	—	—	28	1,8
Vallensbæk	2	0,3	1	0,2	—	—	—	—	3	0,2
Værlose	5	0,6	1	0,2	—	—	—	—	6	0,4
Andet end CK's område .	48	6,0	25	3,9	9	8,2	—	—	82	5,3
I alt ¹⁾	796	100,0	642	100,0	110	100,0	2	100,0	1550	100,2

¹⁾ Ekskl. uoplyst.

9.4. Klienter i Storkøbenhavn fordelt på særvilkår og kommuner

Tabel 18.

Klienter i Storkøbenhavn fordelt på kommuner og forekomsten af visse særvilkår

	Ingen særvilkår		Andre særvilkår end alkohol og narko		Alkohol		Narko		Alkohol + narko		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
København	139	61,4	371	58,5	256	63,7	161	59,1	7	43,9	934	60,3
Frederiksberg . . .	13	5,8	27	4,3	21	5,2	13	4,8	1	6,3	75	4,8
Albertslund	7	3,1	17	2,7	9	2,2	2	0,7	2	12,5	37	2,4
Ballerup-Måløv . .	3	1,3	24	3,8	3	0,7	6	2,2	—	—	36	2,3
Brøndby	6	2,7	19	3,0	9	2,2	8	2,9	2	12,5	44	2,8
Dragør	—	—	4	0,6	3	0,7	—	—	—	—	7	0,5
Gentofte	5	2,2	12	1,9	7	1,7	1	0,4	—	—	25	1,6
Gladsaxe	3	1,3	14	2,2	4	1,0	11	4,0	—	—	32	2,1
Glostrup	6	2,7	10	1,6	4	1,0	13	4,8	—	—	33	2,1
Herlev	5	2,2	7	1,1	4	1,0	11	4,0	—	—	27	1,7
Hvidovre	7	3,1	24	3,8	7	1,7	4	1,5	1	6,3	43	2,8
Høje Tåstrup . . .	2	0,9	8	1,3	15	3,7	4	1,5	—	—	29	1,9
Ledøje-Smørum . .	—	—	—	—	1	0,2	—	—	—	—	1	0,1
Lyngby-Tårnbæk . .	3	1,3	9	1,4	7	1,7	6	2,2	1	6,3	26	1,7
Rødovre	4	1,8	11	1,7	11	2,7	9	3,3	—	—	35	2,3
Sengeløse	—	—	—	—	1	0,2	—	—	—	—	1	0,1
Store Magleby . . .	—	—	5	0,8	3	0,7	1	0,4	—	—	9	0,6
Søllerød	2	0,9	3	0,5	5	1,2	5	1,8	—	—	15	1,0
Torslunde-Ishøj . .	6	2,7	14	2,2	2	0,5	—	—	—	—	22	1,4
Tårnby	3	1,3	18	2,8	5	1,2	2	0,7	—	—	28	1,8
Vallensbæk	—	—	—	—	2	0,5	1	0,4	—	—	3	0,2
Værlose	2	0,9	3	0,5	1	0,2	—	—	—	—	6	0,4
Andet end CK's område	10	4,4	35	5,5	21	5,2	14	5,1	2	12,5	82	5,3
I alt ¹⁾	226	100,0	635	100,0	401	100,0	272	100,0	16	100,0	1550	100,2

¹⁾ Ekskl. uoplyst.

9.5. Klienter, der bor i Københavns kommune

9.5.1. Klienter, der bor i Københavns kommune, fordelt på socialkontordistrikter

De 934 klienter, der havde bopæl i Københavns kommune, fordelte sig på de 10 socialkontordistrikter således:

Bryggervangen	102
Rosenvængets Sideallé	69
Wildersgade	107
Spaniensgade	93
Absalonsgade	99
Matthæusgade	98

Ravnsborggade	183
Lærkevej	76
Vilh. Thomsens Allé	68
Borgmestervangen	39
I alt	934

Ravnsborggade socialkontordistrikt tegner sig for 20 pct. af klienterne og Absalonsgade og Matthæusgade for 21 pct. Om fordelingen i de enkelte afdelinger skal kun bemærkes, at næsten 30 pct. af klienterne i CK 8 bor i Ravnsborggade socialkontordistrikt. 20 pct. af klienterne i CK 4 bor i Spaniensgade distrikt mod kun 8 pct. af CK 3's klienter.

Tabel 19.

*Klienter med bopæl i Københavns kommune fordelt på
socialkontordistrikter og afdelinger*

	CK 1		CK 3		CK 4		CK 6		CK 8		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Bryggervangen . . .	34	11,8	36	12,9	2	3,7	13	9,6	17	9,6	102	10,9
Rosenvængets Sideallé	31	10,8	15	5,4	2	3,7	10	9,4	11	6,2	69	7,4
Wildersgade	37	12,9	29	10,4	4	7,4	13	9,6	24	13,5	107	11,5
Spaniensgade . . .	28	9,8	22	7,9	11	20,4	18	13,3	14	7,9	93	10,0
Absalonsgade	29	10,1	34	12,1	5	9,3	17	12,6	14	7,9	99	10,6
Matthæusgade . . .	23	8,0	29	10,4	6	11,1	14	10,4	26	14,6	98	10,5
Ravnsborggade . .	46	16,0	56	20,0	12	22,2	19	14,1	50	28,1	183	19,6
Lærkevej	26	9,1	25	8,9	6	11,1	11	8,1	8	4,5	76	8,1
Vilh. Thomsens Allé	23	8,0	25	8,9	2	3,7	9	6,7	9	5,1	68	7,3
Borgmestervangen.	10	3,5	9	3,2	4	7,4	11	8,1	5	2,8	39	4,2
I alt	287	100,0	280	100,1	54	100,0	135	99,1	178	100,2	934	100,1

9.5.2. Klienter, der bor i Københavns kommune, fordelt på socialkontorer og sanktion

Tabel 20.

*Klienter med bopæl i Københavns kommune fordelt på
socialkontorer og sanktion*

	Betinget dømt		Prøve-løsladt		§ 68		Andet		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Bryggervangen	48	10,3	39	9,7	15	22,4	—	—	102	10,9
Rosenvængets Sideallé . .	39	8,4	24	6,0	5	7,5	1	100,0	69	7,4
Wildersgade	53	11,4	45	11,2	9	13,4	—	—	107	11,5
Spaniensgade	50	10,8	35	8,7	8	11,9	—	—	93	10,0
Absalonsgade	45	9,7	45	11,2	9	13,4	—	—	99	10,6
Matthæusgade	50	10,8	46	11,4	2	3,0	—	—	98	10,5
Ravnsborggade	92	19,8	87	21,6	4	6,0	—	—	183	19,6
Lærkevej	36	7,8	34	8,5	6	9,0	—	—	76	8,1
Vilh. Thomsens Allé . .	28	6,0	33	8,2	7	10,4	—	—	68	7,3
Borgmestervangen	23	5,0	14	3,5	2	3,0	—	—	39	4,2
I alt	464	100,0	402	100,0	67	100,0	1	100,0	934	100,1

9.5.5. Klienter, der bor i Københavns kommune, fordelt på socialkontorer og forekomsten af visse særvilkår

Tabel 21.

Klienter med bopæl i Københavns kommune fordelt på socialkontordistrikter og forekomsten af visse særvilkår

	Ingen særvilkår		Andre særvilkår end narko og alkohol		Alkohol		Narko		Alkohol + Narko		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Bryggervangen	12	8,6	47	12,7	26	10,2	17	10,6	—	—	102	10,9
Rosenvænget's Sideallé	12	8,6	29	7,8	17	6,6	11	6,8	—	—	69	7,4
Wildersgade	14	10,1	49	13,2	23	9,0	21	13,0	—	—	107	11,5
Spaniensgade	16	11,5	34	9,2	27	10,5	14	8,7	2	28,6	93	10,0
Absalonsgade	15	10,8	35	9,4	36	14,1	12	7,5	1	14,3	99	10,6
Matthæusgade	14	10,1	31	8,4	27	10,5	24	14,9	2	28,6	98	10,5
Ravnsborggade	27	19,4	66	17,8	49	19,1	41	25,5	—	—	183	19,6
Lærkevej	11	7,9	37	10,0	20	7,8	7	4,3	1	14,3	76	8,1
Vilh. Thomsens Allé . . .	10	7,2	33	8,9	15	5,9	9	5,6	1	14,3	68	7,3
Borgmestervangen . . .	8	5,8	10	2,7	16	6,3	5	3,1	—	—	39	4,2
I alt	139	100,0	371	100,1	256	100,0	161	100,0	7	100,1	934	100,1

10. Indsatte i provinsens arresthuse og deres geografiske tilhørsforhold

Den 14. maj 1975 var der i arresthusene i provinsen indsat i alt 865 personer. Fordeelingen på de enkelte arresthuse var således:

Tabel 22.

De indsatte i provinsens arresthuse fordelt på arrest

	Abs.	Pet.
Roskilde	19	2,2
Køge	11	1,3
Helsingør	13	1,5
Hillerød	15	1,7
Frederikssund	7	0,8
Holbæk	22	2,5
Nykøbing S.	8	0,9
Kalundborg	13	1,5
Slagelse	27	3,1
Korsør	6	0,7
Ringsted	11	1,3
Sorø	9	1,0
Haslev	5	0,6
Næstved	12	1,4
Vordingborg	12	1,4
Rønne	13	1,5

	Abs.	Pet.
Nykøbing F	11	1,3
Maribo ¹⁾		
Nakskov	17	2,0
Odense	48	5,6
Bogense	8	0,9
Assens	11	1,5
Nyborg	16	1,9
Svendborg	14	1,6
Fåborg	7	0,8
Frederikshavn	18	2,1
Hjørring	21	2,4
Thisted	7	0,8
Nykøbing M.	9	1,0
Ålborg	60	6,9
Viborg	18	2,1
Skive	14	1,6
Randers	31	3,6
Hobro	23	2,7
Grenå	7	0,8
Århus	65	7,5
Silkeborg	19	2,2
Horsens	24	2,8
Ringkøbing	12	1,4
Holstebro	20	2,3
Herning	18	2,1
Vejle	14	1,6

	Abs.	Pct.
Fredericia	.13	1,5
Kolding	.45	5,2
Ribe	.11	1,3
Esbjerg	.28	3,2
Haderslev	.19	2,2
Åbenrå	.13	1,5
Sønderborg	.18	2,1
Tonder	.3	0,4
I alt	.865	100,1

) Husede udelukkende kvindelige indsatte fra Horserød

Tabel 21.

De indsatte i provinsens arresthuse fordelt efter grunden til anbringelse

	Abs.	Pct.
Anholdt/opretholdt anholdelse	V6	2,1
Varetægt	357	41,3
Ventere	74	8,6
Fængsel	130	15,0
Hæfte	261	30,2
Andet	25	2,9
I alt	865	100,1

10.1. De indsatte i provinsens arresthuse fordelt efter grunden til anbringelse

41 pct. af de indsatte i arresthusene var varetægtsfængslede, 9 pct. afventede pladsledighed i statsfængsel, 130 eller 15 pct. var indsat til udståelse af fængsel i arresthus og 261 eller 30 pct. var indsat i arresthus til udståelse af hæfte.

45 pct. af belægget i provinsens arresthuse er altså personer, der er indsat i et arresthus for at udstå frihedsstraf, enten fængsel eller hæfte.

10.2. De indsatte i provinsens arresthuse fordelt efter bopælsamt og arresthus fordelt på amter

12,5 pct. af de anbragte i provinsens arresthuse havde bopæl i København. Mellem 60 og 90 pct. af de indsatte i arresthusene har bopæl i samme amt som arresthuset ligger i. Der er en undtagelse herfra nemlig Bornholm, der på undersøgelsestidspunktet husede 13 indsatte. Samtlige 13 indsatte udstod hæftestraf, og kun en af disse var fra Bornholm, medens resten var fra København.

Tabel 24.

De indsatte i provinsens arresthuse, fordelt efter bopælsamt og arresthuse,
fordelt på amter

Arresthus/amt	Frederiksborg		Roskilde		Vestsjælland		Storstrøm		Bornholm		Fyn		Sønderjylland	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Bopæl/amt														
Storkøbenhavn	6	17,1	3	10,7	20	20,4	7	14,0	12	92,3	22	21,4	6	12,2
Frederiksborg	24	68,6	—	—	3	3,1	—	—	—	—	—	—	—	—
Roskilde	—	—	18	64,3	2	2,0	—	—	—	—	2	1,9	—	—
Vestsjælland	1	2,9	—	—	66	67,3	1	2,0	—	—	3	2,9	—	—
Storstrøm	—	—	2	7,1	5	5,1	30	60,0	—	—	—	—	—	—
Bornholm	1	2,9	—	—	1	1,0	—	—	1	7,7	1	1,0	—	—
Fyn	—	—	1	3,6	—	—	3	6,0	—	—	72	69,9	1	2,0
Sønderjylland	—	—	1	3,6	—	—	—	—	—	—	—	—	33	67,3
Ribe	2	5,7	—	—	1	1,0	—	—	—	—	—	—	—	—
Vejle	—	—	2	7,1	—	—	1	2,0	—	—	—	—	4	8,2
Ringkøbing	—	—	—	—	—	—	6	12,0	—	—	2	1,9	1	2,0
Århus	1	2,9	—	—	—	—	2	4,0	—	—	1	1,0	4	8,2
Viborg	—	—	1	3,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nordjylland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
I alt ¹⁾	35	100,0	28	100,0	98	100,0	50	100,0	13	100,0	103	100,0	49	100,0

	Ribe		Vejle		Ringkøbing		Århus		Viborg		Nordjylland		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Bopæl/amt	2	4,9	7	7,9	9	18,0	6	5,1	3	4,2	2	2,1	105	12,5
Storkøbenhavn	—	—	2	2,2	1	2,0	—	—	—	—	—	—	30	3,6
Frederiksborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	2,6
Roskilde	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	8,5
Vestsjælland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	5,0
Storstrøm	—	—	1	1,1	4	8,0	—	—	—	—	—	—	4	0,5
Bornholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85	10,1
Fyn	1	2,4	3	3,4	1	2,0	—	—	2	2,8	1	1,0	37	4,4
Sønderjylland	—	—	3	3,4	—	—	—	—	—	—	—	—	32	3,8
Ribe	29	70,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	86	10,2
Vejle	6	14,6	60	67,4	—	—	6	5,1	5	7,0	2	2,1	49	5,8
Ringkøbing	—	—	1	1,1	33	66,0	3	2,6	3	4,2	—	—	139	16,5
Århus	3	7,3	9	10,1	1	2,0	98	83,8	18	25,4	2	2,1	34	4,0
Viborg	—	—	1	1,1	—	—	2	1,7	28	39,4	2	2,1	104	12,4
Nordjylland	—	—	2	2,2	1	2,0	2	1,7	12	16,9	87	90,6	840	99,9
I alt ¹⁾	41	100,0	89	100,0	50	100,0	117	100,0	71	100,0	96	100,0	840	99,9

¹⁾ Hertil kommer 25, hvis bopæl ikke er oplyst.

Den faktiske anvendelse af tilsyn og særvilkår med hovedvægten på prøveløsladelser 1971-1973

Undersøgelsen er udført af fuldmægtig,
cand. jur. William Rentzmann.

Kodearbejdet er udført af Steen Møllerup,
Carsten Rentzmann og Frans Borgsmidt
Hansen.

EDB-arbejdet er udført af datalog Niels
Nielsen.

Indholdsfortegnelse

1. indledning	41
2. Population	41
3. Kilder	41
4. Dataindsamling og metode	42
5. Sammendrag af resultater	42
6. Antal prøveløsladelser	42
7. Prøvetid	43
7.1. Prøvetidens længde	43
7.2. Prøvetidens længde i forbindelse med tilsyn	44
7.3. Prøvetidens længde i forhold til straffens længde	45
8. Tilsyn	46
8.1. Tilsyntidens længde	46
8.2. Tilsynstidens længde i forhold til straf længden	47
8.3. Tilsynstidens længde i forhold til prøveløsladelseshjemlen	51
9. Særvilkår	52
9.1. Anvendelse af særvilkår fordelt på løsladelsesår	52
9.2. Anvendelse af særvilkår i relation til tilsynstidernes længde	54
9.5. Vilkårskombinationer fordelt på løsladelseshjemmel	55

Bilag.

Underbilag 1: Fortegnelse over de enkelte særvilkår (som formuleret i justitsministeriets cirkulærskrivelse af 18.8.67 (jfr. betænkning nr. 519/1969 bilag 4)	56
---	----

Tabelfortegnelse

Tabel 1. Antal prøveløsladelser i henhold til straffelovens § 38 fordelt på løsladelseshjemmel og løsladelsesår	43
Tabel 2. Prøvetidens længde ved prøveløsladelse efter straffelovens § 38.	43
Tabel 3. Prøvetidens længde ved betingede domme	44
Tabel 4. Prøvetidens længde ved prøveløsladelse med tilsyn	44
Tabel 5. Prøvetidens længde ved betingede domme med tilsyn	44

Tabel 6.	Prøvetidslængde fordelt på samlet strafflængde ved prøveløsladelse i perioden 1971-1973 i henhold til straffelovens § 38, stk. 1	45
Tabel 7.	Prøvetidslængde fordelt på samlet strafflængde ved prøveløsladelse i perioden 1971-1973 i henhold til straffelovens § 38, stk. 2	45
Tabel 8.	Prøveløsladelser uden tilsyn	46
Tabel 9.	Tilsynstidens længde ved prøveløsladelse efter straffelovens § 38.	47
Tabel 10.	Tilsynstidens længde ved betinget dom med tilsyn	47
Tabel 11.	Tilsynslængde fordelt på samlet strafflængde ved prøveløsladelser i henhold til straffelovens § 38, stk. 1, i 1971.	48
Tabel 12.	Tilsynslængde fordelt på samlet straf længde ved prøveløsladelse i henhold til straffelovens § 38, stk. 1, i 1972.	48
Tabel 13.	Tilsynslængde fordelt på samlet straf længde ved prøveløsladelse i henhold til straffelovens § 38, stk. 1, i 1973.	48
Tabel 14.	Tilsynslængde fordelt på samlet strafflængde ved prøveløsladelse i henhold til straffelovens § 38, stk. 2, i 1971.	50
Tabel 15.	Tilsynslængde fordelt på samlet strafflængde ved prøveløsladelse i henhold til straffelovens § 38, stk. 2, i 1972.	50
Tabel 16.	Tilsynslængde fordelt på samlet straf længde ved prøveløsladelse i henhold til straffelovens § 38, stk. 2, i 1973.	50
Tabel 17.	Tilsynslængde fordelt på prøveløsladelseshjemmel	51
Tabel 18.	Tilsynslængde fordelt på løsladelseshjemmel 1971-1973.	51
Tabel 19.	Anvendelse af særvilkår ved prøveløsladelse efter straffelovens § 38, gruppet efter vilkårenes art	52
Tabel 20.	Anvendelse af særvilkår ved prøveløsladelse efter straffelovens § 38.	53
Tabel 21.	Anvendelse af de enkelte særvilkår i perioden 1971-1973 fordelt på tilsynslængde	54
Tabel 22.	Fordeling af de almindeligste vilkårskombinationer.	55

Signaturforklaring

- : ingen af pågældende enhed.

0 : mindre end 1 af pågældende enhed.

fede tal i tabellernes tekstsøjle betyder *inklusive*.

1. Indledning

Denne undersøgelse er udarbejdet med henblik på at kunne danne grundlag for planlægningsudvalgets overvejelser vedrørende den fremtidige anvendelse af tilsyn og særvilkår.

Undersøgelsen har primært til formål at beskrive anvendelsen af prøvetid, tilsynstid og særvilkår ved prøveløsladelse, og har som sekundært formål at foretage en sammenligning mellem betinget dom og prøveløsladelse på dette område.

2. Population

Undersøgelsen omfatter ved nedennævnte begrænsninger samtlige prøveløsladelsesresolutioner fra årene 1971, 1972 og 1973.

Løsladelsesresolutioner vedrørende kvinder og vedrørende personer, der er blevet udvist ved løsladelsen, er udskilt af materialet. Kvinderne er udskilt dels fordi det er kulturelle i statistiske opgørelser vedrørende kriminalitet, dels fordi der er en formodning for, at der er en vis kønsbestemt forskel i anvendelsen af tilsyn og særvilkår, som ikke er af speciel interesse for planlægningsudvalget, men som senere vil blive behandlet i en særskilt undersøgelse. De udviste personer er udskilt af materialet, fordi de markant adskiller sig fra de normale prøveløsladelser derved, at der ikke i disse tilfælde overhovedet gives tilsyn og særvilkår.

Der blev i undersøgelsesperioden prøveløsladt 110 kvinder, hvoraf 2 udvist, medens 237 mænd blev udvist i forbindelse med prøveløsladelse.

Ved tidsfæsteisen af prøveløsladelserne har man lagt en løsladelsesdato, som er nævnt i resolutionen, til grund. Da den faktiske prøveløsladelse kan afvige op til 3 dage herfra, ligger der heri en lille unøjagtighed,

som dog ikke skønnes at være større end, at det er forsvarligt at se bort derfra.

En anden unøjagtighed ligger i, at resolutioner, som er truffet i 1970 vedrørende prøveløsladelser, som skulle finde sted i 1971, ikke er medtaget i materialet. Udfra de tilsvarende tal fra overgangen mellem 1971-72 og 1972-73 kan man anslå det manglende antal til at være omkring 100. Der synes ikke at være grundlag for nogen antagelse om, at disse 100 resolutioner ville forrykke fordelingen i tabellerne for det pågældende år. Årsagen til at de pågældende sager ikke er fundet frem er udelukkende at finde i praktiske, arbejdsøkonomiske hensyn. For så vidt angår overgangen mellem 1971-72 og 1972-73 har man så vidt muligt fundet frem til den reelle løsladelsesdato, medens man i resten af tilfældene har fordelt sagerne efter et skøn på grundlag af resolutionsdatoen. Dette gælder især resolution vedrørende § 38, stk. 2. hvor løsladelsesdatoen ofte ikke er nævnt.

Undersøgelsen vedrører alene personer, som er prøveløsladt i medfør af straffelovens § 38, stk. 1 og 2. Dvs. at prøveløsladelse i medfør af straffelovens § 40, stk. 4 (senere § 40, stk. 6) samt prøveløsladelse i medfør af kgl. resolution ikke er omfattet af undersøgelsen. I undersøgelsesperioden blev 21 prøveløsladt i medfør af straffelovens § 40 og 20 i medfør af kgl. resolution.

Populationen består således af: *mænd, der i 1971 til 1973 er blevet prøveløsladt i medfør af straffelovens § 38 - og for hvem der ikke i forbindelse med prøveløsladelsen er truffet beslutning om udvisning. (I alt 5.763).*

3. Kilder

For så vidt angår prøveløsladelse er an-

vendt kopier af samtlige prøveløsladelsesresolutioner fra anstalterne og fra direktoratet. Godt 75 pct. af resolutionerne er udfærdiget af anstalterne.

For så vidt angår betingede domme er oplysningerne dels hentet fra kriminalstatistikken, dels fra Dansk forsorgsselskabs årsberetninger. Sidstnævnte kilde vedrører kun betingede domme med tilsyn.

Når der i denne undersøgelse tales om tilsyn, drejer det sig alene om tilsyn af kriminalforsorgen. Tilsyn af børne- og ungdomsforsorgen er således ikke medregnet, og tilsynstallene svarer derfor ikke til kriminalstatistikens tal (f. eks. Kriminalstatistik 1973, tabel 19).

Sammenhold i øvrigt bilag 4.

4. Dataindsamling og metode

Anvendelsen af prøveløsladelsesresolutioner som grundlag for undersøgelsen begrænser selvsagt datamængden, til gengæld har man så vidt muligt taget samtlige oplysninger med fra resolutionerne. Data er blevet overført til et prækodet skema. Kodeskemaet er dernæst overført til hulkort, og der er foretaget logiske tests på det samlede hulkortmateriale. Efter fejlretningen er der kørt marginaltabeller, som dernæst er gennemgået for fejl, der ikke er fundet ved de logiske tests. Endelig er der udarbejdet 27 krydstabeller, som umiddelbart danner grundlag for flertallet af de følgende tabeller.

5. Sammendrag af resultater

For så vidt angår prøvetid:

- Der er en tendens til at give længere prøvetider ved betingede domme end ved prøveløsladelse. Den altovervejende hovedregel er dog i begge tilfælde 2 år.
- Prøvetidens længde har en vis sammenhæng med anvendelsen af tilsyn. Er der intet tilsyn, er der relativt mange korte prøvetider. Er der fastsat tilsyn, ligger prøvetidens længde typisk noget højere end den gennemsnitlige prøvetid for samtlige prøveløsladelser.
- Prøvetidens længde er til en vis grad afhængig af den samlede strafflængde (se om dette begreb p. 40), således at prøvetiderne bliver længere, jo længere den samlede strafflængde er.

- Der synes derimod ikke at være nogen sammenhæng mellem prøvetidernes længde og løsladelseshjemlen.

For så vidt angår tilsyn:

- Der kan ikke i undersøgelsesperioden konstateres nogen stigning i antallet af prøveløsladelser uden tilsyn.
- Tilsynslængderne er i meget ringe grad individualiserede udover standardlængderne på et halvt, 1 og 2 års tilsyn.
- Der fastsættes tilsyn i 85 pct. af prøveløsladelserne og kun i 50 pct. af de betingede domme. Til gengæld er tilsynstiderne typisk længere ved de betingede domme, nemlig i 77 pct. af sagerne på 2 år og derover, hvilket kun er tilfældet i ca. 45 pct. af prøveløsladelserne.
- Tilsynstidernes længde stiger med den samlede strafflængdes størrelse.
- Tilsynstiderne er gennemsnitlig længere ved prøveløsladelse efter § 38, stk. 2, end ved prøveløsladelse efter § 38, stk. 1.
- Der er igennem undersøgelsesperioden en tendens hen imod at gøre tilsynstiderne kortere, både ved prøveløsladelser og ved betingede domme.

For så vidt angår særvilkår:

- I undersøgelsesperioden har der været en tendens hen imod anvendelse af færre alkoholvilkår og færre vilkår om psykiatrisk behandling, medens anvendelsen af narkotikavilkår er blevet næsten fordoblet. Også anvendelsen af institutionsvilkår er steget væsentligt.
- Der fastsættes overordentlig sjældent andre vilkår end standardvilkårene i forbindelse med prøveløsladelse.
- Antallet af særvilkår stiger med tilsynstidens længde (- eller omvendt?).
- Der fastsættes langt hyppigere institutionsvilkår i forbindelse med narkomani og psykiske lidelser end i forbindelse med alkoholproblemer.

6. Antal prøveløsladelser

Det samlede antal prøveløsladelser i undersøgelsesperioden er som nævnt 5.763, nemlig i 1971: 1.881 i 1972: 1.971 og i 1973: 1.911. Der erindres om, at tallet fra

1971 ikke er direkte sammenligneligt med tallene fra 1972 og 1973, idet 1971-tallet som nævnt under 2. skønsmæssigt er 100 for lavt. I betragtning heraf synes prøveløsladelsestallet at ligge nogenlunde konstant i de 3 år. Også fordelingen mellem prøveløsladelse

efter straffelovens § 38, stk. 1 (løsladelse på to tredjedele tid) og efter straffelovens § 38, stk. 2 (løsladelse mellem halv tid og to tredjedele tid) synes nogenlunde konstant, idet dog andelen af løsladelser efter § 38, stk. 2 er steget fra 7 pct. i 1971 til 8,5 pct. i 1973.

Tabel 1.

Antal prøveløsladelser i henhold til straffelovens § 38 fordelt på løsladelseshjemmel og løsladelsesår

år	Abs.			Pct.		
	1971	1972	1973	1971	1972	1973
hjemmel						
38,1	1750	1805	1749	93,0	91,6	91,5
38,2	131	166	162	7,0	8,4	8,5
I alt	1881	1971	1911	100,0	100,0	100,0

7. Prøvetid

7.1. Provet idens længde

Ved prøveløsladelse efter straffelovens § 38 er det helt klart hovedreglen, at prøvetiden fastsættes til 2 år (96,3 pct. af samtlige

prøveløsladelser). I 3,4 pct. af samtlige prøveløsladelser er prøvetiden kortere end 2 år og i 0,4 pct. er den længere end 2 år. Denne fordeling er praktisk taget ens for de 3 år undersøgelsen omfatter, jfr. tabel 2.

Tabel 2.

Prøvetidens længde ved prøveløsladelse efter straffelovens § 38

	Abs.				Pct.			
	1971	1972	1973	i alt	1971	1972	1973	i alt
Under 6 mdr.	—	—	—	—	—	—	—	—
6–12 mdr.	—	—	1	1	—	—	0,1	0,1
1 år	62	49	80	191	3,3	2,5	4,2	3,3
ml. 1 og 2 år	—	1	—	1	—	0,2	—	0,0
2 år	1812	1917	1821	5550	96,3	97,3	95,3	96,3
ml. 2 og 3 år	—	—	—	—	—	—	—	—
3 år	4	4	7	15	0,2	0,2	0,4	0,3
ml. 3 og 4 år	—	—	—	—	—	—	—	—
4 år el. mere	3	—	2	5	0,2	—	0,1	0,1
Total	1881	1971	1911	5763	100,0	100,0	100,0	100,0

Også ved betingede domme gives der i almindelighed prøvetider på 2 år (ca. 83 pct.), men der gives også i ikke uvæsentligt omfang længere prøvetider (ca. 15 pct.), jfr. tabel 3.

Medens andelen af korte prøvetider på 1

år er uændret, synes andelen af lange prøvetider på 3 år og derover at være faldende (17,4 → 15,9 → 10,4 pct.). Dvs. at andelen af prøvetider på 2 år er stigende (80,6 → 81,4 → 86,7), jfr. tabel 3.

Tabel 3.

Prøvetidens længde ved betingede domme

	1970		1971		1972	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
1 år	76	2,0	111	2,5	135	2,8
2 år	3075	80,6	3618	81,4	4198	86,7
3 år	663	17,4	708	15,9	504	10,4
4 år	2	0,0	4	0,1	1	0,0
5 år	—	—	1	0,0	3	0,1
i alt	3816	100,0	4442*	99,9	4841**	100,0

*) heraf kombineret med ubetinget frihedsstraf: 360
og kombineret med bødestraf : 452

**) heraf kombineret med ubetinget frihedsstraf: 437
og kombineret med bødestraf : 695

7.2. Prøvetidens længde i forbindelse med tilsyn

Når man kun tager de tilfælde, hvor der er givet tilsyn i forbindelse med prøveløsladelse eller betinget dom, bliver tendensen til længere prøvetider ved betinget dom end

ved prøveløsladelse endnu tydeligere. Ved prøveløsladelse blev der således i 98,2 pct. af tilfældene givet 2 års prøvetid, medens dette var tilfældet i ca. 80 pct. af de betingede domme med tilsyn (henholdsvis tabel 4 og 5).

Tabel 4.

Prøvetidens længde ved prøveløsladelse med tilsyn

	Abs.				Pct.
	1971	1972	1973	ialt	ialt
Under 6 mdr.	—	—	—	—	—
6–12 mdr.	—	—	—	—	—
1 år	14	15	42	71	1,4
ml. 1 og 2 år	—	1	—	1	0
2 år	1619	1647	1605	4871	98,2
ml. 2 og 3 år	—	—	—	—	—
3 år	4	3	7	14	0,3
ml. 3 og 4 år	—	—	—	—	—
4 år el. mere	3	—	2	5	0,1
Total	1640	1666	1656	4962	100,0

Sammenholder man tabel 2 og 4 kan man se, at der i undersøgelsesperioden blev givet ca. 800 løsladelser uden tilsyn, jfr. i øvrigt tabel 8. I 15 pct. af disse var prøvetiden 1 år, dvs. at myndighederne i lidt videre omfang er indstillet på at anvende den relativt korte prøvetid på 1 år, når der ikke samtidig gives tilsyn.

Tabel 5 viser, at domstolene i stigende grad anvender 2 års prøvetid (77 → 79 → 85 pct.) på bekostning af de længere prøvetider (21 → 19 → 13 pct.). Derimod anvendes kortere prøvetider i hele perioden i meget ringe omfang.

Tabel 5.

Prøvetidens længde ved betingede domme med tilsyn

år	1970		1971		1972	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
længde						
1 år ..	12	2	20	2	26	2
2 år ..	1118	77	1323	79	1423	85
3 år ..	306	21	326	19	215	13
4 år ..	1	0	6	0	1	0
5 år ..	—	—	—	—	2	0
Sum .	1437	100	1675	100	1667	100

7.3. Provetidens længde i jorhold til straffens længde

Da prøveløsladelsestidspunktet i de tilfælde, hvor en domfældt afsoner flere straffe i forlængelse af hinanden, beregnes på grundlag af summen af de enkelte straffe, har man fundet det hensigtsmæssigt i denne undersøgelse at operere med begrebet *samlet straffelængde*, hvorved forstås *summen af den/de sidst idømte straf/straffe, den eventuelle reststraf, bødeforvandlingsstraf, straf-forlængelse som følge af ikendelse af straffecelle og lign.*

Prøvetidens længde er til en vis grad afhængig af den samlede straffelængde (tabel 6 og 7). Så godt som samtlige tilfælde, hvor

prøvetiden er på 1 år eller derunder, drejer sig om straffelængder på under 1 år. Dette gælder undtagelsesfrit, når der er tale om løsladelse efter § 38, stk. 2 (tabel 7). Af tabel 7 fremgår endvidere, at i de få tilfælde, hvor prøvetiden er mere end 2 år, drejer det sig om straffelængder på 4 år og derover. Der er ingen forskel i fordelingerne i de 3 år undersøgelsen vedrører.

En sammenligning af tabel 6 og 7 synes at vise, at der ikke er nogen bemærkelsesværdig forskel i prøvetidslængderne ved løsladelse efter henholdsvis § 38, stk. 1, og § 38, stk. 2. Dette fremgår af sammentællingerne i kolonnerne 5, 6 og 7.

Tabel 6.

Prøvetidslængde fordelt på samlet straffelængde ved prøveløsladelse i perioden 1971–1973 i henhold til straffelovens § 38, stk. 1

Prøvetid	Abs.				Pct.			
	1 år	2 år	> 2 år	I alt	1 år	2 år	> 2 år	I alt
Straffelængde								
4–6 mdr.	25	269	–	294	8,5	91,5	0,0	100,0
6–9 mdr.	54	1716	–	1770	3,1	96,9	0,0	100,0
9–12 mdr.	81	688	–	769	10,5	89,5	0,0	100,0
1–1½ år	9	1249	–	1258	0,7	99,3	0,0	100,0
1½–2 år	2	644	–	646	0,3	99,7	0,0	100,0
2–2½ år	–	259	–	259	0,0	100,0	0,0	100,0
2½–3 år	–	131	–	131	0,0	100,0	0,0	100,0
3–4 år	–	132	1	133	0,0	99,2	0,8	100,0
4–6 år	–	39	–	39	0,0	100,0	0,0	100,0
6–8 år	–	4	–	4	0,0	100,0	0,0	100,0
>8 år	–	1	–	1	0,0	100,0	0,0	100,0
I alt	171	5132	–	5304	3,2	96,8	0,0	100,0

Tabel 7.

Prøvetidslængde fordelt på samlet straffelængde ved prøveløsladelse i perioden 1971–73 i henhold til straffelovens § 38, stk. 2

Prøvetid	Abs.				Pct.			
	1 år	2 år	> 2 år	I alt	1 år	2 år	> 2 år	I alt
Straffelængde								
4–6 mdr.	–	–	–	–	0,0	0,0	0,0	0,0
6–9 mdr.	9	55	–	64	14,1	85,9	0,0	100,0
9–12 mdr.	12	43	–	55	21,8	78,2	0,0	100,0
1–1½ år	–	101	–	101	0,0	100,0	0,0	100,0

Prøvetid	Abs.				Pct.			
	1 år	2 år	> 2 år	ialt	1 år	2 år	> 2 år	ialt
1½-2 år	—	60	—	60	0,0	100,0	0,0	100,0
2-2½ år	—	51	—	51	0,0	100,0	0,0	100,0
2½-3 år	—	20	—	20	0,0	100,0	0,0	100,0
3-4 år	—	43	—	43	0,0	100,0	0,0	100,0
4-6 år	—	38	2	40	0,0	95,0	5,0	100,0
6-8 år	—	7	1	8	0,0	87,5	12,5	100,0
8-12 år	—	7	3	10	0,0	70,0	30,0	100,0
12-16 år	—	5	—	5	0,0	100,0	0,0	100,0
I alt	21	430	6	457	4,6	94,1	1,3	100,0

8. Tilsyn

8.1. Tilsynstidens længde

Omkring hver syvende prøveløsladelse finder sted, uden at der fastsættes tilsyn. Som det fremgår af tabel 8, er der ikke i undersøgelsesperioden sket nogen entydig udvikling i andelen af prøveløsladelser uden tilsyn.

Tabel 8.

Prøveløsladelser uden tilsyn

Antal	Abs.	Pct. af samtlige prøveløsladelser
år		
1971	241	12,8
1972	304	15,4
1973	<u>254</u>	<u>13,3</u>
I alt	799	13,9

Tabel 9 viser tilsynstidens længde i de tilfælde, hvor der i forbindelse med prøveløsladelse efter straffelovens § 38 er fastsat en tilsynstid. I halvdelen af sagerne er tilsynstiden fastsat til 1 år og i knapt halvdelen (gennemsnitlig 43,9 pct.) er der tale om en tilsynstid på 2 år. I godt 5 pct. af tilfældene ligger prøvetiden fra et halvt år op til 1 år. Tilsynstider på under et halvt år forekommer overordentligt sjældent (0,6 pct. af samtlige prøveløsladelser med tilsyn).

Ser man i tabellens 3 første rækker, fremgår det, at man i stigende omfang i de 3 år undersøgelsen vedrører har anvendt tilsynstider på under 1 år. I 1971 drejer det sig om 3 pct., i 1972 om 4,6 pct. og i 1973 om 10,6

pct. Ifølge oplysninger fra direktoratets 2. kontor er det en udvikling, som er blevet fortsat og måske endog accelereret i 1974. Denne udvikling er især sket på bekostning af antallet af tilsynstider på 2 år. Ideen bag tilsynene er, at de skal fastsættes ud fra en konkret vurdering. Det er sidst understreget i lov nr. 319 af 13. juni 1973 om mindre berigelsesforbrydelser, men princippet blev også fremhævet i betænkning nr. 519/1969 p. 17. Denne individualisering må for at have mening også omfatte udmålingen af tilsynstidens længde. Det kan derfor undre, at der tilsyneladende er tale om en ret skabelonagtig udmåling af tilsynslængden, således at mellem 90 og 95 pct. af tilfældene fordeles sig på enten 1 eller 2 års tilsyn, og langt den overvejende del af resten på et halvt års tilsyn. Kun imellem ½ og 1½ pct. af tilfældene er der tale om »skæve« tilsynstider.

Tabel 9.

Tilsynstidens længde ved prøveløsladelse efter straffelovens § 38

Sammenligner man disse tal med tilsynstidens længde ved betinget dom med tilsyn (tabel 10), ser man, at der i forbindelse med betingede domme er en meget klar tendens til at udmåle tilsynstider på 2 år. Der synes dog at være ved at ske en ændring af fordelingen mellem tilsynstider på 1 og 2 år i forbindelse med betingede domme. I 1970 var fordelingen 1:4, og allerede i 1972 var fordelingen 1:2, medens »skæve« tilsynstider åbenbart ikke forekommer. Disse tal skal dog sammenholdes med, at domstolene er mere tilbageholdende end prøveløsladelsesmyndighederne med overhovedet at fast-

Tabel 9.

Tilsynstidens længde ved prøveløsladelse efter straffelovens § 38

Tilsynstid	Abs.				Pct.			
	1971	1972	1973	ialt	1971	1972	1973	ialt
0- 3 mdr.	—	1	1	2	—	0,1	0,1	0,0
3- 6 mdr.	3	5	24	32	0,2	0,3	1,4	0,6
6-12 mdr.	46	70	150	266	2,8	4,2	9,1	5,4
1 år	828	798	832	2458	50,5	47,9	50,2	49,5
ml. 1 og 1½ år	1	1	—	2	0,1	0,1	—	0,0
1½-2 år	10	1	3	14	0,6	0,1	0,2	0,3
2 år	747	789	644	2180	45,5	47,3	38,8	43,9
ml. 2 og 3 år	—	—	—	—	—	—	—	—
3 år	4	2	3	9	0,2	0,1	0,2	0,2
ml. 3 og 4 år	—	—	—	—	—	—	—	—
4 år el. mere	1	—	—	1	0,1	—	—	0,0
I alt	1640	1667	1657	4964	100,0	100,1	100,0	99,9

sætte tilsyn. Medens der fastsættes tilsyn i mere end 85 pct. af prøveløsladelserne, har domstolene kun anvendt tilsyn i ca. 50 pct. af de betingede domme (heri dog inkluderet kombinationsdomme). (Kilde: Kriminalstatistikken 1971-1972).

Tabel 10.

Tilsynstidens længde ved betinget dom med tilsyn

År	1970		1971		1972	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
længde						
1 år ...	236	16	353	22	501	30
2 år ...	1141	80	1253	74	1119	67
3 år ...	59	4	68	4	45	3
4 år ...	1	0	1	0	—	—
5 år ...	—	—	—	—	2	0
I alt ..	1437	100	1675	100	1667	100

Sammenfattende kan man således sige, at domstolene kun fastsætter tilsyn i ca. halvdelen af de betingede domme, men når de gør det, er der til gengæld overvejende tale om temmelig lange tilsynstider. Prøveløsladelsesmyndighederne fastsætter tilsyn i langt den overvejende del af sagerne, til gengæld er tilsynstiderne gennemsnitligt kortere end ved betingede domme.

8.2. Tilsynstidenslængde i forhold til straffelængden

Som nævnt i forbindelse med omtalen af tabel 6 og 7 var der en klar tendens til, at prøvetidens længde steg med den samlede strafflængde. Den samme tendens gør sig gældende for tilsynstidens længde, dette fremgår for så vidt angår straffelovens § 38, stk. 1 af tabel 11 til 13 og for så vidt angår § 38, stk. 2 af tabel 14 til 16. Det bemærkes, at i disse tabeller indgår de sager, hvor der ikke er fastsat tilsyn, i kolonnen 0-6 mdr., hvor de udgør den overvejende del af populationen (alle bortset fra 2).

Tilsynslængde fordelt på samlet strafflængde ved prøveløsladelse i henhold til straffelovens § 38, stk. 1

Tabel 11.

1971

Tabel 12.

1972

Tabel 13.

1973

Hovedparten af de tilfælde, hvor der ikke fastsættes tilsyn, drejer sig om samlede strafflængder på under 1 år, og det sker sjældent, at der ikke fastsættes tilsyn, når straffen

*Tilsynslængde fordelt på samlet strafflængde ved prøveløsladelse i henhold
til straffelovens § 38, stk. 1*

Tabel 11.
1971

Strafflængde	Tilsynstid	0-6 mdr.	6-12 mdr.	1 år	1-2 år	2 år	> 2 år	i alt
4- 6 mdr.		25	6	53	-	1	-	85
6- 9 -		93	20	416	1	27	-	557
9-12 -		61	5	148	-	78	-	292
12-18 -		26	5	144	3	259	-	437
18-24 -		8	5	33	6	155	-	207
24-30 -		-	-	5	1	77	-	83
30-36 -		-	-	-	-	38	-	38
36-48 -		4	1	-	-	30	-	35
48-72 -		1	-	1	-	12	1	15
72-96 -		-	-	-	-	1	-	1
>96 -		-	-	-	-	-	-	-
I alt		218	42	800	11	678	1	1750

Tabel 12.
1972

Strafflængde	Tilsynstid	0-6 mdr.	6-12 mdr.	1 år	1-2 år	2 år	> 2 år	i alt
4- 6 mdr.		46	13	48	-	2	-	109
6- 9 -		122	40	403	1	17	-	583
9-12 -		55	7	115	-	64	-	241
12-18 -		33	9	145	-	225	-	412
18-24 -		21	-	39	-	188	-	248
24-30 -		5	-	6	-	84	-	95
30-36 -		2	-	1	-	49	-	52
36-48 -		3	-	1	-	50	-	54
48-72 -		1	-	1	-	8	-	10
72-96 -		-	-	-	-	-	-	-
>96 -		-	-	1	-	-	-	1
I alt		288	69	760	1	687	-	1805

Tabel 13.
1973

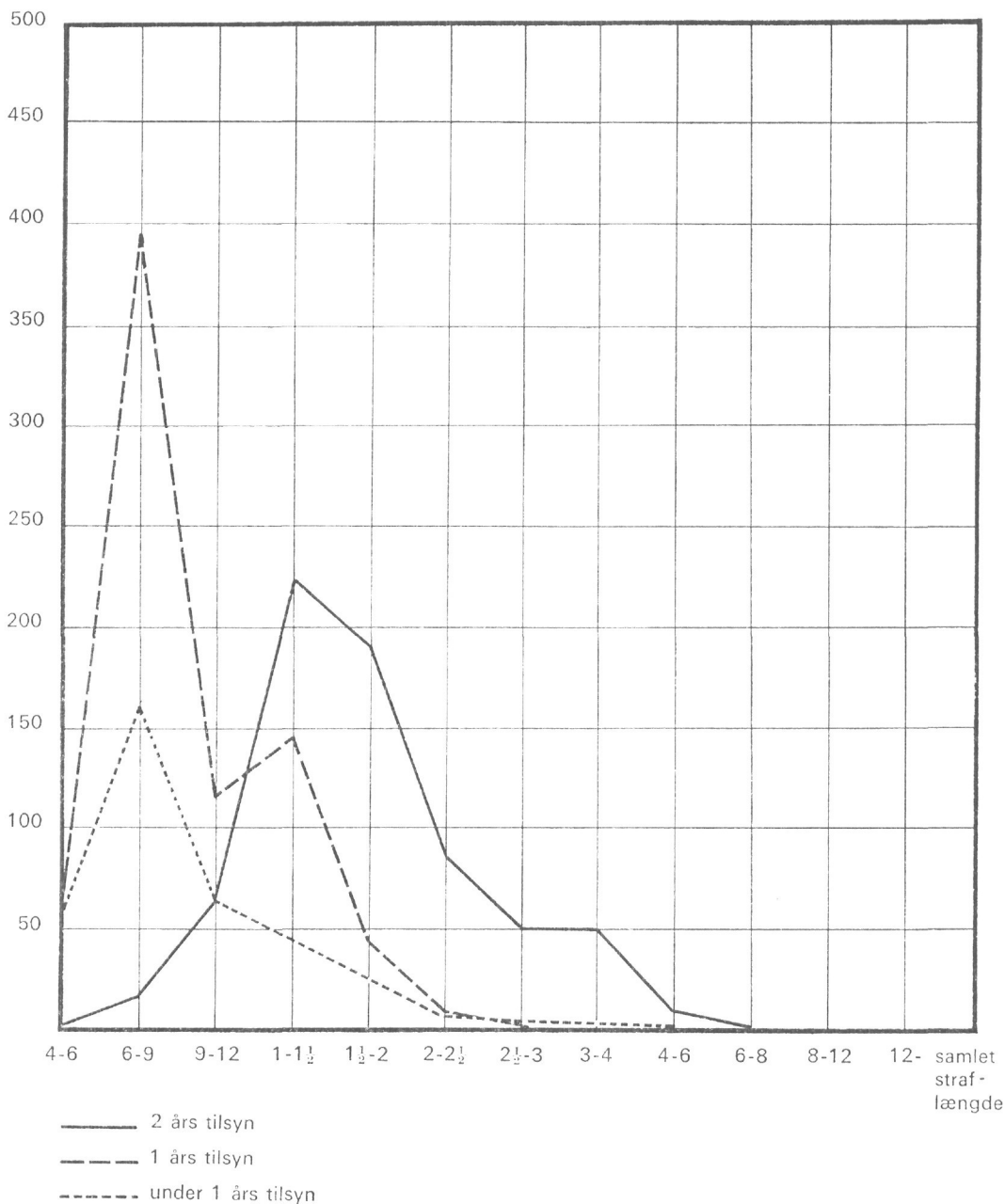
Strafflængde	Tilsynstid	0-6 mdr.	6-12 mdr.	1 år	1-2 år	2 år	> 2 år	i alt
4- 6 mdr.		30	18	49	-	3	-	100
6- 9 -		124	80	409	1	16	-	630
9-12 -		25	24	119	-	68	-	236
12-18 -		28	16	166	1	198	-	409
18-24 -		17	7	44	-	123	-	191
24-30 -		6	1	9	-	65	-	81
30-36 -		2	-	2	-	37	-	41
36-48 -		3	1	4	1	34	1	44
48-72 -		1	-	-	-	13	-	14
72-96 -		-	-	1	-	2	-	3
>96 -		-	-	-	-	-	-	-
I alt		236	147	803	3	559	1	1749

overstiger 1 V2 år. På den anden side er det sjældent, at der fastsættes tilsynstider på 2 år ved de helt korte straffe, medens dette meget ofte sker ved straffe, der overstiger 1 år.

Denne ikke uventede forskydning er søgt

anskueliggjort ved hjælp af nogle skrålinier ned igennem skemaerne og fremgår måske endnu tydeligere af kurven over tabel 12, hvoraf det fremgår, at jo længere den samlede strafflængde er, des længere tilsynstid bliver der fastsat ved prøveløsladelsen.

Kurve over tabel 12

Af tabellerne 14-16 ses det, at præcis den samme udvikling gør sig gældende ved prøveløsladelse efter straffelovens § 38, stk. 2.

Tilsynslængde fordelt på samlet strafflængde ved prøveløsladelse i henhold til straffelovens § 38, stk. 2

Tabel 14.
1971

Strafflængde	Tilsynstid	0-6 mdr.	6-12 mdr.	1 år	1-2 år	2 år	> 2 år	i alt
4- 6 mdr.		—	—	—	—	—	—	—
6- 9 —		4	1	7	—	4	—	16
9-12 —		3	—	9	—	5	—	17
12-18 —		5	—	6	—	10	—	21
18-24 —		2	3	5	—	13	—	23
24-30 —		9	—	1	—	8	—	18
30-36 —		1	—	—	—	3	—	4
36-48 —		—	—	—	—	9	—	9
48-72 —		2	—	—	—	12	—	14
72-96 —		—	—	—	—	2	—	2
>96 —		—	—	—	—	3	4	7
I alt		26	4	28	—	69	4	131

Tabel 15.
1972

Strafflængde	Tilsynstid	0-6 mdr.	6-12 mdr.	1 år	1-2 år	2 år	> 2 år	i alt
4- 6 mdr.		—	—	—	—	—	—	—
6- 9 —		3	—	17	1	3	—	24
9-12 —		3	—	3	—	7	—	13
12-18 —		9	1	8	—	30	—	48
18-24 —		1	—	4	—	9	—	14
24-30 —		—	—	5	—	16	—	21
30-36 —		—	—	1	—	10	—	11
36-48 —		2	—	—	—	12	—	14
48-72 —		3	—	—	—	10	—	13
72-96 —		1	—	—	—	3	1	5
>96 —		—	—	—	—	2	1	3
I alt		22	1	38	1	102	2	166

Tabel 16.
1973

Strafflængde	Tilsynstid	0-6 mdr.	6-12 mdr.	1 år	1-2 år	2 år	> 2 år	i alt
4- 6 mdr.		—	—	—	—	—	—	—
6- 9 —		14	—	7	—	3	—	24
9-12 —		15	—	6	—	4	—	25
12-18 —		5	2	5	—	20	—	32
18-24 —		3	—	4	—	16	—	23
24-30 —		1	—	2	—	9	—	12
30-36 —		1	—	2	—	2	—	5
36-48 —		2	1	3	—	14	—	20
48-72 —		2	—	—	—	11	—	13
72-96 —		—	—	—	—	1	—	1
>96 —		—	—	—	—	5	2	7
I alt		43	3	29	—	85	2	162

8.1. Tilsynstidenslængde i forhold til prøveløsladelseshjemlen

Lange tilsynstider anvendes i betydelig større omfang ved prøveløsladelse efter § 38, stk. 2 end ved løsladelse efter § 38, stk. 1.

Tabel 17.

	38,1	38,2	Pct.	Pct.
Korte tilsyn ...	742	91	14	19,8
Middel tilsyn ..	2636	104	49,7	22,7
Lange tilsyn ...	1926	264	36,3	57,5
	5304	459	100,0	100,0

I tabel 17 er der foretaget en opdeling af tilsynene i 3 kategorier korte, middel og lange tilsyn. Under kategorien korte tilsyn hører dels de tilfælde, hvor der ikke er fastsat tilsyn, dels de tilfælde hvor tilsynstiden er under et halvt år. Middel tilsyn dækker over tilsynstider på mellem et halvt år og op til (men ikke inkl.) 2 år, og lange tilsyn dækker over tilsynstider på 2 år og derover. I de første to kolonner er anført det absolutte antal prøveløsladelser, der falder i hver kategori. I kolonne 3 og 4 er dernæst anført, hvor stor en andel hver enkelt mængde udgør af det samlede antal løsladelser i henhold til vedkommende bestemmelse. F. eks. fremgår det, at der er 742 tilfælde af korte tilsynstider ved løsladelser efter § 38, stk. 1, og disse udgør 14 pct. af samtlige prøveløsla-

delser i henhold til § 38, stk. 1. Det billede, man på denne måde får frem, viser at ca. halvdelen af de prøveløsladte i henhold til § 38, stk. 1 har fået middellangt tilsyn, medens godt en tredjedel har fået lange tilsyn. Ved løsladelse efter § 38, stk. 2 er billedet et helt andet. Noget over halvdelen har fået lange tilsyn, og omkring en femtedel har fået korte tilsyn. Derimod er andelen af middel tilsyn ikke meget større end andelen af korte tilsyn. Da reglen i § 38, stk. 2 om løsladelse før to tredjedele af straffen er udstået er en undtagelsesbestemmelse, og da de tilfælde, der falder ind under bestemmelsen derfor er atypiske, er der ikke noget overraskende i, at der fremkommer en fordeling med relativt få i middelkategorien og relativt mange i de to ekstremkategorier. Da der ikke er noget i kriterierne for fremrykket prøveløsladelse, som angiver, at en sådan især skal anvendes på personer med stort forsorgsbehov, kan det måske derimod undre, at et godt stykke over halvdelen af dem har fået lange tilsyn, og det kan vel ikke udelukkes, at de apokryffe straffensyn, som kan ligge bag fastsættelse af tilsyn (og særvilkår), har slået igennem her.

Tabel 18 giver en lidt mere detaljeret opregning af de informationer, der ligger bag kolonne 3 og 4 i tabel 17. Tabellen viser ikke nogen klare udviklingstendenser i undersøgelsesperioden, men der er dog noget, der tyder på, at man i 1973 i noget videre

Tabel 18.

Tilsynslængde fordelt på løsladelseshjemtnel 1971-1973

Hjemmel	1971		1972		1973		I alt	
	Antal løsladelser i pct. af samtlige løsladelser i henhold til § 38, stk. 1	Antal løsladelser i pct. af samtlige løsladelser i henhold til § 38, stk. 2	Antal løsladelser i pct. af samtlige løsladelser i henhold til § 38, stk. 1	Antal løsladelser i pct. af samtlige løsladelser i henhold til § 38, stk. 2	Antal løsladelser i pct. af samtlige løsladelser i henhold til § 38, stk. 1	Antal løsladelser i pct. af samtlige løsladelser i henhold til § 38, stk. 2	Antal løsladelser i pct. af samtlige løsladelser i henhold til § 38, stk. 1	Antal løsladelser i pct. af samtlige løsladelser i henhold til § 38, stk. 2
Tilsynstid								
0- 6 mdr. .	12,5	19,8	16,0	13,3	13,5	26,5	14,0	19,8
6-12 mdr. .	2,4	3,1	3,8	0,6	8,4	1,9	4,9	1,7
1 år	45,7	21,4	42,1	22,9	45,9	17,9	44,6	20,7
1-2 år	0,6	—	0,1	0,6	0,2	—	0,3	0,2
2 år	38,7	52,7	38,1	61,4	32,0	52,5	36,3	55,8
>2 år	0,1	3,1	—	1,2	0,1	1,2	0,0	1,7
	100,0	100,1	100,1	100,0	100,1	100,0	100,1	99,9

omfang end tidligere har undladt at fastsætte tilsyn eller har fastsat korte tilsyn i forbindelse med løsladelse i henhold til § 38, stk. 2. Ser man alene på tallene for to tredjedele løsladelser (§ 38, stk. 1) synes der at være tale om en forskydning igennem perioden hen imod stadig kortere tilsynstider. Fordeles oplysningerne i tabel 18 i de samme kategorier som i tabel 17, dvs. i korte, middel og lange tilsynstider, fremgår det således, at procenttallene i 1971 var 13, 49 og 39 - i 1972 16, 46 og 38 og i 1973 14, 55 og 32. Andelen af tilsyn på under 1 år stiger i perioden fra ca. 15 pct. i 1971 til ca. 20 pct. i 1972 og ca. 22 pct. i 1973.

9. Særvilkår

9.1. Anvendelse af særvilkår fordelt på løsladelsesår

Det mest almindelige vilkår er vilkåret om

arbejde og ophold, som anvendes i tre fjerdedele af samtlige prøveløsladelser og i 86,7 pct. af samtlige prøveløsladelser med tilsyn. Den nøjagtige formulering af de enkelte vilkår fremgår af bilag 1. De næsthøypigste vilkår er vilkår vedrørende alkoholmisbrug og behandling heraf. Disse gives i mere end en tredjedel af samtlige prøveløsladelser og i 43,9 pct. af samtlige prøveløsladelser med tilsyn. Den tredje store gruppe vilkår er vilkår om institutionsophold. Dette vilkår kan enten gives selvstændigt eller i forbindelse med vilkår om alkoholistbehandling, behandling mod narkotikamisbrug og psykiatrisk behandling. Alt i alt er disse vilkår givet i godt en tredjedel af samtlige prøveløsladelsesser og i 41,8 pct. af samtlige prøveløsladelser med tilsyn, jfr. tabel 19.

Ser man på udviklingen gennem de 3 år undersøgelsen vedrører, fremgår det, at der

Tabel 19.

Anvendelse af særvilkår ved prøveløsladelse efter straffelovens § 38, grupperet efter vilkårenes art

	Abs.				Pct. af samtlige prøveløsladelser				Pct. af samtlige tilsyn				
	1971	1972	1973	i alt	1971	1972	1973	i alt	1971	1972	1973	i alt	
Vilkårsgruppe													
Arbejde og ophold	1394	1461	1450	4305	74,1	74,1	75,9	74,7	85,0	87,6	87,5	86,7	
Samkvem	25	22	22	69	1,3	1,1	1,2	1,2	1,5	1,3	1,3	1,4	
Alko (÷ inst.) . . .	746	751	682	2179	39,7	38,1	35,7	37,8	45,5	45,0	41,2	43,9	
Narko (÷ inst.) . .	160	199	290	649	8,5	10,1	15,2	11,3	9,8	12,0	17,5	13,1	
Psyk (÷ inst.) . . .	138	137	96	371	7,3	7,0	5,0	6,4	8,4	8,2	5,8	7,5	
Inst. ophold	607	684	786	2077	32,3	34,7	41,1	36,0	37,0	41,0	47,5	41,8	
Total	3070	3254	3326	9650	samtlige prøveløsl.				5763	1640	1667	1656	4963

har været en tendens hen imod anvendelse af færre alkoholistvilkår, medens anvendelsen af narkotikavilkår er blevet næsten fordoblet. For så vidt angår vilkår om psykiatrisk behandling, kan der ligesom ved alkoholistvilkår konstateres et vist fald i anvendelsen. Derimod er der en klar stigning i anvendelsen af vilkår om institutionsophold. Samtlige institutionsvilkår er betingede, dvs. at spørgsmålet om effektivering afhænger af tilsynsmyndighedernes nærmere bestemmelser. Det har ikke været muligt at konstatere,

i hvilket omfang der rent faktisk har været tale om institutionsophold.

I 4.963 prøveløsladelser med tilsyn har der været anvendt 9.650 særvilkår, dvs. i gennemsnit 2 pr. prøveløsladelse med tilsyn.

I tabel 19 er der foretaget en opstilling over anvendelsen af hvert enkelt særvilkår. Tallene 1-17 i tabellens venstre side henviser til den sædvanlige vilkårsnummerering, som er angivet i justitsministeriets cirkulærskrivelse af 18. august 1967, (jfr. betænkning nr. 519/1969 bilag 4).

Tabel 20.

Anvendelse af særvilkår ved prøveløsladelse efter straffelovens § 38

Vilkår	Abs.			Pct. af samtlige prøveløsladelser i			Pct. af samtlige tilsyn i		
	1971	1972	1973	1971	1972	1973	1971	1972	1973
1 arb. og ophold ¹⁾	1394	1461	1450	74,1	74,1	75,9	85,0	87,6	87,5
2 samkvem	15	14	9	0,8	0,7	0,5	0,9	0,8	0,5
3 samkvem m. børn . .	10	7	13	0,5	0,4	0,7	0,6	0,4	0,8
4 samkvem m. piger . .	—	1	—	—	0,1	—	—	0,1	—
5 institutionsophold . .	289	320	360	15,4	16,2	18,8	17,6	19,2	21,7
6 alko-misbrug	86	112	88	4,6	5,7	4,6	5,2	6,7	5,3
7 ubetinget alko.	198	190	177	10,5	9,6	9,3	12,1	11,4	10,7
8 betinget alko.	462	449	417	24,6	22,8	21,8	28,2	26,9	25,2
9 inst. ophold (7-8) . .	90	98	111	4,8	5,0	5,8	5,5	5,9	6,7
10 narko-misbrug	17	3	6	0,9	0,2	0,3	1,0	0,2	0,4
11 kontrol/hosp.	2	2	4	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2
12 ubetinget narko. . . .	5	6	9	0,3	0,3	0,5	0,3	0,4	0,5
13 betinget narko.	136	188	271	7,2	9,5	14,2	8,3	11,3	16,4
14 inst. ophold (12-13) .	122	166	238	6,5	8,4	12,5	7,4	10,0	14,4
15 ubetinget psyk.	17	19	13	0,9	1,0	0,7	1,0	1,1	0,8
16 betinget psyk.	121	118	83	6,4	6,0	4,3	7,4	7,1	5,0
17 inst. ophold (15-16) .	106	100	77	5,6	5,1	4,0	6,5	6,0	4,6
andet	7	10	5	0,4	0,5	0,3	0,4	0,6	0,3
ingen	361	424	354	19,2	21,5	18,5	22,0	25,4	21,3
Samtlige prøveløsladelser/tilsyn:				1881	1971	1911	1640	1667	1657

¹⁾ Heraf henholdsvis 16 (0,9 pct.), 13 (0,7 pct.) og 21 (1,1 pct.) endvidere vilkår om uddannelse.

Der er ingen bemærkninger for så vidt angår de første 4 vilkår. Ser man vilkårene om institutionsophold (vilkår 5, 9, 14 og 17) fremgår det, at den største stigning falder på institutionsophold i forbindelse med narkotikavilkår. Medens vilkår 14 i 1971 blev givet i 7,4 pct. af samtlige prøveløsladelser med tilsyn var tallet i 1973 14,4 pct. Også ved rene vilkår om institutionsophold (vilkår 5) og ved institutionsophold i forbindelse med alkoholistvilkår (vilkår 9) er der tale om en vis stigning. Især den sidste stigning er bemærkelsesværdig, idet den skal sættes i relation til en faldende anvendelse af alkoholistvilkår i det hele taget. Derimod er der tale om et fald i vilkår om institutionsophold i forbindelse med psykiatrisk behandling, nemlig fra 6,5 pct. af samtlige tilsyn i 1971 til 4,6 pct. i 1973.

Ser man på alkoholistvilkårene, har der ikke været tale om nogen klar udvikling i anvendelse af vilkår 6 om alkoholmisbrug. Derimod har der været tale om et svagt fald af anvendelsen af både vilkår 7 og 8 hen-

holdsvis ubetinget og betinget alkoholistvilkår.

Narkotikavilkårene 10-12 har været så lidt anvendt, at der ikke er anledning til at knytte kommentarer hertil. Derimod har der været en fordobling i anvendelsen af vilkår 13 (betinget narkotikavilkår) fra 8,3 pct. af samtlige tilsyn i 1971 til 16,4 pct. i 1973. Antallet af stofmisbrugere i fængselsvæsenets anstalter har ifølge de årlige censusopgørelser været nogenlunde konstant i denne periode, derimod har der været en forskydning i de anvendte stoffers art hen imod en stadig stigende anvendelse af hårde stoffer.

Som tidligere berørt har der været et fald i anvendelsen af vilkår om psykiatrisk behandling, nærmere bestemt et fald på 30 pct. Faldet har været størst for så vidt angår det betingede vilkår (vilkår 16).

I justitsministeriets cirkulærskrivelse af 18. august 1967 henledes opmærksomheden på, at konkrete omstændigheder kan føre til fastsættelse af andre vilkår end de 17 standardvilkår, men det fremgår af tabel 19, at

sådanne vilkår kun overordentligt sjældent er blevet anvendt. I absolutte tal drejer det sig om 22 tilfælde på de 3 år eller i mindre end ½ pct. af samtlige prøveløsladelser med tilsyn.

Endelig viser tabel 20, at der i ca. 20 pct. af samtlige prøveløsladelser og i 23 pct. af samtlige prøveløsladelser med tilsyn ikke er blevet fastsat særvilkår.

9.2. Anvendelse af særvilkår i relation til tilsynstidernes længde

Fordele man de anvendte særvilkår på tilsynstider på henholdsvis under 1 år, 1 år og over 1 år, viser tabel 21, at der i den første gruppe blev givet 463 særvilkår, i anden gruppe 4.423 og i tredje gruppe 4.833 særvilkår. Sætter man disse tal i relation til antallet af prøveløsladelser med tilsyn af de pågældende længder (henholdsvis 300, 2.458 og 2.206), når man frem til, at vilkårsfrekvensen stiger med tilsynstidens længde. Ved prøveløsladelse med korte tilsyn (under 1 år) er der gennemsnitligt givet 1,6 vilkår pr. tilsyn, ved prøveløsladelse med tilsyn på 1 år er frekvensen 1,8 vilkår pr. tilsyn og ved prøveløsladelser med relativt lange tilsyn (over 1 år) er frekvensen 2,2 vilkår pr. tilsyn. Det vil altså sige, at jo længere tilsynstiden er, jo flere særvilkår knyttes der gennemsnitligt dertil — eller omvendt jo flere særvilkår man finder nødvendige, jo længere tilsynstid bliver der gennemsnitligt fastsat.

Ser man nærmere på de enkelte særvilkår, er tendensen ikke den samme i alle tilfælde.

Ved de fleste vilkår er der dog en tendens til stigende anvendelse ved stigende tilsynstid, således er den procentvise anvendelse i de tre kategorier for vilkår 1's vedkommende (arbejde og ophold) henholdsvis 75 pct., 84 pct. og 91 pct. For vilkår 7's vedkommende (ubetinget alkoholistvilkår) henholdsvis 3 pct., 9 pct. og 15 pct., for vilkår 8's vedkommende (betinget alkoholistvilkår) henholdsvis 16 pct., 26 pct. og 29 pct. og for vilkår 16's vedkommende (betinget psykiatrisk behandling) henholdsvis 1 pct., 3 pct. og 11 pct.

Ved betinget narkotikabehandlingsvilkår er billedet imidlertid omvendt. Her anvendes vilkåret oftere ved de korte tilsynstider end ved de lange, idet procenterne er henholdsvis 17 pct., 15 pct. og 9 pct.

For så vidt angår institutionsvilkårene følger de stort set hovedtendensen dog med en lille afvigelse, idet procenterne er henholdsvis 38 pct., 35 pct. og 50 pct.

Et andet bemærkelsesværdigt forhold man kan udlede af tabel 21 er, at man i langt højere grad finder det nødvendigt med vilkår om institutionsophold i forbindelse med narkomaner og personer med psykiatriske lidelser end ved alkoholikere. Medens der kun er givet vilkår om institutionsophold i forbindelse med ca. 16 pct. af alkoholistvilkårene (vilkår 7 og 8), er dette tilfældet i forbindelse med 86 pct. af narkotikavilkårene (vilkår 12 og 13) og i ca. 76 pct. af psykiatriske vilkår (vilkår 15 og 16).

Tabel 21.

Anvendelse af de enkelte særvilkår i perioden 1971-1973,
fordelt på tilsynslængde

Tilsynstid	<1 år	1 år	>1 år	Ialt
Vilkår				
1 (arb. og ophold)*)	225	2068	2012	4305
2 (samkvem)	0	8	30	38
3 (samkvem m. børn)	—	10	20	30
4 (samkvem m. piger)	—	—	1	1
5 (institutionsophold)	64	426	479	969
6 (alko-misbrug)	11	130	145	286
7 (ubetinget alko.)	8	228	329	565
8 (betinget alko.)	49	639	640	1328
9 (inst. ophold (7-8))	3	63	233	299

Tilsynstid	< 1 år	1 år	> 1 år	Ialt
10 (narko-misbrug)	—	17	9	26
11 (kontrol/hosp.)	1	5	2	8
12 (ubetinget narko.)	—	7	13	20
13 (betinget narko.)	52	356	187	595
14 (inst. ophold (12–13))	45	308	173	526
15 (ubetinget psyk.)	—	13	36	49
16 (betinget psyk.)	3	75	244	322
17 (inst. ophold (15–16))	1	51	231	283
Andet	1	4	17	22
I alt antal særvilkår	463	4408	4801	9672
Ingen særvilkår	859	211	69	1139

*) (Heraf henholdsvis 3, 15 og 32 med vilkår om uddannelse).

9.3. Vilkårskombinationer fordelt på løsladelseshjemmel

De almindeligst forekommende kombinationer af særvilkår fremgår af tabel 22.

Vilkårsklaring:

vilkår 1 Arbejde og ophold
vilkår 5 institutionsophold
vilkår 6 Alko-misbrug

Tabel 22.

Fordeling af de almindeligste vilkårskombinationer

Vilkårs-kombination	38,1	38,2	I alt	i pct. af samtlige prøveløsladelser med tilsyn (1640 + 1668 + 1657 = 4965).
vilkår 1 alene	1430	85	1515	30,5
– 1 + 5	144	10	154	3,1
– 1 + 8	715	47	762	15,3
– 1 + 7	273	21	294	5,9
– 1 + 5 + 8	133	6	139	2,8
– 1 + 5 + 7	103	2	105	2,1
– 1 + 6	225	14	239	4,8
– 1 + 13 + 14	177	9	186	3,7

a. antal vilkår i disse kombinationer: 5.703

b. antal vilkår i alt (jfr. tabel 21): 9.672

a i pct. af b.: 59 pct.

vilkår 7 ubetinget alkoholistvilkår
vilkår 8 Betinget alkoholistvilkår
vilkår 13 Betinget narkotikavilkår
vilkår 14 Institutionsophold i forbindelse med vilkår 13

De første 6 kombinationer svarer til justitsministeriets standardformularer for prøveløsladelsesresolutioner, henholdsvis formular B, C, D, E, F og G.

Vilkår 1 om arbejde og ophold anvendes i

knap en tredjedel af samtlige prøveløsladelser med tilsyn som eneste vilkår. Som tidligere nævnt anvendes vilkåret i alt i ca. 87 pct. af samtlige prøveløsladelser med tilsyn.

De nævnte vilkårskombinationer er anvendt i godt to tredjedele af samtlige prøveløsladelser med tilsyn. Der indgår i disse kombinationer 5.703 særvilkår, dvs. at ca. 60 pct. af samtlige vilkår (9.672) er anvendt inden for disse 8 vilkårskombinationer.

Ophold, arbejde og uddannelse (§ 57, nr. 1)

1. At den løsladte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelser om ophold/arbejde/uddannelse.

Begrænsning i samkvem med bestemte personer (§ 57, nr. 1)

2. At den løsladte ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke har forbindelse med . . .

3. At den løsladte ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke modtager besøg af børn (eller af drenge - eller af piger) under 18 år eller selv tager ophold hos personer, hos hvem der opholder sig børn under denne alder.

4. At den løsladte ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke tager piger under 18 år i sin tjeneste.

Institutionsanbringelse (§ 57, nr. 2)

5. At den løsladte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold, herunder eventuelt om ophold i egnet hjem eller institution. Den samlede opholdstid i hjem eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.

Misbrug af alkohol (§ 57, nr. 3)

6. At den løsladte afholder sig fra misbrug af alkohol.

Behandling mod misbrug af alkohol (§ 57, nr. 4)

7. At den løsladte fortsætter en før løsladelsen påbegyndt, lægeligt godkendt behandling mod misbrug af alkohol og i øvrigt i tilsynstiden underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse.

8. At den løsladte, såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, underkaster sig

en lægeligt godkendt behandling mod misbrug af alkohol.

9. (i forbindelse med nr. 7 eller 8 som yderligere vilkår), samt at han herunder efterkommer bestemmelser om behandling på hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge. Den samlede opholdstid på hospital eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.

Misbrug af narkotika eller lignende stoffer (§ 57, nr. 3)

10. At den løsladte ikke forskaffer sig eller indtager narkotika eller lignende stoffer udover, hvad der måtte blive ordineret ham af hans sædvanlige læge, samt ikke skifter læge uden efter tilsynsmyndighedens godkendelse.

11. At den løsladte efter tilsynsmyndighedens bestemmelse underkaster sig kontrol for misbrug af narkotika eller lignende stoffer, eventuelt ved hospitalsindlæggelse. Den samlede opholdstid på hospital i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.

Behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer (§ 57, nr. 4)

12. At den løsladte fortsætter en før løsladelsen påbegyndt, lægeligt ledet behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer og i øvrigt underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse.

13. At den løsladte, såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, underkaster sig en lægelig ledet behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer.

14. (i forbindelse med nr. 12 eller 13 som yderligere vilkår), samt at han herunder efterkommer bestemmelser om behandling eller kontrol på hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge. Den samlede opholdstid på hospital eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.

Psykiatrisk behandling (§ 57, nr. 5)

15. At den løsladte fortsætter en før løsladelsen påbegyndt psykiatrisk behandling og i øvrigt i tilsynstiden underkaster sig sådan

behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse.

16. At den løsladte, såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, underkaster sig psykiatrisk behandling.

17. (i forbindelse med nr. 15 eller 16 som yderligere vilkår), samt at han herunder efterkommer bestemmelser om behandling i hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge. Den samlede opholdstid på hospitalet eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.

Betinget dom med tilsyn

En undersøgelse af klienter i den frie kriminalforsorg, der i maj 1974 var underkastet tilsyn af centralkontoret i København eller som i København havde modtaget en betinget dom, der på undersøgelsestidspunktet medførte, at den pågældende var under tilsyn.

Undersøgelsen er udført af sekretær, cand. scient. pol. Jens Tolstrup. Stud. psych. Steen Møllerup og socialrådgiverstuderende Lis Gennov Pedersen har udført kodearbejdet, medens datalog Niels Nielsen har foretaget EDB-behandlingen.

Indholdsfortegnelse

1. Forord	63
2. Undersøgelsens formål	63
3. Population.	63
4. Metode	65
4.1. Udtagelse af de undersøgte klienter.	64
4.2. Oplysningerne i centralkontorets kartotek	64
4.3. Dataindsamlingen	64
4.4. Databehandlingen.	64
5. Hovedresultater.	64
6. Alder.	65
7. Køn	65
8. Sanktion.	65
8.1 Straflængden ved betinget dom og kombinationsdom	66
9. Prøvetid.	66
10. Tilsynstid	66
10.1. Tilsyn og alder.	68
11. Særvilkår.	68
11.1. Ingen særvilkår.	68
11.2. Samtlige særvilkår.	68
11.3. Særvilkårskombinationer.	71
11.4. Særvilkårskombinationer og alder.	71
Bilagstabeller.	73

Tabelfortegnelse

Tabel 1. Aldersfordeling for betinget dømte med tilsyn, samtlige betinget domte og kombinationsdømte i 1972 og indsatte efter dom i 1972	65
Tabel 2. Fordeling efter køn	65
Tabel 3. Sanktion.	66
Tabel 4. Straflængde ved betinget dom med udsat straffuldbyrdelse og den ubetingede straf ved kombinationsdom.	66
Tabel 5. Provetid.	66

Tabel 6. Tilsynstid	.68
Tabel 7. Tilsynstid procentvis fordelt på alder.	.67
Tabel 8. 1 og 2 års tilsynstid fordelt på alder.	.67
Tabel 9. Aldersfordeling i de tilfælde, hvor der ikke er givet særvilkår.	.68
Tabel 10. De enkelte særvilkårs absolutte og procentvise fordeling	.69
Tabel 11. Den absolutte og procentvise fordeling af særvilkårskombinationer.	.71
Tabel 12. Særvilkårskombinationer og aldersgrupper.	.72
Tabel 13. De enkelte aldersgruppers procentvise andel af de vigtigste særvilkårskombinationer.	.72
Bilagstabel 1. Samtlige vilkårskombinationer.	.73
Bilagstabel 2. De enkelte aldersgruppers procentvise andel af særvilkårskombinationer	74

Signaturforklaring:

Nul

0

00 , - Mindre end $\frac{1}{2}$ af den anvendte enhed

Tal kan efter sagens natur ikke forekomme

Oplysning forekommer ikke

Abs.: Absolut

N =: Total.

Terminologien i denne undersøgelse:

Hovedvilkår: At den pågældende i en prøvetid ikke begår strafbart forhold.

Tillægsvilkår: Tilsyn og eventuelle særvilkår, der kan være knyttet til en betinget dom.

Særvilkår: Andre vilkår end vilkår om straffrit og ordentligt liv og tilsyn, dvs. de i straffelovens § 57, nr. 1) til 8) opregnede vilkår, samt øvrige individuelle vilkår, jfr. § 57, stk. 1, 2. pkt.

Betinget dom: Med mindre andet er anført, forstås i denne undersøgelse: betinget dom med tilsyn af kriminalforsorgen.

1. Forord

Til brug for planlægningsudvalgets overvejelser fik sekretariatet til opgave at fremskaffe et materiale om prøve- og tilsynstidens længde og om særvilkår ved betinget dom, således at man sammen med den allerede iværksatte undersøgelse af tillægsvilkår ved prøveløsladelse, fik en beskrivelse af den faktiske anvendelse af tilsyn og særvilkår.

Dataindsamlingen blev foretaget i maj-juni 1974.

2. Undersøgelsens formål

Undersøgelsen har til formål:

- at beskrive anvendelsen af prøvetid, tilsynstid og særvilkår ved betinget dom med tilsyn,
- at beskrive aldersfordelingen blandt klienter med betinget dom og tilsyn,
- at finde de mest almindelige vilkårs kombinationer, og
- at foretage sådanne sammenligninger mellem disse variable, at man kan få et billede af de klienter, der havde betinget dom med tilsyn og særvilkår.

3. Population

Undersøgelsen omfatter samtlige klienter, der fra midten af maj til midten af juni 1974 var under tilsyn af centralkontoret i København efter at have modtaget:

- 1) tiltalefrafald mod tilsyn af kriminalforsorgen,
- 2) tiltalefrafald mod undergivelse af børne- og ungdomsforsorg med efterfølgende mulighed for tilsyn af kriminalforsorgen,

- 3) betinget dom med udsat straf fastsættelse
- 4) betinget dom med udsat straffuldbyrrelse, eller
- 5) kombinationsdom.

Medtaget er endvidere klienter med de samme kendetegn, hvor tiltalefrafaldet eller dommen er givet i det område, der dækkes af centralkontoret i København, selv om tilsynet er delegeret til en lokalafdeling.

Undersøgelsen omfatter *ikke* prøveløsladte, betinget benådede, betinget dømte i andre lande (Sverige) eller personer der er eller kan **komme under tilsyn af** kriminalforsorgen i medfør af straffelovens § 68 (tidligere § 70), men det kan nævnes, at der på undersøgelsestidspunktet blev fundet 15 betinget dømte, der havde fået dom i Sverige, 138 § 68 dømte (der ikke nødvendigvis alle var under tilsyn) og 13 betinget benådede.

4. Metode

For, inden for en rimelig tid, at kunne tilvejebringe et materiale, har man holdt sig til København, dvs. centralkontoret. For at opnå den størst mulige ensartethed ved udfyldningen af kodeskemaerne, er kodearbejdet kun udført af to personer.

Udtagelsen af klienter har strakt sig over en lille måned. Det havde været en fordel, om alle klienter var udtaget og beskrevet på én dag, men dette har ikke været muligt. Det betyder, at det samlede antal klienter bliver en smule større end det ville have været på én bestemt dato, idet det meste af tilgangen i månedens løb er medtaget, medens de, der udgik af tilsyn, ikke er udgået af undersøgelsen. I forhold til hovedsigtet med undersøgelsen betyder dette ikke noget.

4.1. Udtagelse af de undersøgte klienter

Udtagelsen er foretaget på grundlag af centralkontorets register over aktuelle tilsyn. Dette register omfatter alle, der på et givet tidspunkt er underkastet tilsyn af centralkontoret, eller som har fået dom i det stor-københavnske område.

Alle, der er nævnt foran p. 63, er medtaget.

4.2. Oplysningerne i centralkontorets kartotek.

For hver klient er der på et kartotekskort opført summariske oplysninger om følgende forhold, der er af betydning for denne undersøgelse:

Fødselsnummer (fødselsdato)

Navn

Sanktionen

Prøvetid

Tilsynstid

Særvilkår

Eventuelle ændringer.

Hvis der er foretaget ændringer i sanktionen, men denne fortsat er betinget, er den pågældende registreret efter de seneste ændringer. Det samme gælder ændringer i prøvetid, tilsynstid og særvilkår. Hvis sanktionen er ændret til andet end betinget dom eller kombinationsdom, eller tilsynet er ophævet, er den pågældende udgået af undersøgelsen.

Angiveligt skulle kartotekskortene føres nøjagtigt på grundlag af originale dokumenter. Ved stikprøvekontrol synes dette også at være tilfældet.

Imidlertid har man ikke ved udfyldelsen af kartotekskortene skelnet mellem betingede og ubetingede særvilkår. Det er derfor ikke muligt at se fordelingen på f. eks. betingede og ubetingede alkoholistvilkår.

4.3. Dataindsamlingen

De forskellige data er overført direkte fra kartotekskortet til et prækodet kodeskema. I tvivlstilfælde har man først rådført sig med det personale, der står for kartoteket. Hvis der stadig har været tvivl, har man henvendt sig til den pågældende klients sagsbehandler.

4.4. Databehandlingen

Kodeskemaet er overført til hulkort. Her-

efter er der foretaget logiske tests på det samlede hulkortmateriale.

Efter fejlretning er der kørt marginaltabel-ler, der er rettet for de kode- og hullefejl, der ikke allerede er rettet efter de logiske tests.

Endelig er der udarbejdet en lang række krydstabeller, hvor man f. eks. sammenholder alder- og vilkårsgrupperinger.

Så vidt muligt har man anvendt samme alders- og vilkårsgrupperinger som i bilag 3.

5. Hovedresultater

De betinget dømte med tilsyn er unge, 24 pct. er under 21 år, og 61 pct. er under 25 år.

14 pct. er kvinder, medens kun 2 pct. af de, der indsættes i fængsel for overtrædelse af straffeloven, er kvinder.

Næsten halvdelen af de betinget dømte med tilsyn har fået en betinget dom med udsat straffuldbyrkelse, medens 39 pct. ikke ved dommen har fået fastsat nogen straf og 12 pct. har fået kombinationsdom. I tilfælde af betinget dom med udsat straffuldbyrkelse har 70 pct. en straf på 6 måneder eller derunder. Kun sjældent idømmes der betingede domme med udsat straffuldbyrkelse på 9 måneder og derover.

Prøvetiden ved betinget dom med tilsyn ligger næsten undtagelsesfrit på 2 år (89 pct.) eller 3 år (11 pct.).

I to tredjedele af tilfældene er tilsynstiden 2 år og i de resterende tilfælde er den 1 år. Tilsynstider, der er så korte, at de kan karakteriseres som igangsætningstilsyn, er kun anvendt i 0,8 pct. af tilfældene. Kun ca. en tredjedel af samtlige betinget dømte og kombinationsdømte i et kalenderår får tilsyn i forbindelse med den betingede dom eller kombinationsdommen.

Der er i det undersøgte materiale en svag tendens til hyppigere at anvende 1 års tilsyn over for klienter over 30 år.

En femtedel af de betinget dømte med tilsyn har ikke særvilkår, dvs. at de alene har vilkår om prøvetid og tilsyn. Det kan beregnes, at domstolene kun i en fjerdedel af de afsagte betingede domme eller kombinationsdomme finder anledning til at anvende et eller flere særvilkår.

Når der er givet særvilkår, er dette hyppigst (i en tredjedel af tilfældene) alene vilkår om arbejde og ophold. Udover dette vilkår er der kun to vilkår, der klart markerer

sig, nemlig vilkår om alkoholistbehandling, der optræder enkeltvis eller i kombinationer med andre vilkår hos 35 pct. af de personer, der har særvilkår, og narkobehandlingsvilkår, der optræder hos 20 pct. af klienterne med særvilkår.

6. Alder

De betinget dømte med tilsyn er unge, men dog procentuelt ældre end samtlige be-

tinget dømte og kombinationsdømte, idet en fjerdedel af de betinget dømte med tilsyn er under 21 år mod 38 pct. af samtlige betinget dømte og kombinationsdømte. 61 pct. af de betinget dømte med tilsyn er under 25 år, et tal, der genfindes for samtlige betinget dømte og kombinationsdømte.

Kun 6 pct. af de betinget dømte med tilsyn er over 40 år, mod 11 pct. af samtlige betinget dømte og kombinationsdømte og 13 pct. af de indsatte efter dom.

Tabel 1.

Aldersfordelingen for betinget rømte med tilsyn, samtlige betinget dømte og kombinationsdømte i 1972 og indsatte efter dom i 1972

Alder	Betinget dømte med tilsyn		Indsatte efter dom		Samtlige betingede domme i 1972	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
15 år	—	—	—	—	237	4,3
16 —	—	—	22	0,8		
17 —	1	0,1	55	1,9		
18 —	14	1,3	112	3,9	1868	33,9
19 —	85	8,0	105	3,7		
20 —	156	14,6	159	5,6		
21–24 —	397	37,2	739	25,9	1174	21,3
25–29 —	182	17,1	718	25,2	846	15,3
30–34 —	108	10,1	581	20,4	772	14,0
35–39 —	57	5,3				
40–44 —	29	2,7				
45–49 —	15	1,4	271	9,5	397	7,2
50–55 —	9	0,8				
55–59 —	3	0,3				
60 år og derover	10	0,9	14	0,5	81	1,5
I alt	1066	99,8	2851	100,1	5523	100,2

7. Køn

Ikke overraskende er flertallet (86 pct.) af de betinget dømte mænd. Kvinderne

udgør 14 pct. eller seks gange mere end de udgør af de indsatte efter dom.

8. Sanktion

Næsten halvdelen af de betinget dømte med tilsyn har betinget dom med udsat straf fuldbyrdelse, medens 39 pct. har betinget dom uden straf fastsættelse. 12 pct. har kombinationsdom.

De 5.523 betingede domme og kombinationsdomme, der i 1972 blev afsagt for overtrædelse af straffeloven fordelte sig således: med udsat straf fuldbyrdelse 42 pct., udsat straffastsættelse 36 pct. og kombinationsdom 22 pct. (Kriminalstatistik 1972, tabel 15).

Tabel 2.

Fordeling efter køn

	Betinget dømte		Indsatte efter dom 1972	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Mænd . . .	915	85,8	2787	97,8
Kvinder . . .	151	14,2	64	2,2
I alt	1066	100,0	2851	100,0

Tabel 3.

	Sanktion	
	Abs.	Pct.
Betinget dom med udsat straf- fastsættelse	417	39,1
Betinget dom med udsat straf- fuldbyrdelse	509	47,7
Kombinationsdom	132	12,4
Tiltalefrafald mod tilsyn af kri- minalforsorgen	8	0,8
I alt	1066	100,0

8.1. Straflængden ved betinget dom og kombinationsdom

27 pct. af de 509, der har betinget dom med udsat straf fuldbyrdelse, er idømt fængsel i 3 måneder eller derunder. 71 pct. har 6 måneder eller derunder. De meget lange betingede fælgselsstraffe på »skæve« antal måneder, skyldes, at man i denne undersøgelse medregner en eventuel reststraf.

Kun sjældent idømmes der betingede domme med udsat straffuldbyrdelse på 9 måneder og derover.

Nedenfor er også opgjort den ubetingede del af kombinationsdomme. Når 4 personer har over 3 måneder, skyldes det, at de er dømt før 1. juli 1973, og at der er tale om reststraf i forbindelse med en tidligere betinget dom med udsat straf fastsættelse.

Tabel 4.

Straflængde ved betinget dom med udsat straffuldbyrdelse og den ubetingede straf ved kombinationsdom

	Betinget dom med udsat straffuldbyrdelse		Ubetinget del af kombinationsdom	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
1 måned	25	4,9	56	42,4
2 mdr.	34	6,7	32	24,2
3 -	76	14,9	40	30,3
4 -	88	17,3	1	0,8
5 -	19	3,7	-	-
6 -	119	23,4	1	0,8
7 -	1	0,2	-	-
8 -	86	16,7	1	0,8

	Betinget dom med udsat straffuldbyrdelse.		Ubetinget del af kombinationsdom	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
9 -	9	1,8	1	0,8
10 -	16	3,1	-	-
11 -	-	-	-	-
12 -	21	4,1	-	-
13 -	-	-	-	-
14 -	1	0,2	-	-
15 -	9	1,8	-	-
16 -	1	0,2	-	-
17 -	-	-	-	-
18 -	2	0,4	-	-
19 -	-	-	-	-
20 -	-	-	-	-
21 -	2	0,4	-	-
22 -	-	-	-	-
og derover	-	-	-	-
I alt	509	99,8	132	100,1

9. Prøvetid

Med få undtagelser ligger prøvetiden på 2 år, idet 11 pct. dog har en prøvetid på 3 år. En enkelt betinget dømt har en prøvetid på 5 år.

Som det fremgår nedenfor er tilsynstiderne kortere end prøvetiderne, således havde kun 68 pct. en tilsynstid på 2 år eller derover, medens 99 pct. havde en prøvetid på 2 år eller derover.

Tabel 5.

Prøvetid		
	Abs.	Pct.
1 år	9	0,8
1½ år	1	0,1
2 år	943	88,5
3 år	112	10,5
5 år ¹⁾	1	0,1
I alt	1066	100,0

¹⁾ Se fodnote 1), tabel 6.

10. Tilsynstid

Tilsynstiden ligger næsten uden undtagelse på 1 år (31 pct.) eller 2 år (64 pct.). Tilsynstider, der er så korte, at de kan ka-

Tabel 7. Tilsynstid procentvis fordelt på alder

	15	16	17	18	19	20	21-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60	I alt	
																Abs.	Pct.
3 mdr.	-	-	-	-	-	-	0,3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,1
6 mdr.	-	-	-	14,3	-	0,6	0,8	-	0,9	-	-	-	-	-	-	7	0,7
1 år	-	-	-	21,4	50,0	34,6	33,5	30,2	23,1	21,1	17,2	-	22,2	33,3	20,0	334	31,4
1½ år	-	-	-	-	1,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,1
2 år	-	-	100,0	57,1	41,7	62,2	62,7	67,0	74,1	70,2	69,0	93,3	66,7	66,7	70,0	681	63,9
3 år	-	-	-	7,1	7,1	2,6	2,8	2,7	1,9	7,0	13,8	6,7	11,1	-	10,0	40	3,8
5 år	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,8	-	-	-	-	-	1	0,1
I alt	-	-	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	.	100,1
N =	-	-	1	14	84	156	397	182	108	57	29	15	9	3	10	1065 ¹⁾	1065

¹⁾ Hertil kommer 1 uoplyst.

Ser man på aldersfordelingen for de to synstiden på 1 år givet til unge indtil 21 år store grupper af tilsynstider, er 30 pct. af til- mod 21 pct. blandt dem, der har 2 års tilsyn.

Tabel 8. 1 og 2 års tilsynstid fordelt på alder.

	15	16	17	18	19	20	21-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60	I alt	
																Pct.	N =
1 år	-	-	-	0,9	12,6	16,2	39,8	16,5	7,5	3,6	1,5	0,0	0,6	0,3	0,6	100,0	334
2 år	-	-	0,1	1,2	5,1	14,2	36,6	17,9	11,7	5,9	2,9	2,1	0,9	0,3	1,0	100,0	681

rakteriseres som igangsætningstilsyn, er kun anvendt i 8 af 1.065 tilfælde.

Opmærksomheden henledes på, at denne undersøgelse kun omfatter betinget dom med tilsyn, og således ikke kan sige noget om i hvor mange tilfælde, der idømmes betinget dom uden tilsyn. (Iflg. Kriminalstatistik 1972, tabel 28) blev der i 1972 afsagt 1.787 betingede domme eller kombinationsdomme med tilsyn af kriminalforsorgen svarende til en tredjedel af samtlige afsagte betingede domme og kombinationsdomme det år.

Tabel 6.

	Tilsynstid	
	Abs.	Pet.
3 mdr.	.1	0,1
6 mdr.	.7	0,7
1 år	.334	31,3
IV2 år.	.1	0,1
2 år	.681	63,9
3 år	.40	3,8
5 år	I ¹⁾	0,1
Uoplyst	.1	0,1
I alt	1066	100,0

¹⁾ 37-årig mand idømt betinget dom med udsat straffastsættelse, 5 års prøvetid og 5 års tilsyn samt vilkår om arbejde, ophold, alkoholistbehandling og psykiatrisk behandling for brandstiftelse (straffelovens § 181, stk. 1).

10.1. Tilsyn og alder

Uanset aldersklassen er den foretrukne tilsynstid 2 år. Der er en svag tendens til at anvende 1 års tilsyn hyppigere i aldersgrupperne indtil 30 år og i aldersgruppen 35 år og derover at anvende 2 eller 3 års tilsyn.

11. Særvilkår

11.1. Ingen særvilkår

208 eller 20 pct. af de 1.066 undersøgte har ikke særvilkår, dvs. at de alene har vilkår om prøvetid og tilsyn.

Under forudsætning af at den i Københavnsområdet fundne procentdel er dækkende for hele landet, og at domspraksis ikke er ændret radikalt siden 1972, vil det

sige, at domstolene ikke blot i to tredjedele af samtlige betingede domme og kombinationsdomme undlod at anvende tillægsvilkår, men at de tillige fandt, at særvilkår ikke var påkrævet i en femtedel af de tilfælde, hvor man gav tilsyn. Dette svarer til, at domstolene kun hos 25 pct. af de betinget dømte og kombinationsdømte finder anledning til at anvende et eller flere særvilkår.

Tabel 9.

Aldersfordelingen i de tilfælde, hvor der ikke er givet særvilkår

	÷ særvilkår i pct. af alle betinget dømte med tilsyn i den pågældende aldersgruppe	Aldersgruppen i pct. af alle betinget dømte uden særvilkår
15 . . .		
16 . .		
17 . .		
18 . . .		
19 . . .	15,3	6,4
20 . . .	16,0	12,0
21-24	19,1	36,5
25-29	25,3	22,1
30-34	20,4	10,6
35-39	19,3	53
40-44	13,8	1,9
45-49	13,3	1,0
50-54	33,3	1,4
55-59	66,7	1,0
60 . . .	40,0	1,9
I alt .		100,1
N = .		208

11.2. Samtlige særvilkår

De 858 personer, der havde særvilkår, havde i alt 1.364 særvilkår.

Kun 3 særvilkår spiller nogen numerisk rolle. Det er vilkår om ophold og arbejde, som udgør 51 pct. af den samlede særvilkårsmængde, alkoholistbehandlingsvilkår, der omfatter 22 pct. og narkobehandlingsvilkår, der omfatter 13 pct.

Institutionsvilkår med og uden tilknyttede behandlingsvilkår er kun anvendt i 38 tilfælde, og heraf var de 35 institutionsvilkår uden tilknyttede behandlingsvilkår.

Tabel 10. *De enkelte særvilkårs absolutte og procentvise fordeling*

		Abs.	Pet.
Vilkår 1:	at den pågældende efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold/arbejde/uddannelse (om uddannelse se nedenfor)	701	51,4
Vilkår 2:	at den pågældende ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke har forbindelse med en navngiven person.		
Vilkår 5:	at den pågældende ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke modtager besøg af børn (eller af drenge - eller af piger) under 18 år, eller selv tager ophold hos personer, hos hvem der opholder sig børn under denne alder.		
Vilkår 4:	at den pågældende ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke tager piger under 18 år i sin tjeneste		
Vilkår 5:	at den pågældende efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelser om ophold, herunder eventuelt i egnet hjem eller institution. Den samlede opholdstid i hjem eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid (se også vilkårene 9, 14 og 17)	35	2,6
Vilkår 6:	at den pågældende afholder sig fra misbrug af alkohol.		
Vilkår 7:	at den pågældende fortsætter en allerede påbegyndt, lægeligt godkendt behandling mod misbrug af alkohol og i øvrigt i tilsynstiden underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse (kan i denne undersøgelse ikke skelnes fra vilkår 8)		
Vilkår 8:	at den pågældende, såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, underkaster sig en lægelig godkendt behandling mod misbrug af alkohol (samt eventuelle ubetingede alkoholistvilkår) . .	299	21,9
Vilkår 9:	(i forbindelse med vilkår 8, som yderligere vilkår), samt at han herunder efterkommer bestemmelser om behandling på hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge. Den samlede opholdstid på hospital eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige		
Vilkår 10:	at den pågældende ikke forskaffer sig eller indtager narkotika eller lignende stoffer udover, hvad der måtte blive ordineret ham af hans sædvanlige læge, samt ikke skifter læge uden efter tilsynsmyndighedens godkendelse.		0,1
Vilkår 11:	at den pågældende efter tilsynsmyndighedens bestemmelse underkaster sig kontrol for misbrug af narkotika eller lignende stoffer, eventuelt ved hospitalsindlæggelse. Den samlede opholdstid på hospital i henhold til dette vilkår kan ikke overstige		

Vilkår 12:	at den pågældende fortsætter en allerede påbegyndt, lægeligt ledet behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer og i øvrigt underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse (da der i denne undersøgelse ikke skelnes mellem ubetinget og betinget narkotikabehandlingsvilkår, se derfor vilkår 13).....		
Vilkår 15:	at den pågældende, såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, underkaster sig en lægeligt ledet behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer (samt eventuelle ubetingede narkotikabehandlingsvilkår)	170	12,5
Vilkår 14:	(i forbindelse med vilkår 13 som yderligere vilkår), samt at herunder efterkommer bestemmelser om behandling eller kontrol på hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge. Den samlede opholdstid på hospital eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige		
Vilkår 15:	at den pågældende fortsætter en allerede påbegyndt psykiatrisk behandling og i øvrigt i tilsynstiden underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse (kan i denne undersøgelse ikke skelnes fra vilkår 16).....		
Vilkår 16:	at den pågældende, såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, underkaster sig psykiatrisk behandling (plus eventuelle ubetingede psykiatriske behandlingsvilkår)	72	5,3
Vilkår 17:	(i forbindelse med vilkår 16 som yderligere vilkår), samt at han herunder efterkommer bestemmelser om behandling i hospital eller særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge. Den samlede opholdstid på hospital eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige	1	0,1
<i>Individuelt fastsatte vilkår¹⁾:</i>		67	4,9
Vilkår om uddannelse (i forbindelse med vilkår 1).		16	1,2
I alt		1364	100,1
1)			
a) Børneforsorg, kriminalforsorg		22	
b) Betaling af bøde		32	
c) Erstatning		9	
d) Bøde + erstatning		1	
e) Andre individuelt fastsatte vilkår		3	

Opmærksomheden henledes på, at det på grundlag af kartotekskortene ikke med sikkerhed kan afgøres, om grupperne b), c) og d) (bøde og/eller erstatning) i alle tilfælde er et vilkår for en betinget dom, men efter oplysning fra centralkontoret skulle det være tilfældet.

11.3. Særvilkårskombinationer

En tredjedel af de betinget dømte, der har fået særvilkår, har alene fået vilkår om arbejde og ophold. Herudover tegner arbejde, ophold og alkoholistbehandling sig for 19 pct. og arbejde, ophold og narkobehandling for 13 pct. Adgangen til at anvende individuelle vilkår alene er brugt i 4 pct. af tilfældene. Det drejer sig her om vilkår om betaling af bøder og vilkår om børne- og ungdomsforsorg med mulighed for at underkastes tilsyn af kriminalforsorgen, hertil kom-

mer yderligere ca. 12 pct., hvor individuelle vilkår indgår sammen med standardsærvilkår.

8 pct. har alene vilkår om alkoholistbehandling, medens narkobehandlingsvilkår alene kun er givet i 2 pct. af tilfældene (se bilagstabel 1, p. 73).

Øvrige vilkårskombinationer, der udgør 9 pct., fremgår af bilagstabel 1. I langt de fleste af tilfældene indgår arbejds- og opholds-vilkåret i denne gruppe.

Tabel 11. Den absolutte og procentvise fordeling af særvilkårskombinationer

		Abs.	Pct.
1	Arbejde og ophold alene	291	33,9
1 + 5	Arbejde, ophold og institution	14	1,6
	Alkoholistbehandling alene	72	8,4
1 + 8	Arbejde, ophold og alkoholistbehandling	163	19,0
1 + 13	Arbejde, ophold og narkobehandling	115	13,4
1 + 8 + 1 3	Arbejde, ophold, alkoholist- og narkobehandling	15	1,7
16	Psykiatrisk behandling alene	13	1,5
1 + 16	Arbejde, ophold og psykiatrisk behandling	21	2,4
1 + 8 + 1 6	Arbejde, ophold, alkoholist- og psykiatrisk behandling.	19	2,2
18.....	Individuelt fastsatte vilkår ¹⁾ alene.....	33	3,8
1 + 18	Arbejde, ophold og individuelle vilkår	23	2,7
	Alle øvrige kombinationer ²⁾	79	9,2
la it		858	99,8

¹⁾ Se fodnote til tabel 10. Det drejer sig om betaling af bøder og børneforsorg/kriminalforsorg.

²⁾ Opmærksomheden henledes på, at de ovenfor anførte vilkår også kan indgå i denne gruppering. Samtlige vilkårskombinationer findes i bilagstabel 1.

11.4. Særvilkårskombinationer og alder

Indtil det 21. år er det mest anvendte særvilkår: arbejde og ophold alene.

Alkoholistbehandling alene og alkoholistbehandling i forbindelse med vilkår om arbejde og ophold udgør mellem 40 pct. og 77 pct. i aldersgrupperne fra 25 til 49 år.

Arbejde, ophold og narkobehandling anvendes næsten ikke i aldersgrupperne over 30 år, men udgør en femtedel af vilkårene

hos de 20-årige og i aldersgruppen 21-24 år (tabel 12, se næste side).

Af de 291, der alene havde særvilkår om arbejde og ophold udgør de 18-19-årige 16 pct., de 20-årige 19 pct. og de 21-24-årige 39 pct.

Narkobehandling i forbindelse med vilkår om arbejde og ophold gives kun til de unge. 29 pct. af de 115 i denne gruppe var i alderen 18-20 år, medens 59 pct. var i alderen 21-24 år.

Tabel 12.

Særvilårs kombinationer og aldersgrupper

	15	16	17	18	19	20	21-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-	I alt
1	-	-	-	57,1	52,8	42,7	34,9	30,9	23,3	17,4	12,0	7,7	33,3	-	16,7	33,9
1 + 5	-	-	-	7,1	1,4	1,5	1,9	1,5	1,2	0,0	-	7,7	-	-	-	1,6
8	-	-	-	-	4,2	2,3	4,7	9,6	19,8	13,0	24,0	30,8	33,3	-	50,0	8,4
1 + 8	-	-	-	-	6,9	12,2	14,3	31,6	26,7	32,6	32,0	46,2	-	-	16,7	19,0
1 + 13	-	-	-	7,1	8,3	19,8	21,2	8,8	1,2	2,2	-	-	-	-	-	13,4
1 + 8 + 13	-	-	-	-	-	1,5	2,8	0,7	-	4,3	-	-	16,7	-	-	1,7
16	-	-	-	-	-	-	0,6	1,5	8,1	-	8,0	-	-	-	-	1,5
1 + 16	-	-	-	-	-	2,3	2,8	5,1	-	2,2	4,0	-	-	-	-	2,4
1 + 8 + 16	-	-	-	-	-	0,0	1,6	0,7	2,3	17,4	8,0	-	100,0	-	-	2,2
18	-	-	100,0	-	11,1	7,6	1,2	3,7	4,7	2,2	-	-	-	-	-	3,8
1 + 18	-	-	-	14,3	4,2	2,3	3,7	0,7	2,3	-	-	-	-	-	-	2,7
Øvrige	-	-	-	14,3	11,1	7,6	10,3	5,1	10,5	8,7	12,0	7,7	16,7	-	16,7	9,2
I alt	-	-	100,0	99,9	100,0	100,0	100,0	99,1	100,1	100,0	100,0	100,1	100,0	100,0	100,1	99,8
N =	-	-	1	14	72	131	321	136	86	46	25	13	6	1	6	858

Tabel 13. De enkelte aldersgruppers procentvise andel af de vigtigste særvilårs kombinationer

	15-17	18	19	20	21-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-	I alt	N=
Arbejde og ophold alene ...	-	2,7	13,1	19,2	38,5	14,4	6,9	2,7	1,0	0,3	0,7	-	0,3	99,8	291
Alkoholistbehandling alene ..	-	-	4,2	4,2	20,8	18,1	23,6	8,3	8,3	5,6	2,8	-	4,2	100,1	72
Arbejde, ophold og alkoholistbehandling	-	-	3,1	9,8	28,2	26,4	14,1	9,2	4,9	3,7	-	-	0,6	100,0	163
Arbejde, ophold og narko-behandling	-	0,9	5,2	22,6	59,1	10,1	0,9	0,9	-	-	-	-	-	100,0	115

Bilagstabel 1.

Samtlige særvilkårskombinationer

Vilkår eller vilkårs- kombination	Abs.	Pet.
<u>1</u>	291	33,9
1 + 5	14	1,6
	72	8,4
1+8	163	19,0
5 + 8	2	0,2
1 + 5 + 8	5	0,6
13	22	2,6
1 + 13	115	13,4
1 + 5+13	2	0,2
8+13	2	0,2
1+8+13	15	1,7
1+5 + 8 + 13	2	0,2
1 + 13+14	2	0,2
16	13	1,5
1 + 16	21	2,4
5 + 16	1	0,1
1 + 5 + 16	2	0,2
8 + 16	4	0,5
1 + 8+16	19	2,2
1+5 + 8+16	3	0,3
13 + 16	2	0,2
1 + 13 + 16	2	0,2
1+8+13 + 16	1	0,1
18 (individuelle vilkår alene)	33	3,8
1 + 18	23	2,7
8+18	4	0,5
1 + 8+18	3	0,3
1 + 5 + 8+18	1	0,1
16+18	2	0,2
1 + 16+18	1	0,1
1 + 20 (uddannelse)	7	0,8
1+5 + 20	1	0,1
1 + 8 + 20	2	0,2
1 + 13 + 20	3	0,3
1 + 5 + 8+13 + 20	1	0,1
1 + 10+13 + 20	1	0,1
1 + 5 + 16+17 + 20	1	0,1
I alt	858	100,0

Bilagstabel 2. De enkelte aldersgruppers procentvise andel af særvilkårskombinationer

	15	16	17	18	19	20	21-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-	I alt	N=
Arbejde og ophold alene	-	-	-	2,7	13,1	19,2	38,5	14,4	6,9	2,7	1,0	0,3	0,7	-	0,3	99,8	291
Arbejde, ophold og institution ..	-	-	-	7,1	7,1	14,3	42,9	14,3	7,1	-	-	7,1	-	-	-	99,9	14
Alkoholistbehandling alene	-	-	-	-	4,2	4,2	20,8	18,1	23,6	8,3	8,3	5,6	2,8	-	4,2	100,1	72
Arbejde, ophold og alkoholistbehandling	-	-	-	-	3,1	9,8	28,2	26,4	14,1	9,2	4,9	3,7	-	-	0,6	100,0	163
Arbejde, ophold og narko-behandling	-	-	-	0,9	5,2	22,6	59,1	10,4	0,9	0,9	-	-	-	-	-	100,0	115
Arbejde, ophold, alkoholist- og narko-behandling	-	-	-	-	-	13,3	60,0	6,7	-	13,3	-	-	6,7	-	-	100,0	15
Psykiatrisk behandling alene ...	-	-	-	-	-	-	15,4	15,4	53,8	-	15,4	-	-	-	-	100,0	13
Arbejde, ophold og psyk. behandling	-	-	3,0	-	-	14,3	42,9	33,3	-	4,8	4,8	-	-	-	-	100,0	21
Arbejde, ophold, alkoholist- og psyk. behandling	-	-	-	-	-	-	26,3	5,3	10,5	42,1	10,5	-	-	5,3	-	100,0	19
Individuelle alene	-	-	3,0	-	24,2	30,3	12,1	15,2	12,1	3,0	-	-	-	-	-	99,9	33
Arbejde, ophold + individuelle.	-	-	-	8,7	13,0	13,0	52,2	4,3	8,7	-	-	-	-	-	-	99,9	23
Øvrige	-	-	-	2,5	10,1	12,7	41,8	8,9	11,4	5,1	3,8	1,3	1,3	-	1,3	100,2	79

Kriminalforsorg i (u) frihed

Undersøgelsen er på initiativ af
foreningen KRIM udført af mag. scient. soc.
Flemming Balvig og stud. psych.
Britta Kyvsgaard, januar 1975.

Forord

Formålet med den undersøgelse, der refereres i det følgende, er at kaste endnu en lyskilde ind i det mørke, der omgiver funktionsmåden af den såkaldte kriminalforsorg i frihed.

Den omhandler således, hvordan 250 personer selv har oplevet denne foranstaltning. De 250 personer er ikke et repræsentativt udsnit af alle, der har været under kriminalforsorg i frihed. Det er et tilnærmet tilfældigt udsnit af de erfaringer, som indsatte på 7 fængsler har gjort.

Man kan argumentere for, at denne gruppes erfaringer vil male billedet af kriminalforsorgen i frihed for meget i sort. Det er jo systemets fiaskoer, der udtaler sig. Vi tror da også, at en udspørgning af et tilfældigt udsnit af de personer, der p. t. befinder sig under kriminalforsorg i frihed eller i en given periode har været, vil give et mere nuanceret og gennemgående mere positivt resultat.

I den kriminalpolitiske planlægning kan det imidlertid ikke kun være en »retfærdig karakter«, der har interesse. De mennesker, vi har spurgt, står for hovedpartens vedkommende over for på ny at skulle opleve forskellige varianter af kriminalforsorg i frihed. I bedømmelsen af, hvordan dette kan formodes at ville virke, er en ikke uvæsentlig faktor, hvilken forhåndsindstilling (på baggrund af deres tidligere erfaringer) disse mennesker møder med.

Vi har kaldt undersøgelsen »Kriminalforsorg i (u)frihed«. Vi har valgt u'et og parentesen om u'et af tre grunde.

For det første mener vi, at der pr. definition er tale om ufrihed. Midlerne i den eks-

sterende kriminalforsorg i frihed har tvangs- og kontrolmæssige elementer.

For det andet er parentesen kommet til, fordi der er tale om en relativ mindre ufrihed, end et fængselsophold repræsenterer.

For det tredje sammenfatter »ufrihed« væsentlige dele af undersøgelsens resultater. Kriminalforsorgen i frihed er blevet *oplevet* som tvang og kontrol.

Undersøgelsen fører naturligvis ikke til en bestemt kriminalpolitisk konklusion. Når vi finder, at det tvangs- og kontrolmæssige over for den undersøgte gruppe ser ud til at have forhindret de mere positive hensigter og muligheder (de hjælpemæssige) i at manifestere sig, kan man eksempelvis hævde, at kriminalforsorg i frihed er en *ekstrastraf* over for disse mennesker eller en *mildere straf* (i forhold til fængsel), således at vi blot har konstateret, at det nuværende system opnår sit tilsigtede formål. Mener man at have dokumentation for, at kriminalforsorg i frihed virker anderledes på andre end dem, vi har udspurgt, kunne man også vælge at betragte resultatet af denne undersøgelse som en af de omkostninger, der vil ligge i ethvert system.

Når vi finder, at effektiviteten af det tvangs- og kontrolmæssige gennemgående er meget lav (målt ved vilkårsovertrædelser o. lign.), kunne man beslutte at skærpe de tvangs- og kontrolmæssige foranstaltninger. Bag vor *interesse* for det emne, vi har undersøgt, ligger et syn på, hvordan kriminalforsorgen i frihed *bør* være. Vi har nærmere redegjort for dette i en lidt mere udførlig rapport tilstillet det planlægningsråd, der beskæftiger sig med kriminalforsorg i friheds

fremtidige udformning. I korthed er vore hovedsynspunkter følgende:

1. Eksistensen af en kriminalforsorg i frihed er gennemgående et gode. Set i forhold til kriminalforsorg i ufrihed (anvendelsen af fængsler o. lign. institutioner). Der bør være færre i fængsel og flere under kriminalforsorg i frihed.

2. Kriminalforsorg i frihed skal være et rendyrket tilbudsapparat. Det betyder, at det overlades til personen selv at definere sine

eventuelle behov for hjælp, og at alle skal have lige adgang til at få denne hjælp, hvis de ønsker det.

3. Kriminalforsorg i frihed bør være et ressourcemæssigt veludrustet tilbudsapparat, der kan sætte ind på flere områder, end man kan i øjeblikket og ligeledes mere ind på de enkelte områder.

Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard
januar 1975.

Kapitel I. Hvad er kriminalforsorg i frihed

Kriminalforsorg i frihed eller »den frie kriminalforsorg« kan anskues ud fra forskellige synsvinkler.

Det er et juridisk *apparat*, en samling regler og paragraffer nedfældet i diverse love. Vi vil ikke her foretage nogen nærmere gennemgang eller beskrivelse af disse regler.

Det er en *organisation*. Opbygget efter en særlig organisationsplan. Med en række personer beskæftiget og med brug af økonomiske ressourcer.

Det er *kvantitativt* set en væsentlig del af vort retsapparat. En betydelig del af alle de mennesker, der hvert år får tiltalefrafald, betinget dom, betinget benådning eller prøveløsladelse, kommer i kontakt med kriminalforsorgen i frihed. Men heller ikke denne kvantitative side af sagen vil vi gå ind på en nærmere beskrivelse af.

Vor interesse ligger i den *reelle side* af kriminalforsorgen i frihed. Hvad det er, man faktisk gør. Hvorfor man gør det. Hvilke konsekvenser det har.

Der er i hvert fald to ting, der er vigtigt at påpege her. For det første, at ordet »*frihed*« er misvisende. Foranstaltningerne inden for »kriminalforsorgen i frihed« består ikke i at give mennesker frihed, men i at indskrænke menneskers frihed. De foranstaltninger, man benytter sig af, er *frihedsberøvende* foranstaltninger. Af meget varieret natur og omfang. Fra at skulle holde sig i kontakt med en bestemt person over forbud mod misbrug af spiritus til institutionsanbringelse. De er frihedsberøvende i den forstand, at de tilsigter at indskrænke mennesker i deres handle- og valgmuligheder. Det modsatte af frihedsberøvende er *frihedsgivende* foranstaltninger. Det er tilbud og åbning af nye muligheder. Frihedsgivende

foranstaltninger indeholder ingen tvangsmæssige elementer og tilsigter at udvide menneskers handle- og valgfrihed. For det andet er ordet »*forsorg*« misvisende. Herved forstår man vel i almindelighed forsøg på at give personer en menneskelig tilværelse i form af bolig, arbejde, familieliv, fritid, kontakt med andre mennesker, fysisk og psykisk velvære. Men dette er ikke formålet med kriminalforsorg i frihed. Formålet er begrænset til én meget bestemt ting: at få de mennesker, man »behandler«, kriminalitetsfrie.

Resocialisering. Der er andre modeller eller formål, kriminalforsorgen kunne vurderes ud fra. En sådan nærliggende model er *retfærdighed*. Er det retfærdigt/rimeligt, at prøveløsladte m. v. underkastes disse frihedsberøvende foranstaltninger? Har de ikke fået straf nok ved at være i fængsel eller ved at være slæbt gennem politi- og retsapparat? Er det retfærdigt/ønskeligt, at disse mennesker får nogle særlige tilbud om hjælp og støtte, som det sociale apparat i øvrigt ikke kan give dem?

Disse betragtninger leder frem til fire synsvinkler, hvorunder kriminalforsorgen i frihed kan vurderes. Den kan diskuteres ud fra, om det primære formål, man stiller op, er en resocialiseringsbetragtning på kriminalforsorgens præmisser eller en retfærdighedsbetragtning og ud fra, om de foranstaltninger, man benytter sig af, er frihedsberøvende eller frihedsgivende.

		Primære formål	
		Resocialisering	Retfærdighed
Midler	Frihedsberøvende	I	II
	Frihedsgivende	111	IV

Sammenstiller man primære formål og metoder får man, som vist i figuren ovenfor, de fire muligheder.

Den nuværende kriminalforsorg i frihed befinder sig i I. »*Den frie kriminalforsorg er frihedsberøvelser begrundet primært i resocialisering.* Det er en forlængelse af fængslet udover murene, bundet til det resocialiseringsformål, som man nu for fængslernes vedkommende langt om længe synes at have mistet troen på.

Man kan spørge sig, hvorfor kriminalforsorgen i frihed har fået netop denne udformning. Det formål den har, og de midler den bruger. Mere aktuelt og relevant er det imidlertid at foreslå nogle grunde til, at den i sit principielle indhold har kunnet *overleve uantastet* så længe.

Resultaterne er aldrig blevet vurderet. Man har aldrig fået en vurdering eller en undersøgelse af, om man faktisk har opnået resocialisering, ingenting eller det modsatte. »Klienterne« har forholdt sig tavse og tilsyneladende accepterende. En fange i et fængsel er parat til at gøre næsten hvad som helst for at komme ud af fængslet. Han siger ja til diverse vilkår og tilsyn, fordi de umiddelbart forekommer ham som et mindre onde end at forblive i fængslet. Den betinget dømte siger ligeledes ja, fordi alternativet er fængslet. Når vilkårene og tilsynene iværksættes, er »klienterne« spredt for alle vinde. De kender ikke hinanden og mødes ikke. Nogen samlet protest eller organisation er derfor utænkelig. Bag tilsynene og vilkårene ligger en vældig straf trussel. Derfor er det begrænset, hvor meget »klienten spræller i nettet« eller overhovedet fortæller til f. eks. sin tilsynsførende. Den tilsynsførende kan derfor nemt få indtrykket af, at det går ganske godt, hvilket nedsætter hans eller hendes protester over for ordningen. Af de to dele, kriminalforsorgen i frihed består af, har man mere betonet det resocialiserende end det frihedsberøvende, formålet mere end metoderne. Hvem vil modsætte sig, at man forsøger at »hjælpe« en mand til at leve kriminalitetsfrit? Det er givet, at den nuværende ordning ikke kun skal ses som en overlevering af ældre tænkemåder. Den er bl. a. blevet bevaret, fordi man har kunnet »tillægsstraffe« en person, som man ellers synes ville være sluppet alt for nemt. Det er og har været et økonomisk billigt system, bl. a. fordi man i vid

udstrækning har baseret sig på frivillig og velmenende arbejdskraft. Det frivillige islæt hos personalet er formentlig en selvstændig faktor, medvirkende til en mindre kritik af mål og midler end man ellers kunne have fået. Systemet har kørt meget individorienteret. Årsagerne har skullet søges i den personlige situation og baggrund. Ideen har på ingen måde været at ændre eller at angribe de samfundsmæssige forhold. Den individorienterede »behandling« går altid mere stille af end den samfundsmæssige »behandling«.

Men nu rører systemet på sig. Justitsministeriet har i august 1973 nedsat et *planlægningsudvalg*« vedrørende forsorgsarbejdet inden for kriminalforsorgen. Det er dette udvalgs opgave at overveje udbygningen af forsorgsarbejdet for kriminalforsorgens klientel.

I forbindelse med sit arbejde har planlægningsudvalget produceret en betydelig mængde »undersøgelser« i form af historiske studier, litteraturstudier og rundspørger m. v. Udvalget har bl. a. forhørt sig hos socialrådgivere og andre, der til daglig har med dette arbejde at gøre. Udvalget har spurgt dem, hvad deres erfaring med den nuværende ordning er, om de synes den fungerer tilfredsstillende, og hvordan de eventuelt kunne tænke sig at ændre den. De svar, der er kommet fra socialrådgiverne (de tilsynsførende m. v.), er meget forskellige. Nogle mener, at de har opnået gode resultater med den nuværende tilsyns- og vilkårsordning, og at den bør bevares, som den er. Andre mener, at den har været til mere skade end gavn, og at ordningen bør afvikles. Og ind imellem disse yderpoler ligger alle mulige forskellige nuancer af synspunkter.

Nu har udvalget altså spurgt dem, der fører tilsynene og i øvrigt står for den nuværende ordning, men udvalget har - i hvert fald indtil nu — ikke spurgt dem, der har været eller er »klienter« under ordningen. Det er denne synsvinkel og erfaringer herfra, vi gennem denne rapport vil bidrage med. *Det er kriminalforsorg i frihed set, hørt og oplevet fra den anden side af skrivebordet.* I løbet af foråret 1974 har vi haft en række samtaler med personer, der har været eller er underkastet kriminalforsorg i frihed. Vi gennemgik ligeledes det skriftlige materiale i form af breve o. lign., som KRIM ligger inde med om denne ordning. Her blev lagt en

række synspunkter, oftest af kritisk art, for dagen. For at finde ud af, hvor repræsentative og dækkende disse synspunkter var, blev det besluttet at foretage *en mere systematisk undersøgelse*. Der blev udformet et spørgeskema med 30 spørgsmål (hvoraf en del af spørgsmålene havde en hel række af underspørgsmål - se vedlagte spørgeskema, underbilag 1). Vi kontaktede fanger i 7 danske fængsler og spurgte, om de ville medvirke ved gennemførelse af undersøgelsen. (Det drejer sig om følgende fængsler: Horserød, Nr. Snede, Horsens, Renbæk, Sdr. Omme, Kragsskovhede og Søbysøgård). Det var vigtigt, at skemaerne blev udfyldt af et repræsentativt udsnit af fangerne på hvert af fængslerne. Visse steder blev det ordnet ved, at fangerne på en bestemt afdeling udfyldte skemaet, andre steder ved at fanger med ulige numre udfyldte skemaet. Det må siges at være lykkedes at opnå den tilsigtede repræsentativitet i den personkreds, vi udleverede skemaet til. Skemaet blev udleveret i slutningen af maj, og modtagelsen af skemaer sluttede 8. juni. I alt blev der udleveret 371 skemaer. 280 kom tilbage igen, dvs. en svarprocent på 75. Af disse skemaer var 3 så mangelfuldt udfyldte, at det blev besluttet ikke at tage dem med i dataopgørelsen. Tilbage bliver 277 eller 74 pct. af dem, skemaet blev udleveret til. Dette resultat må betragtes som meget pænt i betragtning af, at der ingen rykkere blev udsendt, og al kontakt alene foregik pr. telefon. Besvarelsene var naturligvis anonyme og kunne returneres i en vedlagt kuvert med frimærke på.

Ideen med spørgeskemaet var, at fangen skulle give en række synspunkter på den sidste gang han enten havde et tiltalefrafald eller en prøveløsladelse eller en betinget benådning eller en betinget dom, og hvor han samtidig havde været udsat for tilsyn og vilkår. 27 af de fanger, der indsendte skemaet, »opfyldte« ikke disse betingelser. Tilbage blev 250 skemaer, som optællingerne kunne baseres på.

De absolutte tal og den procentvise fordeling af tilsyn og vilkår er vist i underbilag 2. Som det fremgår heraf, er *det absolutte tal for nogle af særvilkårenes vedkommende ret små*, og man kan sikkert diskutere, hvorvidt det er berettiget at konkludere noget på basis af disse tal. Men samtidig er det også vanskeligt at sætte en grænse for hvor

små/store tal, man kan acceptere i forskellige sammenhænge. For at undgå sådanne diskussioner, har vi igennem hele rapporten og for alle vilkårenes vedkommende, anført procenttal uden at skele til de absolutte tals størrelser. Læseren må så sammenholde procenttallene med tallene i underbilag 2 og afgøre, hvornår han/hun vil »stå af«.

Langt den overvejende part har som sidste »afgørelse« haft en prøveløsladelse, og resultaterne i det følgende kan da bedst fortolkes som »en gruppe fangers oplevelse af deres sidste prøveløsladelse«. Som nævnt i forordet er det klart, at man ikke uden videre kan fortolke de resultater, vi er kommet frem til, til at gælde for alle fanger, endsige tiltalefrafald eller betinget dømte, som ikke ender op i fængsel. Det er rimeligt at antage, at synspunkterne i vort materiale er *mindre positive*, end de ville være i en »totalundersøgelse«. At vi ramte ind i et tema, som optog sindene stærkt, illustreres måske bedst af, at ca. halvdelen ved siden af at afkrydse spørgsmålene i skemaet, fremkom med længere supplerende skriftlige redegørelser.

Det, vi har undersøgt, er oplevelsen af den nuværende ordning på dens egne præmisser. Det er oplevelsen af den frihedsberøvende »frie« kriminalforsorg begrundet i resocialisering, vor undersøgelse fortæller noget om. Den fortæller ikke noget om, hvorvidt folk er blevet mere eller mindre kriminelle af de foranstaltninger, de har været udsat for. Den fortæller os derimod noget om det på det psykologiske plan, om personerne føler sig hjulpet eller ej. Det er, om vi så må sige, *resocialisering på personens egne præmisser*, medens spørgsmålet om recidiv ikke uden videre kan påstås at være på personens egne præmisser.

Helt konkret har vi indhentet oplysninger om følgende fire hovedtemaer:

1. Hvordan opfattes formålet med vilkårene, som hjælp, straf eller en blanding af disse to?
2. Hvordan opleves virkningerne af tilsyn og vilkår? Er man blevet hjulpet, skadet eller har det været virkningsløst?
3. Hvordan er tilsynets og vilkårenes adfærdsregulerende effektivitet? Har man overholdt vilkårene, overtrådt det en, to eller flere gange?

4. Hvordan er den adfærdskontrollerende effektivitet? Er de vilkårsovertrædelser, man har begået, blevet opdaget? Alle, nogle af dem eller ingen?

For hvert af disse hovedtemaer kan man give en karakteristik af de enkelte vilkår. For at få hold på disse karakteristikker, har vi valgt at arbejde med fem grupper, defineret som følger:

Gruppe I-vilkår.

1. Den dominerende opfattelse af vilkåret er et tilbud om hjælp.
2. Den dominerende opfattelse af vilkåret som faktisk hjælpende.
3. 81-100 pct. har ikke overtrådt vilkåret.
4. 81-100 pct. har fået alle deres vilkårs-overtrædelser opdaget.

Gruppe II-vilkår.

1. Den dominerende opfattelse af vilkåret som en blanding af straf og tilbud om hjælp, flere opfatter det som et tilbud om hjælp end som straf.
2. Den dominerende opfattelse af vilkåret som betydningsløst, men flere har følt sig hjulpet end skadet.
3. 61-80 pct. har ikke overtrådt vilkåret.
4. 61-80 pct. har fået alle deres vilkårs-overtrædelser opdaget.

Gruppe III-vilkår.

1. Den dominerende opfattelse af vilkåret som en blanding af straf og tilbud om hjælp.
2. Den dominerende opfattelse af vilkåret som betydningsløst.
3. 41-60 pct. har ikke overtrådt vilkåret.
4. 41-60 pct. har fået alle deres vilkårs-overtrædelser opdaget.

Gruppe IV-vilkår.

1. Den dominerende opfattelse af vilkåret som en blanding af straf og tilbud om hjælp, flere opfatter det som en straf end som et tilbud om hjælp.

2. Den dominerende opfattelse af vilkåret som betydningsløst, men flere har følt sig skadet end hjulpet.
3. 21-40 pct. har ikke overtrådt vilkåret.
4. 21-40 pct. har fået alle deres vilkårs-overtrædelser opdaget.

Gruppe V-vilkår.

1. Den dominerende opfattelse af vilkåret som en straf.
2. Den dominerende opfattelse af vilkåret som faktisk skadende.
3. 0-20 pct. har ikke overtrådt vilkåret.
4. 0-20 pct. har fået alle deres vilkårs-overtrædelser opdaget.

For at tage et eksempel på, hvordan denne gruppering fungerer: Vilkår V. 52 pct. af dem, der har haft vilkåret, opfatter det som en blanding af straf og tilbud om hjælp, 28 pct. opfatter det som et tilbud om hjælp og 20 pct. opfatter det som en straf (= Gruppe II-vilkår). 37 pct. har ikke overtrådt vilkåret (= Gruppe IV-vilkår), men af dem, der har overtrådt det, har 86 pct. fået opdaget alle deres overtrædelser (= Gruppe I-vilkår). 46 pct. mener, at vilkåret hverken har skadet eller hjulpet dem. 32 pct., at det har skadet dem, og 22 pct., at det har hjulpet dem (= Gruppe IV-vilkår). Det er åbenlyst, at et vilkår — som i dette eksempel — udmærket kan placere sig i forskellige grupper, afhængig af hvilket tema det ses ud fra.

Hvordan skal vi da afgøre, om et vilkår fungerer eller har fungeret tilfredsstillende eller ej? Vi vil her hævde, at *hvis vilkårene falder i gruppe III, IV eller V*, er de utilfredsstillende. Den nugældende ordning er utilfredsstillende, hvis det man gør - det være sig af hjælpe/behandlingsmæssige ting eller tvangs/kontrolmæssige ting, enten ingen virkninger har eller har skadelige virkninger. Det er klart, at der også vil være grund til at tage vilkår, *der falder i gruppe II, under alvorlig overvejelse*, fordi det tvangs/kontrolmæssige kun fungerer moderat, og fordi det betydningsløse stadig er det dominerende i det hjælpe/behandlingsmæssige. Kun vilkår, *der falder i gruppe I, må siges at fungere tilfredsstillende*, vurderet ud fra de nugældende præmisser.

Kapitel II. Oplevelsen af formål og virkning

Det er en almindelig antagelse, at man ikke kan hjælpe eller »behandle« mennesker, der ikke er indstillet på at modtage denne hjælp/behandling eller som ikke opfatter det, der foregår, som hjælp/»behandling«. Ud fra denne synsvinkel er det afgørende at undersøge, hvordan tilsyn og vilkår opfattes. Opfattes de som et tilbud om hjælp, som en straf eller som en blanding af begge dele?

Det er på den anden side klart, at opfattelsen af en foranstaltning som et tilbud om hjælp ikke er nogen tilstrækkelig betingelse for, at foranstaltningen faktisk hjælper »klienten«. Her vil mange andre faktorer spille ind. Vi ved eksempelvis for fængslernes vedkommende, at der er stor variation fra det ene fængsel til det andet med hensyn til hvor mange fanger, der opfatter fængselsopholdet som et tilbud om hjælp - men næppe nogen variation i, hvor mange man faktisk hjælper, i hvert fald vurderet ud fra et snævert recidivkriterium.

Det er disse tre hovedspørgsmål, vi vil belyse i dette kapitel. Hvordan opleves formålet med de tilsyn og vilkår, man har fået? Hvordan er de faktiske virkninger af tilsyn og vilkår? Og hvilken sammenhæng er der mellem det oplevede formål og de faktiske virkninger?

Oplevelsen af formålet med tilsyn og vilkår

I tabel 1 præsenteres, hvordan formålet med de enkelte tilsyn og vilkår er oplevet. For hvert af de enkelte vilkår er angivet hvor stor en procentdel, der har oplevet dem som et tilbud om hjælp, som en blanding af tilbud om hjælp og straf, og som en straf. Det var disse tre svarmuligheder, fangerne havde.

Kun for et enkelt vilkårs vedkommende når man lige netop op på, at halvdelen opfatter vilkåret som et tilbud om hjælp. Det er vilkåret om »forbud mod misbrug af narkotika«. For alle andre vilkårs vedkommende opfatter en majoritet vilkåret som enten en blanding af »tilbud om hjælp« og straf eller alene som en straf. Dette gælder også tilsynsvilkåret.

For at gøre indholdet i procenterne og figurerne mere overskuelige, kan vi benytte os af den opdeling i fem grupper, som vi

skitserede i kapitel 1. Det giver følgende klassifikation af vilkårene:

Gruppe J-vilkår.

Omfatter de vilkår, hvor det dominerende billede er en opfattelse af vilkåret som tilbud om hjælp. To vilkår falder her, nemlig dem, der vedrører narkotika: »forbud mod misbrug af narkotika« og vilkåret, hvor det overlades til tilsynsmyndigheden at afgøre, om vedkommende skal behandles for misbrug af narkotika.

Gruppe II-vilkår.

Omfatter de vilkår, hvor det dominerende billede er en opfattelse af vilkåret som en blanding af tilbud om hjælp og straf, men hvor flere mener, det er et tilbud om hjælp end en straf.

To vilkår falder i denne gruppe: vilkåret om bopæl/arbejde og vilkåret om behandling for misbrug af narkotika.

Gruppe III-vilkår.

Omfatter de vilkår, hvor det dominerende billede er en opfattelse af vilkåret som en blanding af tilbud om hjælp og straf.

Vilkåret om psykiatrisk behandling er placeret her.

Gruppe IV-vilkår.

Omfatter de vilkår, hvor det dominerende billede er en opfattelse af vilkåret som en blanding af tilbud om hjælp og straf, men hvor flere opfatter det som en straf end som et tilbud om hjælp.

2-3 vilkår falder i denne gruppe, nemlig »tilsynsvilkåret«, »vilkåret om behandling for misbrug af alkohol« og delvis »vilkåret om borne- og ungdomsforsorg«. Sidstnævnte vilkår kan dog med lige så stor rimelighed placeres under gruppe V-vilkår.

Gruppe V-vilkår.

Omfatter vilkår, hvor det dominerende billede er en opfattelse af vilkåret som straf.

Denne gruppe er den mest omfangsrige, omfattende 3-4 vilkår. Det under gruppe IV omtalte »vilkår om borne- og ungdomsforsorg«, samt entydigt »vilkår om anbringelse

på institution eller hjem», »forbud mod misbrug af alkohol« og vilkåret, hvor det overlades til tilsynsmyndigheden at afgøre, om vedkommende skal behandles for misbrug af alkohol.

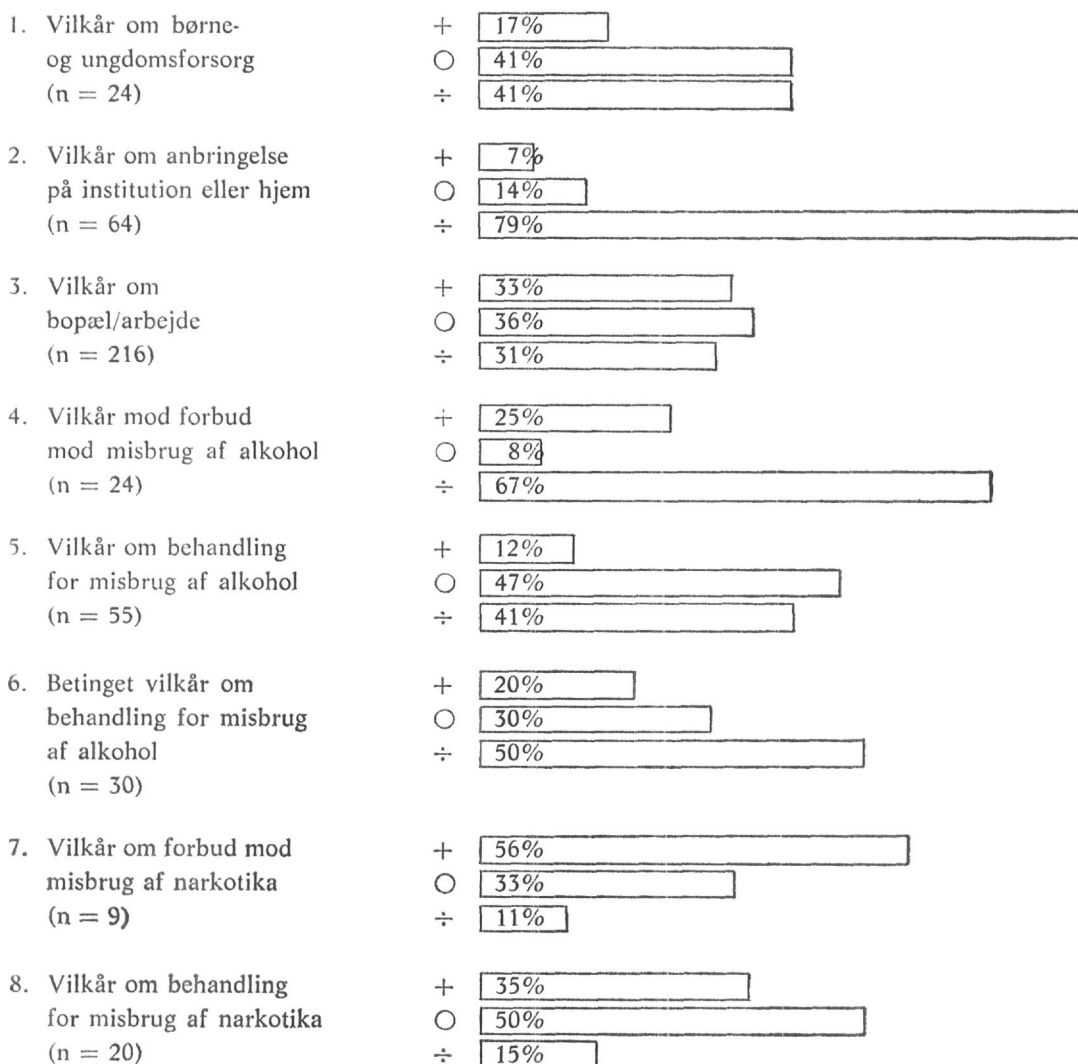
Der er altså tale om en ganske stor spredning i opfattelserne af de enkelte vilkår. Det er bl. a. bemærkelsesværdigt, hvor forskel-

ligt fra hinanden »alkohol«- og »narkotika«-vilkår opleves.

Helhedsbilledet falder dog klart ud til den negative side. Af de undersøgte 10 vilkår, ligger 6-8 vilkår inden for det område, vi har defineret som uacceptabelt, men kun 2-4 vilkår ligger inden for det »acceptable« område.

- + = tilbud om hjælp
 ○ = blanding af tilbud om hjælp og straf
 ÷ = straf.

Tabel 1. Opfattelsen af de tilknyttede vilkår

9. Betinget vilkår om behandling for misbrug af narkotika (n = 23)	+	42%
	○	29%
	÷	29%
10. Vilkår om psykiatrisk behandling (n = 28)	+	25%
	○	50%
	÷	25%
11. Vilkår om tilsyn (n = 249)	+	30%
	○	38%
	÷	32%

Bag figurerne og procenttallene ligger svarene på spørgsmål 16 og 30, se bilag I. Vi har ikke angivet »ved ikke«/ubesvaret-procenterne. Disse procenter er ganske små, fra 0% til 4%.

Virkningerne af tilsyn og vilkår

Der er her grund til at opfordre læseren til at studere spørgeskemaet (se underbilag 1.) nærmere for forståelse af dette afsnit. Når vi nemlig bruger ordene »hjælpende« og »skadelige« virkninger, har de et noget forskelligt indhold fra det ene vilkår til det andet.

Ellers er hovedideen med de målinger, vi har foretaget omkring virkningerne, at vi for hvert enkelt vilkår har spurgt, om det var til nogen hjælp, virkningsløst (hverken skadende eller hjælpende), eller til nogen skade.

Benytter vi igen de 5 grupper, finder vi, at vilkårene her i højere grad end ved oplevelsen af formålet er koncentreret om nogle enkelte grupper.

Gruppe 1-vilkår.

Omfatter de vilkår, hvor det dominerende billede er hjælp.

Denne gruppe omfatter kun ét vilkår, »tilsynsvilkåret«.

Gruppe II-vilkår.

Omfatter de vilkår, hvor det dominerende billede er betydningsløshed, men hvor der er flere, der mener det har hjulpet mere end skadet. Denne gruppe omfatter to vilkår, nemlig »vilkåret om behandling for misbrug af alkohol«, og »vilkåret om behandling for misbrug af narkotika«.

Gruppe III-vilkår.

Omfatter vilkår, hvor det dominerende billede er betydningsløshed.

I denne gruppe er to vilkår placeret, »vilkåret, hvor det overlades til tilsynsmyndigheden at afgøre, om personen skal behandles for misbrug af narkotika« og »vilkåret om psykiatrisk behandling«.

Gruppe IV-vilkår.

Omfatter vilkår, hvor det dominerende billede er betydningsløshed, men hvor der er flere, der mener, det har skadet mere end hjulpet.

Halvdelen af de undersøgte vilkår placerer sig her: »vilkåret om børne- og ungdomsfor-sorg«, »vilkåret om arbejde/bopæl«, »vilkåret om forbud mod misbrug af alkohol«, »vilkåret, hvor det overlades til tilsynsmyndigheden at afgøre, om vedkommende skal behandles for misbrug af alkohol« og »forbud mod misbrug af narkotika«.

Gruppe V-vilkår.

Omfatter vilkår, hvor det dominerende billede er skadelige virkninger.

Her falder kun ét vilkår, »vilkåret om anbringelse på institution eller hjem«.

Af de 10 undersøgte vilkår er over halvdelen (6) karakteriseret ved, at flere af dem, der har været udsat for disse, har oplevet mere skade end hjælp; også her falder helhedsbilledet ud til den negative side. 7-9 vilkår ligger inden for de grupper, vi har define-

ret som »uacceptable« og kun 1-3 vilkår inden for det »acceptable område«.

Man kan også stille visse spørgsmålstejn ved, hvad der egentlig ligger i, at »tilsynsvilkåret« skulle være »acceptabelt«. Da dette vilkår er et af de mere ressourcekrævende og generelle, stillede vi i spørgeskemaet en række supplerende spørgsmål om tilsyn.

For det første kan vi specificere svarkategorierne mere, end vi har gjort i tabel 2. På spørgsmålet: »Hvad er dit almindelige indtryk af den tilsynsførende, du havde?« svarede

- 21 pct. »hjalp mig i en del situationer«
- 18 pct. »hjalp mig i en enkelt situation«
- 37 pct. »hverken hjalp eller skadede mig«
- 11 pct. »skadede mig i en enkelt situation«
- og
- 7 pct.»skadede mig i flere situationer«.

Det ville være interessant at få specificeret, hvad der egentlig i dette tilfælde ligger i »hjælp« og »skade«. Et synes i hvert fald givet. »Hjælpen« har efter fangernes opfattelse ikke bidraget til den egentlige målsætning: eliminering af kriminalitet. Her tænker vi ikke blot på, at det jo er fanger og dermed personer, der er domfældet for ny kriminalitet, som vi har udspurgt. I skemaet indgik et spørgsmål om, hvorvidt fangerne mente, de ville være kommet hurtigere ind i

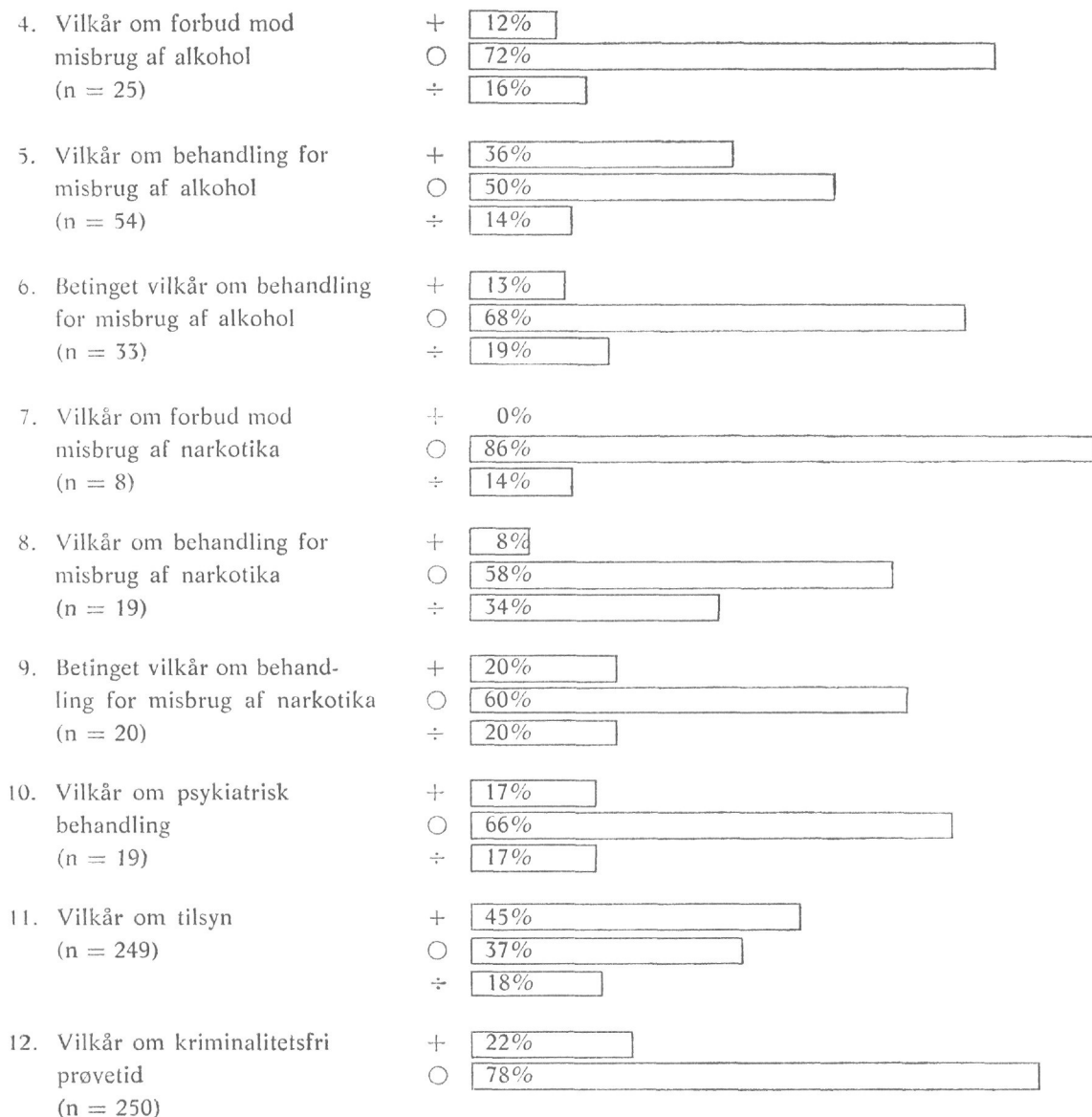
en ny kriminalitet, hvis de ikke havde haft tilsynet, om det ville have været længere end tilfældet var, eller om de ikke mente, det gjorde nogen forskel med hensyn til, hvornår de begyndte på ny kriminalitet. Vore tal tyder ikke på, at »tilsynsvilkåret« efter fangernes opfattelse har bidraget til nogen »udskydelse« eller »forsinkelse« af kriminaliteten. Omkring to tredjedele mener, at det ikke ville have gjort nogen forskel, om de havde haft dette tilsyn eller ej. Faktisk mener 19 pct., at det ville have taget længere tid, før de var begyndt igen, hvis de ikke havde haft tilsynet mod kun 13 pct., der mener, at de uden tilsynet ville være begyndt tidligere. »Tilsynsvilkåret« ville efter disse besvarelser falde i gruppe IV sammen med hovedparten af de øvrige vilkår, den gruppe, hvor det dominerende billede er betydningsløshed, og hvor flere oplever sig mere skadet end hjulpet.

At der er så relativt mange, der har oplevet »hjælp« ved tilsynsvilkåret kan måske finde sin årsag i, at de tilsynsførende som personer i det store og hele opleves som rare og hyggelige - mere imødekommende og mindre fordomsfulde end så mange af de personer, domfældte kriminelle ofte ellers vil støde på. Denne formodning støttes af, at 64 pct. af fangerne siger, at de ikke har opfattet de tilsynsførende som fordømmende i deres holdninger og 69 pct. siger om de tilsynsførende, at de fandt dem »meget lette at snakke med«.

- + = hjælp
- = betød intet
- ÷ = skadede

Tabel 2. De oplevede virkninger af vilkårene

1. Vilkår om børne- og ungdomsforsorg (n = 24)	+	22%
	○	48%
	÷	30%
2. Vilkår om anbringelse på institution eller hjem (n = 64)	+	18%
	○	24%
	÷	58%
3. Vilkår om bopæl/arbejde (n = 216)	+	19%
	○	60%
	÷	21%

Bag figurerne og procenttallene ligger svarene på spørgsmålene 29 og 19 a (se underbilag 1.)

Af kommentarerne til skemaerne synes netop at fremgå, at det at få snakket lidt om sine personlige problemer med en person, der gider høre på en, er det, man først og fremmest lægger i ordet »hjælp«. Af den mere kontante »hjælp« nævnes kontakter til myndigheder, lånt nogle penge og lignende. Af de mere kontante »skadelige« ting nævnes især eksempler på, hvordan den tilsyns-

førende har fået »udbredt« til venner, arbejdsplads eller andet sted, at der er tale om en straffet person. Der nævnes også eksempler på, at der har været indberettet forhold, som fangen normalt ikke mener bliver indberettet.

I et separat spørgsmål spurgte vi fangerne, om den tilsynsførende på nogen måde var impliceret i, at han blev anholdt igen.

Dette hævder 14 pct. var tilfældet.

Om tilsynsforholdet kan vi generelt sige, at der gives udtryk for tilfredshed med den tilsynsførende - man har fået lidt hjælp ind imellem - haft kontakt med en person, som man syntes godt om, - *men* dette har ikke bevirket de ønskede adfærdsændringer.

Sammenhængen mellem oplevelse af formål og faktiske virkninger

Der findes et overbevisende materiale af undersøgelser og teorier i psykologisk og sociologisk litteratur, der viser, at tvang og hjælp ikke kan forenes. Tvang skaber negativ motivation, og eventuelle ændringer i adfærd kan kun forventes lige netop så længe

tvangen vedvarer, og endda vil disse ændringer kun være der, hvis kontrollen er effektiv (se kapitel III). Tvangen skaber også en betydelig risiko for, at man opnår lige netop det modsatte af det, man gerne vil.

Vi kan ikke i dette materiale fuldgældigt underbygge påstanden om, at tvang og hjælp er uforenelige størrelser. Det nærmeste vi kan komme er at se på sammenhængene mellem det oplevede formål med vilkår og tilsyn og de oplevede virkninger. Vi har derfor lavet en serie tabeller, der belyser disse sammenhænge. Vi vil ikke bringe dem alle - for de viser det samme.

Lad os som et eksempel tage sammenhængen mellem, hvordan formålet med vilkåret om arbejde/bopæl opleves, og hvordan virkningerne af dette vilkår opleves:

Oplevede virkninger af vilkåret om arbejde/bopæl

		Betød hjælp	Betød intet	Betød ubeha- geligheder	I alt
Oplevet formål med vilkår om arbejde/bopæl	tilbud om hjælp	23 pct.	54 pct.	23 pct.	100 pct.
	blanding af tilbud om hjælp og straf	14 pct.	57 pct.	29 pct.	100 pct.
	som en straf	8 pct.	38 pct.	54 pct.	100 pct.

Der er den sammenhæng, vi skulle vente. De, der har opfattet formålet som hjælp, har oftere end de, der har opfattet formålet som straffende, rent faktisk følt sig hjulpet. Grunden til, at disse sammenhænge er af begrænset værdi over for vor antagelse, er naturligvis, at påvirkningen ikke behøver at have gået *fra* at opleve formålet som et tilbud om hjælp *til* at opleve, at man faktisk er blevet hjulpet. Den kan også være gået den anden vej. De mennesker, der faktisk er blevet hjulpet, vil have større tilbøjelighed »bagefter« til at hævde, at formålet har været et tilbud om hjælp. Og man kan endvidere også tænke sig, at de to forhold ingen indvirkning har på hinanden overhovedet, men at det er helt tredje forhold, der styrer dem begge to.

Men selv om det ikke er en fyldestgørende dokumentation, vi kan komme med på dette punkt, så må vi hævde, at vor undersøgelse støtter de øvrige undersøgelser, der viser, at en fundamental forudsætning for at hjælpe en person er, at han opfatter det, man gør

som hjælpende og positivt i sin intention. Og det er der, som vist i afsnittet om oplevelse af formålet, ikke mange der gør for ret mange af vilkårene. På et enkelt punkt kan vi illustrere, at den nu indbyggede tvang har en direkte negativ virkning i forbindelse med forsøget på at hjælpe. Det gælder »tilsynsvilkåret«. Det må her være en klar forudsætning for, at en tilsynsførende kan hjælpe en »klient«, at denne »klient« oplever, at han kan fortælle alt eller næsten alt til ham eller hende. Men sådan har hovedparten af fangerne ikke oplevet den tilsynsførende. 44 pct. siger, at de følte, at de kunne fortælle næsten alt til ham eller hende, medens 56 pct. siger, at de følte, de måtte være meget påpasselige med, hvad de fortalte eller at det endog gjaldt om at fortælle ham/hende mindst muligt. (Det er faktisk 41 pct., der tilslutter sig denne sidstnævnte formulering).

At skabe betingelser (ved frivillighed) for en positiv oplevelse af foranstaltningerne er, som vi flere gange har været inde på, selvføl-

gelig ikke tilstrækkeligt. Af den nys gennemgæede tabel ser vi, at, de, der har opfattet vilkåret om arbejde/bopæl som et tilbud om hjælp, er det ikke mindre end 77 pct., der mener, at de rent faktisk ikke er blevet hjulpet. Og af de, der har opfattet vilkåret som en straf, er det alligevel 8 pct., der føler sig

hjulpet. Enkelt sagt, så tyder dette på, at man ikke har gjort nok for folk. At hjælpen ikke har været tilstrækkelig konkret og intensiv. At der har ligget for få ressourcer bag. At det mere har været en paragraf end en realitet.

Kapitel III. Den adfærdsregulerende- og kontrollerende effektivitet

Det er meget vanskeligt at adskille »hjælp« og »tvang« i en undersøgelse af den nuværende vilkårs- og tilsynsordning. Fordi »hjælpen« er tvungen.

Men da vi ikke kan sige alt på en gang, har vi rent analytisk adskilt disse to komponenter i den eksisterende kriminalforsorg i frihed.

Ved vurderingen af de tvangsmæssige virkninger har vi valgt at undersøge, i hvilket omfang de påtvungne vilkår overholdes eller overtrædes, og i hvilket omfang eventuelle overtrædelser opdaget.

Om vilkårsovertrædelser

Som det fremgår af kapitel I, har vi for vilkårsovertrædelsernes vedkommende valgt en lidt anden måde at placere vilkårene i grupper på, en måde, der er noget mere arbitrær, end den vi benyttede ved »hjælp«. Klassificeringen af vilkårene efter vilkårs-overtrædelser bygger alene på, hvor stor en procent af fangerne, der har overholdt et givet vilkår. Egentlig er spørgsmålene og svarkategorierne (se spørgeskemaet underbilag 1) af en sådan art, at vi kunne have bygget på den samme gruppemæssige opdeling som ved »hjælp«. Men selve svarfordelingerne gør indplacering i grupperne efter denne fremgangsmåde vanskelig. For, som det

fremgår af tabel 3, der er en hovedtendens, der går ud på: at enten har man overholdt vilkåret, eller også har man overtrådt vilkåret *flere* gange. Kun for ét af de undersøgte 9 vilkårs vedkommende er det sådan, at den gruppe fanger, der kun har overtrådt vilkåret en enkelt gang, ikke er den mindste, nemlig vilkåret om anbringelse på institution eller hjem.

På baggrund af svarene og en gruppering efter hvor stor en procentvis andel, der har overholdt vilkårene, er vi nået frem til følgende klassificering:

Gruppe I-vilkår.

Omfatter de vilkår, som 81-100 pct. har overholdt. Ingen vilkår falder i denne gruppe, dvs. ingen vilkår er overholdt af mindst 81 pct. af dem, der har fået det.

Gruppe II-vilkår.

Omfatter de vilkår, som 61-80 pct. har overholdt. To vilkår falder i denne gruppe, *vilkåret om anbringelse på institution eller hjem* (der med sine 78 pct., der har overholdt det, ligger på grænsen til et Gruppe I-vilkår) og *vilkåret om arbejde /bopæl* (der med sine 61 pct., der har overholdt det, ligger på grænsen til et gruppe 11 I-vilkår).

+ = overholdt vilkåret

○ = overtrådte vilkåret 1 gang

÷ = overtrådte vilkåret to eller flere gange.

Tabel 3. Forekomster af vilkårsovertrædelser

1. Vilkår om borne- og ungdomsforsorg (n = 24)	+	46%
	○	0%
	÷	54%

2. Vilkår om anbringelse på institution eller hjem (n = 64)	+	78%
	○	22%
	÷	0%
3. Vilkår om bopæl/arbejde (n = 216)	+	61%
	○	14%
	÷	25%
4. Vilkår om forbud mod misbrug af alkohol (n = 25)	+	32%
	○	8%
	÷	60%
5. Vilkår om behandling for misbrug af alkohol (n = 54)	+	30%
	○	0%
	÷	70%
7. Vilkår om forbud mod misbrug af narkotika (n = 9)	+	11%
	○	0%
	÷	89%
10. Vilkår om psykiatrisk behandling (n = 20)	+	60%
	○	0%
	÷	40%
11. Vilkår om tilsyn (n = 249)	+	53%
	○	9%
	÷	38%
12. Vilkår om kriminalitetsfri prøvetid (n = 250)	+	30%
	○	21%
	÷	49%

Bag figurerne og tallene ligger spørgsmål 26 (se underbilag 1.)

Der er ikke blevet spurgt om de to betingede vilkår, de to vilkår, hvor det overlades til tilsynsmyndigheden at afgøre, hvorvidt personen skal underkastes behandling for misbrug af spiritus eller misbrug af narkotika. Som i tabel 2 og med samme begrundelse er der ingen opgørelse for vilkåret om behandling mod misbrug af narkotika. Klassificeret efter de få besvarelser, der er, er dette gruppe I Il-vilkår med 60 pct., der hævder, de har overholdt det; 0 pct., der hævder, de har overtrådt det én gang, og 40 pct., der hævder, de har overtrådt det to eller flere gange.

Gruppe I Il-vilkår.

Omfatter de vilkår, som 41-60 pct. har overholdt. Tre vilkår er placeret i denne mellemgruppe. Det er for det første *vilkåret om psykiatrisk behandling*, (der ligger lige på grænsen til at være et gruppe II-vilkår), ordrer om at kontakte den tilsynsførende (*tilsynsvilkåret*) og *vilkåret om børne- og ungdomsforsorg*.

Gruppe IV-vilkår.

Omfatter de vilkår, som 21-40 pct. har overholdt. Her er ligeledes tre vilkår placeret,

alle er overholdt af 30 pct.: *vilkåret om forbud mod misbrug af alkohol, vilkåret om behandling for misbrug af alkohol* og det generelle *vilkår om at holde sig kriminalitetsfri i en prøvetid*.

Gruppe V-vilkår.

Omfatter de vilkår, som 0-20 pct. har overholdt. Ét vilkår falder i denne gruppe, *vilkåret om forbud mod misbrug af narkotika*.

For de fleste vilkårs vedkommende er det mere almindeligt, at de overtrædes end overholdes. Blandt de fire vilkår, der er overholdt af mere end halvdelen, er tre af dem karakteriseret ved, at opdagelsesrisikoen lig-

ger i nærheden af 100 pct. (tilsynsvilkåret, institutionsvilkåret og vilkåret om psykiatrisk behandling).

Skjulte vilkårsovertrædelser

Som man kunne forvente, er det ikke alle vilkårsovertrædelser, der kommer den tilsynsforende eller andre myndigheder for øje. Der er i lighed med skjult kriminalitet tale om et betragteligt omfang af skjulte vilkårs-overtrædelser.

Benytter vi en gruppemæssig opdeling i tråd med den, vi netop har benyttet for omfanget af vilkårsovertrædelser, får vi følgende klassificering af vilkårene:

Tabel 4. Opdagelsen af vilkårsovertrædelser

1. Vilkår om børne- og ungdomsforsorg (n = 13)	+	31%
	○	54%
	÷	15%
3. Vilkår om bopæl/arbejde (n = 84)	+	26%
	○	26%
	÷	48%
4. Vilkår om forbud mod misbrug af alkohol (n = 18)	+	20%
	○	20%
	÷	60%
5. Vilkår om behandling for misbrug af alkohol (n = 38)	+	44%
	○	33%
	÷	23%
7. Vilkår om forbud mod misbrug af narkotika (n = 7)	+	28%
	○	38%
	÷	44%
10. Vilkår om psykiatrisk behandling (n = 8)	+	75%
	○	0%
	÷	25%
12. Vilkår om kriminalitetsfri prøvetid (n = 175)	+	30%
	○	44%
	÷	26%

÷ = ingen af de begåede vilkårsovertrædelser blev opdaget.
○ = nogle vilkårsovertrædelser blev opdaget, andre ikke.
+ = alle vilkårsovertrædelser blev opdaget.

Bag figurerne og procenttallene ligger svarene på spørgsmål 26 (se underbilag 1). Institutionsvilkåret er ikke medtaget i opgørelsen på grund af konstaterede misforståelser af, hvad overtrædelse af dette vilkår vil sige. Flere har således medtaget disciplinærovertrædelser på institutionen. I lighed med tabel 4 er de betingede alkohol- og narkotikavilkår samt vilkåret om behandling for misbrug af narkotika. Der er ikke blevet spurgt om selve tilsynsvilkåret.

Gruppe I-vilkår.

Omfatter de vilkår, hvor 81-100 pct. har fået alle deres vilkårsovertrædelser opdaget. Ingen vilkår har en så høj »opdagelsesprocent«.

Gruppe II-vilkår.

Omfatter de vilkår, hvor 61-80 pct. har fået alle deres vilkårsovertrædelser opdaget. I denne gruppe ligger *vilkåret om psykiatrisk behandling*.

Gruppe III-vilkår.

Omfatter de vilkår, hvor 41-60 pct. har fået alle deres vilkårsovertrædelser opdaget. Her ligger ét vilkår, *vilkåret om behandling for misbrug af alkohol*.

Gruppe IV-vilkår.

Omfatter de vilkår, hvor 21-40 pct. har fået alle deres vilkårsovertrædelser opdaget. Her er den store gruppe af de undersøgte vilkår placeret; i alt 4 vilkår: *vilkåret om borne- og ungdomsforsorg*, *vilkåret om bopæl/arbejde*, *vilkåret om forbud mod misbrug af narkotika* og *vilkåret om at holde sig kriminalitets fri i en provetid*.

Gruppe V-vilkår.

Omfatter de vilkår, hvor 0-20 pct. har fået alle deres vilkårsovertrædelser opdaget. Her er *vilkåret om forbud mod misbrug af alkohol* placeret, idet dette vilkår med 20 pct. ligger lige på grænsen til at være et gruppe IV-vilkår.

For den store del af vilkårenes vedkommende er der således tale om, at kun en mi-

noritet får alle deres vilkårsovertrædelser opdaget af den tilsynsførende eller andre myndigheder.

Og det er ikke kun bagatelmæssige vilkårsovertrædelser, der er tale om. 78 pct. havde begået vilkårsovertrædelser, som ikke var blevet opdaget. Vi spurgte denne gruppe, om de mente, de ville være »kommet ind og sidde« for en eller flere af de uopdagede vilkårsovertrædelser, de begik, hvis disse var blevet opdaget. Ikke mindre end halvdelen mente, de ville være kommet ind og sidde for flere af de vilkårsovertrædelser, de begik, hvis de var blevet opdaget, medens 41 pct. ikke mente, de ville være kommet ind og sidde for nogen af de uopdagede vilkårs-overtrædelser, de begik. De resterende 9 pct. mente, de ville være kommet ind og sidde for én af de vilkårsovertrædelser, de begik, hvis den var blevet opdaget.

Med tråde tilbage til kapitel II mener vi at måtte konkludere, at det tvangsmæssige i kriminalforsorgen i frihed nok er en psykologisk realitet, men ikke en adfærdsmæssig realitet. Det er en psykologisk realitet derved, at hovedparten opfatter tvangs/straffemæssige aspekter i vilkårs- og tilsynsordningen. Det er ikke en adfærdsmæssig realitet, for det virker ikke. Straf truslen har ikke afholdt disse mennesker fra at overtræde vilkårene. Her må også gøres opmærksom på, at overholdelse af vilkårene ikke er identisk med, at straftruslen har virket. Det er meget vel tænkeligt, at en person, der har overholdt vilkåret om forbud mod misbrug af alkohol, ville have gjort dette, uanset om han havde fået dette vilkår (og dermed straftruslen) eller ej. Vi kan sige, at vore procenter repræsenterer minimumtal for straftruslens ineffektivitet. Også kontrolmæssigt er kriminalforsorgen i frihed præget af ineffektivitet. Det er kun et fåtal af vilkårs-overtrædelserne, der bliver opdaget.

Kapitel IV. En retfærdig kriminalforsorg i frihed

Fangeundersøgelsens formål har været at give en vurdering af den eksisterende »kriminalforsorg« i frihed, en vurdering, der er baseret på de nuværende præmisser: det vil sige som et sæt af frihedsberøvende foranstaltninger, der har til formål at resocialisere folk, der er blevet registreret for konflikter med loven.

Med baggrund i denne »filosofi« har vi givet oplysninger om, hvordan formålet med foranstaltningerne opleves, hvordan virkningerne opleves, omfanget af vilkårsovertrædelser og omfanget af opdagelsen af disse overtrædelser. Opfylder vilkårene de minimumkrav, vi stillede i kapitel I?

De enkelte vilkår og deres nuværende funktion

For at begynde med detaljerne mener vi ud herfra at kunne give følgende profiler af de enkelte vilkår:

Vilkåret om børne- og ungdomsforsorg. De, der har fået dette vilkår, opfatter det først og fremmest som en straf, og langt flere har følt sig mere skadet end hjulpet. Det er ca. lige mange, der overholder som overtræder dette vilkår, men kun en minoritet får alle deres overtrædelser opklaret. Dette vilkår kan efter disse svarfordelinger ret entydigt klassificeres som et *Gruppe IV-vilkår*.

Vilkåret om anbringelse på institution eller hjem. Opfattes decideret som straffende i sit formål og skadende i sine virkninger. Der er relativt få, der overtræder vilkåret, og opdagelsesrisikoen er tæt på 100 pct. I sine »hjælpemæssige« virkninger er det det mest entydige *Gruppe V-vilkår*, i sine tvangs/kontrolmæssige virkninger det vilkår, der ligger »højest«, et *Gruppe I-II-vilkår*.

Vilkåret om bopæl/arbejde. Vurderingen af dette vilkår afhænger meget af, hvad man lægger vægt på. At få dette vilkår, opfattes af et flertal som en blanding af tilbud om hjælp og straf, men af flere som et rent tilbud om hjælp end straf. Det hører til den gruppe af vilkår, der overtrædes relativt sjældent, men hvor opdagelserne af overtræ-

delserne ligeledes er sjældne. I sine »be-handlingsmæssige« virkninger vurderes det primært som nytteløst, sekundært som »skadende« (= givende ubehageligheder). Måske er den bedste vurdering, man kan anlægge på dette vilkår, at blot det at få det, opfattes som ret ligegyldigt. Har man fået det som et »aktivt vilkår« (f. eks. blevet hjulpet til et arbejde) opfattes det positivt. Forsøger man senere at opretholde og gennemtrumfe det, opfattes det negativt. Måske vil vi ramme det typiske bedst ved at klassificere det som et *Gruppe IH-vilkår*.

Alkohol-vilkår.

Vi har undersøgt tre typer af alkohol-vilkår; vilkåret om forbud mod misbrug af alkohol, vilkåret om behandling for misbrug af alkohol og vilkåret, hvor det overlades til tilsynsmyndigheden at afgøre, hvorvidt personen skal underkastes behandling for misbrug af alkohol. Der er ikke de overvældende forskelle i, hvordan disse vilkår fungerer. De opfattes gennemgående som straffende i deres formål og som betydningsløse i deres virkninger. Af dem, der ikke mener virkningerne har været betydningsløse, er der for selve forbudsvilkåret og det betingede behandlingsvilkår flere, der mener, det har skadet mere end gavnet, medens det for behandlingsvilkåret forholder sig omvendt. Overtrædelse af disse vilkår er det almindelige. Opdagelsen af vilkårsovertrædelser er meget sjældne for forbudsvilkåret, noget hyppigere for behandlingsvilkåret, medens vi ikke har undersøgt det betingede behandlingsvilkår i denne henseende. Med forbehold af de variationer, der er nævnt her, kan alkoholvilkårene bedst karakteriseres som *Gruppe IV-vilkår*.

Narkotikavilkår. Narkotika er det andet »stof« ved siden af alkohol, som man især i de seneste år er begyndt at give vilkår om. Også her er der tale om tre typer vilkår i lighed med alkohol-vilkårene. De adskiller sig drastisk fra alkohol-vilkårene ved først og fremmest at være blevet opfattet som et tilbud om hjælp af dem, der har fået dem. Derimod er ligheden slående med hensyn til de

»behandlingsmæssige«, tvangsmæssige og kontrolmæssige virkninger, hvor det betydningsløse, den høje overtrædelseshyppighed og den lave opdagelseshyppighed er dominerende. Bortset fra oplevelsen af formålet, karakteriseres dette kompleks af vilkår således også bedst som *Gruppe IV-vilkår*.

Vilkår om psykiatrisk behandling. Det opfattes af hovedparten af dem, der har fået det, som betydningsløst i sine »behandlingsmæssige« virkninger og i sit formål som en blanding af tilbud om hjælp og straf. Ca. lige mange har overholdt vilkåret som overtrådt det, medens opdagelseshyppigheden ligger i den øvre ende. I det store og hele et *Gruppe III-vilkår*.

Tilsynsvilkåret. Det er ret vanskeligt at placere dette vilkår i en bestemt gruppe. Det opfattes som en blanding af tilbud om hjælp og straf, men af flere som straf end tilbud om hjælp. I sine faktiske virkninger opfattes det generelt som hjælpende (hvilket formentlig hænger sammen med en positiv oplevelse af de tilsynsførende som personer), men specielt med hensyn til kriminalitetseliminering eller -udskydelse som betydningsløst. Det overtrædes af omtrent lige så mange, som det overholdes af, og opdagelsesrisikoen er naturligvis stor. Alment er en klassificering som *Gruppe III-vilkår* måske det, der er mest sigende om dette vilkår.

Vilkåret om kriminalitetsfri prøvetid. Dette vilkår har alle fået. Det er blevet overtrådt af de fleste, og det er de færreste, der har fået alle deres overtrædelser opdaget. Det opfattes som betydningsløst i sine »behandlingsmæssige virkninger«. Altså, et *Gruppe III-IV-vilkår*.

Sammenfatning

Går vi udover detaljerne og prøver at få fat i de store linier - set gennem den gruppe menneskers briller, som vi har prøvet at kigge med i - er der ikke megen tvivl om oplevelsen af kriminalforsorg i frihed.

Det er ikke spørgsmålet om, hvorvidt tilsyns- og vilkårsordningen har hjulpet eller ikke hjulpet. Det er spørgsmålet om, hvorvidt den har skadet eller ikke skadet.

Det er ikke spørgsmålet om, hvorvidt tvangen har været effektiv eller ej. Det er spørgsmålet om, hvor ineffektiv den har været.

Det er ikke spørgsmålet om, hvorvidt kontrollen har været effektiv eller ej. Også her er spørgsmålet, hvor ineffektiv den har været.

I sociale kontrolsystemers historiske udvikling er det ikke usædvanligt, at humanistiske idealer er opstået og defineret *efter* at ændringer og nye tiltag er foretaget. Den oprindelige begrundelse har ofte været af kontrolmæssig eller økonomisk/ressourcemæssig natur. Det gjaldt eksempelvis arbejdsfængslernes fremkomst i **15—1600-tallet** i Europa, prøveløsladelsen før og omkring århundredeskiftet, de åbne fængsels udbredelse efter II. verdenskrig og i øjeblikket eksperimenterer med og overvejelser omkring såkaldte personalefri afdelinger på fængslerne.

Netop ved ændringer i prøveløsladelsesinstitutionen er det kun de allerseneste år, man ikke har benyttet kontrolmæssige begrundelser.

De svar, vi har fået i denne undersøgelse, er således mere i tråd med de primære historiske begrundelser for ordningernes fremkomst end de senere tilkomne idealistiske omskrivninger. Det er vist ikke første gang, det er konstateret, at strukturelle ændringer er mere effektfulde end ændringer i begreber, idealer, begrundelser og beskrivelsesmåde.

Så vidt vides eksisterer der ikke tilsvarende danske undersøgelser, som den her gennemførte. Siden undersøgelsen blev foretaget i foråret 1974, er der på Horsens statsfængsel foretaget et rundspørge blandt de indsatte, hvoraf to af spørgsmålene omhandler vilkårsordningen (Lisbeth H. Povlsen, Anna Svenstrup & K. Glerup: »Overgang fra fængsel til frihed«, november 1974. Stencil). De indsatte blev spurgt: »Synes du, det er hensigtsmæssigt, at der knyttes vilkår af særlig art til din eventuelle prøveløsladelse?« 28 pct. svarede ja, 66 pct. nej, og 6 pct. uoplyst. På spørgsmålet: »Synes du, at de givne vilkår administreres hensigtsmæssigt?« svarede 8 pct. ja, 83 pct. nej, og 8 pct. uoplyst. (Antal svarpersoner for begge spørgsmål var 107, svarprocenten for undersøgelsen 68,2 pct.)

Kapitel V. Et udpluk af fangernes kommentarer til tilsyn og vilkår

»Jeg opfattede tilsynet som en klods om benet, og i mit tilfælde var han værdiløs«.

»Prøven er det samme som en tillægsstraf«.

»Det med tilsyn og vilkår kan være til hjælp i visse henseender, men kan også være til gene, f. eks. ved at man skal møde op og snakke med den tilsynsførende. Det er jo ikke altid, man gider snakke med ham. Og så er der visse af de krav, de stiller til én, der er alt for skrappe, f. eks. når de siger, at man ikke må misbruge spiritus. Det afhænger jo meget af, hvad de mener med at »misbruge«? I øvrigt må det være op til én selv, om man laver ulovligheder i beruset tilstand. Jeg tror mere det er, fordi det er et problem, der trykker dem«.

»Forsorgen er i det hele taget noget lort«.

»Jeg mener, et tilsyn højst skulle være 6 måneder, da det ellers virker mere som en straf end som en hjælp«.

»Jeg er meget skeptisk over for det med tilsynet. Jeg kommer ud 3 måneder og 20 dage før fuld tid, og så skal jeg have tilsyn i et helt år! Det er en forlængelse af straffen, og det er lige ved at være en skærpelse af straffen«.

»De fleste tilsynsførende har alt for mange prøveløsladte at holde opsyn med, hvilket automatisk medfører en dårlig kontakt. Mange tilsynsførende aner knap, hvad det vil sige at være tilsynsførende«.

»Jeg havde uden hjælp fra forsorgens side skaffet mig et - meget vellønnet - skifteholdsjob. Samtidig havde jeg fået tilsagn fra politiet om, at det var OK med udsættelsen af 14 dages hæfte for gadeuorden, så længe jeg beholdt mit gode job. Alligevel bankede forsorgen mig op en formiddag, jeg lå og sov, med en forklaring om, at vi skulle ud og køre en tur. Jeg spekulerede ikke over, hvad vi egentlig skulle, men regnede med, at det drejede sig om en personundersøgelse, som de på den tid foretog om mig. Jeg tog selvfølgelig ikke særlig mange penge med. Nu viste det sig — til min overraskelse — at jeg blev kørt direkte til Nyborg arrest, for - på deres initiativ - at afsone de 14 dage. De havde helt på egen hånd forespurgt arresten i Nyborg, om der ikke var plads. Jeg blev snigløbet på en så ubehagelig måde, at jeg stod i Nyborg arrest uden penge, toiletartik-

ler og radio. Det medførte desuden, at jeg mistede mit gode job, da produktionen ikke kunne undvære den arbejdskraft og derfor omgående søgte en ny medarbejder«.

»Som talsmand ved fængslet her vil jeg vove at påstå (ved samtaler med kammerater), at 90 pct. af dem, som løslades på prøve, opfatter dette tilbud som et irritationsmoment og forlænget straf i frihed, som igen en procentdel af de 90 pct. tager imod, udelukkende af familiære grunde. Ligeledes opfatter de fleste forsorgen som værende værdiløs, hvad hjælp angår. De kan ikke hjælpe med noget som helst. Af egne erfaringer kan nævnes, jeg har henvendt mig, uden bopæl, uden penge, uden noget som helst og bedt om hjælp i min prøvetid. Svaret var, kan du ikke sove på gaden bare 8 dage endnu, og betle lidt penge til at leve af, så kan vi måske hjælpe dig til den tid, om ikke med andet, så med en eventuel genindsættelse, til afsoning af reststraf«.

»Personligt har jeg aldrig været på kant med forsorgsordningen. Det er nok mest som et tilbud om hjælp — men sikke et sølle tilbud. 1 en given situation er forsorgen ganske ude af stand til at yde en virkelig hjælp! Især når det handler om økonomi, er det galt«.

1 mange tilfælde er det en hjælp for de indsatte, at de har en tilsynsførende, men i den enkeltes tilfælde kan det virke lige modsat, idet det betragtes som en personlig krænkelse over for ens intelligens og virke«.

»Tilsynet er ikke en skid bevendt. De vil blot skade, og tænker kun på de kroner, de får. Burde totalt afskaffes«.

»Prøvetiden føles i de fleste tilfælde som en straf. Det er udtryk for mistillid«.

»Jeg tror, enkelte har behov for støtte fra et tilsyn, men det skulle være helt valgfrit, om man ville have en tilsynsførende, eller om man blot kunne henvende sig et eller andet sted, hvis man fik problemer«.

»Min mening er, at det skulle være frivilligt, om man ville høre under forsorgen eller ej, når man bliver prøveløsladt«.

»Jeg mener, at tilsyn, som det praktiseres i dag, er en umyndiggørelse af folk«.

»Tilsynene er oftest for professionelle. Den løsladte får indtryk af, at den tilsynsførende bare har tilsynet af kommercielle

grunde. Der bliver ikke opnået nogen personlig kontakt«.

»Hele ordningen om tilsyn, vilkår m. m. er nytteløs, idet hverken fængselsforsorg eller Dansk forsorgsselskab råder over kontante midler til at kunne hjælpe de prøveløsladte. Med gode råd og vejledning er hele ordningen nytteløs«.

»Jeg har ikke noget imod tilsyn, det er til stor hjælp for mig, bare det bliver ligeså god en tilsynsførende, som jeg havde sidst. De andre var meget dårlige. Ham jeg havde sidst, var meget god til at snakke med om alt. Jeg håber på prøven igen, og ønsker den samme eller en ligeså god tilsynsførende«.

»Tilsyn og vilkår er først og fremmest et pressionsmiddel, og er i øvrigt uden den ønskede virkning«.

»Efter et længere ophold i fængslet kunne jeg gå ind på de vilkår, der blev stillet, fordi det var nødvendigt at have fast bopæl, hvis jeg skulle have fast arbejde og derved undgå (af økonomiske grunde) at komme ind i ny kriminalitet, der kunne føre mig tilbage til fængslet. Alt i alt var tilsynet en belastning, for det, der skulle kontrolleres, var »det«, som jeg selv følte som helt afgørende at

overholde. Det var først i slutningen af 72, jeg havde kontakt med min forsorg, for kort efter min løsladelse rejste jeg til Italien, hvor jeg fik arbejde. Jeg er overbevist om, at dette sidste er skyld i, at jeg »for første gang« kom godt igennem min prøvetid - men det havde på mange måder været lettere at komme igennem den herhjemme - uden forsorg, men med et kontor, hvor jeg (hvis jeg havde behov) kunne henvende mig og rent »praktisk « kunne få løst eventuelle problemer«.

»Efter at have fået påduttet en for mig helt ukendt person som tilsynsførende, som gerne ville ind i alle mine private anliggender, føler jeg, at denne ordning er meget dårlig. Hvem fanden vil eller kan blotte sine inderste følelser for en sådan? Jeg personligt har siden den sidste i 1969 ingen haft på grund af mine egne personlige erfaringer. Jeg har været inde 4 gange siden, hvor der 3 gange kunne opnås prøvetid, men jeg foretrak at holde mig fra det. Andre kan vel have glæde af det, men dem, jeg har talt med - og det er ikke få - har nogenlunde den samme indstilling om, at det er fængselsvæsenets forlængede arm«.

Spørgeskema

Med dette spørgeskema ønsker vi at få nogle oplysninger af dig om, hvad kendskab du har til tilsyn og vilkår, og hvad du synes om det.

Hvis du nogensinde har fået tiltalefrafald, en betinget dom, en betinget benådning eller har været prøveløsladt, har du også været udsat for at få knyttet et eller flere vilkår dertil. I hvert fald har vilkåret om ikke at begå strafbart forhold i prøvetiden været knyttet dertil, og ofte bliver man også underkastet tilsyn, dvs. får tildelt en tilsynsførende.

Men derudover kan der være forskellige andre vilkår, man skal overholde i prøvetiden eller i en del af denne. Man kan f. eks. få at vide, at man ikke må misbruge alkohol eller narkotika. Eller man kan få at vide, at man skal gå til behandling for en eller anden lidelse. (I selve spørgeskemaet er opremset alle de vilkår, der er mulighed for at få.

Grunden **til**, at vi er interesserede i at høre din mening om tilsyn og vilkår, er den, at et udvalg for øjeblikket diskuterer, om den nuværende tilsyns- og vilkårsordning fungerer udmærket, eller om der eventuelt skal laves en anden ordning. - I den forbindelse har udvalget forhørt sig hos socialrådgivere og andre, der til daglig har med dette arbejde at gøre. Udvalget har spurgt dem, hvad deres erfaring med den nuværende ordning er, om de synes den fungerer tilfredsstillende, og hvordan de eventuelt kunne tænke sig at ændre den.

De svar, der er kommet fra socialrådgiverne (de tilsynsførende) er meget forskellige. Nogle mener, at de har opnået gode resultater med den nuværende tilsyns- og vilkårsordning. Andre mener, at den har været til mere skade end gavn. - Forslagene til en anden ordning er ligeså forskellige.

Nu har udvalget altså spurgt dem, der fører tilsynene, men de har - i hvert fald indtil nu - »glemt« at spørge dem, der er blevet ført tilsyn med. Det synes vi er helt urimeligt, og for at råde bod på skaden henvender vi os til dig, så du gennem dette spørgeskema kan fortælle, hvad din erfaring er, og hvad du kunne tænke dig, at man gjorde for dig i prøvetiden.

Hvad mener *du* om tilsyn og vilkår?

Hvad er *dine* erfaringer?

Det kan du tilkendegive ved at besvare spørgsmålene på de følgende sider. Det er jo en noget stiv form for spørgsmål sat op i et spørgeskema, hvor du blot skal sætte dine krydser. Hvis du har lyst til at uddybe dine svar eller komme frem med ting, som vi slet ikke spørger om, er du mere end velkommen til at skrive på bagsiderne, vedlægge et brev, sende et brev særskilt eller hvad du nu vil.

Når du har udfyldt spørgeskemaet, lægger du det blot i den medfølgende konvolut og sender det til KRIM. Du skal ikke skrive navn på spørgeskemaet.

Vi kan naturligvis ikke love dig, at det bliver dine meninger, der bliver det endelige resultat af udvalgsarbejdet. Men vi kan love dig, at din mening vil blive fremført på rette sted - *når du har udfyldt og tilbagesendt dette skema.*

Med venlig hilsen

KRIM

1. Hvor gammel er du? år
2. Hvor mange *betingede domme* har du fået i tidens løb?

Antal:

3. Hvor mange *tiltalefrafald* har du fået i tidens løb?

Antal:

4. Hvor mange *prøveløsladelser* har du fået i tidens løb?

Antal:

5. Hvor mange *betingede benådnings* har du fået i tidens løb?

Antal:

Ved alle de følgende spørgsmål vil vi bede dig tænke på *sidste gang* du har fået *enten* et tiltalefrafald *eller* en prøveløsladelse *eller* en *betinget benådning* eller en *betinget dom* og hvor du samtidig har været udsat for *tilsyn og vilkår*. Hvis du ikke har været ude for et af disse fire forhold med tilsyn og vilkår, skal du ikke svare på mere, men blot nu sende skemaet tilbage igen.

6. Det sidste jeg har været ude for, hvor jeg var underkastet tilsyn og vilkår var:

(sæt X)

. en prøveløsladelse

. et tiltalefrafald

. en betinget benådning

. en betinget dom

7. Hvornår var det?

År: 19....

8. Havde du selv valgt/fundet den tilsynsførende? (sæt X)

Ja

Nej.

9. Var den tilsynsførende en

mand.

kvinde.

10. Ca. hvor gammel var den tilsynsførende?

Ca. år

11. Hvilket erhverv havde den tilsynsførende? (skriv »husmoder«, »socialrådgiver« eller hvad det nu var for et erhverv han/hun havde)

erhverv:

12. Er det dit indtryk, at den tilsynsførende havde prøvet at have mange tilsyn før du fik ham/hende? (sæt X)

. havde haft mange tilsyn før

. havde haft en del tilsyn før

. havde kun haft nogle få tilsyn før

13. Hvor lang rejsetid var der mellem (med almindelige transportmidler, ikke privat bil) hvor du og den tilsynsførende boede?

ca. minutter

14. Ca. hvor mange gange var du i kontakt med den tilsynsførende i alt?

antal gange:

15. Af de gange du var i kontakt med den tilsynsførende, hvor mange af disse var på *dit* initiativ?

. næsten alle

. omkring tre/fjerdedele

. omkring halvdelen

. omkring en fjerdedel

. næsten ingen

16. Hvordan opfattede du først og fremmest det, at du blev undergivet en tilsynsførende?
- som et tilbud om hjælp
 - som en blanding af straf og tilbud om hjælp
 - som en straf
17. Hvor lang tid efter du blev undergivet tilsyn og vilkår varede det inden du blev anholdt og sigtet igen?
- måneder
18. Var den tilsynsførende på nogen måde impliceret i at du blev anholdt igen?
- Ja Hvordan?
- Nej
19. Hvad er dit almindelige indtryk af den tilsynsførende du havde?
- a. hjælp mig i en del situationer
 - hjælp mig i en enkelt situation
 - hverken hjælp eller skadede mig
 - skadede mig i en enkelt situation
 - skadede mig i flere situationer
 - b. meget fordømmende i sin holdning
 - noget fordømmende i sin holdning
 - ikke fordømmende i sin holdning
 - c. meget let at snakke med
 - noget vanskelig at snakke med
 - nærmest umulig at snakke med
 - d. ville (eller gjorde) indberette enhver vilkårsovertrædelse
 - ville (eller gjorde) indberette visse vilkårsovertrædelser

. ville (eller gjorde) se igennem fingre med næsten alle vilkårsovertrædelser

e følte jeg kunne fortælle næsten alt til ham/hende

. følte jeg måtte være meget påpasselig med hvad jeg fortalte

. følte det gjaldt om at fortælle ham/hende mindst muligt

20. Tror du din tilsynsførende var tilfreds med samarbejdet med dig?

. Ja, fuldt ud tilfreds

. Ja, nogenlunde tilfreds

. Nej, noget utilfreds

. Nej, meget utilfreds

21. Hvis du ikke havde haft dette tilsyn, tror du så

. at du hurtigere end tilfældet var, var kommet ind i ny kriminalitet

. at det ikke gjorde nogen forskel m.h.t. hvornår du begyndte på ny kriminalitet

. at det havde varet længere end tilfældet var, før du var kommet ind i ny kriminalitet

22. Blev du i forbindelse med forholdet undergivet børne- og ungdomsforsorg?

ja

nej

Hvis du blev undergivet børne- og ungdomsforsorg, hvilke praktiske konsekvenser fik det så for dig? (anbringelse på institution, møde til kontrol o. l.)

23. Blev du i forbindelse med forholdet anbragt på en eller anden form for institution (optagelseshjem, hospital e.l.)?

Ja Hvilken?

Hvor lang tid?

nej

24. Hvilke vilkår (udover eventuel børne- og ungdomsforsorg) blev der knyttet til forholdet?

	NEJ	TA	
1. De stillede krav om min bopæl/mit arbejde			
2. Jeg måtte ikke misbruge alkohol			
3. Det blev overladt til tilsynet at afgøre om jeg skulle underkastes behandling for misbrug af spiritus			Hvis ja: <i>Blev</i> du underk. behandling? ja nej
4. Jeg skulle underkaste mig behandling for misbrug af spiritus			
5. Jeg måtte ikke misbruge narkotika			
6. Det blev overladt til tilsynet at afgøre om jeg skulle underkastes behandling for misbrug af narkotika			Hvis ja: <i>Blev</i> du underk. behandling? ja nej
7. Jeg skulle underkaste mig behandling for misbrug af narkotika			
8. Det blev overladt til tilsynet at afgøre om jeg skulle underkastes psykiatrisk behandling			Hvis ja: <i>Blev</i> du underk. behandling? ja nej
9. Jeg skulle underkaste mig psykiatrisk behandling			

25. Blev der knyttet andre vilkår end dem vi har nævnt i spørgsmål 22, 23 og 24 til afgørelsen?

ja Hvilke (t):

nej

26. Ud for hvert af de vilkår der var knyttet til afgørelsen bedes du angive med et X om du

overholdt det

overtrådte det en gang

overtrådte det 2-3 gange

overtrådte det 4 eller flere gange

	over- holdt det	overtr. det en gang	overtr. det 2-3 gange	overtr. det 4 eller flere gange
1. Vilkår i forbindelse med børne- og ungdomsforsorg				
2. Anbringelse på institution eller hjem (f. eks. springture)				
3. Krav om bopæl/arbejde				
4. Forbud mod misbrug af spiritus				
5. Krav om behandling for misbrug af spiritus				
6. Forbud mod misbrug af narkotika				
7. Krav om behandl. for misbrug af narkotika				
8. Krav om psykiatrisk behandling				
9. Kravet om at holde mig kriminalitetsfri i prøvetiden				
10. Ordre om at kontakte den tilsynsførende				
11. Andre: (skriv selv til efter spørgsmål 25)				

27. Ud for hvert af de vilkår der var knyttet til afgørelsen og som du overtrådte en eller flere gange (se spørgsmål 26) bedes du angive med et X om disse overtrædelser blev opdaget af den tilsynsførende eller andre myndigheder

	alle overtrædelser blev opdaget	nogen overtr. blev opdaget, andre ikke	ingen overtrædelser blev opdaget
1. Vilkår i forbindelse med børne- og ungdomsforsorg			
2. Anbringelse på institution eller hjem			
3. Krav om bopæl/arbejde			
4. Forbud mod misbrug af spiritus			
5. Krav om behandling for misbrug af spiritus			
6. Forbud mod misbrug af narkotika			
7. Krav om behandling for misbrug af narkotika			
8. Krav om psykiatrisk behandling			
9. Kravet om at holde mig kriminalitetsfri i prøvetiden			
10. Andre: (skriv selv til)			

28. Tror du der er nogen af de vilkårsovertrædelser som du begik og som aldrig blev opdaget, der ville have medført, at du var kommet ind og sidde, hvis de var blevet opdaget?

..... ja, jeg ville nok være kommet ind og sidde for *flere* af de vilkårsovertrædelser jeg begik, hvis de var blevet opdaget

..... ja, jeg ville nok være kommet ind og sidde for *én* af de vilkårsovertrædelser jeg begik, hvis den var blevet opdaget

..... nej, jeg ville næppe være kommet ind og sidde for nogen af de vilkårsovertrædelser, jeg begik og som ikke blev opdaget

..... jeg begik ingen vilkårsovertrædelser som ikke blev opdaget

29. Myndighederne giver jo vilkår til en mand, fordi de gerne vil påvirke hans adfærd, f. eks. få ham til at holde op med at misbruge spiritus. Vi vil godt spørge dig, om du tror de vilkår du fik betød noget for din adfærd.

a. at jeg blev undergivet børne- og ungdomsforsorg betød

..... en vis hjælp for mig som jeg nok ellers ikke ville have fået

- betød intet som helst for mig
- betød en del ubehageligheder for mig
- havde ikke dette vilkår

b. at jeg kom på institution/hjem betød

- en vis hjælp for mig som jeg nok ellers ikke ville have fået
- betød intet som helst for mig
- betød en del ubehageligheder for mig
- havde ikke dette vilkår

c. at de stillede krav om min bopæl/mit arbejde betød

- en vis hjælp for mig, idet jeg nok ellers ikke havde ændret ved dette forhold
- betød intet som helst for mig
- betød en del ubehageligheder for mig
- havde ikke dette vilkår

d. at de krævede at jeg ikke måtte misbruge spiritus betød

- at jeg misbrugte spiritus *lige meget/lidt* i forhold til hvad jeg ville have gjort, hvis de ikke havde stillet dette krav
- at jeg misbrugte spiritus *færre* gange end jeg ville have gjort, hvis de ikke havde stillet dette krav
- at jeg misbrugte spiritus *flere* gange end jeg ville have gjort, hvis de ikke havde stillet dette krav
- havde ikke dette vilkår

e. at jeg blev undergivet behandling for misbrug af spiritus betød

- at jeg misbrugte spiritus *lige meget/lidt* i forhold til hvad jeg ville have gjort, hvis jeg ikke var blevet undergivet behandling
- at jeg misbrugte spiritus *færre* gange end jeg ville have gjort, hvis jeg ikke var blevet undergivet behandling
- at jeg misbrugte spiritus *flere* gange end jeg ville have gjort, hvis jeg ikke var blevet undergivet behandling
- havde ikke dette vilkår

- f. at det blev overladt til tilsynet at afgøre om jeg skulle underkastes behandling for misbrug af spiritus betød
- at jeg misbrugte spiritus *lige meget/lidt* i forhold til hvad jeg ville have gjort, hvis dette vilkår ikke havde været der
 - at jeg misbrugte spiritus *færre* gange end jeg ville have gjort, hvis dette vilkår ikke havde været der
 - at jeg misbrugte spiritus *flere* gange end jeg ville have gjort, hvis dette vilkår ikke havde været der
 - havde ikke dette vilkår
- g. at de krævede at jeg ikke måtte misbruge narkotika betød
- at jeg misbrugte narkotika *lige meget/lidt* i forhold til hvad jeg ville have gjort, hvis de ikke havde stillet dette krav
 - at jeg misbrugte narkotika *færre* gange end jeg ville have gjort, hvis de ikke havde stillet dette krav
 - at jeg misbrugte narkotika *flere* gange end jeg ville have gjort, hvis de ikke havde stillet dette krav
 - havde ikke dette vilkår
- h. at jeg blev undergivet behandling for misbrug af narkotika betød
- at jeg misbrugte narkotika *lige meget/lidt* i forhold til hvad jeg ville have gjort, hvis jeg ikke var blevet undergivet behandling
 - at jeg misbrugte narkotika *færre* gange end jeg ville have gjort, hvis jeg ikke var blevet undergivet behandling
 - at jeg misbrugte narkotika *flere* gange end jeg ville have gjort, hvis jeg ikke var blevet undergivet behandling
 - havde ikke dette vilkår
- i. at det blev overladt til tilsynet at afgøre, om jeg skulle underkastes behandling for misbrug af narkotika betød
- at jeg misbrugte narkotika *Uge meget/lidt* i forhold til, hvad jeg ville have gjort, hvis dette vilkår ikke havde været der
 - at jeg misbrugte narkotika *færre* gange end jeg ville have gjort, hvis dette vilkår ikke havde været der
 - at jeg misbrugte narkotika *flere* gange end jeg ville have gjort, hvis dette vilkår ikke havde været der
 - havde ikke dette vilkår

j. at de stillede krav om psykiatrisk behandling betød

.....en vis hjælp for mig som jeg nok ellers ikke ville have fået

.....betød intet som helst for mig

.....betød en del ubehageligheder for mig

.....havde ikke dette vilkår

k. at de stillede krav om, at jeg skulle holde mig kriminalitetsfri i prøvetiden betød

.....at det nok varede noget længere, inden jeg begyndte på kriminalitet igen, end det ville have varet, hvis jeg ikke havde haft truslen hængende over hovedet

.....betød intet for hvor hurtigt jeg lavede ny kriminalitet igen

30. Hvordan vil du i almindelighed sige, at du opfattede de vilkår, der blev knyttet til afgørelsen

	som et tilbud om hjælp	som en blanding af tilbud om hjælp og straf	som en straf
1. Vilkår i forbindelse med børne- og ungdomsforsorg			
2. Anbringelse på institution eller hjem			
3. Krav om bopæl/arbejde			
4. Forbud mod misbrug af spiritus			
5. Krav om behandling for misbrug af spiritus			
6. At det blev overladt til tilsynet at afgøre, om jeg skulle underkastes behandling for misbrug af spiritus			
7. Forbud mod misbrug af narkotika			
8. Krav om behandling for misbrug af narkotika			
9. At det blev overladt til tilsynet at afgøre, om jeg skulle underkastes behandling for misbrug af narkotika			
10. Krav om psykiatrisk behandling			
11. Krav om kriminalitetsfri prøvetid			
12. Andre: (skriv selv til)			

	Abs.	Pet.
Vilkår om:		
tilsyn	249	90
ophold og arbejde	216	78
afholdelse fra misbrug af alkohol	25	9
betinget alkoholbehandling	33	12
alkoholbehandling	55	20
afholdelse fra misbrug af narkotika . . .	9	3
betinget narkotikabehandling	23	8
narkotikabehandling	20	7
betinget psykiatrisk behandling	26	9
psykiatrisk behandling	20	7
institutionsanbringelse	64	23
børne- og ungdomsforsorg	24	9
- andet	5	2

Notat om tvang og motivation

1. Indledning

Man har i udvalget flere gange berørt spørgsmålet om effekten af negativ motivation, forstået som adfærdspåvirkning ved hjælp af tvang eller trussel om tvang.

Udgangspunktet har i almindelighed været en påstand om, at tvang erfaringsmæssigt havde vist sig at kunne motivere folk til at afholde sig fra ny kriminalitet, fra at indtage alkohol, narkotiske stoffer osv.

Sandheden af dette udsagn må i hvert fald bero på, hvad man i den forbindelse forstår ved »effekt«. Jeg er enig i, at man ved anvendelse af tvang af varierende grader i en periode kan afholde folk fra at foretage sig uønskelige handlinger. Dette mener jeg imidlertid må være et alt for snævert effektivitetsbegreb for en kriminalforsorg i vort samfund. Jeg finder det imidlertid helt klart, at man må operere med et betydeligt videre effektivitetsbegreb, som jeg nok vil have vanskeligt ved at fastlægge i positive termer, men som i hvert fald indebærer, at man ved afvejningen af, hvilke motivationsfaktorer, der bør tages i anvendelse også overvejer faktorerne eventuelle skadelige virkninger dels på længere sigt, dels også på kort sigt på individets hele spektrum af relationer til andre mennesker og til samfundet, dvs. på klientens totale situation. Hvis det f. eks. ved hjælp af en tæt, tvungen tilsynskontakt kombineret med en tvungen antabusindtagelse lykkes at holde en vrangvillig klient kriminalitetsfri (i hvert fald for erkendt kriminalitet) i en prøve- og tilsynstid på 1 år, vil mange måske mene, at disse tvangsmotivationer har haft en god effekt. Jeg mener derimod, at de meget sandsynligt har haft en meget dårlig effekt, idet sådanne tvangsforanstaltninger rimeligvis vil have fremkaldt eller øget den kriminelles negative indstilling

til samfundet og til de mennesker, som foregiver at ville hjælpe ham. Dvs. at de interpersonelle forstyrrelser og den dårlige sociale tilpasning, som der er enighed om i vidt omfang er medvirkende til kriminel adfærd, forøges som følge af den ud fra en snæver synsvinkel succesrige »behandling«.

2. Generelle bemærkninger

Det skal understreges, at nedenstående bemærkninger ikke bygger på systematiske studier og derfor heller ikke prætenderer at give en dækkende endsige udtømmende gennemgang af den tilgængelige viden på dette område.

Bortset fra C. J. Hansens og Kai Arentsens undersøgelse over kriminelle alkoholist - jfr. nedenfor - er der så vidt vides ikke herhjemme foretaget empiriske undersøgelser vedrørende tvang som motivationsfaktor over for kriminelle. Derimod kan man henvise til en række teoretiske værker, som inden for pædagogikken, psykologien og psykiatrien omtaler problemstillingen.

Inden for pædagogikken kan f. eks. henvises til Bent Pihl som i: »Metode og teknik i ungdoms- og voksenundervisning«. (Gjellerup 1964) bl. a. udtaler:

»Nogen læring kan ske under forskellige former for manøvrering og pres. Hvis man vel at mærke vil acceptere de begrænsninger, der sker i læringen, kan acceptere de modstande og uheldige følgevirkninger, der kan opstå, og i øvrigt kan finde det moralsk rigtigt at anvende manøvrering, tvang og pres. Man skal blot ikke tro, der er nogle nemme genveje her, hvis der indgår noget i undervisningsformålet om elevernes frigørelse og udvikling til selvstændige personligheder, der kan finde sammen i et frugtbart samarbejde mellem ligeberettigede parter.

Noget sådant kan man hjælpe folk med, men kan hverken tvinge dem til det eller narre dem til det. Skal tvang eller lokkemad udgøre de væsentlige tilskyndelser, vil andre tilskyndelser blive sværere. Modstande kan i sådanne tilfælde blive stærkere og føre til konflikt. Det kan også ske, at modstande bliver ubevidste; men det betyder ikke, at deres hæmmende virkning på indlæring bliver mindre. I yderligtgående tilfælde kan man måske nok konstatere en indlæring, men man må også konstatere, at eleven er blevet til en robot.»

Problematikken er naturligvis ikke særegen for behandling i frihed.

Tværtimod kan man sige, at institutionsbehandling i langt videre grad benytter sig af tvang som adfærdsregulator. Herom skriver Gerdt Henrich Vedeler i: »Samspil: En studie av ungdom og behandlere«, (Socialpædagogisk bibliotek, Universitetsforlaget 1973), at straffende gengældelse ikke er et legitimt virkemiddel i psykiatrisk institutionsbehandling. »Det er ikke alene illegitimt ud fra almene humanistiske værdier, slige sanktioner vil også være antiterapeutiske, fordi de i virkeligheden indebærer, at *klienten har kontrollen over hvilken form for relation, som skal eksistere mellem ham og behandlerne*. Selv om behandleren har magt til at påføre en klient et ubehag, vil dette ubehag ikke kunne ændre klienten i positiv retning, fordi hans *relation* til behandleren dermed ikke ændres. Han vil bare få bekræftet, at 1) behandleren er hans fjende, 2) at han er i stand til at manøvrere behandleren ind i en sådan position. Begge dele vil blive en bekræftelse på, hvad klienten allerede »ved« og indebærer derfor en gentagelse af hans relationsforstyrrelser, særlig til andre i den voksne verden.»

Dette synspunkt om sanktioners (læs: tvangs) antiterapeutiske virkning har vel principielt lige så stor vægt, når der er tale om behandling af prøveløsladte eller betinget dømte.

I bogen: »Afvigerbehandling« (Thanning og Appels forlag, 1971) har psykologen John Andersson redegjort for ungdomsklinikkens erfaringer med ambulant behandling af kriminelle med tilsyn, et eksperiment, som klinikken foretog i begyndelsen af 60'erne. Han siger herom bl. a.: »Klinikkens hovederfaring var, at »tilsynets bestemmel-

ser« ikke var nogen hjælp til at fremme behandlingen. De tvangsmuligheder, der lå i tilsynsbestemmelserne spillede ingen væsentlig rolle, bortset fra etableringen af den første kontakt.

Centralt var derimod at oparbejde en motivation for behandling. Etablering af kontakt var første led i motivationsprocessen. Andet led at klienterne oplevede, at kontakten kunne bruges. I meget vid udstrækning lykkedes det at udvikle en bæredygtig kontakt.

De erfaringer ungdomsklinikken fik i denne sammenhæng, har . . . været af stor betydning for den vægt klinikken lægger på frivillighedsprincippet i behandling af stofmisbrugere.«

Inden jeg går over til specielt at omtale problemerne med behandling af narkomaner og alkoholister, skal jeg kort vende tilbage til effektivitetsbegrebet, som omtales i indledningen. Det er indlysende, at effektivitetsbegrebet må have nær sammenhæng med en formålsbestemmelse for den frie kriminalforsorgs arbejde. Effektiviteten er jo netop et udtryk for, i hvilken grad formålet opfyldes. Man kunne muligvis hente noget fra følgende formålsbestemmelse, som er angivet i undervisningsministeriets betænkning nr. 253/1960 (den blå betænkning):

»Det er skolens formål at dygtiggøre børnene til at gå ind i samfunds- og erhvervslivet, velegnede til at opfylde de krav, man med rimelighed kan stille, men først og fremmest er det skolens opgave at fremme alle muligheder for, at børnene kan vokse op som harmoniske, lykkelige og gode mennesker«, (p. 29).

Skulle den frie kriminalforsorgs formål skæres over samme læst, kunne det f. eks. lyde noget i retning af følgende: Det er den frie kriminalforsorgs formål at medvirke til en afkriminalisering af de kriminelle ved i størst muligt omfang at gøre det muligt for dem at opfylde de krav, samfundet med rimelighed kan stille, samtidig med at den skal fremme alle muligheder for, at klienterne kan leve som harmoniske og selvstændige mennesker.

En sådan målsætning kan, så vidt jeg kan se, ikke legitimere videre indgreb, end de der i dag foretages i kriminelles livsførelse,

tværtimod vil den medføre, at man må afskære nogle af de indgreb, der som tidligere beskrevet kun kan anses for effektive ud fra en mere snæver målsætning om at holde klienterne akriminelle.

Nogle vil måske finde denne formålsbestemmelse noget romantisk i sin udformning. For at imødegå sådanne indvendinger kunne man eventuelt erstatte formålsbestemmelsens sidste led med følgende » ... at styrke klientens selvtillid og selvdisciplin frem mod en større evne til at vurdere sig selv i sociale og samfundsmæssige sammenhænge og udmønte denne erfaring i praksis.« (Konsulent Tine Bryld i Information 17. juni 1972 og læge Anders Groth i Information 17. juli 1972).

Denne formålsbeskrivelse svarer stort set til det formål med tilsynsværgens virksomhed, som opstilles af Kurt Gordan i »tilsyn og vejledning inden for børne- og ungdomsforsorg, åndssvageforsorg og kriminalforsorg« (Thanning og Appel 1973) p. 44: »Tilsynsværgens formål - ligesom al opdragelses - er at hjælpe klienten til større selvstændighed og øget modning, til evnen til at handle i frihed under ansvar og i bevidsthed om egne muligheder og deres begrænsning.« (Den formålsbestemmelse, som Brydensholt anfører i samme bog, p. 104, for kriminalforsorgen, gælder formentlig alene opholdet i kriminalforsorgens anstalter).

Jeg har i dette afsnit alene beskæftiget mig med problematikken ud fra en generel synsvinkel og har således bl. a. ikke skelnet imellem, om den negative motivation forekommer i forbindelse med et rent tilsynsvilkår eller i forbindelse med et af de mange forskellige særvilkår. Jeg vil imidlertid ikke afvise, at man på visse områder i visse veldefinerede tilfælde kan have brug for i en vis fase af forløbet at erstatte eller supplere den positive motivation med en negativ. De områder, der især kan blive tale om, er behandlingen af kriminelle narkomaner og alkoholister.

3. Specielt om behandling af kriminelle narkomaner

Et af de mest markante indlæg for anvendelse af tvangsbehandling er vel læge Anders Groths artikel i Ugeskrift for Læger, 22. maj 1972 (134. årgang, nr. 21), hvor han bl. a. efter en omtale af de amerikanske

frivillige behandlingsdomme uden for strafeloven (civil commitments) og om amerikanske behandlingsformer i øvrigt skriver følgende om danske forhold:

»Da kriminalitet såvel i form af stofhandel som almindelig berigelseskriminalitet omtrent er en eksistensbetingelse blandt intravenøst misbrugende unge, kommer en stor del i berøring med retsvæsenet. Den hyppigste konsekvens er betingede domme med vilkår om arbejde, bopæl og om nødvendigt lægeligt ledet afvænningsbehandling, eventuelt under indlæggelse. Det er imidlertid ekstremt sjældent muligt for forsorgsselskabets tilsynsførende at anvende nogen som helst form for autoritet til sikring af, at disse betingelser opfyldes, hvorfor de i næsten alle tilfælde blot er et slag i luften, der illustrerer retssystemets inkonsekvens. En opgørelse over forsorgsselskabets resultater med tilsyn af denne gruppe unge vil formentlig helt klart vise, at for en meget stor del har tilbudsfilosofien ikke været tilstrækkelig, og det er min opfattelse, at man kunne få langt bedre resultater, hvis der var mulighed for at tvinge de vilkårsbrydende til langvarig intensiv behandling i de tilfælde, hvor en sådan skønnes gennemførlig.«

Behandlingsdommen findes dog ikke at kunne indføres, før man har de nødvendige egnede langtidshandlingsprogrammer. »På indeværende tidspunkt ville en sådan lov blot forøge den eksisterende og overordentligt skadelige polarisering.« (p. 1128).

Det modsatte synspunkt gør Karen Berntsen sig til talsmand for i en artikel i Nordisk tidsskrift for Kriminalvidenskab 1973, p. 44, hvor hun fremhæver det som et afgørende grundlag for arbejdet med narkomaner, at klienten går frivilligt ind til behandlingen.

Dette synspunkt støttes af socialrådgiver Lene Licht (CK 8) i en artikel i samme tidsskrift, 1973, p. 120 ff. Udover på grundlag af sine erfaringer med behandling af kriminelle narkomaner at støtte frivillighedstanken, går Lene Licht det skridt videre, at hun selv ud fra den snævre målsætning fraskriver den negative motivation nogen effekt. Hun skriver herom bl. a.: »Jeg tror, de fleste ved nærmere eftertanke vil være enig med mig i, at man i et højt differentieret storbysamfund med en centraliseret kriminalforsorg ingen mulighed har for at prakti-

sere overvågning og kontrol. At unddrage sig tilsynskontakt fører endvidere i sig selv ikke til sanktioner, heldigvis, hvilket også klienten udmærket godt ved. Hvis man har nogen tiltro til, at negativ motivation har en heldig indflydelse, må man således erkende, at ikke engang en sådan er til stede, når klienten har lært systemet at kende.«

I »Redegørelse nr. II fra kontaktudvalget vedrørende ungdomsnarkomanien om visse sider af stofmisbrugsproblemets udvikling og forslag til påtrængende foranstaltninger« omhandles bl. a. spørgsmålet om administrative tvangsforanstaltninger (p. 90 ff).

Det understreges, at udvalget ikke har beskæftiget sig med indgreb, som kan foretages efter strafferetsplejens regler i forbindelse med konstaterede lovovertrædelser. Det følgende drejer sig derfor kun om visse almindelige bemærkninger vedrørende spørgsmålet om tvang og motivation.

Kontaktudvalget har stillet en række spørgsmål til en lang række overlæger, som har behandling af narkomaner inde på livet. Et af spørgsmålene lyder »er der efter Deres opfattelse behov for yderligere hjemmel for tvangsindlæggelse og tvangstilbageholdelse af unge narkotikamisbrugere?« I den forbindelse udtaler udvalget (p. 96): »mange præciserer også det uønskkelige og uhensigtsmæssige i selve tvangsbehandlingsprincippet, idet man finder en positiv motivation er af afgørende betydning for et heldigt udfald af en behandlingsprocedure.

En del mener, at der nok må siges at være behov for en udvidelse af tvangsindlæggelses- og især tvangstilbageholdelsesmulighederne, især hvor det drejer sig om ikke-psykotiske men alligevel svært medtagne stofmisbrugere, der mangler positiv behandlingsmotivation eller mister en sådan, inden behandlingen er tilnærmelsesvis færdig. Det præciseres dog flere steder, at en udbygning af tvangsreglerne må forudsætte en stærk udvidelse af behandlingstilbuddene.«

P. 97 fortsætter udvalget: »Tvangsmæssig behandling findes i almindelighed at være lidt ønskværdig ud fra et lægeligt synspunkt, idet en positiv behandlingsmotivation erfaringsmæssigt har vist sig at være af afgørende betydning for et gunstigt forløb af en afvænningsbehandling og derpå følgende varigere social integration.«

Der er i alt indkommet besvarelser fra 38

ledere af psykiatriske behandlingsafdelinger. Heraf er 21 negative eller tvivlende over for en udvidelse af tvangsbehandlingen, 13 anbefaler i større eller mindre grad en udvidelse af tvangsmulighederne, medens fire mener ikke at kunne tage stilling til spørgsmålet.

Blandt den førstnævnte gruppe kan følgende udtalelser fremhæves:

Professor Villars Lunn: »Omvendt gælder det, at udsigterne for et gunstigt resultat af tvangsbehandling i disse tilfælde i almindelighed må bedømmes overmåde pessimistisk. Dette er erfaringen fra indlæggelser af et betydeligt antal unge narkotikamisbrugere, som har fundet sted under et vist pres, for så vidt de pågældende lader sig indlægge i psykiatriske institutioner for at undgå anbringelse, der efter deres eget skøn forekommer værre, såsom fængsler eller ungdomshjem.«

Overlæge Henrik Hoffmeyer: »I betragtning af at en udvidet behandlingsmotivation må anses for at være en af de væsentligste forudsætninger for en vellykket og varig narkomanibehandling af ikke-sindssyge, finder vi ikke her, at noget væsentligt vil kunne vindes ved yderligere adgang til tvangsmæssige foranstaltninger . . . Udover disse særlige muligheder for tvangsmæssige foranstaltninger over for mindreårige og personer med kriminelle tendenser, føler man intet behov for at kunne iværksætte tvangsmæssige foranstaltninger over for andre særrupper.«

Overlæge, dr. med. Mogens Møllergaard: »Behandlingens resultat vil foreløbig være meget højt korreleret med patientens motivation, og tvangsforanstaltninger vil kunne ødelægge den terapeutiske situation.«

Overlæge Finn Jørgensen: »Det har i praksis vist sig, at unge stofmisbrugere i stigende grad frivilligt lader sig indlægge, ligesom de er villige til at forblive i lang tid i afdelingen.«

Overlæge Kai Arentsen: »Da afdelingen i en periode i 1968 anvendte § 43 (i lov om børne- og ungdomsforsorg, WR) i større omfang end tidligere, var forholdene særlig vanskelige og resultaterne ringere end nogensinde. Den altid meget svage motivation for en ændring forsvandt fuldstændig. Dette svarer til udenlandske erfaringer.

Noget anderledes stiller det sig, såfremt det er begribeligt for de unge selv, at et vist

tvangsmoment er berettiget, fordi den unge er kriminel eller psykotisk. Da accepteres indgrebet i den personlige frihed som noget uundgåeligt og langt mere »retfærdigt«. Men også disse sanktioner skal bruges med lempe, og en domspraksis med anbringelse på hospital som retsfølge efter ufarlig kriminalitet er i høj grad uønskelig.«

Overlæge Kirsten Nymgaard: »For mit eget vedkommende vil jeg være betænkelig ved en sådan yderligere hjemmel ud fra den betragtning, at det erfaringsmæssigt er særdeles vanskeligt at tvangsbehandle patienter, og at det specielt forekommer mig urimeligt at tvangsbehandle ikke-psykotiske mennesker.«

Overlæge P. J. Rasch: »I alle andre tilfælde (end sindssygeloven, straffelovens § 70, om særforanstaltninger og børneforsorgslovens § 43 a) må afvænningsbehandling anses for udsigtsløs, hvis den ikke sker frivilligt på basis af den eufomanes erkendelse af, at afvænnelse er nødvendig.«

Blandt de læger, som går ind for en udvidelse, understreges det i de fleste tilfælde, at udvidelsen kun skal dreje sig om tvangsbehandlingsmuligheder for visse særlige kategorier af stofbrugere, herunder især personer, hvis misbrug er af så svær karakter, at det medfører fare for varig personlighedsforandring, opståelse af psykoser eller varig social afsporing. Også blandt disse læger fremhæves det ofte, at en positiv motivering normalt er en forudsætning for, at der overhovedet er mening i at iværksætte en behandling. Overlæge Erik Strømgren, som stærkt går ind for yderligere hjemmel for tvangsbehandling, fremhæver således, »at tvangsforanstaltninger kun bør anvendes i tilfælde, hvor der foreligger velbegrundet behandlingsmæssigt sigte . . . Man bør selvsagt i den udstrækning, det overhovedet er muligt, undgå at anvende tvangsbestemmelser, og der er i det hele næppe nogen særlig stor del af narkotikamisbrugerne, over for hvilke sådanne bestemmelser vil være indicerede.«

Sammenfattende kan man vel for dette afsnits vedkommende sige, at udgangspunktet for behandlingen af narkomaner er det samme som det generelle udgangspunkt, nemlig at tvang udover at være inhuman også er ineffektiv og atterapeutisk. Det kan imidlertid ikke udelukkes, at tvangsbehandling i visse tilfælde er nødvendig. Hvornår

dette er tilfældet må som udgangspunkt afgøres ud fra de samme kriterier, som gælder uden for strafferettens område. (Det understreges, at de tilfælde, hvor der er uafviselig forbindelse imellem misbruget og risikoen for ny *alvorlig* kriminalitet, holdes uden for denne redegørelse).

4. Behandlingen af kriminelle alkoholister

Der er i udvalget flere gange blevet henvist til Kai Arentsen og C. J. Hansens undersøgelse som angiveligt skulle vise, at behandlingen af personer *med* vilkår havde væsentlig større effekt end behandlingen af personer uden sådanne vilkår. Det fremgår imidlertid af artiklen i Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab 1962, p. 354 ff, at dette ikke har været temaet for undersøgelsen. Det undersøgelsen viser er, at behandlingen af personer *med ubetinget* alkoholistvilkår fremviser bedre resultater end behandling af personer *med betinget* alkoholistvilkår. Baggrunden for denne forskel er ifølge overlæge C. J. Hansen formentlig især den, at socialrådgiverne på alkoholklinikken gjorde mere ud af behandlingen, når de vidste, at en behandlingsfaldit ville føre til, at klienten blev frihedsberøvet (typisk i arbejdshus).

C. J. Hansen er enig i, at en terapeutisk situation baseret på frivillighed ud fra et motivationssynspunkt er at foretrække frem for en situation baseret på tvang. Derimod mener han, at en tvangssituation, f. eks. i form af vilkår, kan virke fremmende på *behandlerens indsats*, idet det kan få ham til at føle større ansvar for klienten.

Herimod kan man formentlig med nogen ret indvende, at det er uetisk at opretholde vilkårene af hensyn til behandlernes indsats. Det er vel i øvrigt tvivlsomt, om det er alle behandlere, der lader sig motivere på denne måde, og selv i de tilfælde, hvor det måtte være sådan, kan der formentlig findes andre og bedre motivationsfaktorer over for behandlerne. Det ville f. eks. være nærliggende at tro, at en behandler ville føle endnu større ansvar over for en klient, som han ved sin egen personlige indsats på frivillighedens basis havde fået motiveret til behandling.

Jeg finder det herefter ikke uforsvarligt også på dette område at antage, at tvang er en uhensigtsmæssig motivationsfaktor, der på samme måde som ovenfor kun bør anvendes i de allersværeste tilfælde.

5. Afsluttende bemærkninger

Såfremt man måtte vælge at afskaffe særvilkårene - dels som sagt - fordi de må anses for ineffektive, dels fordi de meget let kommer til at erstatte aktive forsøg på at motivere den overvågede for behandling (jfr. hertil skyddskonsulent Barbro Schillander-Lundgren i Nordisk tidsskrift for Kriminalvidenskab 1973, p. 113 ff) må dette skridt modsvares af en eller anden form for effektiv motivation af de, der har behov for behandling. At skabe en sådan motivation på frivilligheds-basis hos en måske meget vrangvillig klient er en overordentlig krævende opgave, som formentlig mest praktisk kan løses af veluddannede socialrådgivere. At der, selv under forhold, hvor man tænker sig den traditionelle tilsynsfunktion ophævet samtidig med vilkårene, er opgaver nok for kriminalforsorgens socialrådgivere fremhæves også af Lene Licht, som i den ovenfor citerede artikel, bl. a. siger:

»Vi må (derfor) integrere klienten i de frivillige behandlingsinstitutioner, som også må have del i vore begrænsede ressourcer. Vi kan fortsat være ankerstedet, hvorfra klientens videre færd styres, og kontaktgruppe til myndighederne som hidtil. Vi vil nok i særlig grad kunne bistå ved efterbehandling af klienten, når han ikke mere er stofmisbruger, samt ved at veludbygge familieplejeorganisation i byen og på landet.«

Selv om det i og for sig er konsekvent helt at ophæve tilsynsbegrebet sammen med en eventuel ophævelse af særvilkårene, er det muligt, at man for at skabe kontakt mellem »motivator« og klienten må foreskrive pligt-mæssigt fremmøde i en vis kortere tid. Men bortset herfra mener jeg, at kontakten bør være frivillig. »Har klienten haft blot det mindste ud af kontakten, vil han vende tilbage. Hvis ikke, er tvang, som jeg har for søgt at vise, en absurditet.« (Lene Licht, op. cit).

Selv om man herefter måtte være enig i, at negativ motivation er ineffektiv (og inhuman og uværdig etc.) kan man med nogen ret spørge, hvorledes man bærer sig ad med at motivere klienterne positivt. Det er vel vanskeligt i præcise vendinger at angive, hvorledes en sådan motivationsproces kan gennemføres, men det er klart, at den må gå ud på, at man i samarbejde med klienten får gjort ham interesseret i selv at tilvejebringe

en ændring i situationen. Jeg tror i og for sig, at den bedste og mest jordnære beskrivelse af et sådant forløb er givet af Kurt Gordan i den tidligere omtalte bog om tilsyn og vejledning:

»Tilsynsværgen bør være stærkt opmærksom på at stimulere sin klient til samarbejde på alle måder i dette ords egentlige betydning. Det er en gammel erfaring blandt socialarbejdere, at det lønner sig lidet at tilrettelægge og styre for folk, hvis de ikke selv hjertet går ind for målsætningen. Mange nybegyndere har måttet gøre denne erfaring. De har måske i dage, uger eller måneder arbejdet intensivt på en plan til klientens bedste, de har måske gjort sig megen umage for at skaffe arbejde, en ny bolig eller for at få ham ind på en skole eller et kursus bare for til slut at møde hans ulyst eller ligefremme uvilje.

Ofte hænder det også i sådanne situationer, at klienten føler sig bundet af taknemmelighed og ikke tør tale om sin tvivl om planens rigtighed.

Problemet hænger nøje sammen med, hvad der ovenfor er sagt om tilsynsværgens glæde og frygt. Hvis der ikke er vokset et virkeligt samarbejde frem om planlægning og gennemførelse af planen, er der stor risiko for, at klienten betragter planen som noget, tilsynsværgen synes om, og arbejdet på dens gennemførelse som noget, denne får æren af.

Det er med andre ord ikke klientens plan, ikke hans fortjeneste, om den kan realiseres, og ikke hans ansvar, om den lykkes eller mislykkes. Til syvende og sidst er det altid klienten, som skal virkeliggøre en plan. Det er ham, som skal sætte noget ind på kursus, bo i den nye bolig, tilpasse sig kravene på den nye arbejdsplads. Er han ikke tilstrækkeligt indforstået med den kraftanstrengelse, det altid er at bryde med gamle vaner og tilpasse sig et nyt miljø, er det meget sandsynligt, at tilsynsværgens planer kun fører til nyt tilbagefald, hvor kloge og forudseende de så ellers er.

Man bør således helst ikke arbejde for klienten, men med ham. Et sådant konstruktivt samarbejde må bygges op fra grunden med stor omhu. Helt fra de første samtaler bør man stadig forvise sig om, at klienten virkelig følger med skridt for skridt, at han selv forstår og accepterer også beslutninger af

mindre betydning. Heraf følger, at man bør lade klienten ordne sine egne forhold i størst mulig udstrækning. Det er bedre, at han stimuleres til at handle selv, til at prøve at overvinde vanskeligheder, træffe beslutninger og gennemføre dem på egen hånd, end at vejlederen optræder som beskytteren, der ordner alt.

Selvstændighed i handlinger er en egen-skab, der er mangelfuldt udviklet hos mange af vore klienter. Den må hjælpes til modning, må opdyrkes langsomt. Denne opdragelsesproces begynder som i børneopdragelse i enkle hverdagssituationer, f. eks. ved at lade klienten selv bestille tid hos lægen, søge arbejde, tale med skolen, henvende sig på offentlige kontorer osv. Som i børneopdragelse må man regne med, at en sådan proces tager tid. Det er let forståeligt, at den handlekraftige og effektive tilsynsværge, ligesom moderen, der skal vejlede sit femårige barn i kunsten at vaske op, bliver utålmodig og synes, at det går bedre og hurtigere, hvis hun gør det selv. Men der er den risiko, at vejlederens effektivitet snarere hæmmer end udvikler klientens egen evne. Og vejlederens sikkerhed med hensyn til beslutninger og handlinger kan på samme måde modvirke klientens muligheder for at udvikle evnen til at vælge og tage ansvaret for sit valg.

Naturligvis kræves der somme tider hurtigt planlægning og iværksættelse af foranstaltninger, men ofte er det bedre at vente og give klienten lejlighed til selv at komme med forslag og turde gennemføre dem.

Naturligvis kan klientens usikre forsøg på at klare sin situation også medføre, at han ind imellem ødelægger chancerne og går glip af en gunstig mulighed. På den anden side er det vigtigt for hans personlighedsudvikling, at han får lov at gøre sine fejlgreb og erfaringer inden for forholdsvis vide grænser.

For mange klienter er en mangelfuld realitetsvurdering både angående egne forudsætninger og omgivelsernes krav karakteristisk. Egne forsøg og egne erfaringer kan bidrage til en bedre virkelighedstilpasning. Vejlederen bør holde sig hjælpende og støttende i baggrunden, gribe ind og give en håndsækning, når det behøves, men ikke før. Mange vejledere er alt for aktive i deres iver efter at hjælpe og begrænser derved klientens muligheder for at vokse sig stærkere.

Tilsynsværgemålets formål - ligesom al

opdragelse - er at hjælpe klienten til større selvstændighed og øget modning, til evnen til at handle i frihed under ansvar og i bevidsthed om egne muligheder og deres begrænsning.

I den henseende gælder det, at vejlederen hverken er for aktiv eller for passiv. Er han for passiv, risikerer han let at lægge alt for stort ansvar på sin klient og at opfattes som ligeglad og uinteresseret. Den bedste fremgangsmåde må være den gyldne middelvej, men med indstilling på efterhånden at overlade en stadig større del af aktiviteten med hensyn til beslutninger og handlinger til klienten . . . « (p. 42 ff).

Disse bemærkninger uddybes på p. 60 ff med en redegørelse for den tilsynsførendes personlige påvirkning af klienterne. Herfra citeres: »Hvis kontakten er god, har tilsynsværge ofte mulighed for at påvirke sin klient direkte. Indprentning af regler og forbud er af betydelig ringere værdi, end tålmodige forsøg på ved sin tolerance og forståelse lidt efter lidt at skabe en mere positiv og fordragelig indstilling til medmennesker hos klienten«. Senere hedder det: »Hos mange af vore klienter er denne normale samvittighedsudvikling forstyrret. De har ikke haft tryk i opvækstmiljøet og troen på, at der bag en befaling er en mening, omend den i øjeblikket er uforståelig. De føler sig uden for forældrenes og dermed også andres fællesskab og ser derfor ingen grund til at anerkende samfundets love, som deres egne. Når bud og formaninger ikke godtages indefra, fremtræder de kun som noget negativt som en tvang. I denne situation betragter de gerne alle overordnede og autoriteter lige fra forældre, lærere og chefer på arbejdspladsen til samfundet og dets repræsentanter, derunder tilsynsværge, som personer der pålægger dem en tvang, kræver uden at give noget til gengæld.« Og endelig p. 65: «Det konstruktive er ikke at bebryde klienten tilbagefald, men at drage nytte af dem og forebygge nye. Ved sammen med klienten indgående at analysere årsagerne til og omstændighederne ved tilbagefald, kan denne drage nytte af det.»

På baggrund af betragtninger af ovenstående art finder jeg således, at tvangen bør begrænses til et minimum, og at det nuværende system i udpræget grad har været behersket af en tro på tvang som det eneste,

der virkede motiverende. Det er nu nødvendigt, at blikket rettes væk fra tvangen, og at man forsøger at finde nye veje til at motivere

klienterne og kun falder tilbage på tvang i det omfang ingen andre muligheder står åbne.

Forsorgsarbejdet i 4 statsfængsler . April 1974

Nedenstående redegørelser for forsorgsarbejdet i 4 statsfængsler er udarbejdet på grundlag af 4 rapporter, der i begyndelsen af 1972 blev afgivet af forsorgskonsulent Agnes Haulrig i forsorgsudvalget.

Forsorgslederne Henny Fogtmann, H. C. Brodersen, Helge Bardtrum og Svend Heden Andersen har givet ændrende og supplerende oplysninger, således at rapporterne nu dækker forholdene ved udgangen af april måned 1974. Indarbejdningen af de supplerende oplysninger er foretaget af sekretariatet, der har ansvaret for eventuelle fejl og misforståelser.

Indholdsfortegnelse:

Statsfængslet på Kragsskovhede,
Statsfængslet i Horsens,
Statsfængslet ved Horserød,
Statsfængslet på Søbysøgård.

Statsfængslet på Kragsskovhede

I 1973 har der været et gennemsnitligt belæg på 210 indsatte, og omsætningstallet har været på 782. Belægget består hovedsagelig af recidivister, overvejende i alderen 20 til 28 år, med en gennemsnitlig opholdstid på 6 til 12 måneder.

Anstalten er struktureret således, at den er opdelt i 6 afdelinger, hvoraf de 5 huser fortrinsvis korttidsstraffede med afsoningstid på fra 30 dage til 4 måneder. På de 4 afdelinger på Kragsskovhede er der på hver afdeling plads til 43 indsatte, idet en afdeling består af 21 dobbeltværelser og 1 enkelt værelse. Når det er muligt, belægges nogle af dobbeltværelserne med kun 1 enkelt indsat. Den 5. afdeling har plads til 24 indsatte, alle på enkeltværelser. På Råbjergafsnittet er der plads til 54 indsatte, heraf 16 enkeltværelser. På hver afdeling er der 8 faste medarbejdere (vagtmester, overbetjente, betjente), og endvidere rummer afdelingen en socialrådgiver med en halvdags sekretær. Det samlede afdelingspersonale er ansvarlig for behandlingsarbejdet med de indsatte på afdelingen.

Afdelingspersonalet har forskellige relationer til den øvrige anstalt, således varetager vagtmesteren koordinationsopgaven over for værkpersonalet, ligesom vagtmester eller overbetjente deltager i overvagtmesterens morgenmøde for samtlige afdelingers personale. Flere repræsentanter fra afdelingen deltager i de ugentlige funktionærmøder. Endelig deltager socialrådgiveren i det ugentlige koordinationsmøde for socialrådgivere, hvor også anstaltens sygeplejersker deltager. Hver afdeling har en lærer fast tilknyttet, som sørger for relationen til undervisningssektoren.

Anstalten modtager som hovedregel nye

indsatte om torsdagen, og der er tilrettelagt en modtagelsesprocedure på hver afdeling for de nye indsatte for at få dem til at glide bedst muligt ind i afdelingens liv og få dem orienteret om de forskellige muligheder. Modtagelsesproceduren strækker sig normalt over ankomstdagen og den følgende dag. Afdelingens talsmand deltager i modtagelsesproceduren.

Funktionærmøde

Der afholdes et ugentligt funktionærmøde, hvori deltager repræsentanter fra hver afdeling samt repræsentant fra skolens personale. Møderne ledes af inspektør eller viceinspektør. For funktionærmødet forelægges de prøvelsesløsladelsesindstillinger, som viceinspektøren har fundet grund til at få diskuteret nærmere, enten på grund af uenighed om konklusionen, eller uenighed om de fastsatte vilkår. Endelig forelægges alle sager, hvori afdelingerne har givet afslag på prøveløsladelse. Endvidere er funktionærmødet tænkt som et mere åbent forum, hvor mere principielle ting kan diskuteres, ligesom det benyttes til en bredere orientering om interne forhold og eventuelt om nyt inden for kriminalpolitikken.

1. Forsorgsafdelingen

Afdelingen består af 6 socialrådgivere, herunder 1 forsorgsleder, 2 forsorgsfuldmægtige og 3 forsorgsassister. Dertil kommer 1 halvdags sekretær for hver socialrådgiver. Der er for tiden 3 socialrådgiverpraktikanter i afdelingen.

2. Forsorgsafdelingens fysiske placering i anstalten

Som nævnt opholder socialrådgiverne og sekretærene sig på deres respektive afdelinger. Forsorgslederen har kontor i administrationsbygningen.

3. Forsorgsmedarbejdernes placering i den arbejdsmæssige sammenhæng

Hver afdeling fungerer som en selvstændig enhed, hvor socialrådgiveren er et medlem af personalegruppen på afdelingen. Der afholdes daglige afdelingsmøder, hvor aktuelle sager diskuteres, og en gang om ugen er der et udvidet afdelingsmøde, hvor større mere principielle sager, som f. eks. prøveløsladelsesindstillinger, førstegangsd udgange, specielle udgange, kursusplaner, benådningssager, nyankomne indsatte etc. behandles. I dette møde deltager den til afdelingen knyttede lærer. Socialrådgiveren udfærdiger indstillinger vedrørende prøveløsladelse og benådningssager og videresender afdelingens indstilling til viceinspektøren, der, hvis han tiltræder indstillingen, sørger for udfærdigelsen af resolutionen. I modsat fald vil sagen blive videresendt til funktionærmødet.

Forsorgslederen varetager det sociale arbejde på enkeltværelsesafdelingen og koordinerer det sociale behandlingsarbejde, dels ved supervision af de enkelte socialrådgivere, dels gennem det ugentlige koordinationsmøde for socialrådgivere og sygeplejersker. Hun repræsenterer endvidere forsorgsafdelingen i diverse møder, ved besøg etc.

4. Den enkelte forsorgsmedarbejders sagsantal

Nyankomne indsatte fordeles altid til den afdeling, hvor de tidligere har været, og har de ikke afsonet på anstalten tidligere, places de efter pladsforholdene. Anden visitation finder ikke sted. En socialrådgiver kan således under normale forhold maksimalt have 43 indsatte plus de for tiden undvegne, der efter anholdelsen sidder rundt om i landet i diverse arrester og venter på overførsel til lukket anstalt. Den månedlige tilgang til anstalten er ca. 35 indsatte (der ses her bort fra hæfteafsonere).

Efter 1. oktober 1973 er socialrådgiverne befriet for opfølgning af tilsynssager, og anstalten fører selv kun yderst få tilsyn.

5. Sekretærbistand, praktiske hjælpemidler m.v.

Til hver afdeling er knyttet en halvdagssekretær, der dels har maskinskrivningsopgaver for hele afdelingen, dels en række opgaver til aflastning af forsorgsmedarbejderne, f. eks. opringninger til socialkontorer og folkeregistre m. v.

6. Journalsystemet

Ifølge fængselsdirektoratets cirkulære af 6. juli 1964 skal der for hver enkelt indsat i statsfængsel etc. foruden stamrulleblad føres

- 1) inspektionsjournal,
- 2) skoleblad,
- 3) forsorgsjournal,
- 4) læge-samt tandlægejournal.

Det fremgår af direktoratets cirkulære, at inspektionsjournalen foruden stamrulleudskrift skal indeholde kronologiske optegnelser vedrørende alt, der skønnes af betydning i forbindelse med den indsatte forhold under anstaltsopholdet. Det er anført, at der - uanset at der af skole, forsorgsafdeling og læge føres særskilt journal - også fra disse behandlingsgrupper skal tilføres inspektionsjournalen mere almen vigtige iagttagelser.

Det bestemmes endvidere, at der ved afsoningens begyndelse skal oprettes en forsorgsjournal. Heri foretages kronologiske optegnelser om alle ekspeditioner og oplysninger, der er af betydning med henblik på den indsatte resocialisering.

Forsorgsjournalen indeholder

- 1) stamrulleudskrift,
- 2) socialt status-skema, der udfærdiges ved indsættelse, løsladelse, ved overdragelse af tilsyn og ved genindsættelse,
- 3) de til forsorgskontoret indgåede skrivelser og genparter af derfra udgåede skrivelser,
- 4) eventuelt besøgsrapporter,
- 5) genpart af prøveløsladelsesindstilling,
- 6) prøveløsladelsesresolution,
- 7) redegørelse for tilsynsforløb m. v.

Forsorgsjournalen opbevares under anstaltsopholdet hos den enkelte forsorgsmedarbejder.

Forsorgsmedarbejderne i statsfængslet på Kragshovede finder det praktisk og rigtigt at have særskilt journal, men lægger dog

ikke skjul på, at systemet i nogen grad medfører dobbeltnotering, ligesom der undertiden kan herske tvivl om, hvorvidt et notat rettelig henhører i den ene eller anden journal.

Ved gennemgang af et større antal journaler er det i en række tilfælde konstateret, at der hverken i inspektionsjournal eller forsorgsjournal foreligger nærmere oplysninger om eventuelle erhvervsrelevante helbredsforhold, og at bedømmelser fra værkstederne er ret spinkle. Behandlingen i planrådene af den indsatte forhold vanskeliggøres herved i særdeleshed, fordi der ikke i møderne deltager repræsentant hverken fra lægesektoren eller fra værkstederne.

Forsorgsmedarbejdernes arbejdsopgaver

1) Det sociale bistandstilbud

Forsorgsafdelingen lægger vægt på, at bistand til løsning af eventuelle sociale problemer er et tilbud, som den indsatte kan tage imod eller lade ligge. Modsat tidligere tilstræbes meget bevidst at sætte den indsatte i en situation, hvor han selv må tage ansvaret for sin tilværelse også under anstaltsopholdet. Den indsatte inddrages i øvrigt i videst muligt omfang aktivt i løsningen af sine sociale problemer.

Enhver indsat indkaldes kort efter indsættelsen til en social samtale hos forsorgsmedarbejderen. Der foreligger på dette tidspunkt foruden retsakter, referat af den såkaldte grundsamtale, der straks efter indsættelsen optages af en vagtmester. Grundsamtalet fremtræder som en anamnese, bygget op over et resume af foreliggende akter samt den indsatte oplysninger.

Initiatsamtalen med forsorgsmedarbejderen har til formål

- at etablere kontakt med den indsatte,
- at søge den sociale situation afklaret og et eventuelt behov for social bistand afdækket,
- at konfrontere den indsatte med et eventuelt tilbud om social bistand, og
- at træffe aftale om indholdet af det eventuelle bistandsprogram om fremgangsmåden i forbindelse med gennemførelsen.

Det fremgår af journalmaterialet, at forsorgsmedarbejderne under denne første samtale systematisk gennemgår i alt fald følgende spørgsmål:

- 1) relation til folkeregistre
- 2) skattegæld. Der tilstræbes her afklaring af skattegældens størrelse og i en række tilfælde lempelser.
- 3) bidragsgæld.
- 4) gæld, herunder afbetalingsforpligtelser.
- 5) spørgsmålet om udbetaling af eventuelt tilgodehavende feriepenge.
- 6) planlægning og gennemføring af etablering ved løsladelsen.

Forsorgsmedarbejderen står som det naturlige forbindelsesled til andre sociale institutioner og har til opgave at påse, at det almindelige sociale hjælpesystem udnyttes også til fordel for kriminalforsorgens klientel.

Hyppigst forekommende er forhandlinger med socialkontorerne vedr. beklædningshjælp, underholdshjælp i forbindelse med prøveløsladelse etc. Forsorgsmedarbejderen udfærdiger sammen med den indsatte det i forsorgslovens § 38 omhandlede grundlag for opnåelse af hjælp i henhold til forsorgsloven, og i en lang række tilfælde imødekommes ansøgningen på det således foreliggende grundlag. De forskellige socialkontorers praksis synes imidlertid ret uensartede, og ankesager forekommer ikke helt sjældent.

Samarbejde med revalideringscentre er i de senere år forstærket, således at anstalten ret hyppigt har besøg af den lokale revalideringskonsulent. På grund af de indsatte gennemsnitlige unge alder er antallet af revalideringssager dog ikke særligt dominerende. En revalideringssag igangsat før den indsatte ankomst til anstalten vil altid blive fulgt op.

Socialrådgiveren planlægger sammen med den indsatte den sociale bistand, han ønsker at modtage, og skønner herefter over, om nogle af arbejdsopgaverne kan uddelegeres til afdelingens øvrige personale.

2) Udgangstilladelser til indsatte

Som nævnt tager afdelingen stilling til ansøgning om første udgang for hver enkelt indsat, medens det rent praktiske arrangement vedrørende udgangen ordnes centralt for hele anstalten af en overbetjent. Afdelingen godkender hver følgende udgangsansøgning, idet den bliver holdt orienteret om eventuelle misbrug af tidligere afholdte udgange. Drejer det sig om særlige udgange

efter udgangscirkulærets § 31 arrangerer afdelingen alt det praktiske vedrørende udgangen. Afdelingen forestår naturligvis også det praktiske arrangement af udgange i forbindelse med arbejdssøgning og med udearbejde.

3) *Forberedelse af prøveløsladelse*

I god tid forud for det mulige prøveløsladelsestidspunkt optager forsorgsmedarbejderen kontakt med den indsatte for at drøfte spørgsmålet, herunder hans holdning til eventuelle vilkår.

Sagen forelægges afdelingen, der i fællesskab beslutter, hvilke indstillinger der skal udfærdiges, og herunder hvilke vilkår der skal tilknyttes prøveløsladelsesindstillingen.

Efter at kompetencen vedrørende tilsyn pr. 1. oktober 1973 er overgået til den frie kri-

minalforsorg, følges tilsynene ikke op efter prøveløsladelsen.

Samarbejdet med den frie kriminalforsorg foregår således før prøveløsladelsen i en diskussion om vilkår, hvis den frie kriminalforsorg i forvejen kender den pågældende, ligesom der diskuteres tilsynsførende og etablering af tilsynskontakt.

Forsorgslederen anfører, at en ny faktor i prøveløsladelsessituationen er de mange udeblivelser og undvigelse, der ofte sker på tidspunkter, der ligger tæt op af det tidspunkt, hvor prøveløsladelsesindstillingen skulle have været skrevet. Dette betyder, at man ret ofte står over for at skulle skrive indstilling på en indsat, der opholder sig i en arrest i den anden ende af landet, og som man muligvis ikke har set i uger eller måneder.

Statsfængslet i Horsens

I anstalten modtages indsatte i overensstemmelse med cirkulære af 29. juni 1973 om fordeling mellem statsfængslerne m. v. og cirkulære af 29. juni 1973 om anbringelse i kriminalforsorgens anstalter.

Der var den 24. april 1974 indsat 187 fængselsafsonere, 6 forvaringsafsonere og 2 varetægtsfængslede.

De indsatte er uanset karakteren af den strafferetlige sanktion placeret side om side på de forskellige belægningsafsnit.

Til anstalten er knyttet et anneks i Amstrup, beliggende ca. 26 km nordøst for Horsens. Annekset, der er en åben afdeling, benyttes foruden til rent terapeutiske formål væsentligst som et sted »til udslusning af indsatte«.

Anstalten ledes af en fængselsinspektør, der som stedfortræder har en vicefængselsinspektør.

Inspektøren står som koordinator af arbejdet, og der lægges fortsat i anstalten vægt på at sikre et positivt og støttende anstaltsmiljø. Med henblik på koordinationen af behandlingsarbejdet vedrørende den enkelte indsatte gennemføres en daglig konference, der ledes af inspektøren eller viceinspektøren. Konferencen er åben for alle medarbejdere, der har mulighed for at deltage, og et stort antal medarbejdere slutter op om konferencen. Samtlige forsorgsmedarbejdere har pligt til at deltage i konferencen med mindre meget nødvendige gøremål kræver deres tilstedeværelse andetsteds.

Der afholdes en gang ugentligt et funktionær-møde. I møderne, der ledes af inspektøren, deltager repræsentanter fra alle personalegrupper. Den sagsbehandlende forsorgsmedarbejder skal være til stede.

På møderne drøfter man spørgsmål om prøveløsladelse, overflytning til åben anstalt, frigång og lignende, for den indsatte meget væsentlige foranstaltninger.

Endvidere er institueret et ugentligt formøde.

Formødet består af forsorgsfuldmægtig eller forsorgsleder, den sagsbehandlende forsorgsmedarbejder, afdelingsbetjenten og vagtmesteren. Formødet forbereder alle funktionær-mødesager og kan tilkalde andre repræsentanter, f. eks. psykiater eller psykolog, som har særligt kendskab til den klient, hvis sag skal behandles. Enhver har ret til at komme for at give sin mening til kende.

Endvidere må nævnes, at man har nedsat et udgangsudvalg bestående af viceinspektør, overvagtimester og forsorgsleder. Dette udvalg behandler en gang ugentlig ansøgninger om orlov eller udgang og tilkendegiver ved sin afgørelse, om der er tale om tilladelse til orlov i normalt omfang eller f. eks. en enkeltstående udgang med eller uden ledsager. Udgangsudvalget tilkalder altid afdelingsbetjenten og den sagsbehandlende forsorgsmedarbejder, men i øvrigt har alle ret til at komme til mødet for at udtale sig.

Endelig må nævnes, at der nu er indført en egentlig modtagelsesprocedure. Normalt modtages til afsoning mandag og tirsdag. Efter en kort visitation hos vagtmesteren placeres den indsatte på den afdeling, hvor han skal bo. Der udleveres ham en pjece om anstalten, og afdelingsbetjenten orienterer den pågældende om de almindelige dagligdags ting. Onsdagen bruges til rundvisning i anstalten, hvor man beser en del af værkstederne og andre lokaliteter i anstalten. Endvi-

dere tager psykologerne samtaler med de nyindsatte.

Torsdagen bruges til en mere bred orientering. Dagen starter med, at en talsmand fortæller om talsmandsinstitutionen. Inspektør eller viceinspektør om bestemmelser og orlov o. lign., og endelig har så de enkelte afsnitsledere (overvagtimester, fængselsforvalter, oversygeplejerske osv.) en times orientering med de indsatte.

Freitag eftermiddag mødes de forskellige afsnitsledere under forsæde af psykologen for at drøfte de nyindsatte. Man orienterer hinanden om de oplysninger, man har. Man drøfter den pågældendes arbejdsplacering, uddannelsesønsker o. lign. og prøver i grove træk at skitsere opholdstiden. Derefter deltager den nyindsatte selv i mødet, hvor han orienteres om skitsen og selv kan uddybe sine ønsker, stille spørgsmål o. lign.

Konklusionen af modtagelsesmødet tilgår hovedjournal og forsorgsjournal.

Forsorgsafdelingen

1. Personale

Forsorgsafdelingen er ikke længere delt op i to afsnit, men arbejder derimod i to grupper. Opbygningen illustreres bedst således:

Forsorgsleder

Vest

Forsorgsfuldmægtig Hans P. Jensen

1. etage - forsorgsass. K. Jeppesen

2. etage - forsorgsass. P. Henriksen

3. etage — forsorgsass. Frank Nielsen

4. etage - forsorgsass. Bukhave

+ en socialrådgiverpraktikant

Øst

Forsorgsfuldmægtig H. Meldgaard

1. etage - isolationsafd.

2. etage - forsorgsass. Arne Larsen

3. etage - forsorgsass. Kr. Bækgaard

4. etage - forsorgsass. Thagaard

+ en socialrådgiverpraktikant.

Der er i øjeblikket 2 socialrådgiverpraktikanter, og dette vil nok fremtidig være det normale.

2. Forsorgsafdelingens fysiske placering.

Hele forsorgsafdelingen er nu placeret på

2. etage i administrationsbygningen. De indsatte kan selvfølgelig fortsat kaldes til samtale på den enkelte forsorgsmedarbejders kontor, men som oftest finder samtalerne sted ude i afdelingen, hvor forsorgsmedarbejderen er til stede flere gange om dagen.

5. Forsorgsmedarbejdernes placering i den arbejdsmæssige sammenhæng

Afdelingens to grupper arbejder nu som en enhed kun med den forskel, at den ene gruppe tager sig af vestfløjen, og den anden tager sig af østfløjen. Hver gruppe ledes af en forsorgsfuldmægtig, og forsorgslederen tager sig af koordinationsopgaverne, således at grupperne arbejder efter samme retningslinier og ud fra de samme principper.

Begge grupper holder et dagligt møde, hvor man drøfter klienter, orienterer og rådspørger samt træffer beslutninger. Hver 14. dag holder hele forsorgsgruppen et møde, hvor man drøfter forskellige opståede problemstillinger og finder frem til fællesløsninger.

En gang i kvartalet holder hele forsorgsgruppen et møde med ledelsen, såfremt man finder behov derfor.

Man kan konstatere, at behovet nu efter en indkøringsperiode er dalende. Dette hænger nok sammen med, at forsorgslederen, der er frigjort for egentlig klientarbejde, har fået bedre tid og mulighed for at være formidler af synspunkter mellem ledelse og forsorgsmedarbejdere.

4. Den enkelte forsorgsmedarbejders sagsmængde m. v.

Som det vil fremgå af det foranstående er der tilknyttet en forsorgsmedarbejder til hver afdeling, og det indebærer, at hver forsorgsassistent i øjeblikket har 28 klienter (maksimum) i anstalten. Hver eneste har nogle tilsyn. Antallet ligger i øjeblikket på 5 tilsyn som det laveste og 24 tilsyn som det højeste, idet man fortsat fører 107 tilsyn herfra, nemlig 20 prøveløsladte forvarede og 87 prøveløsladte fængselsfanger.

For de to fuldmægtiges vedkommende er det sådan, at den ene tager sig af fastboende på sygeafdelingen, og den anden tager sig af fastboende i 1. øst. Det drejer sig om de få indsatte, der ønsker at afsone i enrum. Derudover har denne fuldmægtig klienterne på

den helåbne afdeling i Amstrup. Desuden har hver af de to fuldmægtige nogle specielle - måske vanskelige klienter, som forsorgsassistenterne er kørt fast med.

5. Sekretærbistand, praktiske hjælpemidler

Der er til forsorgssektoren knyttet to hel-dagsansatte sekretærer samt tre halvdags, i alt 3½. Der er sket en reduktion i forbindelse med sammenlægningen af de to afdelinger. Det er i øjeblikket sådan, at 2 damer skriver for den ene gruppe + forsorgsleder og 1½ dame skriver for den anden gruppe, men i øvrigt hjælper man hinanden, som det er nødvendigt.

Sekretæren tager sig ud over skrivearbejdet af flere opgaver - f. eks. statistik - bilagsudfærdigelse i forbindelse med udbetalinger — udfærdigelse af mange småskrivelser.

6. Journalsystemet

Journalsystemet er opbygget i overensstemmelse med de i fængselsvæsenets cirkulære af 6. juli 1964 angivne retningslinier.

Man har oprettet almindelig forsorgsjournal for alle indsatte og har for øjeblikket under overvejelse at forlade anvendelsen af den hidtil brugte behandlingsjournal. I behandlingsjournalen indføres alle relevante oplysninger om den indsatte.

Forsorgsarbejdets indhold:

Som det fremgår af den af Agnes Haulrig udarbejdede rapport, var der tale om en skæv arbejdsfordeling forsorgsmedarbejderne imellem, idet idømmelse af forvaring var stærkt faldende de sidste par års tid før ophævelsen i juli 1973. Dette førte til, at man i november 1972 gik over til en fordeling af klienterne mellem forsorgsmedarbejderne ud fra det første bogstav i klientens efternavn - altså nøjagtig som den frie kriminalforsorg har det, men dette gav heller ikke nogen hensigtsmæssig fordeling, hvorfor man den 1. januar 1974 gik over til at knytte en forsorgsmedarbejder til hver afdeling. Dette skete også ud fra, at man ønskede et mere integreret samarbejde med afdelingspersonalet, og at man ønskede at intensivere klientarbejdet i anstalten. Dette er lykkedes, selv om der har været tale om store vanskeligheder i en periode, hvor an-

stalten blev presset til det yderste med hensyn til indsættelser.

Man prøver ved forsorgsarbejdet at holde sig forsorgsudvalgets betænkning for øje, idet man der finder en ganske rimelig målsætning for arbejdet. Der tænkes her på de 3 faser, nemlig

- 1) Visitationsfasen
- 2) Planlægnings- og realiseringsfasen
- 3) Forberedelse af prøveløsladelse eller løsladelse og iværksættelse af disse ting.

Meget hurtigt efter modtagelsesugen kalder forsorgsmedarbejderen klienten til indrulleringssamtale, hvor man i første omgang søger at klarlægge og løse de ganske almindelige sociale problemer, men også er opmærksom på de familiemæssige relationer og f. eks. drøfter med den indsatte, om han ønsker, der aflægges hjemmebesøg.

I indrulleringssamtalen nærmer man sig også problemerne omkring en planlægning af opholdstiden, men hvor meget man gør ud af det i første omgang afhænger selvfølgelig af afsoningslængden. For en stor del indsat-tes vedkommende vil det dog være således, at man ret omgående skal igang med en virkelig planlægning, idet tiden er kort, såfremt man skal gå ind i en realistisk uddannelsesplanlægning. Meget ofte må man have kontakt med andre sociale institutioner, f. eks. revalideringscenter, socialkontorer og uddannelsescentre uden for anstalten, idet mulighederne for uddannelse i huset er meget små. Ofte vil man være i tidnød, idet dette jo er en lukket anstalt, hvor man må være opmærksom på visse tidsintervaller, inden man kan bruge de muligheder, der ligger uden for anstalten.

8 uger før prøveløsladelsesdatoen behandles klienten på formøde og funktionærmøde, og ihvert fald senest på dette tidspunkt skal forsorgsmedarbejderen have hele planlægningen ajourført. Ofte vil en hel del af det, man på dette tidspunkt skal have drøftet igennem med klienten, være klaret af, således at der egentlig blot bliver tale om en fortsættelse af noget igangværende, eller måske en afrunding. Forsorgsmedarbejderen skal aflevere en bedømmelse med følgende hovedpunkter:

Formålet med drøftelsen
dommen
arbejde/underhold

bopæl
sociale forhold
indsattes holdning
tilsyn
bemærkninger
konklusion

Skal tilsynet delegeres til en af den frie kriminalforsorgs afdelinger, vil der derfra være indhentet udtalelse om tilsynslængde og vilkår, og tilsynsafdelingen inviteres i øvrigt altid til at deltage i funktionærmødet. Den enkelte forsorgsmedarbejder gør i øvrigt meget ud af at drøfte de forskellige vilkår med klienten, således at man sikrer sig, at han er indforstået med de vilkår, der bliver givet i forbindelse med en prøveløsladelse.

I den sidste del af indsættelsesperioden drøftes det med den indsatte, om han selv vil prøve at få arbejde og bopæl under en af sine orlovsture, og langt de fleste klienter vil nok selv kunne klare problemerne, men bliver der udtrykt ønske om forsorgsafdelingens bistand i så henseende, tager man den pågældende med på forsorgsudgang, således at bolig og arbejdsforhold ligger klar ved prøveløsladelsen. Såfremt der er behov derfor, vil der også være skaffet kontakt til socialkontoret, og det er vel nok i øjeblikket et stort antal tilfælde, idet der er en del korttidsafsonere, som ikke har nået at opspare nogen kapital, og man må hele tiden regne med, at selv om den prøveløsladte er i arbejde omgående, vil der næsten altid gå 3 uger, inden den første lønudbetaling finder sted.

Man gør meget ud af at prøve at løse boligproblemet og er i en lang række tilfælde, hvor den indsatte ønsker det, i forbindelse med boligselskaber for at fremskaffe lejlighed. Dette giver et ret omfattende arbejde, idet man jo må i forbindelse med magistrater for at få hjælp til boligindskud og for fremskaffelse af boligskring.

Som det fremgår af det foranstående, fører man fortsat her i afdelingen en del tilsyn selv, og selv om man delegerer i større omfang end tidligere, vil det vel nok fortsat være sådan, at man ved anstalten her vil konstatere, at der er et ret stærkt behov for, at man selv fører tilsyn med prøveløsladte. Dette må ses med baggrund i, at forsorgsmedarbejderne pr. tradition er minded for

dette arbejde, og ligesom vil have svært ved at godtage en tilkendegivelse fra en tidligere tilsynsafdeling om, at tilsynet er formålsløst, idet man, selv om der er tale om vanskelige klienter med en langvarig kriminell fortid - eller måske netop derfor, oplever, at der under anstaltsopholdet sker en udvikling, som måske er svær at overbevise andre om, og så vælger man simpelthen at køre tilsynet selv, hvor det er muligt. Dertil kommer, at noget af det, der kendetegner vore klienter, vel nok, er, at de lider under, at de har haft alt for mange kontaktknæk i forhold til de mennesker, de har mødt, og er en mand så indsat her gennem længere tid og får en god kontakt med en forsorgsmedarbejder og ønsker, at denne skal køre tilsynet, finder man det forkert, at man så trods dette alligevel afgiver tilsynet, og ligesom lader manden opleve, at man alligevel ikke havde ret meget tilovers for ham, for nu skal han på ny tale med en person, som han ikke kender ret meget eller kun ganske lidt til.

Endvidere må man være opmærksom på, at det kan være en fordel i tilsynsarbejdet, at man her har hele anstalten at trække på, dvs. at man har alle de forskellige specialister inden for rækkevidde, såfremt der er behov derfor. Her ved anstalten har man nu i mange år brugt frivillige indlæggelser i stor udstrækning, og der er ingen tvivl om, at mange kriminelle recidiv derved er undgået, således at man har kunnet få lov at fortsætte selv vanskelige tilsyn videre til en heldig afslutning. Som et levn fra forvaringstiden har man også en rummelig bevilling på hjælpekontoen, og der er ingen tvivl om, at også dette spiller ind i resocialiseringsarbejdet. Dette selv at føre tilsyn er et positivt indslag i forsorgsarbejdet, idet det giver forsorgsmedarbejderne større tilfredshed i arbejdet, noget der ved diskussion forsorgsmedarbejderne imellem er blevet lagt megen vægt på, og det er blevet fremført, at skulle den mulighed forsvinde fra anstaltsafdelingerne, kan man ikke længere finde nogen større tilfredshed i arbejdet, fordi man ved delegering ligesom slet ikke ser noget resultat af sit arbejde. Det er klart, at tilsynsarbejdet er meget tidkrævende, idet man kommer ind på mange spørgsmål i relation til klienten og dennes familie, men jeg føler mig overbevist om, at den tilfredshed, det giver i arbejdet, meget let opvejer de ulemper, der kan være

tale om. Man må notere, at en stor del af de, der har været under tilsyn, fortsat kontakter forsorgsmedarbejderen efter tilsynets udlob, måske blot for at tale med manden, men også for at få råd og vejledning, når problemerne bliver for store. Som det vil fremgå af det foranstående, vil jeg fortsat mene, at anstalten skal have mulighed for at fore egne tilsyn, såfremt klienten og forsorgsmedarbejderen mener dette rimeligt.

Afsluttende bemærkninger

Ved omstruktureringen er der sket en rati-

onalisering i personalemæssig henseende, således at man væsentligt mere formålstjenligt end tidligere udnytter de medarbejdere, der er i afdelingen, det være sig såvel sekretærer som forsorgsmedarbejdere. Man har fået et mere intensivt samarbejde med de øvrige personalegrupper, herunder specielt med afdelingerne, skolen og arbejdsdriften, hvilket har betydet en intensivering af forsorgsarbejdet i anstalten, uden at man har været nødt til at slippe de tilsyn, man har haft ansvaret for. Siden straffelovsændringen er »omsætningen« i anstalten blevet betydeligt større end tidligere.

Statsfængslet ved Horserød

I *kvindefængslet* modtages fængselsafsonere, hæfteafsonere samt varetægtsfængslede, og belægningsantallet udgjorde den 26. maj 1974 i alt 63 indsatte (+ 6 børn) - heraf 38 fængselsafsonere, 7 hæfteafsonere, 17 varetægtsfængslede samt 1 idømt forvaring.

1 *mands fængslet* modtages fængselsafsonere og hæfteafsonere - den 26. maj 1974 androg belægningsantallet henholdsvis 80 fængselsafsonere og 34 hæfteafsonere.

P. t. modtages i mandsfængslet domfældte i alle aldre og med afsoningstider fra 30 dage op til 3-4 år, ligesom der jævnligt overføres indsatte med såvel kort- som længerevarende straffe fra lukkede anstalter og også fra andre åbne anstalter (princippet om regionalanbringelse), hvortil kommer modtagelse af et mindre antal tuberkuløse eller tuberkulosesuspekterede indsatte - den 26. maj 1974 drejede dette sig om i alt 4 indsatte.

Anstalten er opbygget med fængselsinspektøren/viceinspektøren som koordinator af det almene behandlingsarbejde vedrørende den enkelte indsatte. Med det formål at sikre kommunikationen til de forskellige personalegrupper samt til behandling af visse specielle problemer er institueret faste møder, råd m. v.

»*Morgenmødet*« afholdes dagligt kl. 9.30 på fængselsinspektørens kontor. I mødet, der ledes af inspektøren, deltager viceinspektøren, overvagtimesteren, en ledende overbetjent fra kvindefængslet samt undervisnings- og forsorgslederen. Mødet fungerer som informations- og kommunikationsorgan vedrørende anstaltens daglige forhold og den enkelte indsatte. Posten samt rapporter fra

de forskellige afdelinger gennemgås, og der udstedes instrukser til de respektive personalegrupper via de tilstedeværende repræsentanter. Samtlige forsorgsmedarbejdere var tidligere faste deltagere i mødet, men for ganske nylig er indført en ændring, således at nu kun forsorgslederen deltager.

Forsorgslederen videregiver informationerne til forsorgsafdelingens øvrige medarbejdere på et møde, der afholdes dagligt kl. 11 på forsorgslederens kontor - det såkaldte »postmøde«.

Arbejds- og uddannelsesrådet nedsattes i marts 1971 med den opgave at behandle spørgsmål om de indsattes uddannelse og genoptræning m. v., jfr. justitsministeriets cirkulære af 31. december 1969 som senere ændret ved cirkulære af 30. juni 1971.

Rådet ledes af undervisningslederen og har som permanente medlemmer fængselsforvalteren og forsorgsfuldmægtigen (sekretær for rådet). Endvidere deltager i møderne afdelingsbetjent, værkfører fra arbejdspladsen samt den sagsbehandlende forsorgsmedarbejder. Den indsatte deltager partielt i drøftelsen af sin sag.

Det fremgår af fængselsinspektørens instruks af 17. marts 1971, at rådet inden for rammerne af fængselsinspektørens kompetence træffer beslutning i spørgsmål om uddannelse, uanset om den indsatte skal have ophold i anstalten eller uden for denne i undervisningsperioden, dog skal tvivlsomme tilfælde samt tilfælde, hvor der ikke er enighed blandt rådets medlemmer, forelægges funktionærmødet subsidiært »morgenmødet«. For så vidt angår spørgsmål om arbejde og genoptræning uden for anstalten træffes afgørelsen af funktionærmødet subsidi-

diært »morgenmøde«, men forelægges dette af arbejds- og uddannelsesrådet. Rådet kan i øvrigt, såfremt man finder det hensigtsmæssigt, foreslå internt arbejdsskift for en indsat - f. eks. som led i en arbejdsprøvning.

»Funktionærmødet« - Til behandling af prøveløsladelsesspørgsmål, eventuelt benådningsspørgsmål, er institueret funktionærmødet, der afholdes én gang ugentlig. På funktionærmøderne forelægges ud over nævnte spørgsmål afgangsbemædelser på indsatte, der løslades efter endt straf, ligesom man med ca. 3 måneders mellemrum gennemgår almindelige bemædelser vedrørende den enkelte indsatte.

I funktionærmødet, der ledes af viceinspektøren, deltager undervisningslederen, eventuelt læreren, samt alle forsorgsmedarbejdere med relation til de behandlede sager, fængselspræsten, fængselsforvalteren, overvagtimesteren samt vagtmesteren fra kvinde-fængslet. I fornødent omfang tilkaldes andre med særligt kendskab til den indsatte, der selv kan anmode om at få foretræde for mødet.

»Forsorgsmødet« - der afholdes 1 gang månedligt — den første mandag i måneden — et sådant møde med deltagelse af fængselsinspektøren, vicefængselsinspektøren samt alle forsorgsmedarbejdere, hvorunder man forsøger at gøre en status over forsorgs-afdelingens øjeblikkelige arbejdsmæssige situation samt endvidere drøfter mere generelle spørgsmål og afgørelser.

Forsorgsafdelingen

1. Personale

- 1 forsorgsleder
- 1 forsorgsfuldmægtig
- 2 forsorgsassistent, hvoraf den ene stilling ikke er besat
- 2 deltidsansatte sekretærer

Der er for tiden 1 socialrådgiverpraktikant i afdelingen.

2. Forsorgsafdelingens fysiske placering

Forsorgsafdelingen er placeret i en administrationsbygning beliggende mellem mands- og kvindefængslet. Forsorgsmedarbejderne har alle eget kontor. Samtalerne med de indsatte finder sted dels på kontorerne, dels på belægningsafdelingerne. Pr.

29. november 1971 er gennemført en ordning, ifølge hvilken den enkelte forsorgsmedarbejder én gang ugentlig i et par timer efter almindelig arbejdstids ophør er at træffe på det eller de belægningsafsnit, der henhører under pågældende. Med ordningen tilstræbes en udbygget og mere naturlig kontakt med de indsatte.

5. Forsorgsmedarbejdernes placering i den arbejdsmæssige sammenhæng.

Forsorgsmedarbejderne er på linie med andre personalegrupper placeret til varetagelse af delopgaver i forbindelse med den enkelte indsatte. De arbejder i sagsbehandlingen alle sideordnede og med direkte ansvar over for inspektøren.

Forsorgslederen har reduceret sagsmængde med sigte på varetagelse af egentlige ledelsesfunktioner i relation til forsorgs-afdelingen, herunder koordinations- og supervisionsopgaver. Forsorgslederen repræsenterer i øvrigt afdelingen i »morgenmødet«, samarbejdsudvalgs-, og styringsgruppemøder m. v.

Der foreligger endnu ingen beskrivelse af forsorgslederens arbejdsopgaver, men det er såvel inspektørens som de øvrige forsorgsmedarbejders opfattelse, at forsorgslederstillingen eo ipso indebærer egentlige ledelsesfunktioner for så vidt angår forsorgsarbejdet.

Forsorgsfuldmægtigen fungerer som stedfortræder for forsorgslederen i dennes fravær og varetager i øvrigt som foran anført hvervet som sekretær for arbejds- og uddannelsesrådet.

4. Den enkelte forsorgsmedarbejders sagsmængde m. v.

Den indsatte placeres ved indsættelsen på et bestemt belægningsafsnit og får dermed tilhørsforhold til en bestemt forsorgsmedarbejder. Der er dog såvel initialt som under opholdet mulighed for at imødekomme eventuelle individuelle ønsker om samarbejdsrelation til en bestemt forsorgsmedarbejder.

Under forudsætning af fuldt belæg udgør den enkelte forsorgsmedarbejders sagsantal følgende:

forsorgslederen 20
forsorgsfuldmægtigen 40 + alle mandlige

hæfteafsonere
forsorgsassistenterne 40 pr. medarbejder.

I følge forsorgsfuldmægtigens oplysninger er det sociale bistandstilbud til hæfteafsonere insufficiant, idet man på grund af manglende kapacitet må begrænse indsatsen til kun at omfatte de ganske konkrete problemer, den indsatte spontant moder med. Erfaringerne viser imidlertid, at ikke få hæfteafsonere har massive sociale problemer, og bl. a. med henblik på denne gruppes behov er der ifølge foreliggende oplysninger en for tiden verserende ansøgning om en udvidelse af forsorgsmedarbejderstaben.

5. Journalsystemet

Journalsystemet er opbygget i overensstemmelse med de i fængselsdirektoratets cirkulære af 6. juli 1964 angivne retningslinier. Der henvises til redegørelsen i den tidligere fremsendte rapport vedrørende forsorgsarbejdet på statsfængslet på Kragsskovhede, pkt. 6.

En gennemgang af et større antal sager har vist, at der hersker en del usikkerhed med hensyn til spørgsmålet om aktstykkers og journalnotaters tilhørsforhold i den ene eller anden journal. Det er i øvrigt konstateret, at der såvel i inspektionsjournalen som i forsorgsjournalen savnes oplysninger om erhvervsrelevante lidelser.

Forsorgsarbejdet

Den enkelte forsorgsmedarbejder arbejder individuelt, og der afspejler sig i journalmaterialet tydelige forskelle i sagsbehandlingen, men det skal her tilføjes, at man mere og mere forsøger en ensrettet journal- og sagsbehandling. Et fælles hovedprincip er dog, at bistand til løsning af sociale problemer er at betragte som et tilbud.

Alle fængselsafsonere indkaldes så hurtigt som muligt efter indsættelsen til en samtale med forsorgsmedarbejderen. Formålet med forstegangssamtalen er foruden at etablere kontakt med den indsatte at skaffe oplysninger til brug ved udfærdigelsen af det sociale statusskema. Forsorgsmedarbejderen får herigennem et billede af den indsattes sociale situation, og den indsatte får mulighed for at formulere ønsket om bistand til løs-

ning af eventuelle problemer af forsorgsmæssig karakter. Vedrørende karakteren af de sociale problemer, der ydes bistand til afklaring, eventuel løsning af, henvises til den tidligere fremsendte rapport vedrørende forsorgsarbejdet i statsfængslet på Kragsskovhede. Supplerende skal nævnes, at forsorgsmedarbejderne i statsfængslet ved Horserød i visse tilfælde med positivt resultat selv har udfoldet bestræbelser på at skaffe en indsat bolig, herunder lejlighed.

I et vist omfang optager forsorgsmedarbejderne ifølge aftale med den indsatte kontakt med de pårørende ved aflæggelse af hjemmebesøg eller gennem samtaler i anstalten. I enkeltstående tilfælde forekommer i øvrigt udgang under ledsagelse. Det er indtrykket, at man i forsorgsafdelingen lægger stor vægt på kontakten også med de pårørende, men af tidsmæssige grunde må man begrænse indsatsen på dette område. Det bør i øvrigt i denne forbindelse nævnes, at fængselspræsten igennem mange år har ydet de indsatte personlig rådgivning, herunder i ægteskabelige problemer, og det vil i betragtning heraf i en vis udstrækning være hende, der har kontakt med de pårørende.

Forhandlinger med socialkontorer forekommer i et stort antal tilfælde - fortrinsvis vedrørende beklædningshjælp, underholdshjælp m. v. i forbindelse med løsladelse etc. Også her er konstateret uensartet bevillingspraksis fra socialkontor til socialkontor.

Samarbejdet med andre sociale institutioner er så vidt ses ikke særligt udbygget - hverken generelt eller i forbindelse med behandlingen af enkeltsager, men gennem den seneste tid er der dog sket en mærkbar ændring med hensyn hertil, idet man nu i hyppige enkeltsager søger kontakt med andre institutioner og under forudsætning af den fornødne arbejdskraft vil der fremover ske en yderligere udvidelse på dette område.

I relation til revalideringscentre kan oplyses, at allerede ved indsættelsen i statsfængslet ved Horserød verserende center-sager følges op gennem henvendelser til de sagsbehandlende revalideringskonsulenter, medens der igennem de sidste par år kun skal have foreligget et enkelt tilfælde, hvor indberetning til revalideringscenter er foregået direkte fra anstalten i form af samtale- og oplysningsskemaets fremsendelse. På forespørgsel er oplyst, at ventetiden i revalide-

ringscentrene bevirker, at man finder henvisninger formålsløse i relation til et klientel, hvor det er af afgørende betydning, at hjælp ydes på bestemt tidspunkt. Man gør ikke brug af mulighederne for i relation til visse centre, at opnå samarbejdsaftaler gående ud på, at der åbnes adgang for den enkelte forsorgsmedarbejder til som ad hoc revalideringskonsulent at forberede sagen til direkte forelæggelse på det såkaldte »§ 14-samråd«.

Der er derimod et vist samarbejde med en arbejdskonsulent ved det nærliggende arbejdsformidlingskontor med henblik på placeringsmuligheder. Arbejdskonsulenten deltager ikke i arbejds- og uddannelsesrådets møder, men har konsultationer på fængslet mindst 1 gang ugentlig.

Kontakt med familievejledningen forekommer - fortrinsvis i form af opfølgning af allerede institueret familievejledning.

Forsorgsmedarbejdernes funktion i forbindelse med administrationen af justitsministeriets cirkulære af 30. juni 1971 med senere ændringer i 1973

Reglerne vedrørende udgang i særlige situationer samt udgang med henblik på fremskaffelse af ophold og arbejde eller andet underhold administreres af forsorgsmedarbejderne i nært samarbejde med »morgenmødet«.

Bestemmelserne om udgang, weekend og orlov administreres af afdelingspersonalet i samarbejde med bogholderi, forsorgskontor og vagtmesterkontor. Systemet synes at fungere smidigt og belaster normalt ikke forsorgsmedarbejderne synderligt.

Endelig behandles i arbejds- og uddannelsesrådet som foran beskrevet spørgsmål om udgang til arbejde hos arbejdsgiver uden for anstalten eller til deltagelse i kurser uden for anstalten såvel som spørgsmål om mulighederne for ophold uden for anstalten med henblik på særlig uddannelse eller deltagelse i kurser på teknisk skole m. v.

Forberedelse af prøveløsladelse

En passende tid forud for prøveløsladelsestidspunktet indkaldes den indsatte til en drøftelse med forsorgsmedarbejderen vedrørende den aktuelle sociale situation samt til en drøftelse af spørgsmålet om eventuelle vilkår.

På det herefter foreliggende grundlag udarbejder forsorgsmedarbejderen et resumé indeholdende sociale oplysninger, eventuelt referat af tidligere tilsynsforløb samt en præcisering af den indsatte holdning til prøveløsladelsesspørgsmålet, herunder til eventuelle vilkår.

Sagen behandles på et funktionærmøde, og på grundlag af disse forhandlinger udfærdiges prøveløsladelsesresolution, eventuelt -indstilling. Forkyndelsen foregår på afdelingen.

Oftest finder prøveløsladelse sted på vilkår af tilsyn, og i disse tilfælde drager forsorgsmedarbejderen omsorg for, at akterne tilstilles den fri kriminalforsorgs afdeling, således at de er afdelingen i hænde før klientens henvendelse. I videst muligt omfang tilstræber forsorgsafdelingen, at der allerede under anstaltsopholdet etableres personlig kontakt mellem den indsatte og den pågældende afdeling under den fri kriminalforsorg. Der synes at være et særligt udbygget samarbejde med afdelingen i Hillerød.

Afsluttende bemærkninger

Koordineringen af det almene behandlingsarbejde vedrørende den enkelte indsatte varetages i statsfængslet ved Horserød af inspektionen. Forsorgsmedarbejderne er på linie med andre personalegrupper placeret til varetagelse af delopgaver i forbindelse med den indsatte sociale forhold under anstaltsopholdet og på tidspunktet for prøveløsladelse, eventuelt løsladelse.

Samarbejdet mellem forsorgsafdelingen og afdelingspersonalet foregår uformelt og smidigt, og det samme synes at være tilfældet for så vidt angår relationen til værkstedspersonalet. Samarbejdet mellem forsorgsafdelingen og undervisningssektoren er for visse spørgsmåls vedkommende som anført formaliseret i arbejds- og uddannelsesrådet, men kunne med fordel udbygges også på andre felter, hvor der er berøringsflader.

Arbejds- og uddannelsesrådet kunne i øvrigt benyttes til udbygning af samarbejdet med erhvervsvejledningen og arbejdsformidlingen, idet man kunne forestille sig arbejdskonsulenten, i visse tilfælde erhvervsvejlederen, som deltager i rådets møder. Samarbejdet med lægesektoren kunne ønskes udbygget og vil formentlig nu ske i takt med, at

man på fængslet for et par måneders tid siden har fået ansat en psykiatrisk konsulent med 1 ugentlig konsultation.

Den enkelte forsorgsmedarbejder arbejder i udtalt grad individuelt, og der synes at være behov for en koordination af arbejdet i forsorgsafdelingen - bl. a. under hensyn til forsorgsmedarbejdernes forskellige uddannelsesmæssige baggrund. Det nu instituerede »forsorgsmøde« vil på naturlig måde kunne anvendes til dette formål. Systematiserede drøftelser blandt forsorgsmedarbejderne, som p. t. finder sted på det daglige »postmode«, vil formentlig med tiden også kunne bidrage til opnåelse af en mere ensartet sags-

behandling og kunne inspirere den enkelte forsorgsmedarbejder i bestræbelserne på at finde frem til stadig mere nuancerede og effektive bistandstilbud, herunder udbygget samspil med andre sociale institutioner.

Forsorgsmedarbejderne har selv formuleret ønsket om en udvidelse af medarbejderstaben for derigennem at få mulighed for også at yde hæfteafsonere et sufficient bistandstilbud. De har i øvrigt påpeget nødvendigheden af en udvidelse af sekretærhjælpen, således at de kan blive frigjort for en række kontorprægede opgaver. Generelt ønskes mulighed for en mere udbygget kontakt med de indsatte og deres pårørende.

Statsfængslet på Søbysøgård

I henhold til cirkulære af 29. juni 1973 om fordeling gennem statsfængsler af mænd, der er idømt fængselsstraf, skal Søbysøgård modtage begyndere og mindre belastede recidivister fra 18 år og derover, med en udståelsestid af ca. 5 måneder og derover, fortrinsvis fra Fyn og Sjælland. Endvidere mere belastede recidivister mellem 18 og 21 år.

Den 24. april 1974 fordelte de 77 indsatte i anstalten sig således efter *hjemsted*:

	Abs.	Pct.
Jylland	6	7,8
Fyn	16*	20,8
Sjælland	24	31,2
Storkøbenhavn	31	40,3
I alt	77	100,1

* heraf 10 fra Odense

I den lukkede afdeling i arresthuset i Assens befandt der sig 9 indsatte, heraf kun 4 fra Fyn. 4 fra Sjælland og 1 fra Storkøbenhavn.

De 77 indsattes *aldersfordeling* var:

	Abs.	Pct.
18→20 år	24	31,2
20→25 -	28	36,4
25→30 -	17	22,1
30→40 -	5	6,5
40→ -	3	3,9
1 alt		100,1

Af de 9 indsatte i Assens var 3 mellem 18 og 20 år, 4 mellem 20 og 25 år og 2 fra 25 til 30 år.

Dommens længde for de 77 var:

	Abs.	Pct.
0→6 mdr.	8	10,4
6 mdr.→1 år	26	33,8
1 → 1½ år	15	19,5
1½→2 -	8	10,4
2 →3 -	10	13,0
3 →4 —	7	9,1
4 →	3	3,9
I alt		100,1

6 af de indsatte i afdelingen i Assens havde straffe på under 6 måneder, og 3 havde straffe på mellem 6 måneder og 1 år.

De 77 indsatte havde følgende *civil stand*:

54 var ugifte, heraf en del dog i faste samlivsforhold, 15 var gift, 4 separerede og 4 skilt. Kun 1 af de 9 indsatte i Assens var gift.

Stofmisbrugere udgør i dag mellem 25 og 30 pct. af belægget.

Der blev i 1973 indsat 34 i det daværende ungdomsfængsel og 140 i statsfængslet. 2 blev indsat for overtrædelse af særvilkår. For andre anstalter, herunder lukkede, blev der overført 29. I arresthusafdelingen i Assens blev der indsat 32.

I samme år blev der løsladt 73 fra ungdomsfængslet og 79 fra statsfængslet.

Til anden anstalt blev der i samme år overført 38 fra ungdomsfængsel og 39 fra statsfængsel.

Om de forsorgsmæssige konsekvenser af alders- og hjemstedsfordelingen bemærker forsorgslederen, at han vil lade tallene tale for sig selv med hensyn til de forsorgsmæssige opgaver, der ingenlunde er blevet lette, efter at ungdomsfængslet er ophævet. Alene dette, at man har fået en hel del med fast bopæl på Fyn, har medført et langt mere intensivt samarbejde mellem de fynske socialkontorer, familievejledning, revalideringscentre og pårørende end tidligere, hvor de indsatte kom jævnt fordelt fra hele landet.

Morgenmødet afholdes daglig på fængselsinspektørens kontor. I mødet, der ledes af fængselsinspektøren, deltager forsorgslederen, overvagtmesteren, en vagtmester, fængselsforvalteren, overassistenten på inspektionskontoret samt en repræsentant for undervisningssektoren.

Mødet fungerer som informations- og kommunikationsorgan vedrørende anstaltens daglige forhold og vedrørende de enkelte indsatte. Dagens post samt rapporter vedrørende de indsatte gennemgås, og der træffes aftale om behandlingen af forskellige konkrete problemer.

Forsorgslederen videregiver informationerne til de øvrige forsorgsmedarbejdere umiddelbart efter mødets afslutning.

Afdelingsråd. Siden 1. oktober 1973 er funktionærmødet på Søbysøgård erstattet af 3 selvstændige afdelingsråd knyttet til de 3 afdelinger. Hvert råd består af afdelingens faste medarbejdere, en forsorgsmedarbejder, en lærer og en værkfører. Der afholdes afdelingsrådsmøder én gang ugentlig på hver afdeling. Afdelingsrådene har overtaget funktionærmødets funktioner, dvs. prøveløsladelsesspørgsmål og derudover planlægning af behandlingsarbejde vedrørende den enkelte indsatte under anstaltsopholdet.

Forsorgsafdelingen

1. Personalet

1 forsorgsleder
1 forsorgsfuldmægtig
1 forsorgsassistent
2 heltidsansatte sekretærer
1 socialrådgiverpraktikant og
periodevis 1 civil værnepligtig.

2. Forsorgsafdelingens fysiske placering

Forsorgsafdelingen er placeret i en administrationsbygning, der tillige rummer undervisningslokaler og administrationskontorer. Samtalerne med de indsatte finder for størstedelens vedkommende sted på kontorerne, hvor alle uformelt og frit kan henvende sig, når de ønsker at drøfte et eller andet problem. Forsorgsmedarbejderne er at træffe mellem 8 og 17, bortset fra frokostpausen.

3. Forsorgsmedarbejdernes placering i den arbejdsmæssige sammenhæng

Siden oprettelsen af de 5 afdelinger (huset) er hver forsorgsmedarbejder 1 aften om ugen på »sin« afdeling. Som kompensations herfor gives en halv ugentlig fridrag.

Inden for forsorgsafdelingen arbejdes i et intensivt samarbejde med forsorgslederen som den naturlige koordinator og supervisor. Der foregår efter behov uformelle drøftelser, der sikrer en ensartet praksis i sagsbehandlingen, og som fremmer bestræbelserne på en stadig forbedring og udbygning af bistandsprogrammerne for den enkelte indsatte. I drøftelserne indgår almen orientering om nye muligheder inden for det social- og uddannelsesmæssige område.

4. Den enkelte forsorgsmedarbejders sagsmængde m. v.

Forsorgsfuldmægtigen er knyttet til afdeling B, der har plads til 29 indsatte, forsorgsassistenten til afdeling C, der har plads til 37 indsatte og forsorgslederen til afdeling A, der har plads til 28. Den lukkede afdeling i Assens arresthus betjenes forsorgsmæssigt af forsorgsfuldmægtigen med bistand af forsorgsassistenten. Under sygdom, tjenesterejser, ferie og deltagelse i kurser vikarierer alle 3 medarbejdere for hinanden på alle områder, også ved deltagelse i afdelingsrådsmøder.

Søbysøgård har endnu tilsynsmæssigt ansvar for 15 prøveløsladte ungdomsfanger. Herudover fører forsorgskontoret direkte tilsyn med 9 prøveløsladte fængselsfanger, hvoraf 2 dog har fået beskikket lokalt tilsynsførende fra forsorgsafdelingen på Søbysøgård. Forsorgslederen angiver, at den indførte delegation ikke har givet nogen mærkbar arbejdsbesparelse, idet man nu forud for

den enkelte prøveløsladelse i langt større omfang end tidligere havde kontakt med den kriminalforsorgsafdeling, hvortil den indsatte forventes prøveløsladt, og hvor han skal underkaste sig tilsyn. Forsorgskontoret på Søbysøgård har i skrivelse af 15. november 1973 til samtlige kriminalforsorgens frie afdelinger og pensioner udbedt sig løbende rapport om prøveløsladtes forhold.

Det skal til slut bemærkes, at forsorgsfuldmægtigen er Søbysøgårds kontakthand med hensyn til narkospørgsmål.

5. Sekretærbistand, praktiske hjælpemidler m. v.

Til forsorgsafdelingen på Søbysøgård er knyttet 2 fuldtidsansatte sekretærer.

Maskinelt hjælpeapparat er til stede i fornødent omfang, men spørgsmålet om en ønskelig udbygning og supplering af afdelingens håndbogsbibliotek er under overvejelse.

6. Journalsystemet

Journalsystemet er opbygget i overensstemmelse med de i direktoratet for fængselsvæsenets cirkulære af 6. juli 1964 angivne retningslinier.

Forsorgskontoret har i det sidste års tid valgt at lade den del af forsorgsjournalen, der skrives under den indsatte ophold på Søbysøgård, være tilgængelige for den indsatte. Indsatte kan til enhver tid komme og læse, hvad forsorgsmedarbejderne har skrevet i hans journal. Under den første samtale efter modtagelsen, bliver den indsatte gjort bekendt hermed, og man meddeler ham samtidig, at forsorgsjournalen officielt er lukket og ikke er omfattet af offentlighedsloven, og at han efter prøveløsladelsen ikke har adgang til at se sin journal, heller ikke den del, der vedrører opholdet på Søbysøgård. De indsatte er ofte med, når skrivelser udfærdiges (indtales), og de har adgang til at læse kopierne af skrivelserne og i en del tilfælde får de indsatte udleveret kopi, hvis det ønskes. Man har til dato angiveligt kun haft særdeles gode erfaringer med denne åbenhed. Det kan konstateres, at kun få benytter sig af adgangen til at læse egen journal.

Forsorgsarbejdets indhold

I forsorgsafdelingen på Søbysøgård arbejdes ud fra følgende hovedprincipper:

- 1) Bistand til løsning af eventuelle sociale problemer er et tilbud, som den indsatte selv frit må tage stilling til, om han ønsker at modtage.
- 2) Der lægges vægt på at sikre, at den indsatte til stadighed er aktivt medinddraget i løsningen af egne problemer.
- 3) Der tilstræbes bevidst opbygget et så bæredygtigt tillidsforhold til den indsatte, at der åbnes mulighed for bistand ud over løsningen af eventuelle praktiske sociale problemer.
- 4) Det er et hovedsynspunkt hos forsorgsmedarbejderne, at de positive resultater omkring den enkelte indsatte forhold i væsentlig grad opnås gennem »markarbejde«, og de er derfor i ikke ringe udstrækning udgående med henblik på hjemmebesøg, arbejdsgiverbesøg, personlig deltagelse i møder i andre institutioner m. v.

Hurtigst muligt efter indsættelsen indkaldes den indsatte til en samtale med forsorgsmedarbejderen. Mange indsatte møder forsorgsmedarbejderen med skepsis, undertiden med en direkte negativ holdning, og opgaven er derfor primært at søge opbygget et tillidsforhold, der baner vej for et samarbejde omkring bearbejdelsen af den sociale situation. Man gennemgår under initialsamtalen systematisk den indsatte sociale forhold, herunder hans relation til familie, de erhvervsmæssige forhold m. v. Allerede på et tidligt tidspunkt i kontaktholdet berører man spørgsmålet om den indsatte holdning til forsorgsmedarbejderens eventuelle besøg i hjemmet, behov for og eventuelt motivation for uddannelsesmæssige foranstaltninger m. v. På det herefter tilvejebragte grundlag udformes et bistandsprogram med udskrivningsrettet sigte.

De opgaver, man i forsorgsafdelingen på Søbysøgård beskæftiger sig med i relation til den enkelte indsatte, kan med fordele opdeles i følgende hovedafsnit:

Praktiske problemer

Der tilstræbes her som andre steder en afklaring, eventuelt løsning af praktiske sociale problemer, såsom sygekasse- og fagforeningsspørgsmål, skatte- og bidragsgæld m. v., jfr. i øvrigt den mere detaljerede rede-

gørelse for disse problemers karakter i den tidligere fremsendte rapport vedrørende forsorgsarbejdet i statsfængslet på Kragshovede.

Erhvervsvejledning

Det betragtes af forsorgsmedarbejderne på Sobysøgård som en bestanddel af arbejdet at yde de indsatte erhvervsvejledning samt bistand i øvrigt til opnåelse af bedre tilpasning til arbejdsmarkedet. Langt den overvejende del af klientelet er ufaglærte, enkelte har bag sig afbrudte læreforhold eller uddannelsesforløb i øvrigt, og mange arbejdsanamneser viser kortvarige arbejdsforhold m. v. Forsorgsmedarbejderne gennemgår systematisk den enkelte indsattes relation til arbejdsmarkedet, forsøger afdækket eventuelt behov for uddannelsesmæssige foranstaltninger og tilstræber endelig den pågældende motiveret for relevante tilbud. I visse tilfælde kan der blive tale om fuldførelse af læreforhold i eller uden for anstalten, i andre tilfælde gør man brug af et gennem årene opbygget samarbejde med uddannelsesinstitutioner i området, herunder ikke mindst specialarbejderskolen i Odense. Endelig gennemføres i et vist omfang placering i arbejdsforhold uden for anstalten i arbejdsstræningsojemed.

Opgaverne inden for dette område er tidkrævende og stiller store krav til den enkelte forsorgsmedarbejders indsigt og viden. Mange forhandlinger med tidligere og kommende arbejdsgivere, med uddannelsesinstitutioner m. v. er ofte nødvendige, før en foranstaltning kan iværksættes. I øvrigt forudsætter løsningen af disse opgaver naturligvis i særlig grad et bredt samarbejde med andre personalegrupper i anstalten.

Familierelationen

Med sigte på at skabe de bedst mulige forhold for den indsatte ved prøveløsladelsen lægger man i forsorgsafdelingen vægt på kontakt med familien. Der aflægges i et stort antal tilfælde hjemmebesøg, uanset hvor i landet familien måtte være bosiddende. Man får herigennem et mere alsidigt billede af den indsattes forhold, og man får mulighed for gennem samtaler at påvirke miljøet omkring den indsatte.

Samarbejdet med andre sociale institutioner

Specielt tidkrævende er samarbejdet med socialkontorerne. Den uensartede bevillingspraksis fra socialkontor til socialkontor samt en ikke altid tilstedeværende forståelse for kriminalforsorgsklienteletets specielle problematik volder vanskeligheder, der nødvendigvis gør en lang række forhandlinger. Beklædningshjælp under afsoningen er et specielt problem, der giver anledning til mange diskussioner - også med de indsatte. Beklædningsindkøb foretages af de indsatte selv, men under ledsagelse af en forsorgsmedarbejder, der stiller sig til rådighed én å to gange ugentlig.

Forsorgsafdelingen på Sobysøgård har et udbygget samarbejde med revalideringssystemet, fortrinsvis med revalideringscentret i Odense. Allerede verserende revalideringssager opfølges, og forsorgsmedarbejderne har i øvrigt opmærksomheden rettet på eventuelt behov for indberetning af nye revalideringssager. Da man i forvejen beskæftiger sig med at erhvervsvejlede de indsatte, og da man i øvrigt i afdelingen har et smidigt samarbejde med den til anstalten knyttede psykiatriske konsulent, påtager man sig at gøre det forberedende arbejde, således at sagen kan fremmes til hurtig afgørelse i revalideringscentret.

Samarbejdet i systematiseret form med erhvervsvejledningen skønnes ikke påkrævet, men man afviser dog ikke, at der kan forekomme enkeltstående tilfælde, hvor der kan være behov for henvisning til en erhvervsvejleder. Det er principielt opfattelsen, at den enkelte forsorgsmedarbejder bør være tilstrækkeligt orienteret inden for relevante områder til at kunne varetage erhvervsvejledningsopgaven over for de indsatte, og man fremhæver navnlig betydningen af, at rådgiveren i erhvervsvejledningssituationen har kendskab til klientens samlede situation.

Heller ikke samarbejde med arbejdsformidlingen mener man i almindelighed at have behov for. Forsorgsmedarbejderne rådgiver i væsentligt omfang selv de indsatte med arbejdsplaceringsproblemer.

Der er siden januar 1972 sket en væsentlig stigning i antallet af samarbejdssituationer med familievejledningen, ikke mindst på grund af det noget ældre klientel, samt at

den nye fordelingspraksis har medført, at der er en hel del flere fynboere, herunder odenseanere i anstalten. Det har derfor været muligt at udbygge samarbejdet på dette ikke uvæsentlige område. I adskillige tilfælde har den indsatte deltaget i de møder, der har været afholdt med familievejledningen.

Undervisningsaktiviteten

Endelig indgår forsorgsmedarbejderne i undervisningen, dels i den såkaldte modtagelsesskole, hvor der i 1 time gives orientering om forsorgsafdelingens funktion, dels i dagskolen, hvor der 2 timer ugentlig over 4 uger undervises i sociallære.

Forsorgsmedarbejdernes funktion i forbindelse med administrationen af justitsministeriets cirkulære af 22. juni 1973 om udgang

Weekendudgange administreres alene af vagtmesterkontoret (overvagtimesteren).

Når der er tale om udgang i særlige situationer, administreres tilladelsen stort set af forsorgskontoret i fornødent omfang i samarbejde med vagtmesterkontoret og morgenmødet.

Det drejer sig her særlig om de såkaldte forsorgsudgange i henhold til cirkulærets afsnit V.

Der har været et stigende antal forsorgsudgange. Forsorgsudgangene har også til dels ændret karakter, idet man i langt større omfang end tidligere lader den indsatte selv medvirke til afklaring af hans sociale og familiemæssige problemer. Dette sker dels sammen med forsorgsmedarbejderen til eventuelle møder o. lign., dels ved at den indsatte rejser alene. Det nødvendige forsorgsarbejde inden forsorgsudgang udføres af forsorgsmedarbejderen i samarbejde med den lokale afdeling af kriminalforsorgen, der til sin tid skal have tilsynet med den indsatte.

Forsorgsmedarbejderne på Søbysøgård udtrykker stor tilfredshed over denne bestemmelse, der har givet mulighed for, på en hel rigtig måde, i en del situationer helt konstant og direkte at medinddrage den indsatte i løsningen af hans egne problemer.

Ved afskaffelse af ungdomsfængsel opførte man samtidig med at sende de indsatte

på såkaldte arbejds søgningsorlov. 1 stedet benytter man sig af forsorgsudgang i de situationer, hvor den indsatte har et konkret arbejdstilbud forud for en prøveløsladelse, og hvor det er nødvendigt, at der træffes aftale forinden mellem den indsatte og den kommende arbejdsgiver.

Forberedelse af prøveløsladelse

Forud for afdelingsrådsmødets behandling af prøveløsladelsesspørgsmålet har forsorgsmedarbejderen gennemdrøftet situationen med den indsatte, herunder spørgsmålet om vilkår.

På afdelingsrådsmødet samles oplysningerne om den indsatte fra de forskellige sektioner, herunder fra forsorgsafdelingen, og sagen gennemdrøftes. På grundlag af disse forhandlinger udfærdiges prøveløsladelsesresolution, eventuelt -indstilling.

Forsorgsmedarbejderen gennemdrøfter herefter på ny prøveløsladelsessituationen med den indsatte, der bl. a. nøje informeres om rettigheder og pligter i forhold til den tilsynsførendes myndighed.

I tilfælde af tilsynets delegation til den frie kriminalforsorg drager forsorgsmedarbejderen omsorg for, at akterne er den pågældende afdeling i hænde før klientens henvendelse. Drejer det sig om en prøveløsladelse fra ungdomsfængsel, gores der et forberedende arbejde over for den kommende tilsynsførende.

Afsluttende bemærkninger

Koordinationsopgaverne, der tidligere alene varetoges af fængselsinspektøren, er nu i nogen grad uddelegeret til afdelingsrådene, og forsorgsmedarbejderne er i et vist omfang »den praktiske koordinator«.

Strukturændringen pr. 1. oktober 1973, med oprettelse af 3 huse og de til husene knyttede afdelingsråd, har medført, at samarbejdet mellem de forskellige personalegrupper er blevet udbygget væsentligt gennem de løbende afdelingsrådsmøder. Strukturændringen vurderes af forsorgsmedarbejderne som en meget positiv og værdifuld nyskabelse i den udvikling, der er i gang inden for kriminalforsorgen.

Den faktiske anvendelse af retsplejelovens § 1004 m.v.

En undersøgelse af begæringer om efterlysning, anholdelse i medfør af retsplejelovens § 1004, stk. 1, fængslinger i medfør af retsplejelovens § 1004, stk. 3, og indberetninger om overtrædelse af tillægsvilkår og reaktionerne herpå.

Undersøgelsen er udarbejdet af sekretær,
cand. scient. pol. Jens Tolstrup.

Indholdsfortegnelse

1. Indholdsfortegnelse	142
2. Formålet med rapporten	144
3. Population	144
4. Kilder	144
5. Om rapportens opbygning	144
6. Hovedresultater	144
7. Betinget dømte	146
7.1. Indberetningens art	146
7.2. Vilkår ved indberetning	147
8. Prøveløsladte	148
8.1. Indberetningens art	148
8.2. Vilkår ved indberetning	148
9. Reaktionerne i anledning af indberetning	150
9.1. Genindsættelse for overtrædelse af særvilkår	150
9.2. Begæring om efterlysning	150
9.3. Begæring om anholdelse (§ 1004, stk. 1)	151
9.4. Begæring om fængsling (§ 1004, stk. 3)	152
10. Bilagstabeller	153

Forkortelser og terminologi i denne rapport

Betinget dømte (bet):

Betinget dom med udsat straffuldbyrdelse, med udsat straffastsættelse (jfr. straffelovens § 56), kombinationsdom (jfr. straffelovens § 59) og straffelovens § 68 (tidligere § 70) for så vidt de pågældende er under tilsyn af kriminalforsorgen.

Prøveløsladte (prl):

Prøveløsladte i medfør af straffelovens § 38, stk. 1 og stk. 2.

Samlebegreb for:

Indberetninger:

begæring om eftersøgning/efterlysning,

begæring om anholdelse i medfør af retsplejelovens § 1004, stk. 1,

begæring om fængsling i medfør af retsplejelovens § 1004, stk. 3, og

indberetning til kriminalforsorgen eller domstolene (anklagemyndigheden) om ren vilkårsovertrædelse (overtrædelse af tillægsvilkår).

Tillægsvilkår:

Tilsyn og eventuelle særvilkår.

Særvilkår:

Andre vilkår end vilkår om straffrit og ordentligt liv og tilsyn, dvs. de i straffelovens § 57, nr. 1) - 8) opregnede vilkår samt individuelle vilkår jfr. § 57, stk. 1. 2. pkt.).

Ren vilkårsovertrædelse:

Overtrædelse af tillægsvilkår, hvor der ikke tillige foreligger kriminalitet.

Signaturforklaring:

– Nul

0
0,0 } Mindre end $\frac{1}{2}$ af den anvendte enhed

. Tal kan efter sagens natur ikke forekomme.

... Oplysning foreligger ikke.

2. Formålet med rapporten

Til brug for arbejdet i planlægningsudvalget fik sekretariatet til opgave at foretage en undersøgelse af anvendelsen af efterlysninger, retsplejelovens § 1004, stk. 1 og stk. 3 og indberetninger om overtrædelse af tillægsvilkår, med det formål at give indtryk af indberetningspraksis og -hyppighed og reaktionerne i anledning af indberetning.

5. Population

Undersøgelsen omfatter samtlige afdelinger og institutioner, bortset fra arresthusene og Københavns fængsler.

Fra afdelinger og institutioner er modtaget kopi af begæring om:

Eftersøgning/efterlysning

anholdelse i medfør af retsplejelovens § 1004, stk. 1.

fængsling i medfør af retsplejelovens § 1004, stk. 3,

samt

indberetning om overtrædelse af tillægsvilkår, hvor der ikke tillige foreligger ny kriminalitet.

Undersøgelsen omfatter både betinget dømte og prøveløsladte og vedrører samtlige indberetninger fra perioden 1. april 1974 til 14. september 1974.

Undersøgelsen omfatter *ikke* udtalelser til anklagemyndigheden om den forløbne tilsynstid i anledning af ny sag og indstillinger om ophævelse af tilsyn og/eller særvilkår.

Da indstilling om ophævelse af tilsyn og/eller særvilkår undertiden har baggrund i nogle omstændigheder, der også kan føre til indskærpelse af vilkår, tilføjelse af nye vilkår, indstilling om fuldbyrdelse af betinget dom eller indsættelse til afsoning af reststraf, burde man nok i en undersøgelse af reaktioner over for brud på tilsyn og særvilkår have medtaget sådanne indstillinger.

4. Kilder

Grundlaget for undersøgelsen er kopier af skrivelser om efterlysning, anholdelse, fængsling og indberetninger om overtrædelse af tillægsvilkår udarbejdet af afdelinger og institutioner og dateret 1. april 1974 til 14. september 1974.

5. Om rapportens opbygning

I afsnit 6 gengives nogle hovedresultater. Herefter deles rapporten i tre dele.

Et afsnit der vedrører betinget dømte (afsnit 7), et afsnit vedrørende prøveløsladte (afsnit 8) og et afsnit om reaktioner i anledning af indberetning (afsnit 9).

Rapporten afsluttes med bilagstabeller.

6. Hovedresultater

Der er indkommet i alt 180 indberetninger, heraf vedrørte 35 pct. efterlysninger, 33 pct. anholdelser, 15 pct. fængslinger og 17 pct. overtrædelse af tillægsvilkår.

Ca. halvdelen af indberetningerne vedrører betingede dømte og den anden halvdel vedrører prøveløsladte.

Af de ca. 6.000 mennesker, der **er** under tilsyn af kriminalforsorgen, har halvdelen betinget dom, en tredjedel er prøveløsladte, og resten har kombinationsdom, tiltalefrafald mod kriminalforsorg eller er under tilsyn af kriminalforsorgen i medfør af straffelovens § 68.

19 pct. af indberetningerne vedrørende betinget dømte drejede sig om § 1004, stk. 3, eller overtrædelse af tillægsvilkår mod 43 pct. for de prøveløsladte.

Tabel 1.

Indberetninger, fordelt efter indberetningens og sanktionens art

	Betinget dømte		Prøveløsladte		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Efterlysning.	53	62	10	11	63	35
§ 1004, 1 ...	16	19	44	46	60	33
§ 1004, 3 ..	6	7	21	22	27	15
Ren vilkårs overtrædelse	10	12	20	21	30	17
I alt	85	100	95	100	180	100

Antallet af indberetninger varierer fra afdeling til afdeling. Højest ligger CK 3, der fører tilsyn med de prøveløsladte i Københavnsområdet, og CK 1, der fører tilsyn med betinget dømte i Københavnsområdet, der ikke har alkohol- eller narkotikabehandlingsvilkår.

Som nævnt foran udgør efterlysning og §

1004, stk. 1, langt den overvejende del af indberetningerne, nemlig 68 pct., således at 123 af de 180 indberetninger alene vedrører efterlysninger og anholdelser.

Der er imidlertid en betydelig forskel i anvendelsen af henholdsvis efterlysning og § 1004, stk. 1, idet 81 pct. af indberetningerne vedrørende betinget dømte drejede sig om efterlysning og anholdelse, medens dette kun var tilfældet for 57 pct. af de prøveløsladte.

8 af 13 afdelinger har, når det drejede sig om betinget dømte, udelukkende anvendt efterlysning eller § 1004, stk. 1, se bilagstabel 1. Når der er tale om prøveløsladte har 4 ud af 13 afdelinger alene anvendt efterlysning eller § 1004, stk. 1, se bilagstabel 1.

Alene antallet af indberetninger uanset

indberetningens art fra de forskellige afdelinger viser meget store forskelle. Nogle af disse forskelle kan for Københavnsområdets vedkommende forklares ved, at klienterne er fordelt på specialafdelinger, hvorved nogle afdelinger kan få et mere belastet klientel. Det kan endvidere ikke udelukkes, at centralkontoret i København har en større andel af mere belastede klienter, men under alle omstændigheder er det påfaldende, at centralkontoret i København tegner sig for halvdelen af indberetningerne, men kun en tredjedel af den samlede tilsynsmængde.

For provinsafdelingerne, der må formodes at have et klientel, der belastningsmæssigt er ens, er indberetningspraksis også højst forskellig.

Tabel 2.

*Indberetninger, fordelt på afdelinger m. v.
Samlet antal tilsyn juli 1974, fordelt på afdelinger m. v.
Antal indberetninger i procent af andel tilsyn pr. dato*

	Alle indberetninger		Den procentvise fordeling af samtlige tilsyn		Antal indberetninger i procent af samtlige tilsyn
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Pct.
CK 1	30	16,6	662	12,1	4,5
CK 3	39	21,7	485	8,9	8,0
CK 4	9	5,0	114	2,1	7,9
CK 6	6	3,3	298	5,4	2,0
CK 8	9	5,0	296	5,4	3,0
CK i alt	93	51,6	1855	33,9	5,0
Hillerød	9	5,0	296	5,4	3,0
Roskilde	7	3,9	442	8,1	1,6
Bornholm	—	—	25	0,5	—
Fyn	21	11,7	403	7,4	5,2
Lolland-Falster	2	1,1	99	1,8	2,0
Ålborg	11	6,1	397	7,3	2,8
Århus	5	2,7	675	12,3	0,7
Viborg	11	6,1	444	8,1	2,5
Esbjerg	6	3,3	187	3,4	3,2
Kolding	7	3,9	351	6,4	2,0
Provinsafdelinger i alt	79	43,8	3319	60,7	2,4
Frie institutioner	4	2,2	39	0,7	10,3
Anstalter	4	2,2	260	4,8	1,5
I alt	180	99,8	5473	100,1	3,3

Når man ser på indberetninger, hvor afdelingerne/anstalterne eller institutionerne

ønsker genindsættelse for rene vilkårsovertrædelser eller fængslinger efter § 1004, stk.

3, med henblik på afsoning af reststraf er tendensen i det store og hele den samme.

2 afdelinger (Hillerød og Esbjerg) har ikke indberetninger af denne art.

»Risikoen« for at blive indberettet til indsettelse er to gange større i CK 4 (unge prøveløsladte) end i CK 3 (prøveløsladte).

»Risikoen« for at blive indberettet er 33 pct. større i København end i provinsen.

Også mellem de provinsafdelinger, der indberetter rene vilkårsovertrædelser/begærer fængsling, er der stor forskel.

Odense ligger f. eks. dobbelt så højt som provinsafdelingerne i gennemsnit og syv gange højere end Århus-afdelingen.

Tabel 3. Antal begæringer om fængsling eller indberetninger om overtrædelse af tillægsvilkår i procent af antal tilsyn en bestemt dato

	§ 1004, stk. 3 og ren vilkårsovertrædelse			Antal indberetninger i procent af tilsyn en bestemt dato for bet. og prl.
	Bet.	Prl.	Bet. + Prl. procentvis fordelt	
CK 1	4	—	7,0	0,6
CK 3	—	9	15,8	1,9
CK 4	—	4	7,0	3,5
CK 6	2	—	3,5	0,7
CK 8	—	5	8,8	1,7
CK i alt	6	12	42,1	1,3
Hillerød	—	—	—	—
Roskilde	2	2	7,0	0,9
Bornholm	—	—	—	—
Fyn	3	6	15,8	2,2
Lolland-Falster	1	—	1,8	1,0
Ålborg	1	4	8,8	1,3
Århus	2	—	3,5	0,3
Viborg	—	5	8,8	1,1
Esbjerg	—	—	—	—
Kolding	—	5	8,8	1,4
Provinsafdelinger i alt	9	22	54,5	0,9
Frie institutioner	1	—	1,8	2,6
Anstalter	—	1	1,8	0,4
I alt	16	41	100,2	1,0

Genindsættelser

Af de 16 begæringer om fængsling efter § 1004, stk. 3, eller indberetninger til anklagemyndigheden/domstolene om overtrædelse af tillægsvilkår, der vedrører betinget dømte, førte ingen til afsoning.

Af de tilsvarende 41 sager vedrørende prøveløsladte førte 16 til genindsættelse, svarende til 40 pct.

7. Betinget dømte

7.1. Indberetningens art

Over for betinget dømte anvender man overvejende efterlysninger, nemlig 62 pct. af indberetningerne vedrørende betinget dømte. 4 afdelinger har ikke efterlysning af betinget dømte. De to af disse afdelinger må siges at være atypiske, idet den ene er CK 3, der normalt kun fører tilsyn med prøveløsladte, og den anden er Bornholm, der har et

meget lavt tilsynstal. 4 afdelinger har udelukkende foretaget efterlysninger af betinget dømte, det drejer sig om CK 4, der fører tilsyn med prøveløsladte unge, CK 8, der fører tilsyn med narkomaner, afdelingen i Esbjerg og afdelingen i Kolding.

19 pct. af indberetningerne vedrørende betinget dømte drejer sig om anholdelse i medfør af retsplejelovens § 1004, stk. 1. To afdelinger, Hillerød og Lolland-Falster har udelukkende over for betinget dømte anvendt § 1004, stk. 1.

I alt 5 betinget dømte klienter er begæret fængslet i medfør af § 1004, stk. 3, nemlig 1 i CK 1, 1 i Ålborg og 1 fra de frie institutioner, medens den samme person to gange af

Fyns-afdelingen er begæret fængslet efter § 1004, stk. 3.

For 10 klienter har man over for retten rejst spørgsmål om sanktioner i anledning af overtrædelse af tillægsvilkår. Når man ser bort fra CK 3 og Bornholm, der i denne sammenhæng er atypiske, har 8 afdelinger ikke fundet anledning til at indberette rene vilkårsovertrædelser. At afdelingerne, også når de indberetter, er tvivlende over for anvendelsen af frihedsberøvelse som sanktion over for overtrædelse af tillægsvilkår, kan man se deraf, at 3 af indberetningerne indeholder en subsidieret påstand om ændring af vilkårene, eller ophævelse af tilsyn og/eller særvilkår.

Tabel 4.

Betinget dømte
Begæringer om efterlysning, anholdelse og fængsling og indberetninger om
overtrædelse af tillægsvilkår i perioden 1. april-14. september 1974

	Efterlysning		§ 1004, stk. 1		§ 1004, stk. 3		Overtrædelse af tillægsvilkår		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
CK 1	24	45,2	2	12,5	1	16,7	3	50,0	30	55,5
CK 3	—	—	3	18,8	—	—	—	—	3	3,5
CK 4	1	1,9	—	—	—	—	—	—	1	1,2
CK 6	4	7,5	—	—	—	—	—	20,0	6	7,1
CK 8	2	3,8	—	—	—	—	—	—	2	2,4
Hillerød	—	—	5	31,3	—	—	—	—	5	5,9
Roskilde	2	3,8	—	—	—	—	2	20,0	4	4,7
Bornholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fyn	5	9,4	3	18,8	3	50,0	—	—	11	12,9
Lolland-Falster	—	—	—	—	—	—	1	10,0	1	1,2
Ålborg	4	7,5	1	6,3	1	16,7	—	—	6	7,1
Århus	1	1,9	1	6,3	—	—	2	20,0	4	4,7
Viborg	3	5,7	1	6,3	—	—	—	—	4	4,7
Esbjerg	4	7,5	—	—	—	—	—	—	4	4,7
Kolding	2	3,8	—	—	—	—	—	—	2	2,4
Frie institutioner	1	1,9	—	—	1	16,7	—	—	2	2,4
Anstalter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
I alt	53	99,9	16	100,3	6	100,1	10	100,0	85	100,2

7.2. Vilkår ved indberetning

59 pct. af indberetningerne vedrørende betinget dømte drejede sig om personer, der enten slet ikke havde særvilkår (28 pct.) eller alene havde vilkår om ophold og arbejde (31 pct.).

Til sammenligning kan det oplyses, at ca. 20 pct. betinget dømte med tilsyn ikke har særvilkår, at ca. 28 pct. har vilkår om alkoholbehandling og ca. 15 pct. vilkår om behandling for narkotikamisbrug.

Tabel 5.

Betinget dømte
Vilkårfordeling ved indberetning

	Efterlysning		§ 1004, stk. 1		§ 1004, stk. 3		Ren vilkår		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Ingen særvilkår	17	32,1	6	37,5	1	16,7	—	—	24	28,2
Arbejde og ophold alene (1)	18	34,0	3	18,8	1	16,7	4	40,0	26	30,6
Arbejde, ophold og institution (1 og 5) ..	2	3,8	1	6,3	2	33,3	—	—	5	5,9
Arbejde, ophold og alkoholistbehandling (1, 7, 8)	5	9,4	3	18,8	—	—	1	10,0	9	10,6
Arbejde, ophold, alko- holistbehandling og in- stitution (1, 7, 8 og 9).	—	—	—	—	—	—	1	10,0	1	1,2
Arbejde, ophold og narkobehandling (1, 12 og 13)	3	5,7	—	—	—	—	—	—	3	3,5
Arbejde, ophold, narko- behandling og institu- tion (1, 12, 13 og 14).	1	1,9	—	—	—	—	—	—	1	1,2
Andre vilkår eller vil- kårskombinationer ¹⁾ ..	7	13,2	3	18,8	2	33,3	4	40,0	16	18,8
I alt	53	100,1	16	100,2	6	100,0	10	100,0	85	100,0

¹⁾ Bemærk, at der i vilkårskombinationer kan indgå de ovenfor omtalte vilkår.

8. Prøveløsladte

8.1. Indberetningens art

Over for prøveløsladte anvendes efterlysning kun i 11 pct. af tilfældene, medens anholdelse efter § 1004, stk. 1, er ønsket i 46 pct. af tilfældene. Afdelingen i Esbjerg har i sine to indberetninger vedrørende prøveløsladte i begge tilfælde ønsket efterlysning, det samme gælder de frie institutioner. Hillerød afdelingen har, ligesom over for betinget dømte, kun anvendt § 1004, stk. 1, ligesom den eneste indberetning for Århus vedrørende en prøveløsladt er en begæring om anholdelse efter § 1004, stk. 1. Fyns-afdelingen har ikke anvendt § 1004, stk. 1.

43 pct. af indberetningerne vedrørende prøveløsladte drejer sig om fængsling efter § 1004, stk. 3, eller indberetning til direktoratet for kriminalforsorgen om vilkårsovertrædelse, det sidste skete i 20 tilfælde. Der synes at være nogen forskel i den anvendte fremgangsmåde, f. eks. anvender CK 3 overvejende begæring om fængsling, medens CK 4 har foretaget indberetning til direktoratet. Vi-

borg afdelingen, der har indberettet 7 prøveløsladte, ønsker i de 5 af tilfældene fængsling efter § 1004, stk. 3, men har ingen indberetninger om overtrædelse af særvilkår, men dette kan skyldes, at fængsling efter § 1004, stk. 3, i flere tilfælde fører til rejsning af ny sag på grund af kriminalitet, se nedenfor p. 152.

Tabel 6.

Prøveløsladte

(se tabel 7, side 149).

8.2. Vilkår ved indberetning

Medens 28 pct. af de indberettede betinget dømte klienter ikke havde særvilkår, var dette kun tilfældet for 3 pct. af de prøveløsladte.

24 pct. af de indberettede prøveløsladte havde alene vilkår om ophold og arbejde, medens 33 pct. havde vilkår om ophold, arbejde og alkoholistbehandling.

Tabel 6.

Proveløsladte
Begæringer om efterlysning, anholdelse og fængsling og indberetninger om
overtrædelse af tillægsvilkår i perioden 1. april–14. september 1974

	Efterlysning		§ 1004, stk. 1		§ 1004, stk. 3		Overtrædelse af tillægsvilkår		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
CK 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
CK 3	—	—	27	61,0	7	33,3	2	10,0	36	37,9
CK 4	—	—	4	9,1	—	—	4	20,0	8	8,4
CK 6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
CK 8	—	—	2	4,5	1	4,8	4	20,0	7	7,4
Hillerød	—	—	4	9,1	—	—	—	—	4	4,2
Roskilde	—	—	1	2,3	—	—	2	10,0	3	3,2
Bornholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fyn	4	40,0	—	—	3	14,3	3	15,0	10	10,5
Lolland-Falster	—	—	1	2,3	—	—	—	—	1	1,1
Ålborg	—	—	1	2,3	2	9,5	2	10,0	5	5,3
Århus	—	—	1	2,3	—	—	—	—	1	1,1
Viborg	—	—	2	4,5	5	23,8	—	—	7	7,4
Esbjerg	2	20,0	—	—	—	—	—	—	2	2,1
Kolding	—	—	—	—	3	14,3	2	10,0	5	5,3
Frie institutioner	2	20,0	—	—	—	—	—	—	2	2,1
Anstalter	2	20,0	1	2,3	—	—	1	5,0	4	4,2
I alt	10	100,0	44	99,7	21	100,0	20	100,0	95	100,3

Tabel 7.

Proveløsladte
Vilkårfordeling ved indberetning

	Efterlysning		§ 1004, stk. 1		§ 1004, stk. 3		Ren vilkår		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Ingen særvilkår	1	10,0	2	4,5	—	—	—	—	3	3,2
Arbejde og ophold alene (1)	2	20,0	11	25,0	7	33,3	3	15,0	23	24,2
Arbejde, ophold og institution (1 og 5) ..	—	—	1	2,3	1	4,8	—	—	2	2,1
Arbejde, ophold og alkoholistbehandling (1, 7 og 8)	2	20,0	18	40,9	6	28,6	5	25,0	31	32,6
Arbejde, ophold, alko- holistbehandling og in- stitution (1, 7, 8 og 9) ..	—	—	1	2,3	1	4,8	—	—	2	2,1
Arbejde, ophold og narkobehandling (1, 12 og 13)	—	—	1	2,3	—	—	—	—	1	1,1
Arbejde, ophold, narko- behandling og institu- tion (1, 12, 13 og 14) ..	—	—	1	2,3	1	4,8	4	20,0	6	6,3
Andre vilkår eller vil- kårskombinationer ¹⁾ ..	5	50,0	9	20,5	5	23,8	8	40,0	27	28,4
I alt	10	100,0	44	100,1	21	100,1	20	100,0	95	100,0

¹⁾ Bemærk, at der i vilkårskombinationer kan indgå de ovenfor omtalte vilkår.

9. Reaktionerne i anledning af indberetning

I tiden omkring 1. december 1974 har afdelingerne udfyldt et spørgeskema vedrørende de enkelte indberetninger, bortset fra indberetninger til direktoratet for kriminalforsorgen om rene vilkårsovertrædelser begået af prøveløsladte.

På grundlag af spørgeskemaerne og en gennemgang af de prøveløsladtes sager i direktoratet for kriminalforsorgen, er nedenstående tabeller udarbejdet.

Opmærksomheden henledes på, at der er tale om ret forskellige observationsperioder. De længste er 8 måneder og de korteste 2½ måned.

9./ Genindsættelse for overtrædelse af tillægsvilkår

9.1.1. Proveløsladte

Der er til justitsministeriet, direktoratet for kriminalforsorgen indkommet 20 indberetninger om overtrædelse af tillægsvilkår, uden at der samtidig foreligger ny kriminalitet.

Af disse 20 tilfælde er 13, svarende til 65 pct., genindsat til afsoning af reststraffen i medfør af straffelovens § 40, stk. 2.

4 af de 20 indberetninger vedrørte to personer. 1 begge tilfælde havde justitsministeriet ikke fundet grundlag for genindsættelse ved den første indberetning.

I det ene tilfælde tildeltes først en advarsel. Da der igen rejstes spørgsmål om genindsættelse, blev den pågældende fængslet på grund af ny kriminalitet. Der blev truffet resolution om genindsættelse, men denne re-

Tabel 8.

Indberetning til justitsministeriet om prøveløsladtes overtrædelser af tillægsvilkår

Genindsat i medfør af straffelovens § 42, stk. 2	13 ¹⁾
Advarsel	1
Indskærpelse af vilkår	1
Indberetning tilbagekaldt af afdelingen.	1
Intet grundlag for genindsættelse, advarsel eller indskærpelse	2
Ny kriminalitet	2
1 alt	20

¹⁾ Heraf 1 tilbagekaldt, da ny fællesstraf.

solution tilbagekaldtes, da den pågældende blev idømt en fællesstraf i medfør af straffelovens § 40, stk. 1, jfr. § 61, stk. 2.

I det andet tilfælde fandt justitsministeriet ikke i første omgang grundlag for genindsættelse.

Hertil kommer 2 prøveløsladte, der var efterlyst efter § 1004, stk. 1, og som blev genindsat. I det ene tilfælde var indberetningen udformet således, at den subsidiært var en begæring om fængsling i medfør af retsplejelovens § 1004, stk. 3.

5 prøveløsladte, der var begæret fængslet i medfør af § 1004, stk. 3 blev indberettet til direktoratet for kriminalforsorgen. Af disse blev 3 genindsat til afsoning af reststraffen, medens 2 fik vilkårene indskærpet.

9.1.2. Betinget dømte

Ingen betinget dømte, der har været begæret anholdt (i alt 16) eller fængslet (i alt 6) blev indsat til fuldbyrdelse af den betingede dom.

Af de 10 betinget dømte, hvis sager blev indbragt for anklagemyndigheden/domstolene for overtrædelse af tillægsvilkår, blev ingen indsat.

Tabel 9.

Indbringelse for anklagemyndigheden/ domstolene af betinget dømtes overtrædelse af tillægsvilkår

Tilbagekaldt af afdelingen.	3
Ny kriminel sag	5
Tilsynstiden udløbet	2
Sagen udsat af domstolen, derefter ny kriminel sag med fællesstraf til følge	1
Intet grundlag for genindsættelse eller anden reaktion.	1
I alt	10

9.2. Begæring om efterlysning

I 24 af de 63 efterlysningssager - svarende til 38 pct. - blev tilsynet genetableret og i flertallet af tilfældene blev vilkårene til lige indskærpet.

I en fjerdedel af tilfældene blev efterlysninger tilbagekaldt af afdelingen.

I 11 tilfælde (17 pct.) var der tale om ny kriminalitet, således at efterlysningen bortfaldt.

Tabel 10.

Reaktioner i anledning af efterlysning

	Bet.		Prl.		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
1) Tilsyn genetableret	8	15,1	1	10,0	9	14,3
2) Indskærpelse af vilkår	5 ¹⁾	9,4	1	10,0	6	9,5
3) Afhøring om forhold siden tilsynsunddragelsen	—	—	—	—	—	—
1) + 2)	7	13,2	2	20,0	9	14,3
Ikke antruffet af politiet	6 ²⁾	11,5	—	—	6	9,5
Begæring bortfaldet, fordi kontakt etableret på anden måde	12	22,6	3	30,0	15	23,8
Bortfaldet på grund af ny sag	5	9,4	2	20,0	7	11,1
Antruffet med ny kriminalitet	4	7,5	—	—	4	6,3
Tilsynstiden udløbet	4	7,5	—	—	4	6,3
Uoplyst	2	8,8	1	10,0	3	4,8
I alt	53	99,8	10	100,0	63	99,9

¹⁾ Heraf 1, hvor tilsynet senere ophævedes.

²⁾ Heraf 2, der på grund af fejl fra afdelingen ikke blev efterlyst af politiet.

9.3. Begæring om anholdelse

(§ 1004, stk. 1)

I en fjerdedel af tilfældene var reaktionen genetablering af tilsynet, afhøring og indskærpelse af tilsyn.

Knap en tredjedel af begæringerne om anholdelse blev tilbagekaldt, for de betinget domte drejede det sig om halvdelen.

3 blev genindsat uden ny kriminalitet, heraf var 1, der var under tilsyn af den frie

Tabel 11.

Reaktioner i anledning af begæring om anholdelse

(§ 1004, stk. 1)

	Bet.		Prl.		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
1) Genetablering af tilsyn	—	—	1	2,3	1	1,7
2) Afhøring om forhold siden tilsynsunddragelsen	—	—	—	—	—	—
3) Indskærpelse af vilkår	—	—	—	—	—	—
1) + 2) + 3)	2	12,5	12	27,3	14	23,3
1) + 2)	—	—	1	2,3	1	1,7
Ikke antruffet af politiet	2	12,5	3	6,8	5	8,3
Begæring tilbagekaldt, fordi kontakt etableret på anden måde	8	50,0	10	22,7	18	30,0
Begæring bortfaldet på grund af anholdelse/fængsling i ny sag	1	6,3	6	13,6	7	11,7
Anholdt med ny kriminalitet	2	12,5	6	13,6	8	13,3
Genindsat uden ny kriminalitet	—	—	2 ¹⁾	4,5	2	3,3
Ny sigtelse + indstilling om genindsættelse ..	—	—	1	2,3	1	1,7
Indlagt på statshospital	1 ²⁾	6,3	—	—	1	1,7
I alt	16	100,1	44	99,9	60	100,0

¹⁾ Heraf 1, hvor indberetningen subsidiært var § 1004, stk. 3.

²⁾ Vedrørende § 68, jfr. § 16.

kriminalforsorg efter straffelovens § 68, jfr. § 16.

I 28 pct. af tilfældene forelå ny kriminalitet (se tabel 11, side 151).

9.4. Begæring om fængsling (§ 1004, stk. 3)

Ingen betinget dømte blev genindsat efter

at have været begæret fængslet. Det var imidlertid tilfældet for 3 af 21 prøveløsladte.

Næsten halvdelen af de prøveløsladte havde begået ny kriminalitet, medens begæring om fængsling blev tilbagekaldt for henholdsvis 3 betinget dømte (50 pct.) og 3 prøveløsladte (14 pct.).

Tabel 12. Reaktioner i anledning af begæring om fængsling
(§ 1004, stk. 3)

	Bet.		Prl.		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Genetablering af tilsyn	—	—	1	4,8	1	3,7
Indberettet til genindsættelse	—	—	3 ¹⁾	14,3	3	11,1
Genindsat uden ny kriminalitet	—	—	2	9,5	2	7,4
Fængslet med ny kriminalitet	2	33,3	5	23,8	7	25,9
Antruffet med ny kriminalitet	—	—	5	23,8	5	18,5
Begæring bortfaldet på grund af anholdelse/ fængsling i ny sag	1	16,7	—	—	1	3,7
Ikke antruffet af politiet	—	—	1	4,8	1	3,7
Begæring tilbagekaldt, fordi kontakt etableret på anden måde	3	50,0	3	14,3	6	22,2
Uoplyst	—	—	1	4,8	1	3,7
I alt	6	100,0	21	100,1	27	99,9

¹⁾ Heraf 2, der fik vilkårene indskærpet og 1, der blev genindsat, uden at der forelå ny kriminalitet.

Bilagstabeller

Bilagstabel 1:

Begæringer om efterlysning, anholdelse og fængsling og indberetning om overtrædelse af tillægsvilkår i perioden 1. april—14. september 1974.

Bilagstabel 1.

Begæringer om efterlysning, anholdelse og fængsling og indberetninger om overtrædelse af tillægsvilkår i perioden 1. april—14. september 1974

	Efterlysning		§ 1004, stk. 1		§ 1004, stk. 3		Overtrædelse af tillægsvilkår		I alt		I alt
	Bet.	Prl.	Bet.	Prl.	Bet.	Prl.	Bet.	Prl.	Bet.	Prl.	Bet. + Prl.
CK 1	24	—	2	—	1	—	3	—	30	—	30
CK 3	—	—	3	27	—	7	—	2	3	36	39
CK 4	1	—	—	4	—	—	—	4	1	8	9
CK 6	4	—	—	—	—	—	2	—	6	—	6
CK 8	2	—	—	2	—	1	—	4 ⁷⁾	2	7	9
Hillerød	—	—	5	4	—	—	—	—	5	4	9
Roskilde	2 ¹⁾	—	—	1	—	—	2 ²⁾	2 ⁷⁾	4	5	7
Bornholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fyn	5	4	3	—	3 ²⁾	3 ⁴⁾	—	3	11	10	21
Lolland-Falster ...	—	—	—	1	—	—	1 ²⁾	—	1	1	2
Ålborg	4	—	1	1 ⁵⁾	1	2	—	2	6	5	11
Århus	1	—	1	1	—	—	2 ²⁾	—	4	1	5
Viborg	3	—	1 ⁵⁾	2	—	5	—	—	4	7	11
Esbjerg	4	2	—	—	—	—	—	—	4	2	6
Kolding	2	—	—	—	—	3 ⁷⁾	—	2 ⁷⁾	2	5	7
Frie institutioner .	1	2	—	—	1	—	—	—	2	2	4
Anstalter	—	2	—	1	—	—	—	1 ⁶⁾	—	4	4
I alt	53	10	16	44	6	21	10	20	85	95	180

¹⁾ Heraf 1 »betinget indberetning« om overtrædelse af tillægsvilkår.

²⁾ Heraf 1 subsidiært ændring/ophævelse af tilsyn og særvilkår.

³⁾ Heraf 2 der vedrører samme person. I det ene tilfælde ønskes fængsling med henblik på verserende sag.

⁴⁾ Heraf 1 der tillige vedrører retsplejelovens § 785.

⁵⁾ Subsidiært § 1004, 3.

⁶⁾ Hertil kommer en »forhåndsorientering« for om fornødent at kunne genindsætte efter telefonisk aftale med direktoratet for kriminalforsorgen.

⁷⁾ Heraf 2 der vedrører samme person.

Bilagstabel 2:

Fordelingen af vilkår ved indberetning.

Bilagstabel 3:

Vilkår ved indberetning, procentvis for delt efter vilkårets og indberetningens art.

Fordelingen af vilkår ved indberetning

	Bet.				Prl.				Bet. + Prl.				I alt
	El.	1004, 1	1004, 3	RV	El.	1004, 1	1004, 3	RV	El.	1004, 1	1004, 3	RV	
Ingen særvilkår ..	17	6	1	—	1	2	—	—	18	8	1	—	27
Arbejde og ophold alene (1)	18	3	1	4	2	11	7	3	20	14	8	7	49
Arbejde, ophold og institution (1 og 5)	2	1	2	—	—	1	1	—	2	2	3	—	7
Arbejde, ophold og alkoholistbe- handling (1, 7, 8)	5	3	—	1	2	18	6	5	7	21	6	6	40
Arbejde, ophold, al- koholistbehand- ling og institu- tion (1, 7, 8 og 9)	—	—	—	1	—	1	1	—	—	1	1	1	3
Arbejde, ophold og narkobehandling (1, 12 og 13) ...	3	—	—	—	—	1	—	—	3	1	—	—	4
Arbejde, ophold, narkobehandling og institution (1, 12, 13 og 14) ..	1	—	—	—	—	1	1	4	1	1	1	4	7
Andre vilkår eller vilkårskombina- tioner	7	3	2	4	5	9	5	8	12	12	7	12	43
I alt	53	16	6	10	10	44	21	20	63	60	27	30	180

Fordelingen af andre vilkår eller vilkårscombinationer

	Efter- lysning	1004,1	1004, 3	Ren vilk.	I alt
Vilkår 5 alene	1	—	—	—	1
— 6 alene	—	—	1	—	1
— 7 eller 8 alene	1	4	1	1	7
— 12 eller 13 alene	—	—	—	1	1
— 15 eller 16 alene	1	—	—	—	1
— 17 alene	2	1	—	—	3
— 1, 7 eller 8 og 13	1	1	—	—	2
— 7 eller 8 og 16	2	—	—	—	2
— 1, 5, 7 eller 8, 10, 13 og 14	—	1	—	—	1
— 13 og 14	—	—	—	1	1
— 13, 14, 16 og 17	—	—	—	1	1
— 1, 5 og 16	—	—	1	—	1
— 6 og 7 eller 8	—	1	—	—	1
— 1, 7 eller 8, 15 eller 16 og 17	2	1	—	—	3
— 1, 5, 7 eller 8	1	—	—	1	2
— 1, 5, 12 eller 13 og 14	—	2	2	2	6
— 1, 7 eller 8, 12 eller 13, 14	—	—	1	4	5
— 1, 7 eller 8, 12 eller 13	—	—	—	1	1
— 1 og 6	—	1	—	—	1
— 1, 5, 7 eller 8 og 9	1	—	—	—	1
— 15 eller 16 og 17	—	—	1	—	1
I alt	12	12	7	12	43

Bilagstabel 3.

Vilkår ved indberetning, procentvis fordelt efter vilkårets og indberetningens art

	Bet.				Prl.				Bet. + Prl.				I alt
	El	1004, 1	1004, 3	RV	El	1004, 1	1004, 3	RV	El	1004, 1	1004, 3	RV	
Ingen særvilkår	32,1	37,5	16,7	—	10,0	4,5	—	—	28,6	13,3	3,7	—	15,0
Arbejde og op- hold alene (1)	34,0	18,8	16,7	40,0	20,0	25,0	33,3	15,0	31,7	23,3	29,6	23,3	27,2
Arbejde, ophold og institution (1 og 5)	3,8	6,3	33,3	—	—	2,3	4,8	—	3,2	3,3	11,1	—	3,8
Arbejde, ophold og alkoholist- behandling (1, 7, 8)	9,4	18,8	—	10,0	20,0	40,9	28,6	25,0	11,1	35,0	22,2	20,0	22,2
Arbejde, op- hold, alko- holistbehand- ling og insti- tution (1, 7, 8 og 9)	—	—	—	10,0	—	2,3	4,8	—	—	1,7	3,7	3,3	1,6
Arbejde, ophold og narkobe- handling (1, 12 og 13) . .	5,7	—	—	—	—	2,3	—	—	4,8	1,7	—	—	2,2
Arbejde, op- hold, narko- behandling og institution (1, 12, 13 og 14)	1,9	—	—	—	—	2,3	4,8	20,0	1,6	1,7	3,7	13,3	3,8
Andre vilkår el- ler vilkårs- kombina- tioner	13,2	18,8	33,3	40,0	50,0	20,5	23,8	40,0	19,0	20,0	25,9	40,0	23,9
I alt	100,1	100,2	100,0	100,0	100,0	100,1	100,1	100,0	100,0	100,0	99,9	99,9	99,7
N =	53	16	6	100	10	44	21	20	63	60	27	30	180

Vedtægter for kontaktudvalg vedrørende kriminalforsorgens anstalter

§1.

Med henblik på at sikre og formidle kontakt og samarbejde med anstaltens omgivelser - herunder navnlig de lokale retsmyndigheder - oprettes et kontaktudvalg, der skal have indseende med anstaltens virksomhed.

Udvalget skal orienteres og orientere sig om forholdene på anstalten og har adgang til at aflægge besøg i anstalten.

§2.

Udvalget består af 7 medlemmer:

En repræsentant for områdets dommere (udpeget af direktoratet for kriminalforsorgen efter forhandling med Den danske Dommerforening).

En repræsentant for områdets politimestre (udpeget af direktoratet for kriminalforsorgen efter forhandling med Foreningen af politimestre i Danmark).

En polititjenestemand (udpeget af den lokale afdeling af Kriminalpolitiforeningen).

En repræsentant for områdets forsvarere (udpeget af Advokatrådet).

Den lokale borgmester.

En repræsentant for områdets afdelinger af den frie kriminalforsorg (udpeget af direktoratet for kriminalforsorgen).

Fængselsinspektøren (i Herstedvester overlægen).

Fængselsinspektøren er formand for udvalget.

Sekretariatsfunktionerne vedrørende udvalgets virksomhed varetages af anstalten.

§3.

Ethvert udvalgsmedlem kan kræve et hvilket som helst emne vedrørende anstalten og dens funktion drøftet i udvalget.

§4.

Udvalget kan over for direktoratet for kriminalforsorgen fremsætte forslag om sådanne ændringer, som findes påkrævet for anstaltens bedst mulige funktion.

§5.

Medlemmerne af udvalget har tavshedspligt med hensyn til oplysninger, der i udvalget udtrykkeligt gives som fortrolige.

§6.

Der afholdes ordinært mode i udvalget hvert kvartal. Ethvert medlem kan forlange udvalget indkaldt til ekstraordinært møde med 14 dages varsel.

§7.

Anstalten udarbejder én gang årligt en beretning om anstaltens forhold og funktion i det foregående kalenderår.

Denne beretning indsendes med en redegørelse for udvalgets virksomhed i det foregående kalenderår og udvalgets eventuelle bemærkninger til beretningen til direktoratet for kriminalforsorgen **inden 1. maj hvert år.**

Bemærkninger til vedtægterne:

Om formålet med nedsættelse af kontaktudvalg, henvises til bind I, 14.2.3.2.

Til § 2.

Ved personsammensætningen har gruppen lagt til grund, at primært de øvrige retsmyndigheder i området skal være repræsenteret. Herudover har man fundet det rimeligt, at den lokale kommune er repræsenteret ved sin borgmester.

For at pointere, at kriminalforsorgen er en

enhed. omfattende såvel anstaltssektoren som den frie sektor, og for at imødekomme informationsbehovet for så vidt angår afdelingernes virksomhed, har man fundet det hensigtsmæssigt at lade afdelingerne være repræsenteret i kontaktudvalget, om muligt ved den lokale afdelingsleder.

Gruppen skal henstille, at man i videst muligt omfang vælger den lokale dommer og den lokale politimester. Den anførte sproglige formulering er valgt på grund af de praktiske problemer, der kan opstå i retskredse, hvor flere anstalter er beliggende inden for retskredsens område.

Det skal bemærkes, at paragraffens formulering ikke er til hinder for, at andre persongrupper indkaldes til deltagelse i udvalgets drøftelser. Det kan f. eks. være hensigtsmæssigt at indkalde repræsentanter for betjentgruppen, forsorgssektoren eller uddannelsessektoren, såfremt dette vil betyde en mere nuanceret information om et bestemt emne.

ad § 3.

Ved paragraffens formulering er taget

hensyn til, at behovet for gensidig information ofte vil tage sit udgangspunkt i en eller flere konkrete sager. Ved formuleringen: »Vedrørende anstalten og dens funktion« er tilsigtet at tydeliggøre, at udvalget ikke skal være et forum for drøftelse af konkrete sager, men at drøftelserne i udvalget skal være af generel, informativ karakter.

ad § 4.

Det tilsigtes ved paragraffens formulering at tydeliggøre, at udvalgets virksomhed er af rådgivende karakter.

ad § 6.

Gruppen kan anbefale, at kontaktudvalget indbydes til at være til stede ved mere betydende arrangementer på anstalten.

ad § 7.

Det skal bemærkes, at den foreslåede årsberetning bør indeholde en redegørelse for alle forhold og funktioner anstalten vedrørende i det forløbne år.

Forslag til ændret personundersøgelsesskema

Fødselsnr.

Telefon:

Sigtedes fulde navn og cpr. nr.

dato

Udtalelse fortsat

Foreløbig konklusion

Forsorgsmæssige foranstaltninger
(planlagte og iværksatte)

Politikreds:

Politiets journal nr.

Fødselsnr.

....., den

Undersøger:

Bopæl:

Telefon:

Undersøgelse

i medfør af retsplejelovens § 800 a
vedrørende

.....
(fulde navn, ved navneforandring tillige døbsnavn, for gifte kvinder tillige pigenavn)

Født d. i

CPR-nr.

Erhverv

Bopæl og tlf.

Folkeregister

Sigtelse

Resumé

Sigtedes fulde navn og cpr. nr.

dato

Resumé fortsat

Konklusion

Forsorgsmæssige foranstaltninger
(planlagte og iværksatte)

Sigtedes fulde navn og cpr. nr.

dato

a. Forældre

fulde navn, fødselsdato, erhverv, dato for ægteskab, separation, skilsmisse, dødsfald

Opvækst- og familieforhold

b. Søkende

antal, sigtedes nr. i søskendeflokken

c. Opvækst og forhold i hjemmet

opvokset (i hovedstad, provinsby, landet), hos forældre, sted-, adoptiv-, plejeforældre eller andre
hjemmets økonomi og forholdet mellem familiemedlemmerne under opvæksten

d. Børne- og ungdomsforsorg

kommune, årsag, tidsrum, forsorgens art

e. Evt. tidligere ægteskaber

tidspunkter for ægteskabs indgåelse og skilsmisse, årsag til skilsmisse

Sigtedes fulde navn og cpr. nr.

dato

Kronologisk beskrivelse af:

skolegang, evt. særundervisning, eksaminer,
faglig uddannelse, videreuddannelse (speci-
alarbejderkursus m. v.)

arbejdsforhold og arbejdsledighedsperioder
aftjening af værnepligt

længere hospitals-, institutions- og fængsels-
ophold

Uddannelse og erhvervsforløb

Sigtedes fulde navn og cpr. nr.

dato

a. Boligforhold

ophold hos forældre, i lejet værelse el. selvst. lejlighed, boligens størrelse, standard, antal beboere, boligkvarterets art m. v.

for arrestanter angives bopæl ved løsladelsen

Akuelle bolig- og familieforhold

b. Familieliv

ugift, gift, separeret, skilt
ægtefælles el. samlevers navn, alder, erhverv m. v.

børns antal, navne, alder, opholdssted m. v.

forholdet til ægtefællen (samleveren)

kender ægtefællen (samleveren) sagen?

c. Forholdet til forældre og søskende

kontakt: hyppig, sjældn el. ingen

forældres bopæl og tlf.

kender forældre og søskende sagen?

d. Evt. andre nære kontaktforhold

navn, adresse

kender pågældende sagen?

Sigtedes fulde navn og cpr. nr.

dato

a. Evt. igangværende uddannelse

uddannelsens art og varighed, sigtedes vurdering af mulighederne for at gennemføre uddannelsen

Aktuel uddannelses- og beskæftigelsessituation samt fritidsanvendelse

b. Nuværende beskæftigelsessituation

sigtedes opfattelse af arbejdet, arbejdsforholdene, egen arbejdsindsats, forholdet til kolleger og overordnede, muligheden for at forblive på arbejdspladsen m. v.

er sigtede uden beskæftigelse: nærmere om årsagerne hertil

værnepligtsforhold (omtales kun her, når sigtede ikke allerede har aftjent værnepligt)

pas, søfartsbog, førerbevis

c. Evt. uddannelses- og erhvervsønsker

motiver, planer, evt. hindringer af fysisk, psykisk el. social karakter, revalidering

d. Fritidsanvendelse

fritidsinteresser, medlemskab af sportsklubber el. foreninger, fastere tilholdssteder m. v.

Sigtedes fulde navn og cpr. nr.

dato

a. Indtægter og formue

Økonomiske forhold

løn, pension, sygeløn, understøttelse, offentlig hjælp, underholdsbidrag m. v.
(skattefradrag og trækprocent anføres)
(under formue henregnes fast ejendom, motorkøretøj m. v.)

b. Ægtefælles (samlevers) indtægter og formue

c. Faste udgifter og gæld

husleje, kontingenter, hustru- og børnebidrag, afdrag på afbetalings- og anden gæld m. v.
(størrelsen af udgifter, restgæld og evt. restancer anføres)

d. Fagforening og arbejdshedskasse

navn, nummer, tidspunkt for indmeldelse

e. Tidligere og nuværende forbindelse med socialkontoret

hjælpens art og omfang, tidspunkt og varighed

Sigtedes fulde navn og cpr. nr.

dato

a. Fysisk tilstand

almen tilstand, tidligere sygdomme, kroniske sygdomme, følger efter ulykkestilfælde o. lign., nuværende sygdomme, indlæggelser, tidl. længerevarende behandling, nuværende behandling

Fysisk og psykisk tilstand

b. Psykisk tilstand

almen tilstand, symptomer på psyk. lidelser, tidl. indlæggelser, psykiatriske eller psykologiske undersøgelser, nuværende behandling

c. Misbrug af rusmidler

alkohol, cannabis, LDS m. v., amfetamin m. v., morfica m. v.

d. Forbrug af medicin

e. Særforsorg, revalidering, invalidepension

f. Læge

navn, adresse, telefon

g. Sygesikring

Sigtedes fulde navn og cpr. nr.

dato

Udtalelser

fra skoler, børne- og ungdomsforsorgen og andre offentlige institutioner samt (med klientens samtykke) fra arbejdsgivere, familie, hospitaler m. v., angiv oplyserens navn og udtalelsens dato.

Sigtedes fulde navn og cpr. nr.

dato

Udtalelse fra den psykiatriske konsulent

Alkoholvilkår og behandlingen af klienter med alkoholvilkår

Undersøgelsen er udarbejdet af sekretær,
cand. scient. pol. Jens Tolstrup.
Stud. soc. Ole E. Andersen og stud. soc.
Jan Mollerup har bistået ved interviewing,
medens stud. jur. Susanne Arends, ingeniør
Frans Borgsmidt og stud. jur. Carsten
Rentzmann har medvirket ved bearbejd-
ningen af det indsamlede materiale.
Marts 1973.

Indholdsfortegnelse

1. Forord	179
2. Undersøgelsens formål	179
3. Population	179
4. Metode	180
4.1. Udtagelse af de undersøgte klienter.	180
4.2. Interview af sagsbehandlere	180
4.3. Behandlingen af det indsamlede materiale.	181
4.4. Betingede og ubetingede alkoholvilkår.	181
5. Hovedresultater.	181
6. Vilkårene og deres fordeling.	182
6.1. Hvor mange og hvilke vilkår.	182
6.2. Vilkårenes fordeling på afdelinger.	183
6.3. Vilkårenes fordeling efter sanktion.	183
6.4. Vilkårenes fordeling efter alder.	183
6.5. Vilkårenes fordeling efter køn.	185
7. Tilsynstid.	185
8. Prøvetid og vilkår.	186
9. Hvor mange er i behandling, og hvilken behandling er de underkastet	186
10. Er behandlingen tilfredsstillende.	188
11. Hvorfor er 1.292 klienter ikke i behandling	188
12. Hvilke ønsker har sagsbehandlerne om større mulighed for hjælp og støtte til klienterne.	191
13. Hvornår og hvorfor er betinget alkoholistvilkår iværksat	192

- = nul
- 0 = mindre end V_i af den anvendte enhed
- ... = kan ikke oplyses
- = tal kan efter sagens natur ikke forekomme

1. Forord

Som udgangspunkt for planlægningsudvalgets drøftelser om alkoholistbehandling og anvendelsen af alkoholvilkår fik sekretariatet pålagt at gennemføre en undersøgelse af alkoholistbehandlingen i den frie kriminalforsorg.

Opriindelig var det hensigten at gennemføre en undersøgelse af samtlige klienter, der skønnedes at have alkoholproblemer. Under hensyn **til**, at en sådan undersøgelse ville blive særdeles tidkrævende, fordi det ville betyde en gennemgang af samtlige tilsynssager, valgte man kun at beskæftige sig med klienter, der på et givet tidspunkt var underkastet alkoholvilkår. Herved udelukkes klienter, som måtte have et alkoholproblem uden at være underkastet alkoholvilkår, og der inddrages personer, der ikke af sagsbehandlerne skønnes at have noget alkoholproblem - end ikke i videre forstand - men som alligevel i forbindelse med prøveløsladelse eller betinget dom har fået et sådant vilkår.

Tilrettelæggelsen af undersøgelsen har været drøftet med personalet i Dansk forsorgsselskabs centralkontors afdelinger for prøveløsladte og betinget dømte med alkoholvilkår.

2. Undersøgelsens formål

Undersøgelsen har til formål

- at give en oversigt over, hvor mange klienter, der for tiden er underkastet alkoholvilkår,
- at beskrive den behandling, klienterne aktuelt er underkastet,
- at beskrive, hvorfor klienter ikke for tiden er underkastet behandling, og
- at gengive sagsbehandlernes eventuelle øn-

sker om hjælpe- og behandlingsmuligheder.

Endelig er der foretaget en undersøgelse af, hvornår klienter med et betinget alkoholvilkår første gang i den aktuelle tilsynsperiode har fået iværksat vilkåret, og hvorfor vilkåret er iværksat.

Herigennem skulle det være muligt at danne sig et bredt indtryk af behandlingssituationen, således som den tegnede sig i begyndelsen af 1973.

Man har i undersøgelsen *ikke* forsøgt at finde årssagssammenhænge eller forklaringer på et eventuelt alkoholmisbrug, ligesom man *ikke* har forsøgt at indkredse alvoren af den enkelte klients alkoholproblem, f. eks. ved beskrivelse af tidligere liv, alkoholforbrugets størrelse, sociale og arbejdsmæssige forhold osv.

Et eventuelt alkoholproblem indgår selv sagt i sociale, psykiske og kriminelle sammenhænge, ligesom den frie kriminalforsorgs behandling af klienter med alkoholvilkår langt fra alene tager sigte på alkoholistbehandling.

3. Population

Undersøgelsen omfatter samtlige klienter, der på bestemte datoer i tiden 1. februar-10. marts 1973 (se p. 180) var under tilsyn af Dansk forsorgsselskab, forvaringsanstalten og særfængslet i Herstedvester, forvaringsanstalten og særfængslet m. v. i Horsens og statsfængslet i Vridsløselille, og som var underkastet vilkår om at afholde sig fra misbrug af alkohol eller vilkår om behandling af alkohol, enten efter tilsynsmyndighedens nærmere bestemmelse (betinget vilkår) eller i fortsættelse af en behandling, påbegyndt

før løsladelsen (dommen) (ubetinget vilkår). Om betinget og ubetinget alkoholvilkår i forbindelse med betinget dom se p. 181.

Undersøgelsen omfatter ikke klienter med alkohol vilkår, hvis disse klienter:

- 1) er under direkte tilsyn af andre end de ovenfor nævnte af fængselsvæsenets institutioner,
- 2) på undersøgelsestidspunktet er anholdt eller varetaget i fængselslede,
- 3) er genindsat eller indsat efter ny dom, bortset fra hæftestrafte, eller
- 4) gennem længere tid i medfør af straffelovens § 70 har været anbragt på statshospital.

Det kan ikke udelukkes, at der herudover er udeladt enkelte klienter, fordi et tilsyn netop er delegeret fra en afdeling til en anden afdeling, men dette skønnes at være en absolut undtagelse.

I enkelte tilfælde er en klient medtaget under én afdeling, medens han retteligt hørte under en anden afdeling. Dette gælder især de københavnske afdelinger, hvor tilsyn har været delegeret til en af Dansk forsorgsselskabs institutioner, hvor man alligevel i afdelingen har været i stand til at besvare spørgsmålene vedrørende klienten. Dette har ingen indflydelse på de samlede tal, og kun ringe indflydelse på fordelingen mellem de enkelte afdelinger.

Af tidsmæssige grunde har det ikke været muligt at interviewe vedrørende 27 klienter under tilsyn af forvaringsanstalten og sær-fængslet i Herstedvester. Disse klienter er kun medtaget i første del af undersøgelsen.

4. Metode

For, inden for en rimelig tid, at kunne tilvejebringe et materiale, er undersøgelsen gennemført i form af interviews med de enkelte sagsbehandlere om de klienter, som de enten har tilsyn eller overtilsyn med. Formålet hermed har været dels at opnå ensartethed i besvarelserne, dels at spare tid for både sagsbehandlere og undersøgere, idet alternativet ville være udsendelse af spørgeskemaer, der trods de forholdsvis enkle spørgsmål ville være blevet særdeles om-

fangsrige, såfremt de skulle kunne besvares uden mundtlig vejledning og gennemgang.

4.1. Udtagelse af de undersøgte klienter

På grundlag af de enkelte afdelingers aktualregister over personer i tilsyn er udtaget samtlige, der havde alkoholvilkår, og spørgsmålene 1-13 i spørgeskemaet (se underbilag 1, p. 203) er udfyldt af interviewerne.

For lokalafdelingernes og forsorgsskottens vedkommende er dette sket på en enkelt dag for hver afdelings vedkommende, medens gennemgangen af centralkontorets fællesregister strakte sig over ca. 3 uger. Det havde været en fordel, om udtagelsen af personer til undersøgelsen var sket på samme dato, men det er ikke fundet rimeligt at investere et betydeligt beløb blot for at opfylde dette krav.

4.2. Interview af sagsbehandlere

Efter at de klienter, der er omfattet af populationsdefinitionen, var udtaget, sendtes lister til de enkelte sagsbehandlere, der herefter blev interviewet på grundlag af spørgeskemaets spørgsmål 14-22 (underbilag 1, p. 204).

For at opnå så stor ensartethed som muligt har kun 3 personer foretaget interview vedrørende de 1.776 personer, som indgår i afsnit 7-13. I praksis har undersøgelsen været tilrettelagt, således at man én dag er kommet til lokalafdelingen og har redegjort for undersøgelsen og de spørgsmål, man ville stille. Samme dag er klientregistret gennemgået, og de enkelte sagsbehandlere har fået at vide, hvilke af deres klienter, de ville blive udspurgt om. Skemaet er gennemgået meget grundigt med hver enkelt sagsbehandler, og man har forklaret betydningen af de enkelte spørgsmål og de svarmuligheder, der lå i spørgsmålene.

Ved udformningen af spørgeskemaet har det været et bærende princip, at der kun skulle stilles spørgsmål, som sagsbehandlerne umiddelbart kunne besvare, uden i almindelighed at skulle støtte sig til klientens journal. I de fleste tilfælde havde sagsbehandleren inden interviewet på forhånd orienteret sig i de sager, som han eller hun ikke umiddelbart erindrede.

Da spørgeskemaet kun skulle bruges af de 3 interviewere, er det gjort så kortfattet som

muligt, idet man som nævnt udførligt har forklaret betydningen af spørgsmålene over for de interviewede. Der skal ikke her redigøres for de enkelte spørgsmål. Der henvises til de enkelte afsnit i undersøgelsen.

4.3. Behandlingen af det indsamlede materiale

De udfyldte skemaer er behandlet manuelt, idet man har opgjort for hver enkelt afdeling, for CK 3 og CK 6 dog for hver enkelt sagsbehandler.

4.4. Betinget og ubetinget alkoholvilkår

I betænkning 519/1969 Vilkår ved betingede domme og prøveløsladelser, hedder det p. 35, at der i forbindelse med en betinget dom m. v. kan gives ubetinget alkoholistvilkår, »som i almindelighed vil kunne formuleres således, at den pågældende påbegynder en lægeligt godkendt behandling mod misbrug af alkohol og i øvrigt i tilsynstiden underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse«.

Det har, efter at interviewene var gennemført, vist sig, at sagsbehandlerne normalt har opfattet denne formulering som et betinget vilkår i lighed med den gængse formulering af et betinget vilkår »såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent underkaster sig en lægeligt godkendt behandling mod misbrug af alkohol«.

Det kan derfor ikke udelukkes, at et antal vilkår, som efter betænkningens formulering må anses for at være ubetingede vilkår givet i forbindelse med betinget dom, er registreret som betingede vilkår, og at undersøgelsen derfor ikke angiver det korrekte antal ubetingede alkoholistvilkår, der er givet i forbindelse med betinget dom.

Som ubetinget alkoholistvilkår i forbindelse med betinget dom er alene registreret vilkårsformuleringer, hvoraf det klart fremgik, at den pågældende skulle fortsætte en allerede påbegyndt behandling, eller lignende meget snævre formuleringer.

Imidlertid var interviewene tilrettelagt således, at man i de tilfælde, hvor betingede eller ubetingede alkoholistvilkår optrådte i forbindelse med betinget dom skulle spørge sagsbehandleren, om der var tale om betinget eller ubetinget alkoholistbehandlings-

vilkår, således at antallet af henholdsvis ubetingede og betingede alkoholistvilkår i forbindelse med betinget dom ikke dækker den faktiske fordeling på vilkårsformuleringer, men i hvert fald dækker sagsbehandlerens opfattelse af vilkårene.

For så vidt angår ubetingede alkoholistbehandlingsvilkår i forbindelse med prøveløsladelse skulle der ikke være fejlkilder.

5. Hovedresultater

Ved opgørelserne på de enkelte afdelinger og de 3 anstalter er fundet i alt 1.803 klienter med alkoholvilkår, som er omfattet af undersøgelsen (se p. 179), svarende til 29 pct. af det samlede antal tilsyn. 6 pct. af alkoholistvilkårene vedrører vilkår om at afholde sig fra misbrug af alkohol, 16 pct. er ubetingede alkoholistvilkår, og 78 pct. er betingede alkoholvilkår.

Sanktionsfordelingen for disse 1.803 klienter er: Tiltalefrafald, betinget dom uden straf fastsættelse eller straf fuldbyrdelse, betinget benådning og kombinationsdom: 46 pct. Fængsel 37 pct. Ungdomsfængsel 2 pct. Særfængsel 4 pct. Arbejdshus 1 pct. Forvaring 7 pct. § 70 eksklusive forvaring 3 pct.

Af de 1.776 klienter, som sagsbehandlerne er blevet udspurgt om, er kun 4 pct. kvinder.

Tilsynstiden er normalt 2 år eller 66 pct. af tilfældene. Kun 4 klienter har en tilsynstid på 5 år, medens 160 klienter eller 9 pct. har ubestemt tilsynstid.

73 pct. var på undersøgelsestidspunktet ikke underkastet nogen form for behandling af alkoholproblem.

Af de 111 klienter med misbrugsvilkår var 6 i (frivillig) behandling. Af de 269 ubetingede vilkår var 129, svarende til 48 pct. i en eller anden form for behandling for alkoholproblem, medens kun 349 eller 25 pct. af klienterne med betinget vilkår var i behandling. I alt var 484 klienter i en eller anden form for behandling, der overvejende bestod i antabusbehandling plus almindelig eller intens kontakt med tilsynsførende - 38 pct. - eller behandling på ambulatorium - 36 pct.

Af de 484, der var i behandling, blev denne for 67 pct. vedkommende erklæret for tilfredsstillende.

Om årsagerne til den manglende behandling af 1.292 klienter oplyser sagsbehandlerne, at 105 alene er underkastet misbrugs-vilkår. For 4 klienters vedkommende er grunden ikke oplyst.

For de resterende 1.183 angaves grundene at være: Unddragelse af tilsyn 6 pct. Ikke i tilsynsperioden konstateret noget behandlingsbehov, 52 pct. Behandlingsbehov konstateret, men behandling ikke iværksat, fordi den ansås for uigennemførlig, 10 pct. Påbegyndt behandling seponeret, fordi den pågældende ikke kunne motiveres til behandling, 8 pct. Påbegyndt behandling seponeret, fordi der ikke længere (for tiden) var noget behandlingsbehov, 15 pct., og endelig at behandlingsmulighederne var udtømte eller ikke tilstrækkelige, 3 pct.

Af de 1.292 klienter, der ikke var i behandling på undersøgelsestidspunktet, fandt sagsbehandlerne anledning til at ønske større mulighed for hjælp og støtte til 38 pct. eller 496. Af de 159 klienter, hvor den aktuelle behandling blev betegnet som »ikke tilfredsstillende«, fandtes der anledning til at ønske større mulighed for hjælp til de 153.

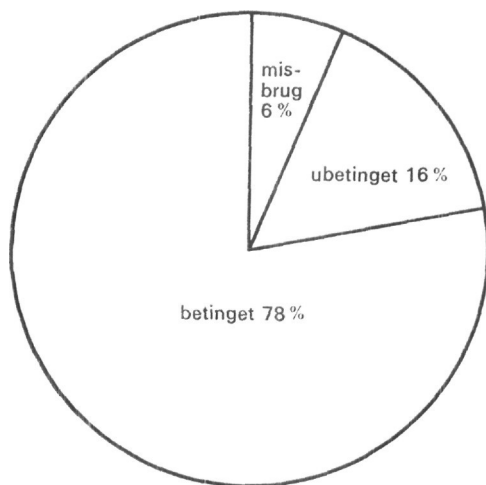
For disse 649 klienter blev der givet 949 »ønsker«. De mest almindelige var: Egen lejlighed 18 pct., intensiv professionel tilsyns-kontakt 14 pct., behandling på ambulatorium 13 pct., revalidering eller invalidepen-sion 12 pct., kontakt med læge eller psykiater 9 pct., og »andet« dvs. hovedsageligt ud-dannelse 10 pct.

Af de 1.396 betingede vilkår havde 525 været iværksat på et eller andet tidspunkt i den aktuelle tilsynsperiode. 76 pct. var iværksat inden for den første måned efter tilsynets begyndelse, 16 pct. mellem første og sjette måned, 5 pct. mellem sjette måned og første år, og 3 pct. efter 1 år.

6. Vilkårene og deres fordeling

6. /. Hvor mange og hvilke vilkår

I undersøgelsen indgår 1.803 klienter med alkoholvilkår. Om betingede og ubetingede alkoholvilkår i forbindelse med betinget dom se ovenfor.

I forbindelse med registreringen af alkoholvilkår har man også registreret anvendelsen af institutionsvilkår. Da eventuelle andre vilkår (f. eks. narkotikavilkår) ikke er medtaget, kan det ikke afgøres, hvorvidt institutionsvilkåret alene har sammenhæng med alkoholvilkåret.

I enkelte tilfælde optræder kombinationen misbrug + betinget alkoholistvilkår. Såfremt andet ikke er anført, er de regnet som betinget alkoholvilkår.

Af de 1.776 klienter, som sagsbehandlerne er blevet udspurgt om, fordelte kombinationerne af vilkår sig således, idet 6 = misbrug, 7 = ubetinget, 8 = betinget og 9 = institutionsvilkår.

Kombinationer af alkoholvilkår

	Samtlige undersøgte	Heraf kombinationer				
		6 + 8	6 + 9	6 + 8 + 9	7 + 9	8 + 9
Misbrug	111	—	2	—	—	—
Ubetinget	269	—	—	—	66	—
Betinget	1396	16	—	7	—	141
I alt	1776	16	2	7	66	141

Kombinationer af alkoholvilkår

25 pct. af de klienter, der havde ubetinget alkoholvilkår; havde tillige vilkår om institutionsanbringelse mod 10 pct. af klienterne med betinget alkoholvilkår.

6.2. Vilkårenes fordeling på afdelinger

Andelen af klienter med alkoholvilkår svinger på de enkelte afdelinger mellem 14 pct. og 38 pct., heri er ikke medregnet afdelingen for tilsyn med betinget dømte uden alkoholvilkår, afdelingen for stofmisbrugere og afdelingen for betinget dømte med alkoholvilkår. Når sidstnævnte afdeling kun angives at have 92 pct. klienter med alkoholvilkår, hænger dette sammen med de forskellige opgørelsestidspunkter for henholdsvis samlet antal tilsyn og samlet antal alkoholvilkår.

Den gennemsnitlige procentandel for klienter med alkoholvilkår i forsorgsselskabets afdelinger eksklusive de ovenfor nævnte afdelinger er 26 pct.

Den procentvise andel af alkoholvilkår af samtlige tilsyn er beregnet til 29 pct. Dette tal må tages med et vist forbehold dels på grund af de forskellige tidspunkter for opgørelserne, dels fordi der mangler oplysninger fra forvaringsanstalten og særfængslet i Herstedvester og forvaringsanstalten og særfængslet m. v. i Horsens.

Vilkårenes fordeling på afdelinger

Afdeling eller institution	Samlet antal tilsyn den 1/1-73	Samlet antal alkoholvilkår	Alkoholvilkår i pct. af samtl. tilsyn
Ålborg	453	155	34
Århus	759	149	20
Bornholm	52	11	21
Esbjerg	251	64	26
Fyn	428	136	32
Hillerød	303	88	29
Kolding	462	99	21
Lolland-Falster	124	23	19
Roskilde	529	151	29
Viborg	565	139	25
CK 1	769	—	—

Afdeling eller institution	Samlet antal tilsyn den 1/1-73	Samlet antal alkoholvilkår	Alkoholvilkår i pct. af samtl. tilsyn
CK 3	655	252	38
CK 4	94	13	14
CK 6	336	308	92
CK 8	313	15	5
Forvaringsanstalten og sær-fængslet i Herstedvester	...	82	...
Forvaringsanstalten og sær-fængslet m. v. i Horsens	...	98	...
Statsfængslet i Vridsløselille ¹⁾	28	9	32
Øvrige fængsler og sær-anstalter ¹⁾	51	...	...
Andet ²⁾	...	11	...
I alt	6172	1803	29

¹⁾ August 1972, efter oplysning fra Dansk forsorgsselskab.

²⁾ Bl. a. Dansk forsorgsselskabs institutioner.

6.3. Vilkårenes fordeling efter sanktion

Tiltalefrafald, betinget benådning, betinget dom uden straffastsættelse, betinget dom uden straffuldbyrkelse og kombinationsdom tegner sig for 46 pct. af vilkårene, medens fængsel alene tegner sig for 37 pct.

Kun 12 pct. af misbrugsvilkårene vedrører betinget dom m. m., medens 57 pct. af de betingede vilkår er knyttet til betinget dom og kombinationsdom. De ubetingede vilkår falder helt overvejende efter frihedsberøvende sanktion, nemlig 88 pct.

Se tabel p. 184.

Vilkårenes fordeling efter sanktion 1

For fængselsstraffene under 1 år og 1 år eller derover er der ikke nogen væsentlig forskel mellem fordelingen på misbrug, ubetinget og betinget vilkår. Misbrugsvilkåret bruges næsten udelukkende efter prøveløsladelse fra fængsel.

6.4. Vilkårenes fordeling efter alder

Kun 5 pct. af klienterne med alkoholvilkår er under 21 år, medens 32 pct. er over 35 år.

Vilkårenes fordeling efter sanktion 1

Vilkår	Misbrug		Ubetinget		Betinget		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Sanktion								
Tiltalefrafald	—	—	—	—	2	0	2	0
Betinget benådning	—	—	5	2	8	1	13	1
Bet. dom u. straffasts.	7	6	6	2	281	20	294	16
Bet. dom u. straffuldb.	4	4	18	6	412	29	434	24
Kombinationsdom	2	2	—	—	92	7	94	5
Fængsel under 1 år	45	41	85	30	159	11	289	16
Fængsel i 1 år eller over	51	46	85	30	240	17	376	21
Ungdomsfængsel	—	—	6	2	32	2	38	2
Særfængsel under 1 år	1	1	7	3	15	1	23	1
Særfængsel i 1 år eller over	—	—	13	5	33	2	46	3
Arbejdshus	1	1	6	2	4	0	11	1
Forvaring	—	—	44	16	91	6	135	7
Sikkerhedsforvaring	—	—	—	—	1	0	1	0
§ 70 (÷ forvaring)	—	—	5	2	42	3	47	3
I alt	111	101	280	100	1412	99	1803	100

Vilkårenes fordeling efter sanktion 2

Vilkår	Misbrug		Ubetinget		Betinget		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Sanktion								
Tiltalefrafald	—	—	—	—	2	100	2	100
Betinget benådning	—	—	5	39	8	62	13	101
Bet. dom u. straffasts.	7	2	6	2	281	96	294	100
Bet. dom u. straffuldb.	4	1	18	4	412	95	434	100
Kombinationsdom	2	2	—	—	92	98	94	100
Fængsel under 1 år	45	16	85	29	159	55	289	100
Fængsel i 1 år eller over	51	14	85	23	240	64	376	101
Ungdomsfængsel	—	—	6	16	32	84	38	100
Særfængsel under 1 år	1	4	7	30	15	65	23	99
Særfængsel i 1 år eller over	—	—	13	28	33	72	46	100
Arbejdshus	1	9	6	55	4	36	11	100
Forvaring	—	—	44	33	91	67	135	100
Sikkerhedsforvaring	—	—	—	—	1	100	1	100
§ 70 (÷ forvaring)	—	—	5	11	42	89	47	100
I alt	111	6	280	16	1412	78	1803	100

Klienter med alkoholvilkår og deres aldersmæssige fordeling

	Klienter med alkoholvilkår	
	Abs.	Pct.
15 år	—	—
16 år	1	0
17 år	—	—
18–20 år	98	5
21–24 år	407	23
25–29 år	413	23
30–34 år	295	16
35–39 år	192	11
40 år og derover . . .	382	21
I alt	1788 ¹⁾	99

¹⁾ Hertil kommer 15 personer, hvor alderen er uoplyst.

Ser man på vilkårenes fordeling inden for de enkelte aldersgrupper, viser det sig, at misbrugsvilkåret næsten udelukkende anvendes i aldersgruppen 21–34 år og her overvejende i aldersgruppen 25–29 år, hvilket har sammenhæng med, at det største antal misbrugsvilkår gives i statsfængslet på Kragsskovhede, hvor netop denne aldersgruppe udgør en større del af belægget.

Ubetinget vilkår anvendes ikke overraskende i stigende grad over for ældre, medens andelen af betinget vilkår i de forskellige aldersgrupper er uændret fra 25 år og derover.

6.5. Vilkårenes fordeling efter køn

Kun 4 pct. af de klienter, der indgår i interviewundersøgelsen er kvinder, kun 1

Vilkårenes fordeling efter alder

Vilkår	Misbrug		Ubetinget		Betinget		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Alder								
15 år	—	—	—	—	—	—	—	—
16 år	—	—	—	—	1	100	1	100
17 år	—	—	—	—	—	—	—	—
18–20 år	—	—	1	1	97	99	98	100
21–24 år	28	7	26	6	353	87	407	100
25–29 år	46	11	55	13	312	76	413	100
30–34 år	25	9	46	16	224	76	295	101
35–39 år	5	3	45	23	142	74	192	100
40 år og derover	7	2	102	27	273	72	382	101
I alt	111	6	275	15	1402	78	1788 ¹⁾	99

¹⁾ Hertil kommer: misbrug: —, ubetinget: 5 betinget benådede og betinget: 8 betinget benådede og 2 betingede tiltalefrafald. For disse 15 er alder uoplyst.

kvinde har ubetinget vilkår, og ingen har misbrugsvilkår.

Vilkårenes fordeling efter køn

Vilkår	Misbrug	Ubetinget	Betinget	I alt
Køn				
Mænd . . .	111	268	1321	1700
Kvinder ..	—	1	75	76
I alt	111	269	1396	1776

7. Tilsynstid

66 pct. af tilsynstiderne er på 2 år, medens 21 pct. er på 1 år. 3 pct. er på 3 år eller derover, medens 9 pct. er tidsubestemt.

Der er ikke tendens til, at tilsynstiden for klienter med misbrugsvilkår er kortere end gennemsnittet for samtlige klienter. Det samme gælder for ubetinget vilkår.

Fordelingen af tilsynstider er den samme, uanset hvilken type alkoholvilkår klienten har fået.

Tilsynstid og vilkår

Vilkår	Misbrug		Ubetinget		Betinget		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Tilsynstid								
½ år	1	1	1	0	7	1	9	1
1 år	35	32	61	23	283	20	379	21
2 år	74	67	161	60	940 ¹⁾	67	1175 ¹⁾	66
3 år	1	1	6	2	42	3	49	3
4 år	—	—	—	—	—	—	—	—
5 år	—	—	1	0	3	0	4	0
§ 70	—	—	39	14	121	9	160	9
I alt	111	101	269	99	1396	100	1776	100

¹⁾ Heraf 1 person 1¼ år og 1 person 1½ år.

8. Prøvetid og vilkår

Prøvetiderne ligger – som for tilsynstiderne – overvejende på 2 år, idet kun meget

få af de personer, der har 1 års tilsyn, tillige har 1 års prøvetid.

Prøvetid og vilkår

Vilkår	Misbrug		Ubetinget		Betinget		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Prøvetid								
½ år	—	—	—	—	—	—	—	—
1 år	—	—	2	1	19	1	21	1
2 år	106	95	222	83	1122 ¹⁾	80	1450 ¹⁾	82
3 år	5	5	5	2	129	9	139	8
4 år	—	—	—	—	1	0	1	0
5 år	—	—	1	0	4	0	5	0
§ 70	—	—	39	14	121	9	160	9
I alt	111	100	269	100	1396	99	1776	100

¹⁾ Heraf 1 person 1¼ år og 1 person 1½ år.

9. Hvor mange er i behandling, og hvilken behandling er de underkastet

Det første spørgsmål i interviewundersøgelsen (spørgsmål 15, underbilag 1, p. 204) vedrører aktuel behandling.

Betydningen af de stillede spørgsmål skal kort gennemgås.

Medicinsk behandling + almindelig kontakt med tilsynsførende.

Betyder almindeligvis, at den pågældende er i antabusbehandling, og at antabus indtages hos andre end den tilsynsførende. Som medicinsk behandling er også regnet indgivelse af dipsan, og i enkeltstående tilfælde psykofar-

maka, ordineret med henblik på at dæmpe et alkoholmisbrug.

Medicinsk behandling + intens kontakt med tilsynsførende. Betyder at antabus normalt indgives hos den tilsynsførende, hvilket i flere tilfælde vil sige i den afdeling, hvor den pågældende er i kontortilsyn.

Ambulant behandling ved somatisk læge + kontakt med tilsynsførende. Antabus indgives under kontrol af sygekasselæge og herudover opretholdes almindelig kontakt med tilsynsførende.

Ambulant behandling ved psykiater + kontakt med tilsynsførende. Den pågæl-

dende er i ambulant behandling hos psykiater for problemer, der overvejende har sammenhæng med alkoholproblemer. Såfremt den pågældende er ambulant patient hos en psykiater, men ikke skønnes at have noget alkoholproblem, er han ikke medtaget her.

Ambulatorium. Både private og offentlige ambulatorier og justitsministeriets psykiatriske klinik. Det er ikke en forudsætning, at den pågældende på undersøgelsestidspunktet indtager antabus, men alene at han overholder sine eventuelle aftaler med ambulatoriet og ikke unddrager sig kontakt med dette.

Psykiatrisk afdeling eller statshospital. Herved forstås døgnindlæggelse, der i overvejende grad har sammenhæng med alkoholproblemer. Klienter med alkoholvilkår, der er indlagt på statshospital eller psykiatrisk afdeling for lidelser, der ikke har sammenhæng med alkoholproblem, er ikke medtaget her.

Anden institution. Herved forstås almindeligvis anbringelse på f. eks. Lyng, Assersbølgård, Tåstrup Kurhjem, Frelsens Hærs Socialcenter og lignende. Anbringelsen skal overvejende være sket på grund af problemer, der har sammenhæng med alkohol. Det er ikke en forudsætning for rubricering, at den

pågældende tillige aktuelt indtager antabus, men dette er det almindelige.

Andet. F. eks. dagpatient på et statshospital, elev på Kofoeds Skole og lignende.

For samtlige behandlingsformer gælder, at der er spurgt om situationen på undersøgelsestidspunktet. Dette skal forstås således, at klienten regelmæssigt følger en behandling, idet man dog anser klienten for at være i behandling, selv om han en enkelt gang eller to i den senere tid har svigtet aftaler.

Bortset fra de to første spørgsmål er der ikke specielt spurgt om, hvorvidt klienten er underkastet antabusbehandling, men for de andre behandlingsformer skønnes antabus at indgå som et led i behandlingen i langt den overvejende del af tilfældene.

På undersøgelsestidspunktet angaves 484 klienter at være i behandling, svarende til 27 pct. af de undersøgte klienter. Den almindeligste behandlingsform var ambulant antabusbehandling enten hos tilsynsførende eller andre, nemlig i 38 pct. af tilfældene, medens ambulatorium følger tæt efter med 36 pct. af tilfældene.

11 pct. af de klienter, der var underkastet behandling, var anbragt på institution, bortset fra statshospital og psykiatrisk afdeling, der tegner sig for yderligere 4 pct. Der er

Behandling og vilkår

Vilkår	Misbrug		Ubetinget		Betinget		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Behandling								
Medikamentel behandling + alm. kontakt med tilsynsførende . . .	2	33	18	14	72	21	92	19
Medikamentel behandling + intens kontakt med tilsynsførende . . .	3	50	35	27	56	16	94	19
Ambulant behandling ved somatisk læge + kontakt med tilsynsførende	—	—	5	4	6	2	11	2
Ambulant behandling ved psykiater + kontakt med tilsynsførende	—	—	6	5	11	3	17	4
Ambulatorium	—	—	51	40	121	35	172	36
Psykiatrisk afdeling eller statshospital	1	17	2	2	15	4	18	4
Anden institution	—	—	6	5	49	14	55	11
Andet	—	—	6	5	19	5	25	5
I alt	6	100	129	102	349	100	484	100

ikke tale om, at en større procentdel af klienterne med ubetinget vilkår er i behandling på institution, statshospital eller hos psykiater.

6 klienter med misbrugsvilkår er frivilligt i behandling.

129 eller 48 pct. af de 269 klienter med ubetinget vilkår angives at være i behandling, medens det tilsvarende tal for klienter med betinget vilkår er 25 pct.

Nærværende opgørelse tager alene hensyn til behandling på undersøgelsestidspunktet. Nedenfor p. 192 er gengivet en undersøgelse af iværksættelse af betinget vilkår. Denne undersøgelse viser, at 525 klienter på et eller andet tidspunkt i den aktuelle tilsynsperiode har været underkastet en eller anden form for alkoholbehandling, eller at en sådan behandling i hvert fald har været forsøgt iværksat. For samtlige betingede alkoholistvilkår har behandling kun været forsøgt iværksat i 38 pct. af tilfældene.

Se tabel p. 187.

10. Er behandlingen tilfredsstillende

I alt 484 klienter - eller 27 pct. af samtlige klienter med alkoholvilkår - var i en eller anden form for behandling. Denne behandling bestod overvejende i antabusbehandling plus almindelig eller intens kontakt med tilsynsførende eller behandling på ambulatorium, henholdsvis 38 pct. og 36 pct. af de 484 klienter (se oven for p. 181).

Hvis en klient var i behandling skulle sagsbehandleren skønne, om denne behandling var tilfredsstillende (spørgsmål 16, underbilag 1, p. 204). Formålet med dette spørgsmål var positivt at udskille klienter om hvem man måtte sige, at den behandling for alkoholproblem, de var underkastet, var adækvat og tilfredsstillende.

Sagsbehandlerne blev instrueret om, at de skulle svare nej til spørgsmålet om, hvorvidt behandlingen var tilfredsstillende (spørgsmål 18, underbilag 1, p. 204), hvis 1) man mente, at yderligere hjælp og støtte var nødvendig, eller 2) hvis man fandt, at den aktuelle behandling var utilfredsstillende, eventuelt hvis det var vanskeligt at motivere klienten for antabusbehandling, uden man af den grund fandt anledning til større behandlings- eller hjælpemuligheder end dem, man faktisk havde til rådighed.

325 klienter blev karakteriseret som væ-

rende under tilstrækkelig behandling, svarende til 67 pct. af samtlige, der var i behandling - et pænt procenttal, der dog ikke må forveksles med »helbredelsesprocent«. Dette tal bør sammenholdes med de 232 klienter, om hvem man skønnede, at de havde et behandlingsbehov, men hvor behandling blev anset for uigennemførlig (130 klienter), eller hvor behandlingen var påbegyndt, men opgivet, fordi de pågældende ikke kunne motiveres (102 klienter).

Antallet af klienter i behandling kan altså ikke tages som udtryk for et skøn over, hvor mange klienter der har behov for behandling, men er alene udtryk for, at den frie kriminalforsorg er i sådan form for kontakt med disse klienter, at man vil betegne den som behandling for alkoholproblemer.

Behandlingen af klienter med alkoholproblemer bliver ikke tilstrækkelig, blot man forbedrer behandlingsmulighederne for den tredjedel, der er i utilfredsstillende behandling. Man må som mindstemål inddrage de oven for nævnte 232 klienter.

Tilfredsheden med den aktuelle behandling er særlig stor, når klienten er i behandling på ambulatorium, medens tilfredsheden er noget mindre, hvis klienten er i antabusbehandling hos andre end den tilsynsførende.

Der er udpræget utilfredshed med den behandling, der ydes klienten gennem anbringelse på anden institution.

Der er ikke tendens til at betegne den aktuelle behandling af klienter med ubetingede alkoholvilkår som værende i højere grad utilfredsstillende, end tilfældet er for klienter med betinget alkoholvilkår.

11. Hvorfor er 1.292 klienter ikke i behandling

Hvis en klient på undersøgelsestidspunktet ikke var i behandling, var der følgende svarmuligheder (spørgsmål 17, underbilag 1, p. 204):

Mulighederne var:

Den pågældende er alene underkastet misbrugsvilkår.

Den pågældende unddrager sig tilsyn.

Betinget alkoholvilkår ikke iværksat på undersøgelsestidspunktet, fordi der ikke skønnes at være noget objektivt behandlings-

Tilfredsheden med den iværksatte behandling

A = tilfredsstillende

B = ikke tilfredsstillende

Vilkår		Misbrug	Ubetinget	Betinget	I alt
Behandling					
Medikamentel behandling + alm. kontakt med tilsynsførende	A	1	12	50	63
	B	1	6	22	29
Medikamentel behandling + intens kontakt med tilsynsførende	A	1	19	34	54
	B	2	16	22	40
Ambulant behandling ved somatisk læge + kontakt med tilsynsførende	A	—	5	5	10
	B	—	—	1	1
Ambulant behandling ved psykiater + kontakt med tilsynsførende	A	—	3	6	9
	B	—	3	5	8
Ambulatorium	A	—	42	93	135
	B	—	9	27	36
Psykiatrisk afdeling eller statshospital	A	1	1	10	12
	B	—	1	5	6
Anden institution	A	—	1	27	28
	B	—	5	22	27
Andet	A	—	4	10	14
	B	—	2	10	12
I alt tilfredsstillende		3	87	235	325
I alt ikke tilfredsstillende		3	42	114	159

behov. Vedrører klienter med betinget alkoholvilkår, hvor vilkåret ikke har været iværksat i den aktuelle tilsynsperiode. Såfremt klienten har været i behandling, men der nu skønnes ikke at være noget objektivt behandlingsbehov, er han henført til gruppen »Medikamentel behandling for tiden seponeret, fordi der ikke er noget objektivt behandlingsbehov«.

Betinget alkoholvilkår ikke iværksat på undersøgelsestidspunktet, idet der nok skønnes at være behov for behandling, men at behandling anses for uigennemførlig. Der er her tale om, at sagsbehandleren har skønnet, at det i hvert fald indtil undersøgelsestidspunktet ville have været nytteløst at forsøge at iværksætte en alkoholbehandling. I tilfælde, hvor der skønnes at have været behov for behandling, men hvor den pågældende med tilsynsmyndighedens samtykke sejler i lang fart, er denne gruppe henført under rubrikken »ikke iværksat/intet behandlingsbehov«.

Medikamentel behandling for tiden sepo-

neret, fordi den pågældende ikke kan motiveres til behandling. Denne rubrik omfatter dels ubetinget vilkår, hvor man har opgivet at gennemføre en behandling, skønt der var et behandlingsbehov, samt tilfælde, hvor der har været forsøgt behandling af klienter med betinget vilkår, men hvor man anser gennemførelsen af behandlingen for nytteløs/uigennemførlig.

Medikamentel behandling, seponeret, fordi der intet objektivt behandlingsbehov er. Denne rubrik omfatter både ubetinget vilkår og betinget vilkår, der har været iværksat.

Behandlingen anses på undersøgelsestidspunktet for uigennemførlig, fordi behandlingsmulighederne er udtømt. Der er et vist sammenfald mellem denne rubrik og nedenstående rubrik. For de få klienter, der er henført til denne rubrik, drejer det sig hovedsageligt om »håbløse« tilfælde af kronisk alkoholisme.

Behandlingen anses på undersøgelsestidspunktet for uigennemførlig, fordi behand-

lingsmulighederne er utilstrækkelige. Tager først og fremmest sigte på klienter, hvor man skønner, at en behandling kunne gennemføres, hvis f. eks. afstanden til behandler/behandlingssted ikke stillede sig i vejen herfor. Omfatter tillige enkelte klienter, der »drikker sig igennem antabus«.

Den væsentligste grund til, at behandling ikke er i gang på undersøgelsestidspunktet er, at sagsbehandlerne ikke skønner, at der er noget behandlingsbehov. Dette gælder 67 pct. af samtlige tilfælde.

I 18 pct. af tilfældene skønner sagsbehandlerne, at behandling er uigennemførlig, medens man i 8 pct. af tilfældene angiver, at den pågældende ikke er i behandling, fordi han alene er underkastet misbrugs vilkår. Dette betyder ikke, at alle klienter med misbrugsvilkår skønnes at have et behandlingsbehov, men der er ofte under interviewene givet udtryk for, at mange af denne gruppe har et behandlingsbehov, »man giver ofte misbrugsvilkår til prøveløsladte, om hvem man ved, at de ikke kan/vil gennemføre alkoholistbehandlingen med udgangspunkt i

betinget eller ubetinget vilkår«.

Det er påfaldende, at 58 pct. af klienterne med ubetinget alkoholistvilkår ikke er i behandling, fordi der ikke skønnes at være noget behandlingsbehov.

Det er ikke undersøgt, hvornår behandling med udgangspunkt i ubetinget vilkår er seponeret, men det er interviewernes indtryk, at dette meget ofte sker umiddelbart efter prøveløsladelsen eller endog således, at klienten kun når at indtage den antabus, han får før prøveløsladelsen. Det er ligeledes påfaldende, at man i 49 tilfælde har opgivet at gennemføre en behandling, fortrinsvis fordi den pågældende ikke kan motiveres (behandlingen er uigennemførlig).

For klienter med betinget alkoholistvilkår er den overvejende grund, at man ikke på noget tidspunkt i tilsynsperioden har konstateret behov for alkoholistbehandling, nemlig i 64 pct. af tilfældene. I 130 tilfælde har man opgivet at iværksætte en alkoholistbehandling, selv om man skønnede, at der var behov for en sådan. Som grund hertil anføres meget ofte under samtale med sagsbe-

Grunden til manglende behandling på undersøgelsestidspunktet

Vilkår	Misbrug		Ubetinget		Betinget		I alt	
	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.	Abs.	Pct.
Grund								
Pågældende alene underkastet vilkår 6	105	100	—	—	—	—	105	8
Pågældende unddrager sig tilsyn	—	—	9	7	52	5	61	5
Intet objektivt behandlingsbehov (vilkår 8)	—	—	—	—	671	64	671	52
Behandling anses for uigennemførlig (vilkår 8)	—	—	—	—	130	13	130	10
Behandling seponeret da pågældende ikke kan motiveres dertil (vilkår 7 + 8)	—	—	44	32	58	6	102	8
Medikamentel behandling seponeret, intet objektivt behandlingsbehov (vilkår 7 + 8)	—	—	81	58	106	10	187	15
Behandlingsmulighederne er udtømte	—	—	1	1	7	1	8	1
Behandlingsmulighederne er utilstrækkelige	—	—	4	3	20	2	24	2
I alt	105	100	139 ¹⁾	101	1044 ²⁾	101	1288 ³⁾	101

¹⁾ Hertil 1 person, hvor årsagen til manglende behandling er uoplyst.

²⁾ Hertil 3 personer, hvor årsagen til manglende behandling er uoplyst.

³⁾ Hertil 4 personer, hvor årsagen til manglende behandling er uoplyst.

handlerne, »at vi ikke vil miste kontakten ved at forsøge at gennemføre en behandling, som vi ved, klienten ikke vil være med til«. I 58 tilfælde har man forsøgt en behandling, men denne er seponeret, fordi klienten ikke kunne motiveres til behandling (behandlingen var uigennemførlig). Om 106 klienter eller 10 pct. af klienterne med betinget alkoholistvilkår, angiver man, at der ikke for tiden er noget behandlingsbehov, og at en tidligere iværksat behandling derfor nu er seponeret. Se tabel p. 190.

12. Hvilke ønsker har sagsbehandlerne om større mulighed for hjælp og støtte til klienterne

I spørgsmål 18 åbnede man mulighed for at »ønske« for klienten. Man kunne »ønske« dels for klienter, der var i behandling, men hvor denne behandling ikke skønnedes tilstrækkelig, dels for klienter, der på undersøgelsestidspunktet ikke var i behandling.

Man havde lov til at ønske helt frit, idet man i og med ønsket forudsatte, at det ønskede var til stede. Man måtte ikke ønske for klienten, hvis ønsket ikke havde relation til et alkoholproblem, hvis man på undersøgelsestidspunktet rent faktisk havde mulighederne, men blot ikke havde anvendt dem endnu, eller hvis man måtte formode, at klienten ikke ville medvirke/ikke ønskede den pågældende hjælpemulighed.

Formålet med disse spørgsmål er at give nogle antydninger af, hvorledes sagsbehandlerne mener, at klienternes behov for hjælp og støtte bedst dækkes. Der er ved afgivelsen af ønsker ikke taget stilling til, hvem der skal yde denne hjælp, altså om det skal være kriminalforsorgen i frihed eller det almindelige sociale system.

Sagsbehandlerne havde mulighed for at afgive ønsker for i alt 1.447 klienter. Der blev afgivet ønsker for i alt 649 klienter, svarende til 45 pct. Når der ikke fandtes anledning til at ønske større hjælpe- og støttemuligheder for 55 pct. af klienterne, er dette ikke ensbetydende med, at man for denne gruppe finder de nuværende hjælpe- og støttemuligheder tilstrækkelige. Der kan dels være tale om de ovenfor nævnte grunde **til**, at man ikke måtte afgive ønsker, dels at de faktiske hjælpemuligheder skønnedes tilstrækkelige, og endelig at man anså hjælpe-

foranstaltninger for aldeles nytteløse (»håbløse klienter«).

For de 649 klienter blev der afgivet i alt 949 ønsker. Det er måske overraskende, at kun 7 pct. af ønskerne vedrører mulighed for økonomisk hjælp større end den, man i dag kan yde klienten, men dette hænger til dels sammen med, at nogle af de andre ønsker automatisk indebærer, at klientens økonomi bliver betrygget.

Egen lejlighed, og herved forstås både en bedre lejlighed og lejlighed i stedet for værelse eller herberg, ønskes i 18 pct. af tilfældene. Dette ønske fremsættes meget ofte af sagsbehandlerne i København.

Intensiv professionel tilsynskontakt ønskes ligeledes ofte, 14 pct. Ønsket om ambulatorium, her forstås som et fuldt udbygget ambulatorium med psykiatere, socialrådgivere, der kan fungere som tilsynsførende og let adgang til akut indlæggelse er et udpræget ønske i de områder, hvor ambulatorierne er svagt udbyggede, eller hvor samarbejdet

Ønsker om større mulighed for hjælp

	Antal ønsker	
	Abs.	Pct.
Korterevarende økonomisk hjælp	32	3
Længerevarende økonomisk hjælp	35	4
Intensiv professionel tilsynskontakt	128	14
Familiebehandling	63	7
Kontakt med afdelingens læge/psykiater	63	7
Kontakt med anden læge/psykiater	20	2
Behandling på ambulatorium ...	119	13
Revalidering/invaliddepension ...	111	12
Egen lejlighed	173	18
Anbringelse under familieplejeliggende forhold	16	2
Anbringelse på pension, hjem ell. lign. for kortere tid	19	2
Anbringelse på pension, hjem ell. lign. for længere tid	41	4
Indlæggelse på psykiatrisk afd. ell. statshospital	30	3
Andet ¹⁾	99	10
I alt	949	101

¹⁾ Hovedsageligt ønsker om faglig uddannelse (lærlinge- og specialarbejderuddannelse).

med det lokale ambulatorium er meget spin-
kelt, bl. a. fordi ambulatoriet ikke ønsker at
medvirke ved en tvangsmæssig behandling.

Se tabel p. 191.

13. Hvornår og hvorfor er betinget alkoholistvilkår iværksat

Under drøftelserne i planlægningsudval-
get blev der ytret ønske om, at man under-
søgte, hvor tidligt eventuelle særvilkår blev
iværksat. Man har derfor i nærværende un-
dersøgelse stillet nogle spørgsmål vedrø-
rende iværksættelsen af betinget alkoholist-
vilkår (spørgsmålene 19-21, underbilag 1,
p. 204). Man har først spurgt, hvornår et be-
tinget vilkår første gang er iværksat i den
aktuelle tilsynsperiode. I alt 525 klienter har
fået iværksat et betinget alkoholistvilkår.
Dette er helt overvejende sket inden for 1
måned efter tilsynstidens begyndelse, nemlig
i 76 pct. af tilfældene, kun i 3 pct. af tilfæl-
dene er det sket efter 1 års tilsyn.

*Hvornår er betinget alkoholvilkår iværksat
første gang i den aktuelle tilsynsperiode*

	Antal iværksatte vilkår	
	Abs.	Pct.
Hvornår		
Inden for en måned efter tilsyns- tidens begyndelse	397	76
Mellem 1. og 6. måned af til- synstiden	86	16
Mellem 6. måned og inden 1. år af tilsynstiden	28	5
Efter 1. års tilsyn	14	3
I alt	525	100

Man har dernæst spurgt, hvorfor det på-
gældende vilkår er iværksat. Man er gået ud
fra, at der i alle tilfælde som baggrund lå et
for tilsynsmyndigheden uacceptabelt spiri-
tusforbrug. Man har derfor forsøgt at ind-
kredse, »hvad der først blev truet, når klien-
ten begyndte at drikke«. Man har med sags-
behandlerne diskuteret, om det først og
fremmest var den arbejdsmæssige situation,
altså at klienten ikke passede sit arbejde,

hvis han kom ud i spiritusmisbrug, om der
først og fremmest var tale om, at klienten
var kriminalitetstruet, om det var de familie-
mæssige forhold, »familiens økonomi«,
»frygt for social deroute, fordi hustruen ikke
ville leve sammen med klienten, hvis han
drak«, og lignende, eller om der overvejende
var tale om psykiske problemer, der ville
forværres ved drikkeri. Endelig har man
opereret med et overbegreb »sociale for-
hold«, hvis to eller flere af de ovenfor
nævnte »årsager« indgik i sagsbehandlerens
vurdering.

Det må fremhæves, at en rubricering af
den ovenfor anførte art, er meget grov, hvor-
for de anførte grunde må tages med forbe-
hold.

Desværre har der ved undersøgelsen ind-
sneget sig en systematisk fejl derved, at en af
interviewerne på grund af svigtende instruk-
tion tillige har anvendt en rubrik »i forbin-
delse med dom eller prøveløsladelse«, for-
stået således, at sagsbehandleren anså iværk-
sættelse af behandling som en nødvendig
følge af dommen eller prøveløsladelsen,
eventuelt sammen med en af de ovenfor
nævnte grunde. De øvrige interviewere har
ikke medtaget denne forklaring.

Trods risiko for at der har indsneget sig
en systematisk fejl, har man alligevel valgt at
gengive resultaterne, eksklusive de 93 perso-
ner, om hvem det som grund til iværksættel-
sen af vilkåret blev angivet, at det var i for-
bindelse med dom eller prøveløsladelse.

Samlebegrebet sociale forhold angives i
43 pct. af tilfældene som grunden til iværk-
sættelse.

Hvorfor er betinget alkoholvilkår iværksat

Hvorfor	Antal iværksatte vilkår	
	Abs.	Pct.
Arbejde	69	16
Kriminalitetstruet	77	18
Familieforhold ..	19	4
Psykiske forhold	65	15
Sociale forhold ..	184	43
Uoplyst	18	4
I alt	432	100

Bilagstabeller og spørgeskema

Bilagstabel 1.

Oversigt over antallet af tilsyn og den procentvise andel af alkoholvilkår ved de enkelte afdelinger

Afdeling eller institution	Samlet antal tilsyn den 1/1-73	Tilsyn med alkoholvilkår februar 1973			I alt	Alkoholvilkår i procent af samtlige
		Misbrug	Ubetinget	Betinget		
Ålborg	453	13	30	112	155	34
Århus	759	12	19	118	149	20
Bornholm	52	—	—	11	11	21
Esbjerg	251	2	5	57	64	26
Fyn	428	11	25	100	136	32
Hillerød	303	7	11	70	88	29
Kolding	462	7	13	79	99	21
Lolland-Falster	124	3	4	16	23	19
Roskilde	529	10	16	125	151	29
Viborg	565	8	14	117	139	25
CK 1	769	—	—	—	—	—
CK 3	655	36	70	146	252	38
CK 4	94	—	2	11	13	14
CK 6	336	1	7	300	308	92
CK 8	313	—	2	13	15	5
Forvaringsanstalten og sær-fængslet i Herstedvester ...	...	1	49	32	82	...
Forvaringsanstalten og sær-fængslet m.v. i Horsens ...	...	—	6	92	98	...
Statsfængslet i Vridsløselille ¹⁾ .	28	—	3	6	9	32
Øvrige fængsler og særanstalter ¹⁾	51	...	...	...	...	...
Andet ²⁾	...	—	4	7	11	...
1 alt	6172	111	280	1412	1803	29

¹⁾ August 1972, efter oplysning fra Dansk forsorgsselskab.

²⁾ Bl.a. Dansk forsorgsselskabs institutioner.

Bilagstabel 2: Fordelingen på alder og sanktion/vilkår

	Bet. dom ÷ straffast-sættelse			Bet. dom ÷ straf-fuldbyrdelse			Kombina-tionsdom			Fængsel under 1 år			Fængsel i 1 år el. over			Ungdoms-fængsel			Særfængsel under 1 år		
	6	7	8	6	7	8	6	7	8	6	7	8	6	7	8	6	7	8	6	7	8
15 år																					
16 år																					
17 år							1														
18-20 år			60			17			10			3			2		1	5			
21-24 år	6	2	107	2	7	107			36	11	7	30	9	4	44	5	26				
25-29 år		2	41		3	107	1		23	21	23	43	24	19	78		1			1	4
30-34 år	1		27	1	5	65	1		9	11	12	33	11	17	52				2	5	
35-39 år		1	19	1		34			6	1	16	25	3	18	24				3	2	
40 år																					
og derover ...		1	27		3	81			8	1	27	25	4	27	40				1	1	4
I alt	7	6	281	4	18	412	2		92	45	85	159	51	85	240	6	32	1	7		15

Bilagstabel 2: Fordelingen på alder og sanktion/vilkår

	Særfængsel 1 år el. over			Arbejds- hus			Forvaring			Sikkerheds- forvaring			§ 70 (÷ forva- ring)			I alt		
	6	7	8	6	7	8	6	7	8	6	7	8	6	7	8	6	7	8
15 år																		1
16 år																		
17 år																		
18-20 år																		
21-24 år			3				1									1	97	
25-29 år	4	7					3		1							28	26	353
30-34 år	5	8			1		4		14							7	46	55
35-39 år	6						6		19				1	10	25	1	46	224
40 år					1									7	5	7	45	142
og derover	4	9	1	1	5	3	30	57		1			4	18	7	102	273	
I alt	13	33	1	6	4	4	44	91		1			5	42	111	275	1402 ¹⁾	

¹⁾ Hertil kommer: vilkår 6: -, vilkår 7: 5 betinget benådede og vilkår 8: 8 betinget benådede og 2 betingede tiltalefrald. For disse 15 er alder uoplyst.

Bilagstabel 3. Fordelingen på køn og vilkår

Vilkår	6	7	8	6 + 8	6 + 9	6+8+9	7 + 9	8 + 9	I alt
Køn									
Mænd	109	202	1165	14	2	6	66	136	1700
Kvinder	—	1	67	2	—	1	—	5	76
I alt	109	203	1232	16	2	7	66	141	1776

Bilagstabel 4. Fordelingen på vilkår og tilsynstid

Tilsynstid	½ år	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	§ 70	I alt
Vilkår								
6	1	35	72	1	—	—	—	109
7	1	53	139	6	—	1	3	203
8	7	258	836 ¹⁾	33	—	3	95	1232 ¹⁾
6+8	—	1	13	2	—	—	—	16
6+9	—	—	2	—	—	—	—	2
6+8+9	—	—	7	—	—	—	—	7
7+9	—	8	22	—	—	—	36	66
8+9	—	24	84	7	—	—	26	141
I alt	9	379	1175 ¹⁾	49	—	4	160	1776 ¹⁾

¹⁾ Heraf 1 person 1½ år og 1 person 1¼ år

Bilagstabel 5. Fordelingen på vilkår og prøvetid

Prøvetid	½ år	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	§ 70	I alt
Vilkår								
6	—	—	104	5	—	—	—	109
7	—	2	192	5	—	1	3	203
8	—	18	1006 ¹⁾	108	1	4	95	1232 ¹⁾
6+8	—	—	12	4	—	—	—	16
6+9	—	—	2	—	—	—	—	2
6+8+9	—	—	7	—	—	—	—	7
7+9	—	—	30	—	—	—	36	66
8+9	—	1	97	17	—	—	26	141
I alt	—	21	1450 ¹⁾	139	1	5	160	1776 ¹⁾

¹⁾ Heraf 1 person 1½ år og 1 person 1¼ år

Bilagstabel 6. Fordelingen på behandling og vilkår

Behandling	Medikamentel behandling + alm. kontakt med tilsynsførende	Medikamentel behandling + intens kontakt med tilsynsførende	Ambulant behandling ved somatisk læge + kontakt med tilsynsførende	Ambulant behandling ved psykiater + kontakt med tilsynsførende	Ambulatorium	Psykiatrisk afdeling eller statshospital	Anden institution	Andet	I alt i behandling	Ingen behandling	I alt i behandling + ingen behandling
Vilkår											
6	2	3	–	–	–	1	–	–	6	105	111
7	18	35	5	6	51	2	6	6	129	140	269
8	72	56	6	11	121	15	49	19	349	1047	1396
I alt	92	94	11	17	172	18	55	25	484	1292	1776

Bilagstabel 7. Tilfredsheden med den iværksatte behandling/ vilkår

A = Tilfredsstillende; B = Ikke tilfredsstillende

Behandling	Medikamentel behandling + alm. kontakt med tilsynsførende		Medikamentel behandling + intens kontakt med tilsynsførende		Ambulant behandling ved somatisk læge + kontakt med tilsynsførende		Ambulant behandling ved psykiater + kontakt med tilsynsførende		Ambulatorium		Psykiatrisk afdeling eller statshospital		Anden institution		Andet tilfredsstillende I alt behandling		I alt behandling ikke tilfredsstillende	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Vilkår																		
6	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3	3	3
7	12	6	19	16	5	-	3	3	42	9	1	1	1	4	2	87	42	42
8	50	22	34	22	5	1	6	5	93	27	10	5	27	10	10	235	114	114
I alt	63	29	54	40	10	1	9	8	135	36	12	6	28	14	12	325	159	159

Bilagstabel 8.

Grunden til manglende behandling på undersøgelsestidspunktet/vilkår

Grund	Pågældende alene underkastet vilkår 6	Pågældende unddrager sig tilsyn	Intet objektivt behand- lingsbehov (vilkår 8)	Behandling anses for uigennemførlig (vilkår 8)	Behandling seponeret, da pågældende ikke kan moti- veres dertil (vilkår 7 + 8)	Medikamentel behandling seponeret, intet objektivt be- handlingsbehov (vilkår 7 + 8)	Behandlingsmulighederne er udtømte	Behandlingsmulighederne er utilstrækkelige	I alt
Vilkår									
6	105	—	—	—	—	—	—	—	105
7	—	9	—	—	44	81	1	4	140 ¹⁾
8	—	52	671	130	58	106	7	20	1047 ²⁾
I alt	105	61	671	130	102	187	8	24	1292 ³⁾

¹⁾ Heraf 1 person, hvor årsagen til manglende behandling er uoplyst.

²⁾ Heraf 3 personer, hvor årsagen til manglende behandling er uoplyst.

³⁾ Heraf 4 personer, hvor årsagen til manglende behandling er uoplyst.

Bilagstabel 9.

Ønsker om større mulighed for hjælp i tilfælde, hvor behandlingen ikke skønnes tilfredsstillende, eller hvor der ingen behandling finder sted

Grund	Ønske														Antal personer
	Kortere økonomisk hjælp	Længere økonomisk hjælp	Intensiv professionel tilsynskontakt	Familiebehandling	Kontakt med afdelingens læge/psykiater	Kontakt med anden læge/psykiater	Behandling på ambulatorium	Revalidering/invalidepension	Egen lejlighed	Anbringelse under familieplejelige forhold	Anbringelse på pension, hjem el. lign. kortere tid	Anbringelse på pension, hjem el. lign. længere tid	Indlæggelse på psykiatrisk afd. ell. statshospital	Andet	
Behandling ikke tilfredsstillende . . .	6	10	28	11	24	3	24	30	39	2	9	17	5	23	153
Ingen behandling . . .	26	25	100	52	39	17	95	81	134	14	10	24	25	76	496
I alt	32	35	128	63	63	20	119	111	173	16	19	41	30	99	649

Bilagstabel 10.

Hvornår og hvorfor er betinget alkohol-vilkår iværksat

Hvorfor	Hvornår				
	Indenfor en måned efter tilsynstidens begyndelse	Mellem 1. og 6. måned af tilsynstiden	Mellem 6. måned og inden 1. år af tilsynstiden	Efter 1 års tilsyn	I alt
Arbejde	48	15	3	3	69
Kriminalitetstruet	59	11	5	2	77
Familieforhold . .	10	5	3	1	19
Psyriske forhold .	50	11	2	2	65
Sociale forhold . .	127	39	12	6	184
I forbindelse med dom ell. prøveløsladelse	88	3	2	—	93
Uoplyst	15	2	1	—	18
I alt	397	86	28	14	525

JustitsministerietFrederiksborggade 18³ - 1360 København K

Telefon: (0154) Minerva 5783

Alkoholcensus

Skema vedrørende klient, der primo februar 1973 er undergivet tilsyn, og som er underkastet vilkår om at afholde sig fra misbrug af alkohol (vilkår 6) eller vilkår om behandling mod misbrug af alkohol (vilkår 7 eller 8) eller institutionsanbringelse i forbindelse med vilkår 7 eller 8.

1. Afdeling rødt kort ☐

2. Klientens navn

3. Fødselsdato

--	--	--	--	--	--

4. Kon mand ☐ kvinde ☐

5. Sagsbehandler

6. Den pågældende er underkastet alkoholvilkår nr.

☐ vilkår 6, misbrug af alkohol☐ vilkår 7, ubetinget alkoholistvilkår kontrol ☐☐ vilkår 8, betinget alkoholistvilkår kontrol ☐☐ vilkår 9, institutionsanbringelse
(kun i forbindelse med 7 eller 8)

7. Provetidens længde (antal år) :

8. Tilsynstidens længde (antal år) :

9. § 70.

10. Dato for tilsynets begyndelse (måned og år) :

11. Dom (ekskl. varetægtsfradrag, incl. reststraf) :

☐ betinget dom uden straffastsættelse☐ betinget dom uden straffuldbyrkelse☐ kombinationsdom

D fængsel under 1 år

- fængsel i 1 år og derover
- ungdomsfængsel
- særfængsel under 1 år

☐ særfængsel i 1 år og derover

D arbejdshus

- forvaring
- sikkerhedsforvaring
- § 70 (÷ forvaring)

12. Særlige bemærkninger

15. Spørgsmål 1 — 12 udfyldt den ☐ I af

14. Er den pågældende tidligere behandlet for alkoholmisbrug?

D ja • nej ☐ kan ikke oplyses

15. Er den pågældende klient på undersøgelsestidspunktet underkastet en af nedenstående former for behandling af alkoholproblemer:

☐ medikamentel behandling + alm. kontakt med tilsynsførende

- medikamentel behandling + intens kontakt med tilsynsførende

[j] ambulant behandling ved somatisk læge + kontakt med tilsynsførende

- ambulant behandling ved psykiater + kontakt med tilsynsførende

- ambulatorium

- psykiatrisk afdeling eller statshospital

- anden institution

- andet (skriv)

- ikke underkastet nogen af ovenstående former for behandling
(gå til spørgsmål 16)

16. Skønnes behandlingen for alkoholproblem at være tilstrækkelig?

G ja hvis vilkår 8: gå til spørgsmål 20

ellers: gå til spørgsmål 23

LJ nej gå til spørgsmål 18

17. Hvorfor er den pågældende ikke underkastet behandling p. t.?

[J] den pågældende er alene underkastet vilkår 6

☐ den pågældende unddrager sig tilsyn.

- betinget alkoholistvilkår (vilkår 8) ikke iværksat på undersøgelsestidspunktet, fordi der ikke skønnes at være noget objektivt behandlingsbehov.
- betinget alkoholistvilkår (vilkår 8) ikke iværksat på undersøgelsestidspunktet, idet der nok skønnes at være et behov for behandling, men at behandling anses for uigennemførlig.
- medikamentel behandling for tiden seponeret, fordi den pågældende ikke kan motiveres til behandling (gælder både iværksat 8 og 7).
- medikamentel behandling seponeret, fordi der intet objektivt behandlingsbehov er (gælder både iværksat 8 og 7).
- behandlingen anses på undersøgelsestidspunktet for uigennemførlig, fordi behandlingsmulighederne er udtømt.
- ☐ behandlingen anses på undersøgelsestidspunktet for uigennemførlig, fordi behandlingsmulighederne er utilstrækkelige.

18. Ønskes større mulighed for at yde hjælp og vejledning til pågældende i form af

D korterevarende økonomisk hjælp

- længerevarende økonomisk hjælp

☐ intensiv professionel tilsynskontakt

- familiebehandling
- kontakt med afdelingens læge/psykiater
- kontakt med anden læge/psykiater
- behandling på ambulatorium

☐ revalidering/invalidepension

- egen lejlighed

☐ anbringelse under familieplejelignende forhold

- anbringelse på pension, hjem eller lignende for kortere tid
- anbringelse på pension, hjem eller lignende for længere tid

D indlæggelse på psykiatrisk afdeling eller statshospital

☐ andet (skriv)

Hvis vilkår 8: gå til næste spørgsmål, ellers gå til 22.

19. Er vilkår 8 iværksat:

ja nej (gå til 22)

Er vilkår 8 iværksat i forbindelse med vilkår 9

ja • nej •

20. Hvornår er vilkår 8 iværksat?
- inden for en måned efter tilsynstidens begyndelse
 - mellem 1. og 6. måned af tilsynstiden
 - D mellem 6. måned og inden et år af tilsynstiden
 - efter 1 års tilsyn
21. Hvorfor er vilkår 8 iværksat? (skriv)
22. Hvilken type tilsyn har den interviewede med den pågældende klient?
- D tilsyn (kontortilsyn)
- ☐ overtilsyn alene
- ikke tilsyn med pågældende
23. Interviewet foretaget den af

signatur

Notat om tilsynsvirksomheden under børne- og ungdomsforsorgen

Ankechef Ingrid Kjær
Maj 1973

Tilsynsvirksomheden inden for børne- og ungdomsforsorgen har i sin nuværende form hjemmel i lov om børne- og ungdomsforsorg 1964, nu socialministeriets bekendtgørelse nr. 413 af 28. august 1970 og de dertil knyttede bestemmelser.

Det almindelige tilsyn med børn, der var en forebyggende foranstaltning og havde sin oprindelse i slutningen af forrige århundrede (se om den historiske udvikling Holger Horsten, Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark) blev ved 1964-loven i det væsentlige afskaffet og erstattet af familievejledningen i børneforsorgslovens §§ 18 og 19. Tilsynet blev opretholdt for så vidt angår børn under 14 år, der mod betaling er anbragt i familiepleje. Tilsynet kan ophæves, børneforsorgslovens § 79.

Denne form for tilsyn, der som nævnt er en forebyggende foranstaltning, og som vel nok kan opfattes som en overvejende kontrollerende funktion, kan næppe sammenlignes med kriminalforsorgens tilsynsvirksomhed.

Familievejledningen må i kraft af sin historiske oprindelse ligeledes betragtes som en forebyggende foranstaltning. Det fremgår af betænkning nr. 326/1963 om revision af loven om børne- og ungdomsforsorg, at børne- og ungdomsforsorgen skal ses under et familiepolitisk og socialpædagogisk synspunkt.

Ved 1964-lovens behandling i folketinget konstateredes der en uvilje mod at udpege visse grupper af familier eller enlige forsørgere som værende ude af stand til på egen hånd at klare omsorgen for deres børn med den virkning, at de måtte underkaste sig tvungent tilsyn.

Man indførte derfor i stedet familievejledningen som en pligt for børne- og ungdomsværnene til at give tilbud til familier, som

må antages i særlig grad at trænge hertil. Børne- og ungdomsværnene kan i øvrigt tilbyde enhver familie med børn løbende vejledning og støtte.

Familievejledningen kan i medfør af § 19 anerkendes, således at udgifterne refunderes efter reglerne for børneværnsudgifter, når visse kvalitetsmæssige krav er opfyldt. Der er nu anerkendte familievejledningsordninger i mere end 270 af landets 277 kommuner. Kvalitetskravene går særligt på familievejledernes kvalifikationer, herunder kursusdeltagelse, og på, at der skal være etableret en sagkyndig støttegruppe for familievejledere, jfr. socialministeriets cirkulære af 25. januar 1971 om familievejledning, tilsynsværgemål og efterværn, særlig pkt. 21-26. Det bærende princip i familievejledningen er tilbuddet til familierne og frivilligheden i familiernes samarbejde med børne- og ungdomsværnene gennem familievejlederne. Om formen for familievejledningen og om de muligheder, den indebærer for hjælp til familien, herunder gennem samarbejde med andre myndigheder, henvises til socialministeriets cirkulære af 25. januar 1971 om familievejledning, tilsynsværgemål og efterværn.

Når der i arbejdet med en familie viser sig behov for støtte til barnet eller den unge ud over den i cirkulæret omhandlede vejledning, og denne støtte ikke kan ydes af forældrene eller samfundets mere generelle foranstaltninger, som skolevæsenet, sundhedsvæsenet m. v., skal børne- og ungdomsforsorgen træde til, jfr. børneforsorgslovens § 1 og kommentaren hertil i betænkningens p. 50. Heraf fremgår dels, at det er børne- og ungdomsforsorgens formål at sikre, at børn og unge vokser op under forhold, der fremmer en sund sjælelig og legemlig udvikling, dels at børne- og ungdomsværnenes ansvar

er *subsidiært* i forhold til de nævnte instanser.

Foreligger der således for børne- og ungdomsværnet oplysninger, der viser, at der er behov for børneforsorgsforanstaltninger, enten fra familievejlederen eller med direkte anledning i den unges forhold, f. eks. en kriminalitet - må hjemmelen til at iværksætte hjælpeforanstaltninger søges i kap. 4 i børneforsorgsloven. Det fremgår af § 27, stk. 3, at beslutninger om hjælpeforanstaltninger kun kan træffes af børne- og ungdomsværnet, når de er påkrævede af hensyn til barnets eller den unges tarv, og at hjælpeforanstaltninger så vidt muligt skal iværksættes i samarbejde med forældremyndighedens indehaver. Der er fastsat meget detaljerede regler for de undersøgelser, der skal foretages, når det må antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, jfr. børneforsorgslovens § 23 f. og socialministeriets cirkulære af 10. oktober 1966, pkt. 51 f.

De hjælpeforanstaltninger, der kan blive tale om, er nævnt i § 27, stk. 2, herunder foruden økonomisk hjælp, særligt § 27, stk. 2, nr. 2, *beskikkelse af tilsynsværge*, og nr. 6 *anbringelse uden for hjemmet*.

Udviklingen har medført, at familievejledningen anvendes inden for et betydeligt større område end forventet, således at grænsen mellem familievejledningssager og de »egentlige« børneværnssager er rykket langt »op« i de tidligere børneværnssagers område.

Det er med denns fremstilling søgt understreget, at børne- og ungdomsforsorgens hjælpeforanstaltninger kan udløses af mange forskellige arter af vanskeligheder hos de born og unge, som det drejer sig om, og at kriminalitet kun er et moment - omend et alvorligt - der skal tages i betragtning ved børne- og ungdomsværnets undersøgelser og overvejelser af, om børne- og ungdomsforsorgen skal gribe ind. Børne- og ungdomsværnet vil i mange tilfælde i en længere årrække have kendt den unge og hans familie, når spørgsmål om tiltalefrafald rejses, og børne- og ungdomsværnet vil også i mange tilfælde sætte ind med meget mere omfattende eller indgribende hjælpeforanstaltninger end dem, som anklagemyndigheden måtte forlange iværksat som vilkår for et tiltalefrafald.

Normalt gives et tiltalefrafald på vilkår af

børne- og ungdomsforsorg. Dette vilkår skal ifølge rigsadvokatens cirkulære af 4. august 1966, pkt. 12 mindst indebære beskikkelse af tilsynsværge.

1 tilfælde af mere omfattende kriminalitet gives tiltalefrafald med yderligere vilkår om anbringelse i ungdomshjem, eventuelt anbringelse uden for hjemmet.

Andre vilkår anvendes ikke, da børne- og ungdomsværnene i medfør af børneforsorgsloven, særligt §§ 27, 28 og 43, har hjemmel til at træffe alle påkrævede beslutninger om den unges behandling for at sikre hans sunde sjælelige og legemlige udvikling.

Det er fremhævet i rigsadvokatens cirkulære, at det er børne- og ungdomsværnets selvstændige afgørelse, om det finder den af statsadvokaten ønskede afgørelse hensigtsmæssig. Der kan opstå divergerende opfattelser mellem statsadvokaten og det pågældende børne- og ungdomsværn. I disse situationer har socialstyrelsen en undersøgende og vejledende funktion, og der opnås som regel enighed om en løsning. I ganske få tilfælde - mindre end 5 - har landsnævnet for børne- og ungdomsforsorg i medfør af børneforsorgslovens § 54 pålagt et børne- og ungdomsværn at etablere eller fortsætte en forsorg for en ung kriminel.

I de senere år har den situation ikke sjældent foreligget, at den unge og hans familie har god kontakt med en familievejleder, og at børne- og ungdomsværnet ikke af børneforsorgsmæssige grunde ønsker at beskikke en tilsynsværge. Man ønsker at lade familievejlederen gå ind som tilsynsværge. Dette må socialstyrelsen dog modsætte sig, da familievejledningens »prestige« i befolkningen som den helt frivillige hjælpeforanstaltning ikke bør kompromitteres. Dobbeltrollen vil desuden føles belastende for de fleste familievejledere. Endvidere vil unge kriminelle ikke sjældent have behov for kontakt med en støtteperson, der ikke også er hans forældres fortrolige.

I helt specielle situationer har socialstyrelsen dog tilrådet børne- og ungdomsværnet at beskikke f. eks. en erfaren medarbejder i administrationen som tilsynsværge, således at tilsynsværgemålets udøvelse delegeres til familievejlederen, så længe samarbejdet med den unge fungerer.

Om indholdet af tilsynsværgemålet henvises til cirkulæret af 25. januar 1971. Når

reglerne om tilsynsværgemål er optaget som et afsnit i dette cirkulære, skyldes det som anført i pkt. 36, at tilsynsværgemålet i videst muligt omfang bør udøves i overensstemmelse med beskrivelsen af familievejlederens opgaver og hjælpemidler, herunder også med adgang til at forelægge sager for den sagkyndige støttegruppe. Tilsynsværgemålet bør således udøves under et familiepolitisk og socialpædagogisk synspunkt. Særregler for tilsynsværgens funktion, der følger af det tvangsmæssige, er særligt beskrevet i pkt. 42. Når man spørger nærmere om *kontrolfunktionen* og om overtrædelser eller undladelser fra klienten i relation til sanktioner fra tilsynsværge/børne- og ungdomsværn, er dette spørgsmål svært at besvare. Forsorgens udøvelse må, uanset om der foreligger et tiltalefrafald med tilsynsværgebeskikkelse som vilkår, opfattes som en løbende relation mellem klienten, hans familie og børne- og ungdomsværnet, og enhver afvigelse fra den unges side i forhold til de forventninger, børne- og ungdomsværnet stiller, vil medføre nye overvejelser, nye undersøgelser, yderligere hjælpeforanstaltninger, herunder eventuel anbringelse uden for hjemmet. Den unges situation vil blive søgt betragtet som en helhed, og den behandlingsplan, der bør være lagt fra den første undersøgelse i sagen, jfr. børneforsorgslovens § 23 ff. og cirkulære af 10. oktober 1966, pkt. 51 ff., vil blive justeret hen ad vejen.

Nogen forskel i behandlingen af den unge, der har et tiltalefrafald, og den, der ikke har et sådant, er der principielt ikke, jfr. dog det ovenfor p. 4, stk. 2, anførte om, at børne-

og ungdomsværnet i visse tilfælde beskikker en tilsynsværge af hensyn til et tiltalefrafald, og ikke alene fordi dette skønnes påkrævet af hensyn til den unges tarv. Forskellen kommer nok kun frem i børne- og ungdomsforsorgens ansvar over for statsadvokaten, hvis forsorgen for den unge ikke lykkes - eller det modsat f. eks. findes mest rigtigt og hensigtsmæssigt at udskrive den unge af institution i løbet af meget kort tid. I så fald må børne- og ungdomsværnet indberette dette til statsadvokaten.

Det må erkendes, at den unge under 18 år ikke har nogen retsbeskyttelse under børne- og ungdomsforsorgen. Frivillige hjælpeforanstaltninger er frivillige i relation til forældrene, jfr. § 27, stk. 3. Der findes kun bestemmelsen i børneforsorgslovens § 30, stk. 2, om, at en ung over 15 år skal have lejlighed til at udtale sig før »tvangs«anbringelse efter § 28. Noget andet er, at børne- og ungdomsforsorgens udvikling medfører større og større lydhørhed over for de unges problemer, og at de unge i situationer, der kan henføres til § 28 (»påkrævet af hensyn til den unges velfærd«), kan hjælpes efter eget ønske, men mod forældrenes vilje. Denne situation er ikke mere helt sjælden. Specielt i relation til tiltalefrafald gælder det dog formentlig i meget få tilfælde.

Til slut må det indrømmes, at det nok ikke er muligt at registrere, hvor meget de unges og familiens samarbejdsvilje med hensyn til frivillige hjælpeforanstaltninger er påvirket af deres viden om børne- og ungdomsforsorgens mulighed for at iværksætte tvangsindgreb.

Beskrivelse af de retspsykiatriske undersøgelser i straffesager

1. Indledende bemærkninger

Under arbejdet med indsamling af oplysninger til brug for nærværende beskrivelse er man blevet klar over, at den nyeste samlede redegørelse for mentalundersøgelsesvirksomheden er den af kommissionen til overvejelse af spørgsmål vedrørende de retspsykiatriske undersøgelser i straffesager i 1956 udsendte betænkning (nr. 149/1956), og at de væsentligste cirkulærer vedrørende mentalundersøgelser er af ældre dato end denne betænkning. Man har derfor i alle andre afsnit end i 2., p. 215 gjort situationen på tidspunktet for nævnte betænkning til udgangspunkt for beskrivelsen og derpå søgt at ajourføre denne ved i de enkelte afsnit at tilføje eventuelle oplysninger om senere stedfundne forandringer, og endvidere har man anvendt en del af kapiteloverskrifterne i betænkningen som overskrifter for afsnit af beskrivelsen.

Det skal dog bemærkes, at det kun er en del af betænkningens indhold, der omtales i nærværende beskrivelse, dels fordi mange oplysninger skønnes at være uaktuelle i dag, og dels fordi nogle af de behandlede emner ikke ses at være af større interesse i denne forbindelse.

I 1967 nedsatte justitsministeriet et udvalg vedrørende organisationen af mentalundersøgelsesvirksomheden, hvis væsentligste opgave skulle være at undersøge mulighederne for at fritage embedslægerne for at foretage mentalundersøgelser og at overdrage de ambulante mentalundersøgelser, der i dag udføres af embedslæger, til psykiatere ved hospitalerne. Dette udvalg har imidlertid været hvilende i ca. 3 år, idet de forestående ændringer af hospitalsvæsenets organisation, herunder en decentralisering af statshospitalerne, og de nu stedfundne ændringer af

straffeloven gjorde det nødvendigt at udsætte arbejdet i udvalget indtil videre. Man har talt med udvalgets formand og dets sekretær, men ingen af disse mente at sidde inde med oplysninger af værdi for nærværende beskrivelse af mentalundersøgelsesvirksomheden.

Et udvalg nedsat af psykiaternes videnskabelige og faglige organisation har udarbejdet Retspsykiatriens udvikling i Danmark publiceret i Ugeskrift for læger den 27. august 1971, og fra denne redegørelse, som i øvrigt med hensyn til de nærmere detaljer vedrørende mentalobservationsvirksomheden henviser til betænkningen fra 1956, har man bl. a. hentet nogle nyere statistiske oplysninger.

Medens mentalundersøgelserne for så vidt angår form og indhold stort set er uforandrede, siden den omtalte betænkning udsendtes i 1956, har den gældende opfattelse af, i hvilke tilfælde der bør iværksættes mentalundersøgelse, ændret sig væsentligt i de senere år, hvilket bl. a. har medført en betydelig nedgang i antallet af mentalundersøgelser. Det er imidlertid ikke på nuværende tidspunkt muligt at give en fyldestgørende beskrivelse af de konsekvenser for mentalundersøgelsesvirksomheden, som den ændrede opfattelse hos domstole, anklagemyndighed m. v. har affødt, idet man endnu ikke ved, hvilke nye retningslinier for foretagelse af retspsykiatriske undersøgelser i straffesager, der vil følge af straffelovsændringeri 1973 og 1975.

Man har fået oplyst, at et cirkulære indeholdende sådanne nye retningslinier er under udarbejdelse hos rigsadvokaten, og man må formode, at udsendelsen af dette cirkulære på en række punkter vil betyde en ændring af det grundlag for mentalundersø-

gelsesvirksomheden, som man her søger at beskrive.

2. Lovregler

De gældende lovregler vedrørende retspsykiatriske undersøgelser i straffsager findes i Lov om rettens pleje:

§ 800 b. Sigtede skal underkastes mentalundersøgelse, når dette findes at være af betydning for sagens afgørelse. Hvis han ikke udtrykkeligt samtykker i undersøgelsen, kan denne kun finde sted efter retskendelse. Er sigtede fængslet, kan han ikke mentalundersøges uden rettens bestemmelse.

Stk. 2. Findes det påkrævet, at sigtede indlægges til mentalundersøgelse på hospital for sindslidende, på åndssvageanstalt eller i anden egnet institution, træffer retten ved kendelse bestemmelse herom.

§ 800 c. Såfremt sigtede ikke samtykker i, at der søges tilvejebragt oplysninger om hans personlige forhold ved henvendelse til hans pårørende eller andre privatpersoner, kan dette kun ske, hvis retten finder det af væsentlig betydning for sagens afgørelse og ved kendelse træffer bestemmelse herom.

5. Mentalundersøgelsens formål

Som det fremgår af retsplejelovens § 800 b er det, når det findes at være af betydning for sagens afgørelse, at sigtede skal underkastes mentalundersøgelse, og heraf kan man slutte, at mentalundersøgelsen har til formål at være et hjælpemiddel for retsmyndighederne i deres bestræbelser for at finde frem til den mest adækvate afgørelse af den enkelte straffesag.

Andre formål omtales ikke i lovgivningen, men i lighed med de personundersøgelser, der foretages i medfør af retsplejelovens § 800 a, tjener mentalundersøgelserne også det formål at være til nytte under straffuldbyrdelsen eller ved den behandling, som domfældte i øvrigt undergives på grundlag af den trufne retslige afgørelse.

Spørgsmålet om hvorvidt der i udformningen af mentalerklæringer skal tages direkte hensyn til dette sekundære formål har været genstand for drøftelse. I den tidligere omtalte betænkning om de retspsykiatriske undersøgelser i straffesager tages denne problematik således op til behandling (p. 8 f), og det udtales, at der i almindelighed er enig-

hed om, »at undersøgelsens hovedformål er at yde retten, anklageren og forsvareren den bedst mulige vejledning dels ved afgørelsen af, om den sigtede, hvis han findes at have begået det faktiske forhold, han sigtes for, må anses for omfattet af bestemmelserne i straffelovens §§ 16-18, dels med hensyn til valget mellem de forskellige kriminalretlige sanktionsformer. Derimod har det været diskutert, om undersøgelsen bør have et videre sigte, herunder navnlig om lægen bør se det som sin opgave at give en mere udførlig vejledning angående den behandling, som observanden eventuelt undergives efter domfældelsen.«

Det taler ifølge betænkningen til gunst for en sådan udvidelse af formålet med mentalundersøgelsen, at man derved ville overflødigøre en del psykiatriske undersøgelser, som det ellers vil være nødvendigt at foretage efter domfældelsen for at afgøre, hvilken behandling der - inden for de ved dommen givne rammer - er mest egnet til at fremme den enkelte lovovertræders resocialisering; men man mener ikke, at der i almindelighed ville være vundet noget ved, at en mentalerklæring indeholdt oplysninger udover de af hensyn til retsvæsenet nødvendige, og efter at have udtrykt yderligere betæneligheder ved at give mentalundersøgelsen et videre sigte konkluderer man i betænkningen, at mentalundersøgelsens formål principielt bør være begrænset til at yde vejledning til retsmyndighederne med henblik på afgørelsen af den verserende straffesag.

Dette synspunkt er stadig bestemmende for mentalerklæringernes form og indhold.

4. I hvilke tilfælde bør mentalundersøgelse iværksættes

Som nævnt fremgår det af bestemmelserne i retsplejeloven (§ 800 b), at sigtede skal underkastes mentalundersøgelse, når dette findes at være af betydning for sagens afgørelse, men der finder ikke i loven en afgrænsning sted af de tilfælde, hvor det må findes at være af betydning for sagens afgørelse, at mentalundersøgelse foretages.

I rigsadvokatens cirkulære nr. 260 af 7. december 1932 som ændret ved rigsadvokatens cirkulære nr. 162 af 15. september 1934 og rigsadvokatens cirkulære nr. 37 af 1. april 1935 er der imidlertid fastsat nærmere regler for, i hvilke tilfælde en sigtet

bør underkastes mentalundersøgelse, og disse regler går i hovedsagen ud på følgende (citeret efter betænkning nr. 149/1956, p. 11f):

»A. Lovovertrædere under 21 år underkastes mentalundersøgelse,

- a) når de foreliggende oplysninger tyder på, at den pågældende er sindssyg, åndssvag eller psykopat, eller at hans åndelige evner og udvikling i øvrigt er afvigende fra normalen,
- b) når ungdomsfængsel er indiceret, og sagen drejer sig om sædelighedsforbrydelse, brandstiftelse, alvorlig vold el. lign., og
- c) når i øvrigt særlige grunde giver anledning dertil.

li. Vaneforbrydere

Mentalundersøgelse foretages, når der agtes nedlagt påstand om sikkerhedsforvaring.

C. Drankere

Den sigtede underkastes mentalundersøgelse, når der agtes nedlagt påstand om anbringelse i drankerhjem, og som regel når der agtes nedlagt påstand om indsættelse i arbejds- hus (straffelovens § 62, nr. 4).

/. Andre lovovertrædere

Mentalundersøgelse foretages,

- a) når den sigtede formodes at være sindssyg eller åndssvag,
- b) når sigtelsen vedrører grovere eller gentagne sædelighedsforbrydelser, i særdeleshed sådanne, som er udtryk for en seksuel perversitet,
- c) når sigtelsen vedrører brandstiftelse eller anden almenfarlig forbrydelse, for så vidt handlingen ikke synes at kunne føres tilbage til et normalt motiv,
- d) når den pågældende har været idømt ungdomsfængsel eller anbragt på ungdomshjem for betydelige eller gentagne lovovertrædelser og nu sigtes for en alvorlig overtrædelse eller en række mindre betydelige, f. eks. talrige tyverier,
- e) når de foreliggende oplysninger i forbindelse med den pågældendes stadige recidiv, det indtryk, han gør under sagen,

eller beskaffenheden af hans forbrydelse tyder på, at hans sjæleliv er abnormt.«

Det anføres i betænkningen fra 1956, at der i praksis også foretages mentalundersøgelse i tilfælde, der falder uden for ovennævnte bestemmelser, og at det allerede på grund af denne uoverensstemmelse mellem praksis og de skriftligt fikserede regler må anses for ønskeligt, at sidstnævnte revideres. Endvidere anføres det, at den på dette tidspunkt gældende praksis medfører, at en del lovovertrædere, fordi de ikke bliver raentalundersøgt, bliver klassificeret forkert af domstolene og derfor ikke bliver undergivet den for dem bedst egnede behandling. Selv om man for at udelukke sådanne fejlplaceringer teoretisk kunne anse det for ønskeligt, at alle lovovertrædere blev mentalundersøgt, udtales det dog i betænkningen, at dette ikke vil være praktisk gennemførligt, og at en række grunde taler imod en forudstrakt anvendelse af mentalundersøgelse, bl. a. det ønskelige i en hurtig behandling af straffesagen og hensynet til, at der bør være et rimeligt forhold mellem anvendelsen af psykiatriske undersøgelser i strafferetsplejen og differentieringsmulighederne inden for det bestående sanktionssystem.

Som resultat af kommissionens overvejelser af dette spørgsmål, fremsættes i udkast til cirkulære angående mentalundersøgelser i straffesager (betænkning 149/1956, bilag B, p. 118 f) et forslag til en afgrænsning af de tilfælde, hvor der bør foretages mentalundersøgelse, og det udtales her, at man – under forudsætning af, at sigtelsen angår en lovovertrædelse af alvorlig karakter, og at sigtede enten ikke få år for er blevet mentalundersøgt, eller hvis dette er tilfældet, hans tilstand skønnes væsentligt ændret – må anse en mentalundersøgelse for påkrævet eller særlig værdifuld i følgende 9 grupper af tilfælde:

- 1) Personer under 21 år, der sigtes for en lovovertrædelse, som skønnes at ville medføre ubetinget fængselsstraf (herunder ungdomsfængsel). Antages straffens varighed at ville blive mindre end 4 måneder, skal egentlig mentalundersøgelse dog kun foretages, såfremt der i det enkelte tilfælde skønnes at være særlig grund hertil.
- 2) Personer over 60 år, der ikke tidligere er

straffet, men nu er sigtet for en lovovertrædelse, der skønnes at ville medføre ubetinget fængselsstraf.

- 3) Personer, hvis kriminalitet må antages at være begrundet i, at de er forfaldne til alkoholmisbrug.
- 4) Personer, der antages at være forfaldne til misbrug af narkotiske eller stimulerende midler, såsom morfin, mecodrin o. lign.
- 5) Personer, der sigtes for sådanne sædelighedsforbrydelser, som skønnes at kunne medføre ubetinget fængselsstraf, og som erfaringsmæssigt kan være udslag af seksuel abnormitet.
- 6) Personer, der sigtes for brandstiftelse, som ikke må antages at være foretaget i berigelseshensigt.
- 7) Personer, der sigtes for andre grove forbrydelser, f. eks. drab, groft røveri, voldtægt eller blodskam.
- 8) Personer, for hvis vedkommende der skønnes at kunne blive spørgsmål om dom til sikkerhedsforvaring eller anbringelse første gang i arbejds hus.
- 9) Personer, der sigtes for en lovovertrædelse som skønnes at ville medføre ubetinget fængselsstraf, for så vidt der er spørgsmål om, hvorvidt handlingen er begået i affekttilstand eller anden forbigående sjælelig uligevægtighed af den i straffelovens § 85 omhandlede art.

Herudover foreslås mentalundersøgelse, hvis den sigtede må antages at være intelligensmæssigt afvigende eller sindssyg, eller han må antages at lide af psykiske forstyrrelser (stemningsforstyrrelser), organisk hjernelidelse eller epileptiske anfald. Endvidere bør mentalundersøgelse overvejes, hvis sigtede frembyder tegn på alvorlige afvigelser i karakter eller følelsesliv.

Der er ikke efter betænkningens fremkomst sket den forøgelse af antallet af mentalundersøgelser, som en anvendelse af de af kommissionen foreslåede kriterier ville have medført. Tværtimod er der som ovenfor nævnt i de seneste år sket en væsentlig reduktion af de tilfælde, hvor der har været foretaget mentalundersøgelse, hvilket bl. a. hænger sammen med straffelovsændringen i 1973, hvorefter de relativt tidsubestemte sanktionsformer, ungdomsfængsel, arbejds-

hus og sikkerhedsforvaring er blevet afskaffet, og anvendelsen af forvaring er blevet stærkt indskrænket, således at denne sanktion ikke længere kan anvendes over for berigelseskriminelle.

Det er i øvrigt vanskeligt at danne sig et præcist indtryk af de seneste års praksis. Så vidt man kan skønne på grundlag af erfaringer fra kriminalforsorgen, er det imidlertid umiddelbart før ændringen af straffelovens § 16 m. v. i 1975 sådan, at der først og fremmest træffes beslutning om iværksættelse af mentalundersøgelse, når de foreliggende oplysninger - herunder eventuelt omstændighederne omkring kriminaliteten og eventuelle udtalelser fra læger og andre - tyder på, at sigtede er utilregnelig i henhold til straffelovens § 16. Hertil kommer et ikke ubetydeligt antal tilfælde, hvor sigtede formodes at være omfattet af straffelovens § 17, men hvor dom til behandling på sindssygehospital skønnes at være en nærliggende mulighed. Man har dog det indtryk, at sagen - også i de formodede § 16-tilfælde - skal være af en vis størrelse for at kunne »bære« en mentalundersøgelse.

Alkoholisme begrunder ikke i sig selv iværksættelse af mentalundersøgelse, men ifølge rigsadvokatens cirkulære af 15. juli 1969 om forfølgningen af sager vedrørende overtrædelse af lovgivningen om euforiserende stoffer bør der iværksættes mentalundersøgelse, når der foreligger oplysninger om et intensivt eller langvarigt misbrug af euforiserende stoffer, eller oplysningerne om gerningsmandens personlige forhold i øvrigt giver anledning dertil. Man har dog ved kriminalforsorgens centralkontor indtryk af, at denne bestemmelse langt fra altid efterleves.

Betænkningen har givet anledning til overvejelser om udsendelse af nye retningslinier for mentalundersøgelsesvirksomheden. Disse overvejelser har dog ikke resulteret i udsendelsen af nyt cirkulære vedrørende mentalundersøgelse i straffesager, idet et forslag til nyt cirkulære er inddraget i det udvalg, der beskæftiger sig med organisationen af mentalundersøgelser i straffesager, og hvis arbejde har været stillet i bero på gennemførelsen af en ændret organisation af det psykiatriske hospitalsvæsen. Grundlaget for mentalundersøgelsesvirksomheden er nu forandret som følge af straffelovsændringerne i 1973 og 1975, og som ovenfor omtalt er et nyt cirkulære under udarbejdelse.

5. Tilvejebringelsen af grundlaget for mentalundersøgelsen

I justitsministeriets cirkulære nr. 128 af 5. juli 1934 pålægges det politiet i alle sager, i hvilke retslægerådets erklæring om en sigtets eller tiltalts mentale tilstand agtes indhentet, at tilvejebringe erklæringer fra vedkommende skole, præst og eventuelt opdragelseshjem at afhøre den pågældendes nærmeste slægtninge og pårørende, hans tidligere og nuværende arbejdsgivere, arbejdskammerater og muligt andre personer, med hvilke han har været i nærmere forbindelse, med henblik på at tilvejebringe oplysninger om

- »1) den pågældendes afstamning derunder særligt om, hvorvidt der i opstigende linie eller sidelinierne er forekommet sindssygdomme, nervesygdomme, åndssvaghed, drikfældighed eller forbrydelser, og om der har foreligget karakter-særheder,
- 2) hans åndelige udvikling i barndommen og under opvæksten,
- 5) hvorvidt han som barn har gennemgået alvorligere sygdomme og i bekræftende fald hvilke,
- 4) hans opdragelse,
- 5) hvorvidt han som voksen har frembudt sjælelige abnormiteter og i så fald hvilke,
- 6) hans helbredstilstand som voksen, særligt om han har lidt af krampeanfald eller besvimelser,
- 7) hans forbrug af spirituøse drikke,
- 8) hvorvidt han har lidt af alvorligere læsion af hovedet,
- 9) hans forhold i kønslig henseende,
- 10) hvorvidt han har børn, der lider af sindssygdom, åndssvaghed, epilepsi eller anden abnormitet,
- 11) sådanne mere specielle forhold, som kan antages at være af betydning for bedømmelsen af den pågældende og hans forhold til lovovertrædelsen, særligt om hans væsen og adfærd før, under og umiddelbart efter gerningens udøvelse.«

Der peges endvidere i cirkulæret på det ønskelige i, at der foreligger erklæring fra arrestlægen og udtalelser fra politimesteren

og arrestforvareren, og det bemærkes, at der for visse grupper af lovovertrædere kan blive tale om at indhente yderligere oplysninger i henhold til rigsadvokatens cirkulære nr. 260 af 7. december 1932 angående særbehandling af visse lovovertrædere.

Cirkulæret af 5. juli 1934 angår som nævnt kun de sager, der agtes forelagt retslægerådet (se nærmere herom p. 229), men ifølge betænkningen fra 1956 har der på dette tidspunkt udviklet sig den praksis, at der som grundlag for en mentalundersøgelse normalt foreligger dels oplysninger, som i alt væsentligt svarer til de i cirkulæret angivne, og som er tilvejebragt af politiet, og dels akterne vedrørende den verserende sag og eventuelle tidligere sager. Desuden indhentes den undersøgende læge undertiden supplerende oplysninger, f. eks. ved skriftlig henvendelse til skolen, til observandens pårørende eller til hospitaler, på hvilke observanden tidligere har været indlagt.

I betænkningen udtrykkes den opfattelse, at ovenomtalte cirkulære i det store og hele giver tilstrækkelig vejledning med hensyn til, hvilke oplysninger der bør være til rådighed ved selve mentalundersøgelsen, og i konsekvens heraf indeholder det af kommissionen udarbejdede cirkulæreforslag - for så vidt angår arten af de forhold, der skal søges belyst, inden mentalundersøgelsen iværksættes - kun mindre væsentlige ændringer i forhold til de gældende regler. Del: skønnes derfor ikke nødvendigt her at komme nærmere ind på dette afsnit af cirkulæreudkastet, men det skal dog bemærkes, al udkastet lægger op til en stadfæstelse af den praksis, at de som grundlag for mentalundersøgelsen nødvendige oplysninger indhentes uafhængigt af, om sagen skal forelægges retslægerådet.

Så vidt man har kunnet få oplyst, er praksis med hensyn til indhentelse af de her omtalte oplysninger stort set uændret, og der er ikke siden tidspunktet for betænkningen udsendt noget cirkulære vedrørende dette spørgsmål. (Se i øvrigt overlæge B. Borup Svendsens skrivelse nedenfor p. 226).

6. Mentalerklæringens indhold og form

I henhold til rigsadvokatens cirkulære nr. 64 af 1. maj 1935 bør de spørgsmål, der af anklagemyndigheden stilles de lægelige myn-

digheder vedrørende sigtedes mentalitet, affattes i overensstemmelse med et i cirkulæret indeholdt spørgeskema, således at der heraf for hvert foreliggende tilfælde vælges de egnede spørgsmål.

»De spørgsmål, der kan stilles, er følgende:

1) Var NN ved den strafbare handlings foretagelse sindssyg eller i højere grad åndssvag?

2) Hvis spørgsmål 1 besvares bekræftende, spørges:

Antages den sjælelige abnormitet i fremtiden at ville give sig udslag i forbrydelser, og i bekræftende fald af hvilken art?

3) Hvis spørgsmål 1 besvares benægtende spørges:

Antages NN ved den strafbare handlings foretagelse at have befundet sig i en ved mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af sjælsevernerne, herunder seksuel abnormitet, betinget varigere tilstand, der dog ikke er af den i spørgsmål 1 angivne beskaffenhed?

4) Hvis spørgsmål 3 besvares bekræftende, spørges:

Antages NN at være egnet til påvirkning gennem straf?

5) Hvis spørgsmål 4 besvares bekræftende, spørges:

Tilrådes anvendelse af psykopatfængsel eller almindelig straf?

6) Hvis spørgsmål 4 besvares benægtende, spørges:

Antages den sjælelige abnormitet i fremtiden at ville give sig udslag i forbrydelser, og i bekræftende fald af hvilken art?

7) Hvis spørgsmål 2 eller 6 besvares bekræftende, spørges:

a. Antages de i straffelovens § 70 omhandlede mindre indgribende foranstaltninger at være tilstrækkelige til at afholde NN fra at begå forbrydelser, og hvilke foranstaltninger kan i så fald anbefales?

eller

b. Antages kun en anstaltsanbringelse i henhold til straffelovens § 70 at være

tilstrækkelig virksom til at forhindre NN i at begå forbrydelser, og hvilken anbringelse anses i så fald for mest egnet?»

Udover at erklæringen skal give svar på de spørgsmål, som i det enkelte tilfælde er valgt fra ovenstående spørgeskema, findes der ingen forskrifter vedrørende mentalerklæringens form eller indhold. Betænkningen fra 1956 gør dog opmærksom på, at der på dette tidspunkt i praksis har udviklet sig visse retningslinier for, hvad erklæringen bør indeholde, og ser man bort fra forskelligheder med hensyn til stoffets ordning og inddeling, vil en mentalerklæring, der er udfærdiget i overensstemmelse med disse retningslinier, ifølge betænkningen (p. 25) indeholde oplysninger om følgende forhold:

»1) Eventuel disposition til psykiske lidelser eller abnormiteter i observandens slægt,

2) observandens ydre data og sociale livsforløb, hans barndomshjem, opdragelse og skolegang, hans beskæftigelse samt økonomiske og ægteskabelige forhold (»den sociale anamnese«),

3) hans legemlige helbredstilstand fra barndommen indtil undersøgelsen,

4) hans eventuelle tidligere kriminalitet og de sigtelser, der nu er rejst imod ham,

5) hans sjælelige udvikling og psykiske forhold livet igennem, herunder hans seksuelle forhold og hans forhold til alkohol,

6) de af lægen selv ved undersøgelsen gjorte iagttagelser vedrørende observandens psykiske og legemlige tilstand,

7) de eventuelt anvendte tests,

8) konklusion.«

Efter at der i betænkningen er knyttet en del kommentarer til de ovenfor angivne led i mentalerklæringen omtales spørgsmålet om erklæringens omfang, og det anføres, at det er af særlig betydning, at den retspsykiatriske erklæring i hvert enkelt tilfælde indeholder de oplysninger, som retsmyndighederne har brug for, da lægen kun forholdsvis sjældent indkaldes til mundtligt at uddybe sin

erklæring i retten, men at erklæringen på den anden side ikke bør være mere omfangsrig end nødvendigt, bl. a. fordi en lang lægeerklæring er vanskelig at arbejde med under retssagen.

Kommissionen finder det dog ikke rigtigt, at der fastsættes en norm for mentalerklæringens omfang, da der er stor forskel på, hvor omfattende undersøgelser og udrædninger, der kræves i det enkelte tilfælde, men det anses for vigtigt, at lægen tilstræber den størst mulige koncentration, da det for alle, der senere skal beskæftige sig med erklæringen, er en væsentlig fordel, at den ikke indeholder gentagelser eller overflødig stof.

Kommissionen anser det heller ikke for hensigtsmæssigt, at der fastsættes nærmere forskrifter angående den form, hvori mentalerklæringer skal udfærdiges. Det antages at være mest praktisk, at lægerne i almindelighed går frem efter nogenlunde samme system som foran angivet, men der bør efter kommissionens opfattelse være adgang **til** at afvige herfra, når dette indiceres af konkrete omstændigheder.

Rigsadvokatens cirkulære nr. 64 af 1. maj 1935 om de spørgsmål, der af anklagemyndigheden bør stilles de lægelige myndigheder vedrørende sigtedes mentalitet, er stadig gældende, og i øvrigt synes de i betænkningen fra 1956 indholdte retningslinier og synspunkter fortsat at være den anerkendte rettesnor for mentalerklæringens form og indhold. (Se overlæge B. Borup Svendsens udtalelse om dette spørgsmål nedenfor p. 226).

7. Ambulante mentalundersøgelser

Som ambulant betegnes i betænkningen fra 1956 en undersøgelse, der finder sted uden indlæggelse på hospital eller anstalt — uanset om observanden er fængslet eller på fri fod — og på tidspunktet for betænkningen udføres sådanne undersøgelser i København af justitsministeriets psykiatriske undersøgelses-klinik, medens de i provinsen som hovedregel udføres af vedkommende amts- eller kredslæge, som ifølge embedslægelovens § 13, stk. 1, er lægekredsens autoriserede retslæge. I medfør af embedslægelovens § 13, stk. 3, kan indenrigsministeriet imidlertid, når særlige forhold taler derfor, helt eller delvis fritage embedslægen for de til retslægevæsenet hørende forretninger og over-

drage disse til en anden på vedkommende jurisdiktionssted boende læge, og det fremgår af betænkningen, at der for så vidt angår de retspsykiatriske undersøgelser er etableret: en sådan særordning i 4 politikredse, Århus, Holbæk, Slagelse og Skelskør. I disse 4 politikredse foretages de ambulante mentalundersøgelser af specialister i psykiatri, idet de i de to førstnævnte politikredse er henlagt til henholdsvis overlægen ved sindssygehospitalet i Århus og overlægen ved sindssygehospitalet i Nykøbing Sjælland, medens de i de to sidstnævnte politikredse er henlagt til overlægen ved åndssvageanstalten Andersvænge. Ifølge betænkningen blev der i 1954 foretaget 1.139 ambulante mentalundersøgelser, hvoraf 251 blev foretaget ved justitsministeriets psykiatriske undersøgelses-klinik, 109 af læger ved de to nævnte sindssygehospitaler og den nævnte åndssvageanstalt, 27 ved andre åndssvageanstalter, medens de resterende 752 blev foretaget af amts- og kredslæger. 62 af de 66 eksisterende amts- og kredslægeembeder havde til opgave at foretage mentalundersøgelser, medens 4 som nævnt havde en særordning.

I Retspsykiatriens udvikling i Danmark, som er omtalt ovenfor, findes statistiske oplysninger vedrørende den ambulante mentalobservationsvirksomhed 1965-69. Tallene for 1965, 1966 og 1967 er til brug for det i 1967 nedsatte udvalg vedrørende organisationen af mentalobservationsvirksomheden indhentet ved henvendelse til hver enkelt politikreds, medens tallene for 1968 bl. a. bygger på embedslægernes indberetninger til sundhedsstyrelsen. (Den i statistikken nævnte Retspsykiatriske klinik Risskov omtales nærmere nedenfor p. 222 f).

7.1. Ambulante mentalundersøgelser i provinsen

Ifølge betænkningen fra 1956 har den på embedslægerne baserede ordning gennemgående ikke givet anledning til utilfredshed fra domstolenes, anklagemyndighedens, politiets eller forsvarernes side, og i de politikredse, hvor de retspsykiatriske undersøgelser er overdraget andre læger, er initiativet hertil ikke udgået fra juridisk hold, men fra vedkommende embedslæge. Derimod bemærkes det i betænkningen, at retslægerådet over for justitsministeriet har gjort gældende, at en del af de af embedslægerne udfærdigede

Ambulante mentalobservationer 1965-1969

		1965	1966	1967	1968	1969
København	Justitsministeriets psyk. undersøgelses klinik. .	149	129	122	150	162
	Embedslægeerklæringer.	109	75	53	56	
	I alt	258	204	175	206	
	Retspsykiatrisk klinik Risskov.	42	42	23	49	57
Provinsen	»Andre«*)	122	78	73	75	
	Embedslægeerklæringer.	421	379	322	338	
	I alt	585	499	418	462	
Hele landet	Ambulante mentalobservationer.	843	703	593	668	
	Heraf embedslægeerklæringer.	530	454	375	394	

*) De særordninger, hvor embedslægens mentalobservationspligt er overdraget en bestemt psykiatrisk overlæge i området.
 Nogle nyere tal findes nedenfor p. 222 ff og p.226.

mentalerklæringer ikke kan anses for fyldestgørende. Kommissionen har anmodet retslægerådet om en udtalelse vedrørende dette spørgsmål, og i en skrivelse af 6. marts 1955 har rådet sammenfattet sit syn på embedslægernes erklæringer således (betænkning nr. 149/159, p. 57).

»Embedslægernes psykiatriske erklæringer kan ikke bedømmes generelt. Nogle embedslæger afgiver gode erklæringer, der vidner om betydelig psykiatrisk interesse og indsigt. Andre embedslæger afgiver erklæringer, der vel er sufficente i klare og let gennemskuelige tilfælde, hvorimod disse embedslægers psykiatriske indsigt svigter over for mere komplicerede tilfælde. I sådanne tilfælde vil rådet anbefale observation på sindssygehospital eller psykiatrisk afdeling, hvilket vedkommende embedslæge ofte selv tilråder. En mindre gruppe embedslæger savner forudsætningerne for at afgive sufficente erklæringer, hvad enten dette skyldes den begrænsede psykiatriske uddannelse, eller at opgaven ikke i særlig grad har deres interesse. I sådanne tilfælde må rådet tilråde nærmere observation på sindssygehospital eller - navnlig når det drejer sig om formentlig åndssvage personer - en ambulant undersøgelse hos speciallæge. Kun i enkelte, ganske oplagte tilfælde kan disse embedslægeerklæringer direkte afgive grundlag for retslægerådets responsum . . . «

Da ikke alle mentalerklæringer forelægges retslægerådet, og da det materiale, hvorpå retslægerådet har bygget sin vurdering derfor ikke på forhånd har kunnet betragtes som repræsentativt, har et udvalg inden for kommissionen - ifølge betænkningen - gennemgået samtlige erklæringer om de ambulante mentalundersøgelser, der inden for et bestemt tidsrum er foretaget i en af de politikredse, hvor undersøgelserne udføres af psykiatriske speciallæger, og i 4 andre vilkårligt valgte kredse. Det fremgår af betænkningen, at nævnte udvalg stort set ikke har fundet noget at udsætte på de af speciallæger udfærdigede erklæringer, medens gennemgangen af embedslægeerklæringerne har bekræftet, at disse erklæringer er af meget forskellig kvalitet, og der gives i betænkningen udtryk for den opfattelse, at det i første række beror på embedslægernes gennemgående meget begrænsede uddannelse i psykiatri, at en del af embedslægeerklæringerne ikke er fyldestgørende.

Kommissionen har herefter ment at kunne lægge retslægerådets vurdering af kvaliteten af embedslægernes erklæringer til grund for sine overvejelser med hensyn til spørgsmålet om reformer, og selv om man påpeger, at nogle hensyn taler for at lade embedslægerne foretage en væsentlig del af de ambulante undersøgelser, finder man, at den bedste løsning ud fra hensynet til at få de for

retsvæsenet mest vejledende erklæringer principielt må være, at alle mentalundersøgelser bliver foretaget af speciallæger i psykiatri.

I følge betænkningen har kommissionen overvejet forskellige muligheder for at overdrage samtlige ambulante mentalundersøgelser til specialister i psykiatri, men er nået til enighed om, at den i Århus, Holbæk, Slagelse og Skelskor etablerede ordning bør tjene som forbillede for en almindelig reform af undersøgelsesapparatet, og det fremgår, at såvel retslægerrådet i sin skrivelse af 6. marts 1955 som sundhedsstyrelsen i en skrivelse af 10. marts 1955 har givet udtryk for tilsvarende synspunkter.

Det bemærkes, at det bl. a. på grund af det begrænsede antal psykiatriske specialister, som er til rådighed, ikke vil være muligt at gennemføre en sådan reform på én gang i samtlige politikredse, men at lokale ordninger af den foreslåede art må indføres i de enkelte politikredse, efterhånden som der er mulighed derfor, og at der således vil gå en årrække, før reformen vil være endeligt gennemført.

Som nævnt er Århus politikreds en af de 4 kredse, som på tidspunktet for betænkningen har den ordning med hensyn til udførelse af ambulante mentalundersøgelser, som kommissionen ønsker indført i de politikredse, hvor der på dette tidspunkt foretages mentalundersøgelser af embedslæger; men da Århus er den politikreds uden for Storkøbenhavn, der har det største antal mentalundersøgelser, foreslår kommissionen imidlertid, at man her efter københavnsk mønster ansætter en selvstændig retspsykiater.

På det sidstomtalte punkt er betænkningens forslag blevet fulgt, idet Retspsykiatrisk Klinik ved statshospitalet i Risskov er blevet oprettet pr. 15. september 1958.

Denne institution foretager ambulante mentalundersøgelser af sigtede fra Århus og Odder politikredse, og den modtager fra hele området vest for Storebælt sigtede, der skal indlægges til observation. (Det skal dog bemærkes, at der også fortsat foretages ganske få mentalobservationer på andre psykiatriske hospitalsafdelinger i Jylland og på Fyn, ligesom enkelte observander fra dette område indlægges på retspsykiatrisk afdeling på statshospitalet i Nykøbing S., der omtales nærmere p. 229).

Det er oplyst, at der i begyndelsen af 1975 på klinikken var ansat 5 læger, som dog kun anvendte en mindre del af deres tid på mentalundersøgelser, idet de også var beskæftiget ved den til institutionen knyttede behandlingsklinik for alkoholister samt ikke mindst ved retspsykiatrisk behandlingsarbejde. Retspsykiatrisk klinik foretog ifølge det oplyste ca. 150 mentalundersøgelser -- heraf ca. 40 pct. ambulante undersøgelser -- om året til og med 1972; men i 1973 og 1974 har klinikken kun foretaget ca. 80 mentalundersøgelser pr. år, og herimellem har der kun været få ambulante undersøgelser.

Det i betænkningen fremsatte forslag om i løbet af en årrække gradvist at fritage embedslægerne for at foretage mentalundersøgelser og at overdrage alle ambulante mentalundersøgelser til specialister i psykiatri har at dømme efter de foreliggende oplysninger kun sat sig beskedne spor i de år, der er forløbet siden 1956.

Som det kan beregnes på grundlag af de tal, der bringes p. 220 f, foretog embedslægerne 66 pct. af de ambulante mentalundersøgelser, som i 1954 blev foretaget i hele landet, og i 1965, 1966, 1967 og 1968 udgjorde embedslægeundersøgelserne henholdsvis 63 pct., 65 pct., 63 pct. og 59 pct. af samtlige ambulante mentalundersøgelser.

Man ved ikke, hvor mange procent af samtlige ambulante mentalundersøgelser embedslægeundersøgelserne har udgjort i de seneste år, men man har som svar på en række spørgsmål stillet til formanden for embedslægeforeningen, kredslege S. Riber Albrechtsen, i skrivelse fra denne af 21. maj 1975 modtaget følgende oplysninger om embedslægernes mentalundersøgelsesvirksomhed i årene 1972, 1973 og 1974:

»I besvarelse af forespørgsel af 24. januar 1975 skal det oplyses, at der foranlediget af forespørgslen har været udsendt spørgeskemaer til de fastansatte embedslæger incl. landslægerne og stadslegeembedet i København. Spørgeskemaerne var udarbejdet på grundlag af forespørgslen og var opdelt i 2 skemaer, - dels for de embedslæger, der selv foretog mentalobservationerne, - dels for de embedslæger, der havde en særordning af en eller anden art, og derfor får undersøgelserne foretaget på anden måde, skema TI.

Spørgeskemaer har været udsendt til 61 embedslæger, hvoraf 58 har tilbagesendt spørgeskemaerne i udfyldt stand, og om yderligere 1 vides det med bestemthed, hvorledes forholdene er, således at i alt 59 embedslæger indgår i undersøgelsen. 1 har været langvarig syg, og yderligere 1 har ikke besvaret forespørgslen.

42 har besvaret skema I, 16 (+ 1) har besvaret skema II.

Følgende kan udledes af besvarelsene:

1- 5 mentalobservationer
6-10
11-15
16-20
21-25

Sammenlagt for de 3 år 1972-74 grupperer undersøgelsersantallet sig således:

1- 5 mentalobservationer..	4 embedslæger
6-10	.. 10
11-15	.. 7
16-20	.. 4
21-25	.. 4
26-30	.. 4
31-35	.. 2
36-40	.. —
41-45	.. 3
46-50	.. 1
51-55	.. 1
56-60	.. 1

Der haves ikke nøjagtige opgørelser over, hvor mange af mentalobservationerne, der er blevet efterfulgt af yderligere observation på hospital, - men såvidt det kan skønnes, drejer det sig om godt 80.

Oplysningerne om det reelle, effektive tidsforbrug pr. mentalobservation er selvfølgelig vanskelig at fastslå nøjagtigt, men det gennemsnitlige timeforbrug angives til 12-15 timer, men 20 timer er ikke ualmindeligt. Maksimale timeangivelse er 30 timer.

Sagsbehandlingen tager for arrestantsager almindeligvis 2-3 uger, medens det for ambulante undersøgelser varer noget længere

SKEMA I: (Embedslæger, der selv foretager mentalobservationerne).

I årene 1972, 1973 og 1974 er foretaget i alt 306, 259 og 239 mentalobservationer, i alt 804, eller gennemsnitlig 268. Gennemsnitlig pr. embedslæge svarer dette til 7.5, 6.3 og 5.8 for hver af de 3 år, eller som helhed ca. 6.5 - Opgjort individuelt er minimal- og maksimaltallet for hver af de 3 år: 1 og 25, 1 og 20 og 1 og 21, - sammenlagt for de 3 år: 1 og 60.

For hver af de 3 år grupperer antallet af mentalobservationer sig som følger:

1972	1973	1974
18	21	23 embedslægei
14	11	11
2	5	2 —
3	3	3
3	—	1

og kan vare op til måneder, alt afhængigt af observandens fremmøde m. v.

Det kan bemærkes, at det af flere embedslæger anføres, at der ofte går (urimelig) lang tid fra mentalobservationen besluttet til sagen når frem til embedslægen.

Det angives i almindelighed, at de foreliggende personlige oplysninger i sagsakterne er fyldige, men derudover må der sædvanligvis indhentes lægelige oplysninger fra f. eks. hospitaler m. v. og i enkelte tilfælde indhentes f. eks. oplysninger fra socialforvaltning m. v.

Mentalobservationerne angives gennemgående som værende belastende, specielt da de skal udføres under tidspres. Endvidere føles de gennemgående som meget tidsrøvende. Med ændringerne i straffeloven er antallet af mentalobservationer i de senere år faldende. - Foruden mentalobservationer i henhold til straffeloven udfører embedslægerne observationer til brug i børneværnsager og umyndiggørelsessager. Disse observationer er ikke medregnet i ovennævnte opgørelse, men det kan som eksempel anføres, at en embedslæge, der i de 3 år havde 45 mentalobservationer i samme periode havde 20 umyndiggørelsessager og 7 børneværnsobservationer.

Det har ikke været muligt at få egentlige oplysninger om forholdet mellem arrestant-

sager og ambulante observationer, men som eksempel kan anføres, at af de lige nævnte 45 mentalobservationer var de 10 arrestantsager, 35 ambulante.

SKEMA 11: (Embedslæger, der ikke selv foretager mentalobservationer, men har særordning).

Dette skema er udfyldt af 16 (+ 1) embedslæge.

Generel særordning gælder for staden København, hvor mentalobservationerne udføres af justitsministeriets psykiatriske klinik.

I Grønland udfores mentalobservationerne for Landslægeembedet af speciallæge i psykiatri ved Dronning Ingrid's hospital i Godthåb, - men af distriktlægerne udføres visse mindre omfattende undersøgelser.

I et amt har én af embedslægerne udført mentalobservationerne for 2-3 af de andre embedslæger, men i øvrigt er der truffet ordninger enten med statshospitalerne som sådan, eller med specielle overlæger ved statshospitalerne.

Egentligt talmateriale har det ikke været muligt at få bragt til veje for denne gruppe, men for 9 af de embedslæger, der har aftale med statshospitalerne, er det årlige gennemsnit 5-6 observationer, med ydergrænser fra 0 til 12.«

7.2. Ambulante mentalundersøgelser 1 København

Som bilag L til betænkning nr. 149/1956, p. 161 ff er aftrykt justitsministeriets instruks for de under justitsministeriet ansatte overlæger ved de retspsykiatriske undersøgelser i København af 24. marts 1954. Heraf fremgår bl. a., hvilke opgaver, der påhviler de 2 overlæger ved henholdsvis afdeling A og afdeling B ved justitsministeriets psykiatriske undersøgelsesklinik, og af disse opgaver skønnes især følgende at være af interesse i denne sammenhæng:

»a. at foretage mentalundersøgelse af arrestanter og andre sigtede i straffesager i København.

b. at foretage mentalundersøgelse af varetægtsfanger i straffesager i politikredsene nr. 1, 2 og 3, Frederiksberg birk, Københavns amts nordre birk og Københavns amts søndre birk m. v.

d. at foretage mentalundersøgelser for Københavns politis 3. og 4. afdeling . . . «

Om fordelingen af opgaverne mellem de to afdelinger fremgår det bl. a., at i det omfang, hvori personer, der er sigtet i en straffesag uden for København - bortset fra de under b. nævnte varetægtsfanger - henvises til mentalundersøgelse i undersøgelsesklinikken, foretages disse undersøgelser af overlægen ved afdeling A., medens de under d. nævnte mentalundersøgelser henhører under overlægen ved afdeling B. 1 øvrigt deles undersøgelserne ligeligt mellem overlægerne.

Det skal endvidere fra instruksens nævnes, at såfremt mentalerklæring ikke kan afgives i en arrestantsag inden 6 uger og ellers inden 3 måneder efter, at sagen er modtaget, afgiver vedkommende overlæge indberetning herom til justitsministeriet med angivelse af grunden til, at den nævnte frist ikke har kunnet overholdes.

I følge betænkningen fra 1956 har overlægerne bistand af et personale, der for så vidt angår afdeling A. består af 3 lægeassistenter, 3 socialrådgivere og 6 kontormedhjælpere, og for så vidt angår afdeling B. af 2 lægeassistenter, 1 socialrådgiver og 4 kontormedhjælpere. Lægeassistenterne er beskæftigede i institutionen 12 timer ugentlig, medens de øvrige personale er ansat på fuld tid. En lægeassistent og 2 socialrådgivere ved afdeling A. er udelukkende beskæftiget med andet arbejde end mentalundersøgelser.

I betænkningen gives en fremstilling af, hvorledes en memalundersøgelse i institutionen typisk forløber, og det fremgår heraf, at sagen ved modtagelsen indfores i afdelingens journal, hvorefter en kontormedhjælper af straffeakterne uddrager de afsnit, som er af særlig betydning for mentalundersøgelsen. Når observanden efter indkaldelse giver mode hos socialrådgiveren (eller denne besøger ham i fængslet), underkastes han forskellige tests, og på et tidligt stadium af undersøgelsen gennemgår overlægen aktuuddraget og de foretagne prøver. Undertiden gives der samtidig personalet besked om iværksættelse af specialundersøgelser, indhentning af supplerende oplysninger (fra pårørende, arbejdsgivere, børneværn, hospitaler m. v.) og eventuelt indkaldelse af pårørende eller andre til samtale. På grundlag af aktuuddraget, de nævnte prøver og en personlig sam-

tale med observanden udarbejder socialrådgiveren sin del af journalen (den sociale anamnese), hvorefter sagen går til lægeassistenten, der har en eller flere samtaler med observanden, og som udarbejder den lægelige del af journalen. Derpå har overlægen efter at have gennemgået det foreliggende materiale en eller flere samtaler med observanden og undertiden med en af dennes pårørende, inden erklæringen udarbejdes.

Da kommissionen må anse kvaliteten af de ved undersøgelsesklinikken udarbejdede mentaleklæringer for tilfredsstillende, drejer dens overvejelser vedrørende de ambulante mentalundersøgelser i København sig først og fremmest om mulighederne for eventuelt at nedsætte den tid, der medgår til disse, samt de udgifter, som de medfører, og med henblik herpå gennemgås den københavnske institutions organisation og arbejdsformer kritisk i betænkningen, ligesom spørgsmålet om de enkelte undersøgelses omfang tages op. Herefter udtales det (p. 71 f): »Det vil efter kommissionens opfattelse ikke være formålstjenligt at fastsætte udførlige regler om, hvilke oplysninger, der skal indhentes til brug ved en mentalundersøgelse, hvilke detailundersøgelser der skal foretages etc. Dette må principielt afgøres af den undersøgende læge på grundlag af et konkret skøn. Såvel hensynet til at undgå uforholdsmæssige forsinkelser af straffesagerne som økonomiske hensyn gør det dog nødvendigt, at lægens skøn undergives visse begrænsninger, og den omstændighed, at de mindre omfattende ambulante undersøgelser, der foretages af psykiatere uden for København, af retslægerådet betragtes som i alt væsentligt fyldestgørende, tyder på, at i hvert fald en del af de københavnske undersøgelser uden skade kunne være mindre omfattende. Det er i det hele kommissionens opfattelse, at en forenkling af organisation og praksis er påkrævet og mulig. I enkeltheder at give anvisning på, hvorledes dette vil kunne gøres, har kommissionen anset for liggende uden for sin opgave.«

For at få de fra betænkningen hentede oplysninger om justitsministeriets psykiatriske undersøgelses-klinik ført å jour har man stillet en række spørgsmål til overlæge B. Borup Svendsen, afdeling A., som har besvaret nedenstående spørgsmål i skrivelse af 7. marts 1975.

Spørgsmålene er følgende:

- »1) 1 hvilke tilfælde foretages der mentalundersøgelse efter straffelovsændringen i 1973?
- 2) Det har ikke været mig muligt at finde frem til et cirkulære fra de senere år, der angiver, hvornår der bør foretages mentalundersøgelser. Findes der ingen nyere skriftlige retningslinier herfor?
- 3) 1 hvilket omfang indhenter politiet personlige oplysninger i en sag, inden denne sendes til undersøgelsesklinikken med henblik på foretagelse af mentalundersøgelse? (Svarer oplysningerne stadig stort set til de i justitsministeriets cirkulære nr. 128 af 5. juli 1934 omtalte? Og indhentes de i praktisk taget alle sager?)
- 4) Er det muligt at sige generelt, hvor omfattende undersøgelsesklinikken mentaleklæringer er i dag?
- 5) I betænkning nr. 149 fra 1956 om de retspsykiatriske undersøgelser i straffesager omtales under kapitel V »Mentaleklæringens indhold og form« (side 29) nogle retningslinier for, hvad erklæringen bør indeholde. Følges disse retningslinier stadig ved undersøgelsesklinikken?
- 6) I nævnte betænkning er side 161-162 aftrykt »Instruks for de under justitsministeriet ansatte overlæger ved de retspsykiatriske undersøgelser i København«. Er det område som undersøgelsesklinikken dækker med hensyn til mentalundersøgelser stadig det i denne instruks nævnte? Og sker fordelingen af undersøgelser mellem afdeling A og afdeling B stadig efter de her nævnte kriterier?
- 7) Er arbejdsgangen ved foretagelse af mentalundersøgelser ved afdelingen A stadig stort set som skitseret i betænkningen (side 66-67) ?
- 8) Kan det oplyses hvor lang tid, der gennemsnitligt forløber fra begæring om undersøgelse modtages i afdeling A til erklæring afgives, for så vidt angår a) arrestantsager? b) andre sager?
- 9) Hvor mange mentalundersøgelser er

der blevet foretaget årligt ved undersøgelsesklinikken i de seneste 3 år?

- 10) Er antallet af heltids- og deltidsansatte psykiatere ved undersøgelsesklinikken stadig det samme som omtalt i »Retspsykiatriens udvikling i Danmark« (henholdsvis 2 overlæger og 5 assistenter) ?
- 11) Hvilke kategorier af medarbejdere og hvor mange medarbejdere af hver kategori er der herudover ansat ved undersøgelsesklinikken i dag?
- 12) Er der sket ændringer i kriterierne for hospitalsobservationer siden tidspunktet for omtalte betænkning (side 75) ?
- 15) I betænkningen kapitel XIII »Observationsinstitutioner« omtales behovet for en institution, der »forener fængselsmæssig sikkerhed med hospitalsmæssig indretning og præg«, og det anbefales at indrette en sådan institution ved statshospitalet Nykøbing S. Er det i dag sådan, at fængslede observeres fortrinsvis indlægges i Nykøbing S.?
- 14) Er der siden tidspunktet for betænkningen (side 93) (Rigsadvokatens cirkulære af 7. december 1932) sket ændringer i kriterierne for, hvornår spørgsmålet om en sigtets mentale tilstand skal forelægges retslægerådet?»

Overlæge B. Borup Svendsens svar:

»Ad 1) Visitationen til mentalundersøgelse her sker praktisk talt udelukkende ved domstolene efter anmodning fra anklagemyndighed eller forsvarer. Så vidt jeg ved, er der ikke givet nye officielle retningslinier for henvisning til mentalundersøgelse efter straffelovsændringen i 1973.

Vi har kunnet mærke, at vi ikke længere til mentalobservation får henvist sådanne karakterafvigere, der på grund af berigelseskriminalitet tidligere kunne være blevet idømt forvaring eller særfængsel.

Ad 2) Mig bekendt er der ikke fremkommet cirkulære eller andre officielle tilkendegivelser om, hvornår der bør foretages mentalundersøgelser siden 1956, da hele problemstillingen blev beskrevet i »Betænkning om de retspsykiatriske undersøgelser i straffesager. Betænkning nr. 149«.

Ad 3) Nogle politiadvokater og politimestre indhenter »personlige oplysninger« til brug ved en mentalundersøgelse efter retningslinierne i justitsministeriets cirkulære nr. 128 af 5. juli 1934, andre ikke. Her fra afdeling A indkræver vi ikke længere af politiet sådanne oplysninger, hvis de ikke foreligger.

Ad 4) Mentalerklæringens længde er gennemgående på 10-25 maskinskrrevne A 4 sider med dobbelt linieafstand.

Ad 5) De nævnte retningslinier følges stort set stadigvæk. Hovedprincippet er, at der skal leveres en tilfredsstillende psykiatrisk undersøgelse, og præmisserne skal refereres så pas udførligt, at retslægerådet vil være i stand til at efterprøve konklusionen. Hovedsigtet med erklæring og konklusion er at give de oplysninger, som vil være af betydning for rettens afgørelse af sagen.

En vis løbende justering af praksis finder selvsagt sted.

Ad 6) Instruksen må fortsat anses for gældende i det store og hele. På visse punkter har praksis dog udviklet sig anderledes, bl. a. er det tidligere »antabusambulatorium« i sin funktion ændret til et ambulatorium for særlig vanskelige, ofte psykisk lidende kriminelle, - og undersøgelse af de såkaldte »sædelighedspiger« i henhold til straffelovens § 199, stk. 1, bortfaldet.

Ad 7) Arbejdsgangen er vel stadig på sæt og vis som skildret i betænkningen, omend jeg mener, at vi har gennemført en ret gennemgribende rationalisering.

Ad 8) Fra kort efter min tiltræden i september 1968 har vi kunnet overholde, at ingen arrestantsager blev afgivet senere end 6 uger efter modtagelse af begæring om undersøgelse - og kun i ganske få (formentlig højst 5) af de andre sager er denne tidsgrænse ikke respekteret.

Siden 1970 har vi kvartalsvis opgjort den gennemsnitlige ekspeditionstid for arrestantsager og andre sager. Den gennemsnitlige ekspeditionstid har således udregnet for arrestanter ligget på 27-35 dage, hyppigt vel 31-33 dage. I oktober kvartal 1974 var den på 34 dage. - Tilsvarende har den gennemsnitlige kvartalsvise ekspeditionstid for andre sager i 1970 ligget på 17-35 dage, vel hyppigst under 30 dage. I oktober kvartal

1974 var den gennemsnitlige ekspeditionstid 33 dage.

Ad 9) I 1972 er fra afdeling A afgivet 60 mentalerklæringer (foruden 28 andre erklæringer og udtalelser).

I 1973 er de tilsvarende tal 37 og 18, (herudover er 3 sager tilbagesendt uden erklæring eller udtalelse).

I 1974 er afgivet 44 mentalerklæringer, 15 andre erklæringer eller udtalelser, og 2 sager er tilbagesendt uden erklæring eller udtalelse.

Ad 10) Ja, der er stadig ansat 2 overlæger og 4 lægeassistenter å 12 timer ugentlig ved de to afdelinger ved undersøgelsesarbejdet, og derudover en 12 timers psykiatrisk konsulent, der alene er til rådighed for ambulatoriearbejdet i afdeling A.

Ad 11) Ved de to klinikker er der ansat 3 socialrådgivere og et kontorphersonale på 9.

Ad 12) Vi har ikke indflydelse på visitationen til hospitalsmæssige mentalobservationer. Af dem vi modtager, tilråder vi kun efterfølgende eller omgående hospitalsmæssig observation i meget få tilfælde, vel højst 2-3 om året (for begge afdelinger). Vi afstår praktisk talt kun fra observation her i klinikken, hvor det vil være uforvarligt af hensyn til påkrævet behandling at lade observanden forblive i fængsel.

Ad 15) Nej, de fleste af observanderne, der undersøges, er fængslede. Noget andet er, at det er mit indtryk - bl. a. gennem mit arbejde i retslægerådet - at ikke alle mentalobservationer, der foretages i Nykøbing kun kan foretages der. Efter mit skøn kunne adskillige af de til Nykøbing henviste eller på hospital indlagte undersøges andetsteds, bl. a. på klinikken på Nytorv.

Ad 14) Jeg mener ikke, at der er sket officielle ændringer med hensyn til, hvilke sager der skal forelægges retslægerådet. Praksis har været noget svingende. Jeg vil skønne, at ca. halvdelen af de mentalerklæringer, vi udarbejder her, forelægges retslægerådet.

Med hensyn til personalet skal jeg i øvrigt ikke undlade at bemærke, at det må forekomme hensigtsmæssigt, at vi i alt fald i perioder har en vis reservekapacitet, således at vi selv ved øget sagstilgang kan udarbejde acceptable erklæringer inden for et accepta-

belt tidsrum. Så stor en reservekapacitet som et brandvæsen skal have, vil næppe være hensigtsmæssigt at indstille sig på, men det er en risikabel affære at prøve at beskære afdelingernes kapacitet, jfr. tidligere angreb på institutionen på grund af ekspeditionstiderne. Man må immervæk betænke, at vi på hver af klinikens to afdelinger råder over godt 1 Vi læge, og at sagstilgangen kan være meget ujævn.«

8. Hospitalsobservationer

Ifølge betænkningen fra 1956 fandt indlæggelse til retspsykiatrisk undersøgelse på sindssygehospitaler, psykiatriske afdelinger og åndssvageanstalter i 1954 sted i 149 tilfælde, svarende til 11,6 pct. af det samlede antal mentalundersøgelser i dette år.

Betænkning nr. 149/1956 (p. 75 ff) nævner de grupper af tilfælde, i hvilke indlæggelse til observation forekommer:

- »1) Sigtede, der ved anholdelsen, efter indsættelse i fængsel eller i øvrigt under straffesagens gang viser sig trængende til behandling, f. eks. derved at de foretager forsøg på selvmord.
- 2) Sigtede, der nægter at lade sig undersøge ambulant.
- 3) Sigtede, der under en tidligere straffesag er mentalundersøgt (som regel ambulant), og om hvem retslægerådet nu på anklagemyndighedens forespørgsel erklærer, at de bør indlægges til observation.
- 4) Sigtede, der under den verserende sag er undersøgt ambulant, og som af den undersøgende læge foreslås indlagt til yderligere observation.
- 5) Sigtede, der under sagen er undersøgt ambulant, og som af retslægerådet skønnes at burde underkastes yderligere observation.«

Det bemærkes, at de tilfælde, der falder ind under grupperne 4 og 5, udgør den langt overvejende del af hospitalsindlæggelserne.

Det udtales i betænkningen, at indlæggelse på hospital til observation byder særlig gode betingelser for en grundig undersøgelse, og at retslægerådet anser de erklærin-

ger. der afgives efter en sådan observation, for de pålideligste. Endvidere fremgår det, at de hospitalsmæssige undersøgelser, hvad de lobende udgifter angår, ikke er dyrere end ambulante undersøgelser af arrestanter.

Ikke desto mindre er det kommissionens opfattelse, at det må tilstræbes at begrænse antallet af hospitalsindlæggelser mest muligt, og som begrundelser herfor anføres:

- at en hospitalsundersøgelse betyder større ulempe for observanden,
- at de hospitalsmæssige undersøgelser tager længere tid,
- at observanderne optager plads på hospitalerne til skade for patienter, der har behov for behandling, og
- at observanderne i visse henseender vol-der hospitalerne ulemper.

Da en betydelig mindre del af de sigtede, som er blevet mentalundersøgt af en retspsykiater, end de af embedslæger undersøgte sigtede, indlægges til efterfølgende observation, peger kommissionen på, at den i betænkningen foreslåede nyordning kan tænkes at medvirke til en begrænsning af hospitalsobservationerne, og man udtaler, at man muligt indtil videre vil kunne begrænse antallet af indlæggelser til observation ved i visse tilfælde at nøjes med en undersøgelse foretaget ambulant af en speciallæge i stedet for en hospitalsundersøgelse. Der tænkes her bl. a. på de tilfælde, hvor en mentalerklæring afgivet af en embedslæge uden specialuddannelse i psykiatri af retslægerådet findes utilstrækkelig.

I forbindelse med problemerne vedrørende hospitalsobservationerne tager kommissionen spørgsmålet om oprettelse af en særlig observationsinstitution op. Baggrunden herfor er et ønske hos hospitalerne om at blive fritaget for en del af de fængslede observander, dels for at kunne give plads for behandlingstrængende patienter og dels for at kunne blive fritaget for ulemperne ved de sikringsmæssige foranstaltninger, som indlæggelse af sådanne observander nødvendiggør.

Kommissionen mener kun, at der bør oprettes én observationsinstitution, men at

denne for at kunne opfylde sit formål tilfredsstillende må kunne forene fængsel smæssig sikkerhed med hospitalsmæssig indretning og præg. Der gennemgås i betænkningen forskellige muligheder for at oprette en sådan institution, og kommissionen anbefaler slutteligt, at der oprettes en observationsinstitution i forbindelse med sindssygehospitalet i Nykøbing S.

Tilsvarende oplysningerne om de ambulante mentalobservationer (se p. 221) findes der i Retspsykiatriens udvikling i Danmark statistiske oplysninger vedrørende den hospitalsmæssige observationsvirksomhed 1965—1969.

Hospitalsmæssige observationer 1965-1969

	1965	1966	1967	1968	1969
Rigshospitalet ..	18	11	16	15	
Statshospitalet Risskov.	64	62	58	67	76
Statshospitalet Nykøbing S. .	65	50	55	55	45
Øvrige statshospitaler	29	19	52	55	
Københavns kommunes hospitaler ...	7	10	16	18	
Amtskommunale psyk. afdelinger.	0	0	0	1	
Filadelfia	0	0	5	4	
Åndssvageforsorgen ...	10	7	7	7	
I alt	195	159	167	178	

I 1954 udgjorde hospitalsobservationerne - som nævnt - 11,6 pct. af de i dette år udførte mentalundersøgelser. Af tallene fra Retspsykiatriens udvikling i Danmark kan det ses, at hospitalsobservationerne i 1965, 1966, 1967 og 1968 udgjorde henholdsvis 18,6 pct., 18,4 pct., 22,0 pct. og 21,0 pct. af samtlige mentalundersøgelser. Situationen var således den i 1965-68, at der tværtimod den begrænsning af hospitalsundersøgelserne, som kommissionen udtrykte ønske om i betænkningen fra 1956, var sket en væsentlig forøgelse af hospitalsobservationernes andel af det samlede antal mentalundersøgelser.

Som resultat af en enquete fremkom der i øvrigt ifølge Retspsykiatriens udvikling i Danmark følgende oplysninger fra Rigshospitalets psykiatriske afdeling, Retspsykiatrisk Klinik ved statshospitalet i Risskov, Set. Hans hospital, Afdeling A og statshospitalet i Nykøbing S., mandsafdelingen, som i 1968 tilsammen dækkede 70 pct. af de hospitalsmæssige mentalobservationer:

»På de 4 afdelinger forløber der gennemsnitlig fra 8 til 16 dage (minimalt 1 dag, maksimalt 60 dage) fra kendelsesdatoen, til afdelingen modtager begæringen om mentalobservation. Fra begæringen modtages, til erklæringen afgives forløber der gennemsnitlig henholdsvis 83, 78, 58 og 84 dage. Betragtes de pågældende 4 afdelinger under et med hensyntagen til observationstallets skæve fordeling, bliver den gennemsnitlige varighed for en mentalobservation 79 dage, medens det tilsvarende tal for 1954-undersøgelsen var 77 dage eksklusive 10 dages ventetid.

Det skønsmæssige gennemsnit for, hvor mange læsetimer der medgår til hver mentalobservation inklusive udfærdigelsen af erklæring, angives til henholdsvis 45, 50, 25 og 30 timer. Betragtes som foran de 4 afdelinger under ét, medgår der gennemsnitlig 42 lægetimer til hver mentalobservation.

For de 4 afdelinger har der været anvendt psykologisk testning ved 61 pct. af mentalobservationerne.«

Det skal bemærkes, at retspsykiatrisk afdeling på Sikringsanstalten ved statshospitalet i Nykøbing S., som er fast bemandet med en overlæge og en socialrådgiver, nu fungerer som en særlig observationsinstitution i den forstand, at den fra hele landet modtager observander, der er særligt krævende med hensyn til sikringsmæssige foranstaltninger. Det drejer sig om ca. 20 observander om året.

Derudover modtages på en lukket hospitalsafdeling 20-30 »almindelige« hospitalsobservander om året. Disse observander modtages først og fremmest fra Frederiksborg, Roskilde og Vestsjællands amter, men afdelingen aflaster også statshospitalerne i Glostrup og Vordingborg ved at modtage observander fra disse hospitalers områder.

Observationsinstitutionen ved statshospitalet i Risskov omtales nærmere ovenfor p. 222 f.

9. Retslægerådets overskøn

I rigsadvokatens cirkulære af 7. december 1932 er der fastsat nærmere regler om, under hvilke betingelser spørgsmålet om en sigtets mentale tilstand skal forelægges retslægerådet. Sådant forelæggelse skal finde sted (citeret efter betænkning nr. 149/1956, p.93).

- »1) når den sigtede er under 21 år, og der ved embedslægens undersøgelse er forefundet sådanne mentale mangler, der muligt kan medføre behandling som sindssyg, åndssvag eller psykopat,
- 2) når den sigtede formodes at være sindssyg eller åndssvag, og sigtelsen vedrører en mere alvorlig lovovertrædelse,
- 3) når den sigtede må betegnes som vane-forbryder eller dranker, og der i embedslægens erklæring påvises mentale abnormiteter,
- 4) når embedslægen tilråder anvendelse af psykopatfængsel, internering eller anstaltsobservation, og
- 5) når der i øvrigt foreligger særlig anledning til, at rådets erklæring indhentes.«

For så vidt angår de hospitalsmæssige undersøgelser suppleres disse regler af bestemmelserne i justitsministeriets cirkulære af 30. april 1935, hvori det bl. a. er foreskrevet, at der, forinden der foranlediges afsagt kendelse om indlæggelse til observation, skal indhentes erklæring fra retslægerådet, med mindre embedslægen finder det utvivlsomt, at indlæggelse bør finde sted, og anklagemyndigheden er enig heri.

Imidlertid har retslægerådet på tidspunktet for betænkningen fra 1956 over for kommissionen fremsat forslag om, at forelæggelse for rådet skal finde sted i følgende tilfælde (betænkningen, p. 94):

- »1) når den sigtede er under 21 år, og der ved mentalundersøgelsen er forefundet psykiske afvigelser, der giver anledning til tvivl med hensyn til den hensigtsmæssige reaktionsform,
- 2) når den sigtede formodes at være sindssyg eller åndssvag,
- 3) når den sigtede må betegnes som vane-

forbryder, dranker eller forfalden til medicinmisbrug,

- 4) når der i mentalerklæringen tilrådes anvendelse af psykopatfængsel, interne-
ring eller andre former for særforan-
staltning,
- 5) når der foreligger seksualforbrydelse,
og denne er af alvorligere art, eller det
drejer sig om gentagelsestilfælde,
- 6) såfremt der i øvrigt foreligger særlig an-
ledning til, at rådets erklæring indhen-
tes.«

Disse retningslinier bør efter retslægerå-
dets opfattelse være gældende også under
den forudsætning, at mentalerklæringerne
fremtidig altid eller dog som hovedregel vil
blive udfærdiget af speciallæger. Rådet hen-
viser herved til det ønskelige i at opnå en
ensartet bedommelse og at begrænse antallet
af hospitalsobservationer.

Kommissionen mener, at de af retslægerå-
det foreslåede regler vil kunne suppleres
med en bestemmelse om, at forelæggelse i de
under 2 og 4 nævnte tilfælde efter omstæn-

dighederne vil kunne undlades, når den sig-
tede har været indlagt til observation på et
sindssygehospital, en psykiatrisk afdeling
eller en åndssvageanstalt, og det af erklærin-
gen fremgår, at han med sikkerhed må be-
tegnes som sindssyg eller åndssvag. Endvi-
dere vil kommissionen anse det for hensigts-
mæssigt, at gruppe 3 afgrænses således, at
forelæggelse kun skal finde sted, »når der er
spørgsmål om dom til sikkerhedsforvaring
eller til anbringelse i arbejds-
hus, samt når den sigtede må betegnes som forfalden til
drukkenskab eller medicinmisbrug.«
Gruppe 4 foreslås af kommissionen affattet
således (betænkningen, p. 95): »når der i
mentalerklæringen tilrådes anvendelse af
psykopatfængsel eller særforanstaltning i
medfør af straffelovens § 70.«

Med de nævnte modifikationer kan kom-
missionen tiltræde retslægerådets forslag.

Der er imidlertid ikke, efter hvad man har
kunnet få oplyst, sket formelle ændringer af
reglerne om, under hvilke betingelser spørgs-
målet om en sigtets mentale tilstand skal fo-
relægges retslægerådet, siden tidspunktet for
betænkningen af 1956.

